

Ex Libris
Jacobi Pöckh Presbyteri
Anno
1708.

Moral.

868

<36603949290015

<36603949290015

Bayer. Staatsbibliothek

Nov.

CONTINUATIO
CONFERENCE-
TIARUM THEOLO-
GICO - MORALIUM,
EX
MATERIA DE ACTI-
BUS HUMANIS
EXCERPTARUM,

Quæ
Copendiosè propositæ, ac
breviter resolutæ sunt

A D

Usum Directorum Confe-
rentiarum Hebdomadalium in
plerisque Religiosis Domibus
Usurpatarum :

ET DD. Parochorum, Curatorum,
Confessariorumque Omnium.

à

P. F. ELISEO SARGAR, Loco-
politano, Almæ Provinciæ Argentinæ
FF. Min. Recoll. SS. Theol. Lectore
Jubilato.

Cum speciali S. Cæsar. Maj. Privil. & Licentia Superiorum.

Campidonæ Typis Caspari Roll, Anno 1701.
Expensis Joannis Stretter Bibliopole Augustani.

BIBLIOTHECA

REGIA

MONACENSIS

APPROBATIONES
THEOLOGORUM.

I.

Ex Speciali Mandato

Reverendissimi & Celsissi-
mi S. R. I. Principis, Domini, Domini

RUPERTI,

Ducalis Monasterij Campi-
donensis Abbatis, nec non Augustissi-
mæ Romanorum Imperatricis
Archimarschalli, &c. &c.

Ego

IGO CHRISTOPHORUS
Giel à Gielsperg in Ducali, &
Sedi immediatè subjecto, Ord.
S. Ben. Monasterio Campido-
nensi Capitularis, SS. Theologiæ, SS. Ca-
nonum, & Philosophiæ Professor, &c.
Præsentem Conferentiarum Theologica-
rum Moraliùm Tomulum, Authore Re-
verendo admodùm & Clarissimo P. Eliseo
Sargar, Ord. FF. Minorum S. Francisci
Recolect. Provinciæ Argentinensis, SS.
Theologiæ Lectore jubilato, & diligen-
ter pervolvi, nihilque in eo deprehendi,
quod vel latum unguem diffideat à Sacris
Ecclesiæ Dogmatibus Patrumque Decre-
tis, aut receptis Theologorum Placitis,
vel honestate morum: Idcirco nedum
publicis typis utilissimum judico, verùm
& consulo, ut omnium, qui animarum
lucro invigilant, bonique Pastoris munus
exercent, manibus teratur, & evolvatur.

Ita censeo in Ducali & Exempto Mo-
nasterio Campidonensi, Die 13. Nov. An-
no reparatæ Salutis. 1701.

Appro-

Approbatio.

II.

Praesens Opusculum Confe-
rentiarum Theologico - Mo-
ralium antehac ex parte jam
notum , ab Adm. Reveren-
do Religiosissimo & Clarissi-
mo Patre Eliseo Sargar Ord. FF. Min. S.
Francisci Recollect. Provinc. Argen. Le-
ctore Jubilato, &c. summa diligentia stu-
dioque compositum , ac enucleate elabo-
ratum non semel solummodo perlegi ,
evolviq̃ue , nec aliquid aut fidei orthodo-
xæ contrarium , aut à SS. Canonibus vel
Patribus dissonum , aut à Christianis mo-
ribus alienum reperi , quin imò è contra-
riò plurima inveni , quæ animarum Cu-
ram exercentibus , præsertim illis , qui à
confessionibus esse solent , vel maximè
deser-

deservire, & usui esse possunt. Merito
igitur lucem publicam videt, quò citius
desiderio plurimorum, opus tam utile
quàm **Compendiosum** identidem urgen-
tium fiat satis. Ita censet in Ducali sacræ-
que Sedi imediatè subiecta Ecclesia Cam-
pidonensi die 13. Novembris. Anno 1701.

JOANNES Bapt. Waltemann
SS. Theologiæ Licen. Rmi. &
Gelsmi. Princ. Campid. Con-
sil. Eccles. & in Parochial.
Vicarius.

TITULUS I.

De Conscientia.

Pro perfecta intelligentia I.
 (tūm nominis tūm rei) per
 nomen *Conscientia* signifi-
 catae capeffenda, præscien-
 dum est, quod ficut in in-
 tellectu nostro respectū cognoscibilium
 est quidam habitus cognoscitivus pri-
 morum principiorum speculativorum,
 inclinans ad veritatem cognoscendam
 atque à falsitate discernendam, dictus
Intellectus, cui cognita sunt eiusmodi
 principia per se nota; utputa, *quodlibet*
est, vel non est: *idem non potest simul esse*
& non esse: *omne totum est maius sua par-*
te: *quacunque sunt eadem uni tertio, sunt*
eadem inter se &c. ita in eodem Intel-
 lectu respectu agibilium, seu actuum hu-

manorum, sit quidam habitus cognoscitivus primorum principiorum moralium seu practicorum, generatim inclinans ad bonum agendum, & malum fugiendum cui cognita sunt huiusmodi principia practica per se nota; videl: *bonum honestum amplectendum: malum peccati fugiendum: Deus colendus: quod tibi non vis fieri, alteri nè feceris: convenienter naturæ vivendum: non plus irascendum, bibendum, comedendum quàm oportet.* Atque hic habitus ad talia principia inclinans vocatur *Synderesis*, sive conservatio; eo quod suo dictamine naturam rationalem in bono conservet, quæ alioquin ex naturali infirmitate facillimè declinata esset in malum.

2.

Ex his porro principijs practicis oritur alia notitia conclusionum universalium indè deductarum, vocaturque *Scientia moralis*: E. G. *Synderesis* dictat, malum esse fugiendum: subsumit ratio, furtum vel adulterium est malum: atque concludit: ergò non est furandum, non adulterandum. Et notitia talium conclusionum, & habitus ad eas inclinans propriè dicitur *Scientia moralis*; defini-
tur-

urque : *Est habitus cognoscitivus conclusionum universalium practicarum ex principiis practicis deductarum.* Quod si ratio subsumat motivum naturale, seu lumine naturæ notum, erit *Scientia moralis naturalis, sive Ethica* : si verò illud motivum subsumptum sit supernaturale, sive divinitus revelatum, habebitur *Theologia moralis* ; quæ proindè benè definitur : *Est habitus cognoscitivus conclusionum universalium practicarum ex principiis supernaturalibus seu revelatis* V. G. Malum est fugiendum : sed furtum, vel adulterium est malum ; quia à Deo in decalogo prohibitum : igitur furandum & adulterandum non est.

Quod si hanc conclusionem inferas in particulari sic : furtum & adulterium est malum, quia à Deo prohibitum ; infert *Conscientia* : ergò hanc rem non debeo auferre invito domino : ergò ablatam teneor restituere. Est enim *Conscientia dictamen intellectus practicum ex principiis communibus iudicans aliquid in particulari, seu hic & nunc agendum, ut bonum honestum, vel fugiendum ut malum in honestum.* 3.

Dividitur in Rectam, Erroneam, pro- 4.

babilem, dubiam & scrupulosam, quia quinque potissimum modis contingit Intellectum ex principiis communibus iudicare circa actionem in particulari. Aut enim concludit ex principiis veri, & certis; & erit *Conscientia Recta*: aut ex principiis falsis, creditis tamen pro veris & certis; & erit *Conscientia Erronea*: aut ex probabilibus seu vero similibus tantum; & erit *Conscientia probabilis*: aut nihil planè concludens manet suspensus circa honestatem actionis: & erit *Conscientia dubia*: aut denique inani motivo suspicatur ac timet malum: atque ita sequetur *Conscientia scrupulosa*.

Alia iterum est *Conscientia bona*, quâ quis sibi conscius est rectè factorum, aut habituatus ad rectè faciendum: alia *Conscientia mala*, quâ culpabili ignorantiâ, vel malitia malum sub ratione boni prosequendum arguit. His ita prænotatis sit.

CONFERENCENTIA I.

5. **P**seudomoralis Theologus pro defendenda sua malitia facit hunc Syllogismum, cuius Maior est Synderesis, hoc modo; omne bonum est amabile &

& prosequendum : sed furari, fornicari & adulterari est mihi bonum ; quia utile & delectabile : ergo mihi licitum est hanc rem furari, cum hac fornicari & adulterari: quæritur ergo, an hæc conclusio sit conscientia ?

RESOLUTIO : Hæc conclusio non meretur nomen conscientiae, sed potius Anticonscientiae : Ratio est : quia dictamen rationis non procedit secundum rationem superiorem honestatis, sed inferiorem utilitatis & voluptatis : constans est autem apud omnes, *Conscientiam essentialiter consistere in dictamine honestatis* ; quippe quæ essentialiter debeat esse regula directiva actionum humanarum honestarum, & ad finem rectum seu honestum : igitur &c.

CONFIDENTIA. II.

Genef. 29. narratur de Iacob petente te ingredi ad dilectam Sponsam suam Rachelem, pro qua iam servierat septem annis : supposita autem illi erat Lia ipso inscio, cum qua proinde habuit rem suam, tanquam cum uxore propria Rachele, quæ tamen non erat. Iam er-

ergo quaeritur; an Iacob bona conscientiam cognoverit Liam?

RESOLUTIO : Iacob secundum rectam & bonam conscientiam ingressus fuit ad Liam. Ratio est : quia virtualiter saltem ita argumentabatur. *Licetum est ingredi ad suam* : principium verum : *sed hac est mea* : quæ est minor, licet speculative falsa, utpotè difformis suo obiecto, practice tamen vera erat ; siquidem secundum rectam rationem nec potuit nec debuit aliter iudicare : igitur veram & rectam Conscientiam intulit : *ergo licet mihi ad hanc ingredi.*

Dices, hanc conscientiam illatam ex motivo falso non posse esse nisi falsam. R. Eam esse quidem ex motivo falso speculative, non verò practice, idque invincibiliter : ideoque esse quidem Erroneam invincibiliter atque inculpabiliter, veram tamen & rectam practice.

CONFERENCE. III.

7. **S**ed quid si Iacob fuisset à viro gravi & fide digno præmonitus de fraude Laban, & tamen absque alia adhibita diligenti-

gentia inquirendæ veritatis ad Liam suppositam intrasset ?

R. Tunc minorem, *hæc est mea* : futuram fuisse tam speculative quàm practice falsam ; quia fuisset difformis rectæ rationi practicæ, dùm sine sufficienti & rationabili motivo ita iudicasset, non adhibendo diligentem inquisitionem veritatis : quare accessisset ad Liam cum conscientia erronea vincibili & culpabili ; adeoque speculative & practice falsa.

CONFERENCE IV.

Communis DD. D. Thomæ 1. 2. q. 8. 19. a. 5. D. Bonav. in 2. d. 39. a. 1. q. 4. Azor. Sanchez. Vasq. & aliorum, docet, *Conscientiam non tantum rectam, sed etiam erroneam invincibilem obligare ad sui sequelam sub peccato, pro ratione dictaminis mortali vel veniali : actumque conformatum honestum atque moraliter bonum efficere.* Quæritur ergo, an credens hodiè esse festum, cum non sit, omittendo sacrum peccet mortaliter ? item alius in die festo invincibiliter putat non esse festum, an peccet si sacrum audire negligat ? item quidam putat invincibiliter hodie

esse diem ieiunij, cum non sit, & manducat carnes : alius diem veneris putat similiter esse diem Iovis, an comedendo carnes peccet contra præceptum Ecclesiæ ? alius putat licitum esse mentiri officiosè pro servanda vita proximi : aut furandum ditiori ut det egenti : an excusentur à peccato ? Ratio dubitandi est ; quia malum non potest præcipi vel obligare hominem : sed id, quod Conscientia Erronea dicat, v. g. furari, mentiri, die veneris carnes manducare, die festo missam non audire, est verè in re, & intrinsecè malum : ergo illa conscientia non potest præcipere vel obligare aut liberare hominem ad vel à peccato.

RESOLUTIO : Credens hodiè esse festum, quod non est, omittendo sacram, peccat mortaliter : alius putans non esse festum, cum sit, non peccat negligendo audire sacrum : similiter putans invincibiliter diem veneris esse diem Iovis, manducando carnes non peccat : nec ille qui mentitur officiosè pro liberando proximo : nec denique
ul-

ultimus furando ditiori, ut succurrat e-
gentiori. Ita docent citt. D D &

Probatur I. ex Apostolo ad Rom. 14.
ubi cum docuisset in lege Christiana nul-
lum cibum esse immundum; nihilo-
minus asserit Iudæos conversos, qui ex
conscientia erronea putant cibos genti-
lium esse immundos ac vetitos, verè
peccare, si comedant. Scio (inquit) &
*confido in Domino Iesu, quia nihil commune
est per ipsum, nisi ei qui existimat quid com-
mune esse, illi commune est.* II. Ratione
manifesta: quia dictamen conscientiae
proponens voluntati aliquid, ut lege
præceptum aut prohibitum, bonum vel
malum, est immediata lex & regula vo-
luntatis in operando: atque adeò præ-
cipiens vel prohibens aliquid obligat sub
peccato præcisè quatenus proponitur vo-
luntati per dictamen intellectus saltem
practicè verum: ergò non tantum con-
scientia recta, sed etiam erronea invin-
cibilis, practicè verè dictans aliquid esse
præceptum vel prohibitum &c. obligat
voluntatem ad sui sequelam sub pecca-
to, ut contra faciens, v. g. erroneè pu-

tans hodié esse diem festum, & sacrum
omittens &c. verè peccet.

Ad rationem dubitandi R. Malum
formaliter ut malum, practicè propo-
situm voluntati in ratione mali, non posse
præcipi, vel obligare hominem; benè
autem malum materialiter tantùm,
quando practicè proponitur voluntati
sub ratione boni.

CONFERENCENTIA. V.

9. **E**X dicta Conferentia videtur sequi,
Elicere postea delectari de opere in-
trinsecè malo ex inculpabili ignorantia
perpetrato: v. g. de carne comesta
die veneris: de liberatione proximi
facta per mendacium officiosum: de
subventionem charitativam procurata pau-
peti per furtum: & quidni etiam de
periurio, homicidio; adulterio invinci-
biliter benè factis? quæ omnia viden-
tur esse illicita.

RESOLUTIO: hæc omnia licent,
quandiu durat conscientia invincibilis
dictans fuisse bonum: at postquam quis
cognovit actum fuisse intrinsecè malum,
de eo præterito materialiter accepto &
secundum se, delectari est peccatum ei-

us-

usdem speciei cum ipso actu, secundum omnes. Ratio primæ partis est : quia durante Conscientia invincibili delectatio est de obiecto honesto : perinde enim est sic delectari ac sibi complacere, quod tali actu non peccaverit : hoc autem licitum esse, nemo negaverit. Ratio autem posterioris partis inde patet ; quia postquam quis cognovit talem actum fuisse intrinsecè malum, complacens sibi de eo habet obiectum simpliciter malum ; adeoque peccat peccato eiusdem malitiæ cum ipso actu. Unde in confesso est apud omnes, pollutionem in somnis inculpate habitam fieri postea mortalem, si vigil sibi de ea complaceat ratione delectationis habita : non verò si ideò exultet in vigilia, quod innocenter liberatus sit à tentatione vel certa aliqua infirmitate, de quo fortè plura infra de peccatis.

10.

CONFERENCENTIA. VI.

Quidam ex Conscientia erronea culpabili ac vincibili existimat sibi esse peierandum pro liberanda adultera à morte, dum putat hoc esse opus misericordiæ & charitatis : itaque sciens es-

se adulteram, coram iudice iurat non esse, an peccet?

R., Cum communi & D. Thom. 1. 2. q. 19. a. 6. Eum utique peccare: Ratio est; quia actus factus ex conscientia & erronea vincibili culpabiliter dictante malum esse bonum, est malus; quia indirectè voluntarius in sua causa, scilicet in errore vincibili: eo ipso enim quo potuisset & debuisset vincere errorem inquirendo veritatem, & culpabiliter neglexit, voluit & ipsum errorem, & malum inde secutum ceu voluntariè ignoratum.

II.

Sed quid si æquè timet se peccaturum contrà charitatem non peierando, ac peierando contrà Religionem? R. id tam facilè fieri non posse ab eo, qui habet conscientiam erroneam vincibilem, quam potest & debet deponere ac corrigere: quod si ergò culpabiliter eam retineat, nil mirum stante uno absurdo sequi & alterum; ut scilicet necessario peccet, quidquid elegerit. Quod si autem perplexus invincibiliter putet utramque partem esse peccatum, tunc eligendum illi est, quod minus apparet pec-

peccatum ; aut si nec hoc diiudicare possit , eligat sive unum, sive alterum , & non peccabit. Nemo enim necessitate peccat : is autem unam partem , eligere videlicet peierare vel non peierare , necessitate cogitur : igitur non peccat. Nec refert , quod ipse se iudicet peccare ; quia peccatum non consequitur iudicium intellectus , sed ad actum liberæ voluntatis , quæ in proposito deficit Ita per omnia noster Patritius Tract. I. cap. I. sect. 2. ex Sanchez lib. I. moralium c. II. n. 14.

CONFERENCE VII.

Subditus ex conscientia erronea putat ^{12.} Scertum aliquem actum esse illicitum, quem tamen superior ipsi legitimè præcipit exequendum ; quæritur , an præstet satisfacere præcepto superioris , quam dictamini conscientia erroneæ ? D. Bonav. in 4 & 3. q. 2. 1. q. 3. absolute respondet standum esse præcepto superioris,

RESOLUTIO. Vel conscientia subditi est erronea invincibilis, vel vincibilis : si primum, ea plus obligat quam præceptum contrarium quantumvis rectum

ctum superioris : Ratio est ; quia subditus tunc sequendo suum dictamen inculpatè quidem erroneum, practice tamen (ut supponitur) omninò verum, non peccat ; quia prudenter sequitur immediatam regulam actionum humanarum ; & consequenter obediendo contrario præcepto superioris peccaret agendo contrà immediatam regulam actionis humanæ, videlicet contrà dictamen rationis prudenter conceptum, quo solo mediante omnis lex vel præceptum vim obligandi habet: igitur &c. si verò secundum, id est, si conscientia subditi est vincibilis, tunc præceptum superioris obligat ad deponendam ac corrigendam conscientiam erroneam culpabilem ; & consequenter ad obediendum præcepto superioris. Ita Sanchez cit. & Batd. Discept. 3. c. 5. Quare D. Bouav. intelligendus est de conscientia erronea vincibili & culpabili, non verò invincibili.

CONFERENCE. VIII.

13.

Contingit non rarò poenitentes laborare conscientia erronea etiam in re gravi, quæritur an confessorius id ad-

advertens teneatur eos informare? pro Responsione fit.

RESOLUTIO I. Quandocunque poenitens laborat conscientia quavis erronea circa aliquid requisitum ad validam absolutionem à peccatis (puta, non esse explicandas species aut numerum peccatorum mortalium : non requiri aliquem dolorem supernaturalem de peccatis commissis, aut propositum emendandi, vel restituendi iniuste ablata &c.) Confessarius id advertens teneatur sub mortali eum instruere & admonere. Ita omnes. Ratio est evidens : quia confessarius, quantum est de se, gravissime obligatur curare, ut valide & licite administret Sacramentum. Eadem ratione, quando confessarius advertit poenitentem laborare conscientia erronea, seu ignorantia vincibili ac culpabili in materia peccati mortalis, teneatur eum informare ; quia alias talis maneret in malo statu, adeoque incapax absolutionis est etiam communis cum *soto in 4. d. 10. q. 2. a. 4.*

RESOLUTIO II. Poenitentem laborantem conscientia erronea, in materia
pec-

peccati contrà se, (utpotè putantem esse peccatum quod non est : aut esse peccatum mortale, quod solùm est veniale) tenetur confessarius informare de errore, adhibitâ tamen cautelâ, nè conscientias nimis lavet. Ratio est : quia confessarius ut spiritualis doctor & medicus, quantum est de se, tenetur poenitentem liberare à peccato : sed qui putat se peccare, vel peccare mortaliter, cùm re ipsa non ita peccet, ratione tamen dictaminis erronei, revera ita peccat : igitur &c. Ita Patrit. sup. n. 27, post Sanchez l. 2. de Matrim. Disp. 38. n. 4. & communis.

15. RESOLUTIO III. Confessarius ex Confessione advertit, poenitentem contraxisse matrimonium in validum (sive ex iure humano, ut cum consanguinea prioris coniugis intrâ quartum gradum; sive iure divino, v. g. priore coniuge nondum mortua) ex errore vel ignorantia invincibili & inculpata, durante etiamnùm bona fide ; & simul etiam advertit, si ipsum informet de errore, tamen coniugem putatitiam non derelicturum, & sic continuo peccaturum : aut
cer-

certè si derelinquat, oritura gravissima scandala, incommoda ac difficultates circa proles iam susceptas (nisi per dispensationem possint hæc omnia commodè evitari) eo casu potest ac debet confessarius prudenter dissimulare, imò si opus sit, etiam obligationem debiti docere. Sanchez cit. n. 8. Et ratio est, quia ex duobus malis minus est eligendum: minus autem malum est fornicari materialiter tantum in bona fide, quàm accepta informatione imprudenti formaliter peccare, aut alia graviora causare.

CONFIDENTIA. IX.

Confessarius advertit poenitentem 16.
velle ducere uxorem in gradu dirimente (idem est de quovis alio actu vel contractu illicito merè futuro) qui tamen ex errore invincibili ita se posse putat, an teneatur informare, etsi credat informatum non pariturum, ideoque gravissimè peccaturum?

RESOLUTIO: Talis confessarius tenetur suum poenitentem instruere de matrimonio futuro invalido. *Ua Patrit. cit. n. 29. post Marchant. hic. & Com.* Ratio est: quia confessarius ut spiritualis

B lis

lis Pater, Doctor & Medicus animarum, ex officio suo tenetur pœnitentem informare de erroribus conscientia, nisi subfit rationabilis causa dissimulandi: atqui hic nulla subest rationabilis causa dissimulandi, sicut in priori casu. ille enim, qui ex errore invincibili iam contraxit matrimonium, est in possessione bonæ fidei, & si informetur, constituitur in perplexitate atque periculo aut peccatorum aut scandalorum &c. Quibus se moraliter extricare nequit; hic autem, qui nondum contraxit, liber est, extra angustias & pericula præfata: itaque sicut hic non habet causam non recedendi à suo errore, ita & confessarius non habet causam dissimulandi suum officium de non informando pœnitentem de suo errore, & consequenter secutorum peccatorum causa per se, nullo modo erit informatio confessarij, sed malitia libera pœnitentis informati.

De Conscientia probabili

17.

PRO intelligentia *Conscientia probabilis* sciendum est, eam ex communi Doctorum definiri, *quod sit ea, quæ*
ex

*ex principijs seu motivis probabilibus tam-
būm practicè certò dicitur aliquid licere, vel
non licere. Sicut enim quando sub prin-
cipio synderesis ratio subsumit aliud
principium certum, vel pro certo credi-
tum, enascitur conscientia recta vel er-
ronea, ita quando eadem ratio assumit
per opinionem probabilem aliquod in-
certum quidem, cui fortè falsum subesse
possit, tamen certò verosimile ac proba-
bile, indè nascitur conscientia probabi-
lis seu opinativa; & ipsa quidem incer-
ta speculativè, omninò tamen certa pra-
cticè. Ut patet ex hoc discursu: *Om-
nis contractus iustus est licitus: sed census
germanicus accipere quinque pro centum est
probabiliter iustus: ergò probabiliter est li-
citus. Ubi minor & conclusio opinati-
va, etsi incertæ quoad veritatem sive spe-
culativè, certò tamen probabiles sunt:
& quia iterum certum est, conscientiam
posse sequi opinionem probabilem, hinc
sequitur conscientia practicè certa: ergò
& mihi vel tibi, hic & nunc licet mure hunc
contractum, exigendo quinque pro centum,
salvo capitali. Undè formari potest se-
quens, hinc prima, in ordine.**

CONFERENCE. X.

18.

Conscientia, etiam tantum probabilis, debet esse regula actionis humanæ honestæ, atque operantem practicum & moraliter securum reddere de honestate suæ actionis, quod scilicet sic operando non peccet : quomodo autem potest operans esse securus de honestate suæ actionis per conscientiam probabilem tantum, quippè quæ habet adiunctam formidinem de opposito, nùm res sic se habeat ? nè fortè census germanicus sit iniustus ? nè fortè res, quam emere volo aut divendere, sit aliena ? pro responsione sit.

RESOLUTIO : Ut conscientia probabilis in praxi tuto sequenda sit, debet semper formari per modum iudicij resoluti & practice certi ; & ideo dictum est in eius definitione, *practice certo dictat* : dictat inquam hic & nunc licere sic operari (contrahere, emere, vendere, ieiunium non servare) absque practica formidine de opposito, *nè fortè non liceat hic nunc & hic operari : nè fortè peccet contrahendo, emendo, vendendo, non ieiunando &c.* Nam eo ipso, quo quis ita practice formi-

midat de opposito, censetur practicè dubitare : cum conscientia autem practicè dubia nunquam licet operari ; consequenter conscientia probabilis debet *practicè certò dictare*, id est, debet habere iudicium resolutum & practicè certum ; quantumvis maneat speculativè incertum de veritate, an revera res ita se habeat. Ita Patrit. cit. n. 32. referens pro se Laym. Marchant. & alios.

CONFERENCE. XI.

UNdè diligenter attendant, qui de 19. aliqua materia vel operatione v. g. attentione requisita in horis canonicis &c. curiosè legunt opiniones diversorum Authorum ; quorum unus tenet sub mortali requiri devotionem & attentionem internam : alius externam tantum ; tertius neutram, sed sufficere prolationem verborum integram : interim ipsi se non resolvunt practicè, sed manentes dubij, non curant, quid agant. Tales enim non habent conscientiam ullam probabilem ; utpotè non formantes sibi iudicium certum practicè quid agendum sit ; ideoque labuntur & peccant.

CONFERENCENTIA. XII.

20. **S**ed quid sentiendum de illis, qui post factum commissum vel omisum, antequàm vadant ad confessionem, percurrunt Authores, ut inveniant sibi faventem sententiam vel opinionem?

R. E. S. O. L. U. T. I. O. Hi in vanum laborant; quia opinio subsequens non potest iustificare præcedentem actionem: vel enim antecedenter operati sunt bona fide & ex ignorantia vel errore invincibili: & sic non peccârunt, nec confessione opus habent: vel operati sunt mala fide, cum dubitatione practica aut ignorantia vincibili ac culpabili, non adhibentes aliquam diligentiam, ut scirent, an actus sit licitus vel illicitus; & tunc certò peccârunt pro ratione notitiæ, dubij, vel ignorantia; ideoque absolute confiteri debent. Patrit. cit. n. 33.

CONFERENCENTIA. XIII.

21. **A**lius ante factum opus, de quo dubitat an sit licitum, datâ operâ voluit & inquirat varios Authores, & opiniones, ut tandem reperiat sibi faventem, quid de hoc dicendum?

RE.

RESOLUTIO: Hic; si bona fide procedat, ut inveniat sententiam vel opinionem sibi faventem verè probabilem, ac ratione vel fundamento non levis momenti nixam, tutò eam sequetur. *Ita Sanchez l. 1. Moral. c. 9. & Francis. Bardi hic Discept. 4. c. 19.*

Ratio verò est: quia operans iuxtà probabilem sententiam, non peccat Quod si verò talis procedat mala fide, ut modò inveniat aliquem Authorem sibi faventem, non curando, quo fundamento vel ratione nitatur; is certè ex tali opinione necque conscientiam practicè certam formare, nec consequenter licitè ac tutò operari poterit.

CONFERENCENTIA. XIV.

SUBdit hic P. Patrit. n. 35. quæstio 22. **S**inem incidentalem; an in formanda conscientia probabili liceat pro libitu variare, utputa modò hanc, modò illam opinionem probabilem sequi? E. g. de certo vectigali cuiusdam terræ domini dubitatur, an sit iustum, vel iniustum? sententiæ sunt pro & contrà, utraque probabilis. Item sunt opiniones utrinque probabiles, voventem posse, & non

posse propria auctoritate votum in aliud opus æquale commutare v. g. ieiunium in Eleëmofynam, vel econtrâ.

RESOLUTIO prima pro prima quæstione : potest viator sequendo opinionem probabilem, *vectigal esse iniustum*, illud defraudare ; postea autem mutatâ sententiâ, *esse iustum*, illud tributum emere, & ipsemet exigere. Ratio est : quia adhuc manet ei integrum, ut si demonstretur tributum fuisse iustum, antea defraudatum possit restituere.

RESOLUTIO pro secunda parte : si devotulus vovit ieiunium in vigilia præsentationis B. V. Mariæ, & commutavit illud in Eleëmofynam æstimatam æqualiter Deo gratam iuxta sententiam affirmativam, *quod possit* & ita omisit ieiunium ; non potest postea sequendo aliam sententiam, *quod non potuerit commutare*, etiam omittere Eleëmofynam. Ratio est : quia sic votum nullo modo servaretur, saperetque fraudem ac illusionem, nec maneret res integra. Ita Bardi cit. c. 14. & Patrit. n. 35.

CON-

CONFERENCE. XV.

Ouia alia est *opinio probabilis intrin-* 23.
secè, nixa scilicet motivo rationa-
bili legis divinæ naturalis vel positivæ,
atque in his fundatis iustis legibus huma-
nis conformis est, vel non repugnat :
alia *opinio probabilis extrinsecè tantum*, sive
auctoritate doctorum ; quæritur hic, an
liceat utramque sequi ? pro qualis.

RESOLUTIO I. *Licetum est sequi opi-*
nionem verè probabilem intrinsecè. Ita om-
nes : & ratio est : quia quod recte & pru-
denter creditur licitum, etiam licite fit,
cùm rectum ac prudens iudicium se-
quens non peccet : sed opinio vere proba-
bilis intrinsece nixa motivo rationabili,
(etsi incerto speculative) recte tamen
& prudenter iudicat aliquid esse licitum :
& conscientia inde formata est verus ac-
tus prudentiæ, & est certa practice : ergò
licitum est in conscientia sequi opinio-
nem vere probabilem intrinsece.

RESOLUTIO II. *Non licet sequi opinio-*
nem extrinsecè tantum probabilem Id est,
sola & mera Authoritas doctorum quo-
rumlibet non fundat opinionem practi-
cè probabilem, sed solum concomitan-

ter vel præsumptivè. Ita Navarr. Azorius. Caspen. Marchant & Bardi citati à Patrie cit. n. 38.

Probatur ; quia nulla opinio potest censeri verè & practicè probabilis , nisi appareat conformis vel non dissona recte rationi , vel legi præsertim divinæ : sed ex mera auctoritate doctorum quorūlibet formaliter non apparet conformitas aliqua opinionis ad rectam rationem vel legem , nisi hæc aliunde sciatur vel supponatur : ergo sola auctoritas doctorum non facit opinionem practicè probabilem formaliter ; sed solum *concomitantur* , id est , simul cum rationibus ab ipsis allatis , quas quis examinavit , atque probabiles , seu rectæ rationi vel legi conformes esse iudicavit : auctoritas enim doctorum adiuncta rationi , multam habet energiam ad firmandam opinionem & conscientiam probabilem. Addidi, *vel præsumptivè* ; quia cum de veritate vel falsitate non constat , auctoritas doctorum facit præsumptionem pro probabilitate : præsumere enim possumus & debemus , tot graves auctores rationes melius penetrasse , quam nos sciamus.

CON-

CONFERENCE. XVI.

Communis est doctrina, opinionem 24.
communem cuilibet in praxi tutò
sequendam, nec facilè ab ea receden-
dum: cæterùm, quænam dicatur & sit
opinio communis, hic determinandum
est. Sit itaque.

RESOLUTIO: Opinio communis
tutò in praxi sequenda censerì debet,
non quæ à pluribus solo numero, sed quæ
à probatoribus numero competenti ex
professo defenditur, puta à sex vel sep-
tem. Ita Navarr. Man. c. 27. n. 259.
Sanch. l. 1. moral. c. 9. & alij apud Bar-
di Discept. 4 c. 3. Fillivcius Tract 21. c.
4. ait quinque sufficere. Undè quando
duæ oppositæ opiniones defenduntur à
probatis & classicis doctoribus numero
competenti v. g. sex aut septem, quæli-
bet earum poterit dici communis: ut no-
tant DD. cit, uti contingit de censu ger-
manico licito vel illicito: de attentione in
horis Canonicis: de Circumstantijs aggra-
vantibus tantum confitendis vel non confi-
tendis &c. Ratio Authorum omnium
est; quia auctoritas plurium DD. fa-
cit opinionem probabilem, saltem præ-
sump-

sumptivè, adeoque tutò sequendam: de talibus enim merito præsumi potest, eos non levi fundamento ac ratione niti.

Dixi ab initio huius Conferentiæ, *nec facile ab ea scilicet à communi opinione recedendum.* Etenim vir doctus licitè potest recedere à communi aliorum sententia, diligenter inspectis & consideratis, ac solutis eius fundamentis; & amplecti opinionem singularem, quæ sibi non levi motivo probabilis videtur: alioquin non licuisset recentioribus toties recedere ab opinionibus communibus antiquorum. Qua propter in casu, quo quis in re quæpiam non potest investigare veritatem, & tamen se debet necessario risolvere in alterutram partem, poterit in praxi securre sequi opinionem illam singularem, quam meminit se in aliquo probato & classico auctore legisse; aut à viro docto proboque audivisse, modò non constet evidenter esse falsam vel improbabilem. U i notat Suarez hic tom. 5. disp. 40. Laym. & alij.

CONFRENTIA. XVII.

25. **Q**uà opinioniones oppositæ de eadem re videntur esse contradictoriæ
(ut-

(utpotè census germanicus est illicitus ; census germanicus est licitus : item ad horas canonicas requiritur attentio ; ad horas canonicas non requiritur attentio : item res in dubio aliena est restituenda ; res in dubio aliena non est restituenda : item commissio peccato mortali statim confitendum, vel saltem contritionem eliciendam ; commissum peccatum mortale non est statim confitendum aut contritione eluendum) necessariò una debet esse vera, & altera falsa : quomodo ergò potest utraque esse probabilis ? utraque licitè sequeuda ?

RÉSOLUTIO: inter opiniones diversas & oppositas de eadm re, quarum quælibet est verè probabilis, per se licitè quilibet potest sequi quâlibet. Ita cõmunis.

Ratio est : Quia rationes utrinque probabiles æquè inclinant intellectum ad prudenter assentiendum uni & alteri parti : ergò cuilibet licet sequi quamlibet. Ad rationem in oppositum R. dictas opiniones esse quidem speculative contradictorias ; adeoque unam veram, falsam alteram speculative ; at verò practice posse utramque esse veram ; sic enim non sunt contradictoriæ : contra-
di

dictoriae enim absolute affirmant & negant idem de eodem secundum eandem rationem ; at verò opiniones probabiles opposita affirmant & negant idem de eodem non absolute & secundum eandem rationem, sed probabiliter tantum, & secundum diversam rationem, utpotè sub diversis motivis rationabilibus v. g. una proponit, *censum germanicum esse illicitum, quia sapit usuram, & à gravibus Doctoribus reprobat* : e contra alijs videtur esse licitum, quia per modum census explicari potest, & etiam à gravibus Auctoribus approbatur.

CONFERENCE. XVIII.

26. **P**orro quia opiniones illae oppositae aliquandò sunt æqualiter probabiles & tutae, quandoque autem una altera probabilior vel tutior, aut minus probabilis, vel minus tuta, quæ proinde tunc eligenda? ante resolutionem sciendum opinionem probabiliorem esse, quæ apparet niti rationibus firmioribus, id est, rectæ rationi vel legi conformioribus, aut est auctoritate graviore fulta : minus autem probabilem, quæ minori ratione vel auctoritate fulcitur. Ulterius opinio tutior di-

dicitur, quæ se sequentem magis remouet à peccandi periculo ; sicuti *minus tuta*, quæ videtur magis accedere ad peccandi periculum. Potestque contingere, quod opinio probabiliior sit minùs tuta, & tutior minùs probabilis. V. g. si bona fide possideas rem alienam, & postea suborto dubio hæsites, an non sit alterius ; probabiliior, imò in praxi certa est sententia, posse te illam licitè retinere ex principio illo iuris, *in dubio melior est conditio possidentis* ; est tamen minus tuta. Econtra longè tutior est opinio, debere te illam restituere saltem prorata dubij, sed & minùs probabilis, cum nullus debeat spoliari possessione sua in re dubia, donec evincatur. Ratio est clara ; quia illa sententia sine dubio est tutior, quæ magis remouet à peccato : hæc autem posterior sententia, *debere rest. rei*, sanè magis remouet à peccato : *restituens* enim excludit omne peccatum tam materialiter quàm formaliter ; quod non evitat *non restituens* secundum sententiam probabiliorem ; quia si res revera sit alterius, retinendo eam peccat saltem materialiter hoc notato sit.

RE-

RESOLUTIO : Etsi licitum & laudabile sit sequi opinionem probabiliorem & tutiorem (v. g. *cum attentione orare horas canonicas*) & sequi opinionem tutiorem , licet minus probabilem (v. g. *rem dubiam alienam restituere : commissio peccato mortali statim confiteri , vel contritionem elicere*) non tamen illicitum est etiam sequi opinionem probabiliorem , sed minus tutam ; v. g. *rem dubiam retinere : peccatum commissum non statim confiteri : horas canonicas sine attentione persolvere &c.* Et sequi sententiam minus probabilem ac minus tutam. Ita P. Patricius Sporer , ne hic à n. 42. & ex ipso communis DD. Navarr. Sanchez. Vasq. Laym. Taner. Pasqualigus & Bardi.

Ratio sumitur ex dictis ? quia quilibet potest prudenter sequi opinionem *verè probabilem* , quæ scilicet nixa ratione alicuius momenti , vel auctoritate gravi , non est aliena à recta ratione : & *verè tutam* , quæ excludat revera peccandi periculum : atqui omnes istæ opiniones (*etiam minus probabilis & minus tuta*) sunt verè probabiles & tutæ ; nil obstat , quod alia opinio opposita sit , vel appareat proba-

babiliior ac tutior ; quia maior illa probabilitas & securitas oppositæ sententiæ non destruit probabilitatem & securitatem, quamvis minorem, opinionis alterius, quin appareat, maneatquè verè probabilis & tuta. E. G. Maior bonitas actus virginitatis non destruit bonitatem actus coniugalis, quin sit & maneat verè bonus, ac tutò amplectendus : ergo &c. Et sanè sæpius ; quæ apparent minùs probabilia, sunt magis vera, & econtrà, iuxtà illud ; *Multa falsa sunt probabiliiora veris.*

Dices, iuxtà iura, *in dubijs tutior pars est eligenda : & oportet tenere certum, & dimittere quod incertum est.*

R. Imò : id esse Consilij & perfectionis in moralibus actionibus sequi semper id, quod optimum atquè tutissimum videtur, non tamen idest præcepti vel obligationis ; sed sufficit sequi, quod est verè bonum ac tutum.

R. II. quod licet intellectus sit dubius & incertus speculative de veritate vel falsitate huius opinionis, non tamen manet dubius sed omninò certus de eius probabilitate, atquè practice certò se re-

solvit, licere sic operari conformiter ad opinionem verè probabilem ac tutam, licet minus probabilem ac tutam, quàm sit eius opposita.

CONFERENCE XIX.

27. **V**ir doctus pro se habet opinionem, quam ex principiis intrinsecis, non tantùm probabiliorem, sed omninò veram iudicat; utpotè in recitandis Horis canonicis requiri devotionem & attentionem internam; an in praxi etiam possit se qui sententiam oppositam?

RESOUTIO est affirmativa cum *Parit. cit. n. 44. & apud ipsum Vasq. Azor. Sanchez. Tamer & alij.*

Ratio autem est quia cum hoc, quod suam sententiam probabiliorem vel omninò veram, atque oppositã falsã iudicet ex principiis intrinsecis & speculativè, quæ ipsi apparent in solubiles, ad huc stat, quod oppositam sententiam aliorum Auctorum, extrinsecè saltem censeat verè probabilem practicè, adeoque tutò sequendam in praxi, suasquè rationes ab alijs solvendas, vel etiam solutas, etsi ipsi solutio non occurrat. Et si.

Obycias : nullus licitè potest agere
id,

id, quod probabiliter putat esse illicitum: sed sequens opinionem minùs probabilem & tutam, præsertim contrà propriam magis probabilem & tutam æstimatam, probabilius putat esse illicitum id, quod agit: igitur &c. R. Dist. M. nullus potest agere id, quod putat esse illicitum *practicè*, C. M. quod putat esse illicitum *speculativè* tantum, neque M. & similiter dist. min. Conseq. licet enim talis iuxta suam sententiam probabiliorē *speculativè* iudicet oppositum esse illicitum, scilicet voluntariè distrahi in horis canonicis; quia tamen etiam oppositam sententiam cenlet verè esse probabilem, inde *practicè* certò se resolvere potest, licitum esse sic operari hic & nunc, nec ullo modo illicitum.

Unde rectè inferitur, virum doctum alteri consilium petenti consulere posse, non tantum ex propria opinione (quam ipse ut probabiliorē tenet) sed etiam ex opposita probabili aliorum sententia. V. g. Confessarius habet pœnitentem, qui ob distractiones in horis canonicis recitandis occurrentes nimis anxius est, easque cum molestia solet repetere, potest

test pœnitenți consulere, ut eas non repetat, etiamsi credat pœnitens, se sub ipsis fuisse voluntariè distractum. Addit *Laym. cit. à Patrit n. cit.* Etiamsi doctor ille (vel confessorius) oppositam aliorum sententiam omninò improbabilem aut falsam iudicet, eamque ipse in praxi sequi non præsumat, posse tamen Consilium petenti, aut indigenti, significare, talem opinionem ab aliquibus viris doctis & gravibus defendi, quam proinde pœnitenți sequi liceat: cum enim consulens in re dubia ius habeat se conformandi opinioni à viris doctis ut probabilis defensionis (præsумendo, quod rationali fundamento nitantur) non obstante, quod alij contradicant, poterit doctus vel confessorius consultus hoc ipsum ius consulenti vel pœnitenți indicare. Undè sequitur sequens.

CONFERENCENTIA. XX.

28.

AN quandoque quis etiam teneatur aut debeat sequi opinionem minùs probabilem, vel minùs tutam, etiam contrà propriam probabiliorem ac magis tutam; v. g. Confessorius habet pœnitentem, qui in choro sub recitatione ho-

horarum canonicarum studio voluntariè distrahitur ad pro tunc impertinentia, ut postea in cella solus constitutus eas (ut putat) cum debita attentione persolvat : nec vult valere priorem recitationem, nè fortè peccet per voluntarias distractiones : interim ipsi valdè molestum ac difficile est, extra chorum omnes horas repetere ; ac proindè vel eas omittit, vel certè diutius differendo, se periculo omissionis frequenter exponit : quæritur ergò, an tunc confessorius sententiæ contrariæ non teneatur pœnitenti suadere, ut sequatur oppositam opinionem illorum doctorum, qui docent non requiri attentionem mentis in horis canonicis, sed sufficere integram verborum pronuntiationem cum situ modesto ?

RESOLUTIONE est affirmativa. Ita *Patr. cit. n. 45 & 48. & ex ipso communior.*

Ratio autem est : quia quilibet tenetur satisfacere obligationi suæ, quando id præstare potest sine peccato : sed dictus confessorius obligatur succurrere pœnitenti suo graviter periclitanti : nec potest commodius illi succurrere, quàm sua-

dendo oppositam sententiam minus probabilem & minus tutam, scilicet eum non obligari ad repetendas horas canonicas distractè lectas: igitur ad hoc obligatur. M. est certa. Minor constat ex præcedenti Conferentia, quod id possit absque peccato: igitur &c. Idem dicendum de subdito, cui superior aliquid præcipit secundum sententiam verè probabilem (in proposito non repetere horas canonicas distractè peractas) qui proinde, contrà propriam opinionem speculative probabiliorem & tutiorem visam, tenetur obedire: Ratio est eadem. Quia quidquid subditus licite agere potest, præcipiente superiore etiam debet.

CONFERENCE. XXI.

29. **A**N prudenter & bene agant confessarii illi, qui non audentes (contrà suam opinionem) absolvere mittunt poenitentes ad alium confessarium, qui sit eiusdem cum poenitente opinionis? R. Eos ineptè agere: si enim alter poterit absolvere, cur etiam tu non possis? aut cur tua speculativa persuasio, poenitenti in re tam gravi obesse debeat, qui supponitur bonà fide tenere sententiam oppositam.

vere probabilem: habetque, peccatis iam confessis, ius ad absolutionem? cum ergo tu possis licite eum absolvere, omnino teneris.

Dices : Confessarius est verus & legitimus superior ac Iudex poenitentis, adeoque poenitens est subditus illius : ergo tenetur suam propriam opinionem deponere & obedire superiori. *R.* Confessarium non esse poenitentis superiorem absolute & simpliciter, sed solum limitate in ordine ad peccata ab ipso ad tribunal poenitentiae allata : poenitens autem non peccat sequendo opinionem vere probabilem, quae à doctoribus probabiliter defenditur : nec consequenter tenetur confessario suam opinionem probabilem subijcere; neque quoad hoc confessarius tanquam subdito quidquam praecipere potest.

CONFERENCE. XXII.

VXor, ut placeat viro suo, utitur profano illo ornatu moderno, & nuditate circa collum ac pectus; quam proinde confessarius non libenter absolvit, nec commode dimittere potest : quærit itaque quid faciendum ?

R. Posse & debere illam absolvere peccatis confessis, si forte habeat opinionem probabilem, se posse ita incedere ad placendum marito: patet ex dictis scilicet licitum esse, sequi quamlibet opinionem probabilem ex oppositis. Quid si autem advertat ex confessione talem ornatum fore causam ruinæ, vel proximum periculum peccati proprii vel alieni in futurum, dehortari eam debet, imò & præcipere, ut à simili ornatu abstineat. Ratio est: quia etsi *per se* liceat quamlibet opinionem probabilem sequi; *per accidens* tamen multa obstare possunt v. g. in proposito periculum peccati opinioni probabili connexum; *quia qui amat periculum, peribit in illo.* Item obstat possessio alterius pactis, quæ omnino enervat probabilitatem oppositam. Quantumvis enim tibi probabile sit, rem ab altero bona fide possessam esse tuam, non tamen licite potes eam tibi vendicare, vel occulte surripere, donec tuam certo evincas. Hinc si sint rationes utrinque probabiles, quod legatum ex testamento minus solemni sit validum & invalidum; si quidem rem legatam iam bona fide possides, licite retines;

nes ; quia iuvat te possessio : at ab hærede possidente non potes licite auferre ; quia possessio ipsum iuvat sed de his plura paulò post.

C O N F E R E N T I A. XXIII.

Circà dicta de qualibet probabili opinionione licite sequenda est specialis 31.
Controversia inter divites de articulo mortis: an scilicet tunc etiam liceat sequi opinionem minus probabilem vel minus tutam. Affirmativam docent. Ioan. Sanchez. in Select. Disp. 19 n. 8. Lugo de poenit. Disp. 17. Sect. 3. n. 273. Gobat & alij. Negativam Sanch. l. 2. moral. c. 1. n. 6. Nobis sit cum Patrit. hic. n. 50.

RESOLUTIO. In articulo mortis non sunt adigendi homines ad sequendas sententias magis tutas vel magis probabiles, quamvis sic consulendum sit. Ratio est: quia opinio, quæ de peccato & salute securam reddit conscientiam ad operandum in vita, tutã quoque reddere debet in articulo mortis; cùm in utroque tempore æqualiter constringatur homo vitare peccatum : alioquin sequeretur, quod homines in articulo mortis debe-

rent confiteri, se per decursum vitæ citrà necessitatem fuisse secutos sententias minus probabiles, vel minus tutas; quod est contrà usum ac praxim tam poenitentium quàm confessoriorum. Dixi, *quavis sic consulendum sit.* Nam in articulo mortis & aditu æternitatis omninò charitas Dei & sui ipsius exigere videtur, ambulare via quoad potest securiori. Idque maximè si agatur de necessarijs ad salutem necessitate medij: v. g. de dolore requisito ad validam absolutionem; quia licet opinionis probabilitas, sufficere attritionem cognitam, excuset à peccato formaliter, non tamen supplet necessaria necessitate medij.

CONFERENCE XXIV.

32. **A** Liter à prædictis, de securé sequenda opinione minus probabili & minus tuta, sentiunt communiter doctores de Ministro Sacramentorum: de Medico & Chyrurgo: de iudice, consiliario & Advocato: de quibus proinde sit.

RESOLUTIO Universalis: Quando potest practicari sententia certa, vel practicè probabilior, nunquàm licet sequi opinionem speculativè tantùm vel minus pro-

probabilem, quoties agitur non de sola honestate actionis operantis, sed etiam de valore vel efficacia actionis in ordine ad aliquem effectum dubium cum periculo peccati vel gravismali; idque saltem vi pacti alicuius impliciti tali officio vel exercitio annexi. Ita *Patrit. cit. n. 50. ex communi doctrina apud Laym. Marchant. Bardi &c.*

Ratio Universalis est; quia quando adest & praticari potest sententia certa, vel practice probabilior (scilicet in ordine ad aliquam actionem exercendam, quæ sit efficax ad aliquem effectum dubium cum periculo peccati, vel alterius gravis mali) tunc opposita opinio practice nec probabilis, nec tuta censenda est sed periculosa: atqui voluntarie relinquens sententiam certam ac tutam, nullaque urgente necessitate sequens opinionem practice incertam ac periculosam, convincitur se voluntarie exponere periculo peccati, vel alterius gravis mali; & consequenter actu peccare: igitur &c.

Dictum est in Resolutione, quando agitur non de sola honestate actionis, sed de valore & efficacia ad aliquem effectum dubium

cum

cum periculo peccati, vel alterius gravis mali. Quia nimirum ipsa honestas actionis pendet solum à prudenti dictamine rectæ rationis: quæcunque ergò opinio (minus vel magis probabilis ac tuta) rectæ rationi conformis est, eam licitè sequimur. At verò valor vel efficacia actus respectu sui effectus, non pendet directè & principaliter à dictamine rectæ rationis, sed aliundè ex proprijs principijs, v. g. *Valor sacramentorum ad causandam gratiam, ab institutione Christi per Ecclesiā tradita: efficacia medicine ad conferendam sanitatem, ex natura & qualitate rei applicatæ: equalitas iudicij ex merito causæ &c.* Dependet; atque ad eiusmodi actus validè & cum effectū exercendos accedit distincta obligatio, utpotè *Religionis, charitatis, vel etiam iustitiæ ex vi pacti saltem impliciti in tali officio vel exercitio suppositi*; uti mox per exempla demonstrabitur: igitur in eiusmodi exercendis actibus non sufficit sequi quodlibet iudicium vel dictamen nostræ rationis quomodolibet probabile, sed oportet sequi iudicium & opinionem, quoad fieri potest, certiolem & securiorem excludentem periculum nulli-

ta-

tatis cum periculo peccati, vel gravi damno proximi. Unde

Sequitur I. Licet *probabile sit speculative* dari materiæ parvitatem circa castitatem quoad aliquos aspectus vel tactus impudicos, minimè tamen *probabile practice*, ob gravissimum & proximum periculum in materia tam picea. II. Esto probabile appareat venatori, id, quod videt in vepribus, esse feram, indè tamen non fit probabile *practice*, quod possit eiaculari in illud ob periculum, nè forte sit homo, & sic committat homicidium. Ex dictis in hac Conferentia solvuntur etiam seqq.

CONFERENCE XXV.

Probabile est, aquam rosaceam, ce- 33.
revitam, lixivium, & carnis prodi-
um esse substantialiter aquam: item ordi-
nariam formam Baptismi, *Ego te baptizo*
in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti,
æquipollere alteri; *Ego te baptizo* in no-
mine genitoris, & geniti, & spirati: licet
nè ergò in administratione Baptismi Mi-
nistro se accommodare his opinionibus
probabilibus?

RESOLUTIO non licet; nisi necessi-

tas aliud urgeat. Ita doctores communiter. Et indicat S. Augustinus lib. I. de Baptismo, contra Donatum dicens; *graviter quis peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus, eo solo, quod certis incerta præponeret.* Cum ergo certa & tutissima sit sententia ex institutione Ecclesiæ ad validè administrandum baptismum, requiri *aquam naturalem*; & hanc formam à Christo præscriptam, *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti*, idque sit ad animæ salutem necessarium, secundum S. Augustinum graviter peccat, qui adhibet aliam materiã vel formam.

Dictum est autem in Resolutione, *nisi necessitas aliud urgeat*; quia quando sententia certa praticari nequit, & necessitas urget, utique recurrendum est ad opiniones speculative probabiles; sic in casu extremæ necessitatis, in qua nil aliud occurrit, nisi lixivium vel cerevisia ad baptizandum, potes formare conscientiam ita licere, imò debes ea adhibere baptizando potius cum periculo nullitatis Sacramenti, quàm puerum sine baptismo relinquere certæ damnationi.

CONFERENCE. XXVI.

Porro prædicta omnia intelligenda 34.
sunt quoad *essentialia*, quæ scilicet
dependent ab institutione Christi. Nam
quoad *iurisdictionem Ecclesiæ*, licet quis
potest sequi opinionem verè probabi-
lem, etsi minùs certam, etiam in admi-
nistratione Sacramentorum; ut si habeas
opinionem probabilem, quod vi privile-
gij tui, vel concessionis factæ à Papa vel
Episcopo, possis absolvere à tali casu vel
censura: assistere tali matrimonio, potes
absolvere vel assistere; quia quoties est
probabilis opinio de similibus depen-
dentibus ab Ecclesiæ potestate, ipsa ex
consensu tacito, & de præsentis ratihabi-
tione supplet, seu confert iurisdictionem
certam. Ita docent Sanchez. L. 3. de Ma-
trim. disp. 22. n. 65. Suar. Less. & alij apud
Tambur.

CONFERENCE. XXVII.

Medicus & Chyrurgus in medicinis 35.
applicandis tenentur sub mortali
sequi sententias certas & securas, relictis
incertis & dubijs. *Ita omnes.* Et quod
si certa curatio non occurrat, tenentur
sectari opinionem probabiliorem, post-
ha-

habitis minùs probabilibus. *Ita docent communiter doctores Navarr. Man. c. 25. n. 61. Sanch. l. 1. moral c. 9. n. 40. & alij.* Ratio est; quia ultra obligationem generalem *charitatis*, quâ tenemur meliori seu efficaciori modo, quo possumus, auxilium ferre proximo graviter indigenti; hic etiam accedit obligatio *iustitiæ*: Cùm enim æger vel læsus committit se curandum medico vel Chyrurgo, & hic illius curam suscipit, intercedit inter eos pactum (implicitum) de adhibendis remedijs, quæ magis salutifera videntur, si hic & nunc præ manibus haberi possunt: ergò medicus vel Chyrurgus peccat contra pactum (*iustitiæ*) si omisso medio certo & securo, vel saltem probabiliori, incertum vel periculosum solùm experiendi gratiâ adhibeat, ut quidam ait: *experimenta per mortes quarunt.* ut notat Laym. hic §. 3. n. 15. Quod si verò ægrotus extremè laboret, ut certum, vel verosimillimum sit esse moriturum, nisi aliquo remedio utatur, & nil aliud occurrat, poterit medicus adhibere quodcunque remedium (etsi minus securum, vel dubium nè fortè mortem accelleret) dummodò certè
non

non constet esse mortiferum, & probabilitas iuvandi superet periculum nocendi; atque ipsius infirmi vel consanguineorum consensus accedat. Ratio est; quia cum ex una parte vita infirmi iam desperata sit; ex altera autem parte spes sit vel probabilitas remedij, prudenter aget Medicus adhibendo huiusmodi remedium dubium. *Ita sanch. Vasq. Laym & Communis.*

CONFERENCE. XXVIII.

Non minus tenetur Iudex in ferenda sententia inter partes litigantes 36. in causis civilibus sequi opinionem probabiliorem, juriq̃ conformiorem: *Ita sylves. Vasq. taner. & alij apud Patrib. n. 60.*

Ratio est: quia Iudicis à Repub. instituti officium, adeoque ex pacto tacito inito cum Republica, obligatio oritur ferre sententiam secundum merita causæ & rectam rationem: atqui recta ratione per se constat, quod ea pars litigantium, quæ causam suam in iudicio probabiliorem ostendit, secundum leges & rationem magis mereatur sententiam pro se, quam contra se: ergo

Iudex in ferenda sententia semper debet sequi opinionem probabiliorem, in favorem scilicet illius partis, pro qua stat opinio probabilior.

Sed quid si utriusque partis litigantis causa æquè probabilis sit? Rædet *Valent. Sayr. & alij*, tunc in Iudicis arbitrio esse adiudicare causam, cui parti voverit. sed hæc responsio nostro Patritio non aridet, sed debere concordare partes per transactionem, utpote dividendo rem controversam inter partes in re vel in pretio; quocum sentiunt *Sanchez. Laym. Bardi Tambur. & alij*. Et ratio valida est quia juxta Iuris regulam, in iudicijs non est habenda acceptio personarum: quis autem non videat esse verissimam acceptionem personarum, & ab æquitate alienum, quando duæ partes æquale ius habent, & æquè probabiliter probant, iudicem totum uni adludicare? igitur &c.

CONFERENCENTIA. XXIX.

37.

AN eadem sit ratio de Consiliarijs & Advocatis, quæ de iudicibus, circa opiniones magis vel minus probabiles consulendas aut promovendas?

RE-

RESOLUTIO I. *de consiliarijs* Hi in consilijs dandis tenentur sequi (quantum fieri potest) sententias certas vel saltem probabiliiores. Ita ex communiori *Vasc. Opusc. de restitut. c. 6. § 3. Bardi Discept. 4. c. 22. & alij.*

Ratio est : quia consiliarij in consilijs publicis de necessitatibus Principis vel Reipub. (dùm v. g. consultatur de tributo aliquo imponendo, sit ne verè necessarium ac iustum) habent se per modum iudicum inter principem vel Rempub. & subditos tanquam partes litigantes, ut consultivum iudicium ferant : ergò sicut iudices inter partes litigantes, ita & consiliarij inter principem & subditos, tenentur sequi sententiam certam vel probabiliorem. in favorem scilicet illius partis, pro qua stat opinio probabilior.

RESOLUTIO II *De Advocatis* : Advocatus in patrocinando partibus, non tenetur eligere causam probabiliorem, sed licitè potest suscipere causam minùs probabilem vel dubiam, dummodò non manifeste iniquam sed probabilem iudicet, etsi pars adversaria sit probabilior & facilius obtinenda. Ita *comm. Navar c.*

25. n. 28. Sanchez. Laym. Bardi. Patrit. & alij a quod ipsos.

Ratio est : quia quando causa dubia vel controversa est , cuivis permittitur tueri seipsum , suamque partem , quam diu potest, etsi causa sua sit, minus probabilis, dummodò verè probabilis & non manifestè iniqua appareat ; & consequenter etiam permittitur ei litem cum adversario contestari , atque propositis iuribus ac rationibus suis , iudicis dirimentis sententiam postulare : atqui iuxta regulam juris 68. in 6. *Potest quis per alium facere, quod potest facere per seipsum* : ergò etiam Advocato licebit defendendam suscipere partis litigantis causam, etsi minus probabilem & dubiam, modo manifestè iniqua non appareat, sed diligenter inspecta ac comperta causæ sibi propositæ æquitate clientis sincere aperiatur, quantam probabilitatē seu spem Victoriæ habeat paratus ; quā primùm absistere, si in progressu litis iniquitatem manifestè deprehenderit : quo casu, si citrà suam culpam causâ cadat, salarium nihilominus iure merebitur.

De Conscientia dubia.

Conscientia dubia tunc est, quando intellectus de re agenda vel non agenda suspensus manet, & nequit se in unam vel alteram partem re solve-
re, an scilicet aliquid liceat, vel non liceat: an res, quam possideo, sit mea vel aliena: an matrimonium contractum sit validum, vel invalidum &c. unde. 38.

Dubium I. Aliud est *Negativum*, quo scilicet intellectus suspensus manet inter utramque partem, ex eo, quod nullum occurrat motivum, seu nulla ratio sive assentiendi, sive dissentendi, v. g. an numerus hominum in Mundo sit par vel dispar. Aliud est *positivum*, quo intellectus suspensus manet inter utramque partem ex eo, quod occurrant motiva omnino æqualia pro una & altera parte.

II. Dubium aliud est *speculativum*, aliud *practicum*: illud est, quo dubitatur præcise de veritate aliqua: v. g. an si Adam non peccasset, Christus fuisset nihilominus venturus: *Hoc autem est*,

quo dubitatur de re aliqua operabili : atque id dividitur in *speculativè practicum*, quo dubitatur de re operabili seu ipsa operatione, eiusque honestate, abstrahendo à circumstantijs particularibus, & sine ordine ad operationem sive *praxin* : v. g. *an diè festo liceat pingere : iter agere &c.* Et in *dubium practicè practicum*, quo dubitatur de actione, eiusque honestate in particulari, seu hic & nunc exercenda in certis circumstantijs particularibus. v. g. *an debeam hanc confessionem repetere : an hic & nunc liceat ludere, bibere &c.* Atque in hoc dubio præcipuè consistit conscientia dubia.

III. Aliud iterum est *Dubium iuris*, quo dubitatur de aliquo iure, lege, præcepto, vel statuto &c. Præsupposito ad honestatem actionis exercendæ. *Vt an sit lata talis lex : quomodo obliget : an comprehendat hunc vel illum casum : an in his circumstantijs me obliget. &c.* Aliud *Dubium facti*, quo dubitatur de aliquo facto, eiusvè conditione spectante ad honestatem actionis exercendæ : v. g. *an votum sit emissum : an solutum : an*
Ho-

*Hortæ recitata : an hoc peccatum sit confes-
sum &c.*

IV. Alia deniquè est conscientia in-
trinsecè, & alia extrinsecè Dubia : *con-
scientia intrinsecè Dubia* consistit in dubio
practicè practico, seu dubio Iuris parti-
culari ; quando nimirum Intellectus de
honestate actionis hic & nunc exercen-
dæ dubitat, an sit honesta vel licita, &
manet suspensus, ut in neutram partem
se possit resolvere. *Conscientia extrinsecè
dubia* dicitur, quando intellectus solum
de ipso obiecto secundum se manet dubius
(dubio scil speculativo juris vel facti) non
verò de ipsa honestate actionis hic &
nunc dubio practico : v. g. dubitas *spe-
culativè*, an res, quam possides, sit tua :
practicè verò, an eam restituere tenearis.
Tandem facta diligenti inquisitione,
nec inventa ulla ratione potiori pro una,
quàm pro altera parte, perseverante du-
bio, an res sit tua, inaudis principium
illud iuridicum : *In dubio melior est con-
ditio possidentis*, resolviste, *non debere rem
illam restituere*, non obstante, quod con-
scientia maneat dubia extrinsecè (stante

scil. adhuc dubio speculativo, an res sit tua) intrinsecè & formaliter non est amplius dubia, sed resoluta per exclusionem dubij, practici, *an debeat restitui.* His benè notatis non adeò difficile erit intelligere conferentias, earumquè resolutiones sequentes: sit itaque in ordine.

CONFERENCE. XXX.

Certum utique est, quod Apostolus ad Rom. 14. scribit. *Quod non est ex fide, peccatum est.* Hoc est, ut expouunt DD., quod non fit ex certa credulitate seu ex determinato iudicio licitum esse, quod hic & nunc agitur, peccatum est. Quæritur ergò, an cum dubio nunquam liceat operari: vel an semper peccet, qui cum dubio operatur?

RESOLUTIO: Cum conscientia intrinsecè dubia, stante scil: dubio practice practico, seu dubio iuris particulari de honestate actionis hic & nunc exercendæ, vel periculo peccati annexo, nunquam licet operari: ita ut semper peccetur pro ratione materiæ & dubij. *Est cetissima apud omnes. &c.*

Ratio est: Quia omnis sciens & volens ex

ponens se periculo, peccandi, peccat ; & , quidem eodem genere peccati, cuius periculo se exponit. Iuxta illud *Eccl. 3. qui amat periculum, peribit in illo* ; sed agens cum conscientia intrinsece seu practice dubia de honestate actionis hic & nunc exercendæ, vel cum periculo peccati annexo, is sciens & volens se exponit periculo peccati : eligit enim hanc actionem, siue bona sit, siue mala, quasi dicat ; sit peccatum, siue non sit, ego tamen volo agere &c. Ideoque eo ipso implicate censetur eligere malum : consequenter eo ipso peccat, pro ratione materiæ, de qua agitur, & pro ratione dubij. Id est, si dubitet, an talis actio vel omssio sit, peccatum mortale, operans vel omittens peccat mortaliter : si vero dubitet de veniali, venialiter : si denique dubitet generatim & indistincte de peccato, probabiliter peccabit tantum venialiter. Ita *Patrit. hic n. 17. & iterum n. 69.*

CONFERENCENTIA. XXXI.

Vulgatum est ex Iure Canonico dictum illud ; *in dubijs tutior pars est eligenda.* Quæritur ergo an hæc sit Regula

- universalis, & semper observanda ?
41. RESOLUTIO I. *Indubijs tutior pars est eliganda*, est dictum universaliter verum, quatum ad Consilium & perfectionem.

Ratio est evidens : quia semper consultius est & perfectius, in quovis dubio eligere partem tutiorem : sic enim certò evitantur pericula peccandi.

42. RESOLUTIO II. At certe non semper necessarium est seu de præcepto, *Indubijs tutiorem partem eligere*. Patet ex explicatione huius dicti : *Ly* enim *tutior pars*, non debet accipi comparative ad positivum ; Utpore *tutior quam tuta* ; Quasi sensus esset : quando, utraque pars est tuta, tutiorem partem esse eligendam ; cum in operando liceat sequi quam libet partem vere tutam, iuxta sup. dicta de conscientia probabili : sed *li* *tutior*, accipiendum est comparative ad oppositum ; scil. *tutior, quam non tuta, non secura, periculosa &c.* Ut sensus sit ; quando cunque una pars dubij est certa, tuta, secura, & omne periculum peccati excludit ; altera autem pars non est certa, tuta, secura, sed periculosa, tunc illam

illam tutiorem eligendam esse. Ita sine dubio sentiunt omnes.

RESOLUTIO III. Necesario autem tutior pars eligenda est in dubio practice 42.
practico v. g. actionis hic & nunc exercendæ, an hic & nunc aliquid liceat; *puta hodiè comedere carnes* ? Ratio est: quia stante tali dubio, una tantum pars tuta est (scilicet *abstinere*) altera autem pars (*comedere*) simpliciter est non tuta, estque periculosa de peccato: igitur necessario eligenda est pars tutior quàm diu stat hoc dubium.

RESOLUTIO IV. Tutior etiam pars eligenda est in dubio speculativo, ver- 43.
sante circà valorem vel efficaciam actionis exercendæ v. g. Sacramenti conficiendi &c. putat ex super dictis de Ministro Sacramentorum, Medico, & Chyrurgo. Excipe materiam *iustitiæ*, in qua *melior est conditio possidentis*, non obstante, quod pars opposita sit tutior.

RESOLUTIO V. Stante dubio spe- 44.
culativo Iuris vel facti v. g. *an res hæc res mea sit; an matrimonium contractum sit validum*: si post diligentem inquisitionem dubium superari nequeat, absque ulla spe-

culativa resolutione, potest eligi pars minus tuta; scilicet *retineri res dubia: dubio matrimonio uti.* Ita communior *Suar. Sanchez, &c*

Ratio est: quia lex invincibiliter ignorata, vel non sufficienter proposita seu intimata non obligat, ita omnes: sed idem est de lege post sufficientem inquisitionem dubitare, ac eam ignorare: ergo in dubio iuris non est obligatio ad tutiorem partem.

Unde Miles de iustitia belli dubitans potest nihilominus militare. alius rem dubiam possidere; tertius, qui invincibiliter dubitat, an votum emisit, non tenetur voto &c. quia is etiam habet possessionem libertatis.

Petes: quare ergo Pontifices statuunt, in particulari dubio patrati homicidij, Clericum debere abstinere à sacris, tanquam irregularem? & id eos statuisse ob maiorem convenientiam & reverentiam tanti Sacramenti & sacrificij, nè, si forte clericus revera homicidium, de quo dubitat, patraverit, in administrandis huiusmodi Sacramentis aliquam irreverentiam committat. *ex Patr. n. 72.*

CON-

CONFERENCE XXXII.

Dubitas *speculativè*, an pro hoc die sit indictum Ieiunium : & consequenter etiam *practicè*, an hodie debeas abstinere à carnibus: quid faciendum?

RESOLUTIO : Ante omnia debes adhibere moralem diligentiam ad vincendum dubium illud, & ad veritatem cognoscendam ; quam si deprehendero nequeas, ita ut dubium speculativum maneat, tutissimum est ieiunare : quod si tamen tibi occurrit aliqua rationabilis causa vel motivum non esse obligationem ieiunandi, quia fortè fides exemplum bonorum in contrarium, vel habes auctoritatem viri fide digni, potes te resolvere ad manducandas carnes. *Ex Pat. 1711. n. 74.*

CONFERENCE XXXIII.

Dictum est iam sæpius, *in dubio melior est conditio possidentis*. Quid si possidens iam ab initio possessionis fuerit dubius, an res non sit aliena ?

R. Ut in dubio melior sit conditio possidentis, debet possessio fuisse bona fidei ante exortum dubium, & hoc exorto tenetur possessor diligentem inquisitionem

nem instituere, num res possessa sit obnoxia restitutioni : quâ factâ si veritas non apparet, potest se practicè resolvere, licere sibi rem illam retinere, usurpare. absumere, alienare, non obstante dubio speculativo : & si postea Dominus rei compareat, ad nullam obligatur restitutionem, nisi quod adhuc restat, vel quantum indéditior est factus. Ita communissima cum Sanchez. l. 2. de Matrim. Disp. 41. q. 2. Laym. Dian &c. Ratio autem est : quia in tali casu secundum iura dubius non est spoliandus in foro externo : ergò neque in foro interno ; quia forum internum externo conformari debet, quando forum externum non innititur falsæ præsumptioni, ut latè probat Sanch. cit. l. 1. de Matrim. Disp. 5. n. 20. atque.

Hinc sequitur, si quis in tali dubio à bonæ fidei possessore rem sine authoritate judicis auferat, abligari ad restitutionem : Item si post matrimonium bona fide contractum superveniat dubium de illius valore, ob latentis alicuius impedimenti suspicionem, sic dubitans ante omnia tenetur adhibere moralem dilig-

gen-

gentiam ad inquirendam veritatem, & interea à petendo debito abstinere : & facta inquisitione, si dubium perseveret, potest & reddere, & petere debitum : ratio est ; quia dubium superveniens bonæ fidei possessori obesse non debet : nequè hic adest, periculum peccati, seu fornicationis formalis ; quia esto matrimonium esset reipsa nullum, tamen probabilis & invincibilis ignorantia in bonæ fidei possessore à peccato excusat. Porro si uterquè conjux mala fide contraxit cum dubio impedimenti dirimentis, neuter poterit petere aut reddere debitum ; quia iam neutri suffragatur possessio dubia fide incepta.

CONFERENCENTIA XXXIV.

EX jure civili *I. In bello. ff. de capti vis 47. postliminio reversi. In dubio non presumitur factum, sed demonstrari debet.* Quæritur, an hoc dictum universaliter ad mittendum sit ?

RESOLUTIO : Universaliter verum est, quando dubitatur de facto principali, ut *an voceris : an percusseris &c.* solo excepto, nisi in casu particulari ius aliud statueret, ut de facto in casu homici-

cidij in ordine ad irregularitatem sta-
 tuit. At verò quando iam constat de
 facto aliquo principali, & dubitatur so-
 lùm de altero facto accessorio, non est
 universaliter verum, sed amplam pati-
 tur exceptionem. I. *In dubio factum præ-*
sumitur, quando de jure faciendum erat :
aut si ita ordinariè fieri soleat : aut si ita fie-
ri sit favorabile facienti. Ita Laym. c. 5.
 §. 4. n. 32. & alij. II. Ex glossa in l. *de*
contrahenda. ff. *de regulis juris.* In du-
 bio non præsumitur actum aliquem v. g.
donationis, legati &c. Intervenisse : si
 autem constet tale aliquid factum, po-
 tius ut validum, quàm ut irritum pro-
 nuntietur. Undè si constet, hominem
 quid piam egisse v. g. aliquid Deo vovisse
 : matrimonium contraxisse : testa-
 mentum condidisse : rem alienasse &c.
 Et dubitetur solum de accessorijs jure de-
 bitis, vel fieri solitis, ea merito facta
 præsumuntur. v. g. quod adhibuerit suffi-
 cientem deliberationem : animum se
 obligandi : implendi solemnitates de
 jure ad talem actum requisitas &c.
 Quia nimis rationabile est, ut magis existi-
 metur, aliquem munus suum rectè obijf-
 se,

se, atque in eo, quod egit nihil necessarium omisisse : *Delictum enim vel defectus non præsумitur, sed demonstrari debet.* Quæ vel maxime vera sunt in materia favorabili operanti. Quo etiam referri debet, quod quando constat de actu externo rite peracto v. g. *Matrimonij contracta: Religiosæ professionis: testamenti &c.* In dubio præsumantur actus interni sufficientes ac requisiti adfuisse, si accedat alia præsumptio in oppositum.

CONFERENCE I A. XXXV.

Dubitatur aliquando de lege aliqua lata, promulgata, recepta, aut de certo eius sensu : Aliquando autem constat legem fuisse latam, promulgatam & receptam ; dubitatur autem de eius obligatione pro tali vel tali casu, vel etiã de eius abrogatione: quæritur ergo hic de utriusque resolutione ; sit itaque.

RESOLUTIO I. Quandocunque verè dubitatur, an lex sit lata, promulgata, vel recepta, homo manet in sua possessione contra legem. Ratio est clara ; quia tunc certa est libertas, & dubia obligatio ; consequenter eligi potest, quod

E cer-

certum est, & relinqui, quod dubium E. G.

I. Dubitas, an pro hac vigilia sit indictum ieiunium: aut hic die huius sancti festum: non teneris ieiunare, vel Missam audire. II. Legis in aliquo Authore novam aliquam constitutionem Romæ editam, nescis autem vel dubitas, an authentice publicata sit in tua Patria, non obligans. Nec obstat eam esse Romæ publicatam, adeoque sortiri essentiali vim obligandi omnes Christianos, non habet tamen vim actu obligandi in alijs partibus, nisi ubi obligatione publicata est, ut puta per legatos, Episcopos, Prælatos, ut nobis constet: ita *Marchant Tribunalis p. 2. tr. 2. tit. 8. q. 5. in Appendice.* III. Dubitas, an lex aliqua præcipiens vel prohibens sub pœna Excommunicationis vel alterius Censuræ, unquam fuerit usu recepta, & vim obligandi obtinuerit; quia scil. nihil constat de eius usu: potes ergo præsumere, non esse usu receptam; præcipue si videas alios communiter agere oppositum. Ratio est, quia dubitas de aliquo essentialiter requisito ad obligationem

nem

nem legis ; ideoque possessio non stat pro lege , sed pro subditorum libertate. Ita cum Patrit. hic n. 81. Azor. & Castro pal. IV. Similiter quando veré dubitatur , an consuetudo aliqua hætenus observata in communitate v. g. celebrandi certum aliquod festum : servandi certum aliquod jeiunium : peregrinationem obeundi &c. Habeat vim aliquam obligandi , an solùm devotionis & honestatis ; potius inclinandum est ad eam partem , quod sit consuetudo devotionis quàm obligationis : quia generalis regula est : quod in dubio nemo præsumitur velle obligari : neque expedit multiplicare præcepta , ubi moraliter certa non sunt , aut saltem probabilia. Ita Suar. de legibus l. 7. c. 15. *Rebell Dian.*

49. RESOUTIO II. : Quando con-^{49.}
stat legem aliquam fuisse latam , promulgatam , receptam , dubitatur autem de eius obligatione pro tali vel tali casu , vel de eius abrogatione , tunc lex est in possessione suæ obligationis contra dubitantem. Ratio est , quia obligatio est certa , dubia liberatio.

Unde li v g l. Constat legem esse latam de non portandis armis : de non comedendo vel bibendo extra monasterium ; dubitas autem an talis lex non sit abrogata , vel an per non usum cessarit : teneris obligatione legis , quia pro illa stat possessio. II. Constat me emisisse votum , vel iuramentum ; dubito autem , an dispensatum vel irritatum sit : aut si dispensatum , tamen dubia fuit dispensandi potestas : certum est me manere obligatum ; quia certa obligatio Voti , vel iuramenti non potest tolli dispensatione dubia. III. Constat hodie esse indictum ieiunium , dubitas verò an te obliget propter laborem vel iter peractum ; teneris ieiunare : quia certa obligatio dubia excusatione non tollitur : petenda itaque erit dispensatio à superiore. Ita communis. IV. Eodem modo resolvendum est , quando dubia est causa excusans ab auditione sacri : à recitatione horarum &c. Quo casu optimum est se conformare iudicio medici , qui si asserat recitationem nocituram , certè deobligaberis vel in parte , vel in toto , prout Medico videbitur.

CONFERENCE XXXVI.

Constat latam esse legem pœnalem 50.
Excommunicationis, suspensionis, interdictionis, vel etiam Irregularitatis incurrendæ ab eo, qui certum aliquod delictum commiserit: Iam verò invincibiliter dubitas *dubio facti*, an commiseris tale factum vel delictum; quæritur, an tenearis subire tales pœnas Excommunicationis, suspensionis &c.

RESOLUTIO: Nemo censendus est ligatus, quando verè dubitat, an commiserit delictum, propter quod constat Decretam esse pœnam, Censuram &c. *Excepta sola irregularitate ex delicto homicidij voluntarij, constante corpore delicti.* Hanc ponit pro regula universali *Patris. hic n. 33. &c.*

Patet, quia delictum commissum, est factum fundans legem pœnalem; & quia in dubio specialiter non præsumitur delictum commissum, non potest inducere obligationem pœnæ: igitur &c. Atque hinc si verè invincibiliter dubites, an homo à te percussus fuerit clericus, & an idcirco sis excommunicatus, non debes te censere Excommunicatum, sed

potes licité audire sacrum, aliaque omnia excommunicatis prohibita facere; quia scilicet in dubio non præsumitur factum: sed melior est conditio possidentis: cum ergo quilibet habeat ius communicandi cum fidelibus in sacris & politicis, non debet in dubio eo iure spoliari.

II. Similiter si dubites, an alius sit Excommunicatus; aut scias esse excommunicatum; dubitas tamen, *an sit non tolleratus v. g. notarius percussor clerici aut nominatim denunciatus*, non teneris eius consortium devitare. Ita filliuc. *tom. 1. tract. 13. c. 7. n. 129. Dian. & alij.* Ratio iterum est; quia alias faceres, illi iniuriam, cum in dubio melior sit conditio possidentis. Excipe tamen, nisi ageretur de valore actus; ut si velles confiteri ei, quem dubitas esse excommunicatum non tolleratum. III. Item si dubitatur, an infans fuerit validè baptizatus ob materiam, formam, vel intentionem dubiam, v. g. quia fuit ablutus in solo pollice pedis: vel in aqua rosacea: vel ab Ebrio, balbutiente &c.

IV. Qui verè dubitat, an emisit votum, fecerit iuramentum, vel aliam promiss-

missionem Deo vel homini : aut constat te aliquid mente decrevisse , dubitas autem invincibiliter an nudè proposueris , vel an verè promiseris , atque animum te obligandi habueris , & omnibus consideratis nulla pro voto præsumptio appareat ; non teneris obligatione voti. Ita iam communior & in praxi tutæ sententia. Ratio est : quia nulla est hic possessio pro voto , vel iuramento , sed tota pro libertate voluntatis.

V. Constat tibi te fecisse votum , sed dubitas , an habueris intentionem te obligandi , an tenearis voto ; *R. omnino sic* ; quia possessio & præsumptio stat pro voto : nam in dubio præsumitur quisque potius rectè vovisse , cum debita intentione , quàm nugatoriè. Sed (ais) dubito , an habuerim sufficientem deliberationem , utpotè quia votum factum fuit ob metum mortis , ex morbo , naufragio , latrocinio , vel ob vehementem passionem iracundiæ &c. An nihilominus maneam obligatus ? *R. affirmativè* : quia in his casibus rarò contingit defectus deliberationis requisitæ ; & ideò ex communiter contingentibus præsumitur

sufficientem deliberationem adfuisse. Ita suar. *de Rel g. tom. 2. l. 4 n. 10.* Sanch. *7. 4. moral. c. 1. n. 13.* Laym & Diana.

Dices te vovisse in tenera ætate & pueritia. R. si post septennium voveris, præsumeris habuisse usum rationis : si verò ante septennium, regulariter præsumitur defectus rationis. *Sia Sanch. cit. n. 14.* Et si etiam dubites, an expleveris

septennium, etiam in voto castitatis perpetuæ vel ingrediendæ religionis, poterit tecum dispensare confessorius privilegiatus ; quia vota dubia non censentur esse reservata Pontifici ; quia cum reservatio sit odiosa, restringenda est ad casus certos, non extendenda ad dubios.

Ita *Suar. cit. l. 6. c. 26. n. 6.* VI. Denique scis te emisisse professionem Religionis : dubitas autem, an aliquis metus intercesserit : *presumitur non intercessisse, & valere professionem* : Item scis aliqualem metum intervenisse, dubitas autem an fuerit iuste incussus, & an gravis vel levis ? iterum *presumendum est pro valore professionis.* Ratio utriusque est : quia cum constet de professione, & excusatio dubia sit, possessio stat pro professione.

ne. Sed (ais) certò te scire, quòd ex metu gravi injustè in cussò, fictè professus sis : ad hoc R. si ante quinquennium elapsum sic dubites, non teneris stare professioni ; quia ante quinquennium ius non præsумitur ad ratificationem : ergò nec tu præsumere debes in dubio ; ideoque *in eo dubio possessio stat pro libertate.* Econtra verò si post elapsum quinquennium primùm sic dubites, *teneris professione* ; quia ius, ipsumque Conc. *Trid. sess. 25. c. 19. de Regul* Præsумit professum ratificasse suam professionem ; consequenter & ipse professus dubitans ita præsumere debet ; atque sic possessio stat pro Religione.

CONFERENCE. XXXVII.

51.

Clericus de fero dubitat, an vesperas cum completorio hodie recitaverit : an aliud votum vel promissionem adimpleverit &c. An teneatur adimplere ?

RESOLUTIO : manet obligatus ad huc implere secundùm omnes, nemine contradicente, teste Tanero hic *disp. 2. q. 6. dub. 4. n. 48.* Et ratio est : quia certa est obligatio, & dubia persolutio, quæ, cùm sint aliquid facti, in dubio non

præsumuntur facta ; ideoque possessio
 & præsumptio stat pro legis obligatione.
 Quia autem nulla est regula sine ex-
 ceptione, & hic Excipe, nisi probabi-
 lem coniecturam habeas in contra-
 rium ; ut si dubitans, an vespertas reci-
 taverit, meminerit se hunc in finem bre-
 viarium aperuisse, dixit Dominus ince-
 pisse, præsumere poterit se eas absolvif-
 se. Eodem modo si dubites, an in noc-
 turno vel hora aliqua minori, recitave-
 ris medium Psalmum, dum iam es in
 tertio Psalmo, facile te risolvere pote-
 ris, imò teneris credere te eum recitasse :
 quomodo enim pervenisti ad tertium, si
 primum & alterum non recitasti ? Ita
Homobonus apud *Dianam* p. 4. tr. 3. resol.
 68.

Idque universaliter verum est, quan-
 docunque ex parte operantis supponitur
 certa obligatio vel debitum aliquid fa-
 ciendi, & dubia sit impletio tunc iterum
 possessio stat ex parte debiti certi, & so-
 lutio dubia non præsumitur. E. g. non
 ita pridem contigit, iterumque tam de-
 bitorem, quam creditorem, dubitasse
 de solutione facta ; quid igitur ? *R. de*
Sancho.

Sanch. de matrim. l. 7 Disp. 37. c. 10 n. 12.
 Debitorem ad integram solutionem; eò
 quod creditor sit in certa possessione sui
 iuris, propter dubiam solutionem priva-
 ri non potest. Econtra Debitorem ab
 omni obligatione liberat *Taner. cit. n. 49.*
 Quia in tali dubio melior est conditio
 possidentis: contra utrumque probabi-
 lius resolvit *Laym. apud Patrit. hic n. 85.*
 Ad æqualitatem inter utramque partem
 servandam; utpotè debitorem teneri
 non ad integram solutionem, sed tan-
 tum ad partem debiti secundum pro-
 portionem dubij: tu sequere quod placet:
 sunt enim omnes tres sententiæ probabiles.

CONFERENCE. XXXVIII.

AN eadem sit ratio dubij circa tem-
 pus obligationis inchoandæ, & fi- 52.
 niendæ! E.g. an in die jejuniij vigiliæ,
 quod finitur horâ duodecimâ noctis, du-
 bitans, an sonuerit hora duodecima, pos-
 sit comedere carnes: econtra an feriâ
 tertiâ ante cineres, quo licet comedere
 carnes usque ad horam duodecimam,
 post dubitans an sonuerit hora duodeci-
 mæ quam incipit obligatio jejuniij, possit
 pergere in vescendo carnibus? pro ut-
 roque sit.

RE-

RESOLUTIO unica : In dubio circa *tempus inchoandæ obligationis*, homo manet in possessione suæ libertatis. Econtrà, in dubio circa *tempus finiendi obligationem*, lex manet in possessione obligationis. Et regula certa apud Patrit. hic. n. 86.

Et patet *prima pars de tempore inchoandæ obligationis* : Quia certum est *legem obligare tota die naturali*, usque ad horam duodecimam ; de qua dubitatur, & ideo in dubio non presumitur, feriâ tertiâ ante cineres homini licere vesci carnibus usque ad horam duodecimam noctis, postquam incipit obligatio ieiunij : ergo pro toto illo tempore homo habet libertatem suam vesci carnibus : adeoque dubitans circa finem, an sonuerit hora duodecima, non privatur sua, libertate vescendi carnibus ; quia certum ius non tollitur per dubium. Econtrà patet & *altera pars de obligatione circa tempus finiendi obligationem* ; quia in die ieiunij lex habet suam possessionem usque ad horam duodecimam noctis, de qua dubitatur, nec in dubio præsumitur : ergo possessio stat ex parte legis sive ieiunij, ideoque non licet inchoare comedere carnes, donec certum sit sonuisse duodecimam.

At

At quid dicendum de sacerdote crastinà celebraturo ? R. cum distinctione : vel enim sacerdos habuit *dubium antecedens*, an scilicet sonuerit hora duodecima, omnino cessare debet ab ulteriori manducatione & potatione propter Reverentiam tanti sacramenti, ratione cuius tutior pars sequenda est. *Sanch. l. 2. de matrim. Disp. 41. Laym. & alij.* Vel habuit *dubium consequens*, an scil. hac nocte horam duodecimam excesserit in edendo vel bibendo, probabile rectè censet Laym. n. 36. Sacerdotem posse celebrare. Ratio est : quia lex Ecclesiastica non videtur tam arctè adstringere conscientias in *dubio facti*, quod alias non præsumitur.

Ceterum si in loco illo sunt plura horologia, & unum iam sonuit duodecimam, aliud verò non : tunc qui post sonitum primi horologii ante sonitum alterius bibit vel comedit aliquid, potest sequenti die securè celebrare. Ratio est : quia talia diversa horologia habent se ad invicem, sicut duæ opiniones, quarum utramlibet amplecti in praxi : & alias secundum iura *in odiosis potest ad ultimum.* limit.

Simile omnino prioribus dubijs est de juvene & sene in ordine ad jeiunium servandum vel non servandum : quod si nim : juvenis verè dubitet, an expleverit annum vigesimum primum, non tenetur ieiunare, quia libertas est in possessione. Econtra senex dubitans, an expleverit sexagesimum annum, tenetur ad jeiunium ; quia in hoc possessionem habet lex certa ieiunij : patet ex dictis.

53.

CONFERENCENTIA. XXXIX.

Quia iterum aliud est dubium *obligationis contractæ* : ut si quis voveat aliquid, & dubitet, an se obligaverit sub mortali, an verò sub veniali tantum : aliud *dubium solutionis factæ*, ut si quis habeat plura debita, unum onerosum, alterum gratuitum, & facta aliquali solutione dubitat, an solutio illa sit debiti gratuiti vel onerosi ; resolvendum hic est pro utroque.

RESOLUTIO : In utroque dubio scil. *Obligationis contractæ & solutionis factæ* (consideratis omnibus & nullo obstante) præsumendum est id, quod dubitanti favorabilius, seu minus onerosum est.

Ra.

Ratio est : quia favores sunt ampliandi, & odiosa restringenda : & in dubio nemo præsumitur se velle gravare. Atque hinc

I. Quandocunque possessio non stat pro verbis voti, tenetur vovens in dubio ad id, quod minus est. Ita Sanch *l. 4. moral. c. 16. n. 86.* Quare vovens aliquid, & dubitans, an sub mortali vel veniali tantum se voluerit obligare, (si neque ex vi verborum, neque ex quantitate materiae diiudicari certo possit) censendus est se obligasse tantum, sub veniali.

II. Item qui vovit Rosarium, dubius, an integrum 15. decadum, tenetur solum ad minus 5. vel 6. decadum ; quia hæc etiam vocantur communiter Rosaria B. Virginis. Ita *Suar tom. 2. l. 4. c. n. 5. Laym. Dian & alij apud ipsos.* III. Item, ait Sanch. si quis vovit orationem vel Eleemosynam simpliciter, satisfacere, si oret unum *Pater & Ave* : aut det unum obulum : excipit tamen noster *Patrit. hic n. 89* Nisi tam modicum dare dedeceret personam dantis. IV. Qui certus est se vovisse Religionem, dubitat autem, an Religionem in communi, an vero certam in particulari, potest ingredi

di quamlibet ; quia possessio stat pro libertate quoad electionem. V. Item si dubitet, an promiserit solum ingredi, an etiam profiteri, satisfacit ingrediendo ; quia votum in dubio obligat ad id, quod minus est. *Suar. cit. c. 8. n. 7.*

VI. Scis te vovisse castitatem, sed immemor verborum suorum dubitat, an promiserit castitatem perpetuam, an verò temporalem tantum usque ad tempus opportunum coniugij, potes eligere quod minus est, & tempore opportuno contrahere matrimonium. *Sanch. l. 4. c. 16. a. n. 16.* VII. Vovisti te non amplius tacturum mulierem, dubitas autem mulierem, dubitas autem an id intellexeris de tactu fornicario tantum, an verò etiam de coniugali, non teneris abstinere à nuptijs ; quia rursus possessio stat libertate. *Sench l. 2. de Matrim. Disp. 41. n. 33.*

De Dubio Solutionis facta

VIII. Illud dubium prius extinguitur, quod magis gravat Debitorem, utpotè onerosum præ gratuito : nomine proprio contractum pro alieno nomine contracto : id, pro quo currit interesse præ

præmero mutuo. IX. Canonicus toto anno Officium canonicum recitare neglexit, & ideò ad pias causas trecentos aureos restituere iubetur à confessorio respondet, se, quamvis huius obligationis immemorem antè paucos dies Ecclesiæ donasse statuam argenteam, quæ trecentis & amplius æstimetur aureis, non defunt DD. qui eum satisfecisse sentiunt; tum quia videtur esse virtualis intentio omnium dantium elemosynam satisfaciendi per eam suis obligationibus, quas suis negligentijs contraxerunt; tum etiam quia leges Ecclesiasticæ benignè interpretari debent. *Ita Laym cum Diana & alijs.* Porro intelligenda est hæc doctrina de obligatione restituendi pro horis omissis contracta ante talem indifferentem solutionem, non verò postea contrahenda; est enim hæc expressa inter damnatos ab Alexandro VII. propositio: *Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascunque elemosynas, quas antea Beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.*

CONFERENCE A. XL.

Superior dubitat, an causa dispensan-

F

di

54.

di sit iusta & sufficiens , an possit nihilominus dispensare ? R. *affirmative* : Ratio est ; quia declinandum est ad clementiorem partem : idque exigit bonum & suave regimen Ecclesiæ : vix enim unquam superior vel Confessarius privilegiatus auderet dispensare , si potestas dispensandi ad certos tantum casus extenderetur. Similiter quando dubitatur , an dispensatio facta à Papa sit valida : vel an causa in dispensatione expressa sit *finalis*, Ita ut sine illa non concederetur Dispensatio ; an verò sit tantum causa *impulsiva* ; præsumendum est dispensationem esse *validam* ; & causam illam fuisse *impulsivam* ; Ita probabilissimè docent *Sanch. l. 8. Matrim. Disp. 21. n. 20. Sanctarel. casuop. & alij*. Ratio autem est : Quia in re dubia iudicandum est in favorem valoris actus , ut potius valeat , quàm pereat ; siquidem præsumptio prævalet in eo dubio possessioni legis contrariæ. Item in dubio, an peccatum , aut casus aliquis sit reservatus , præsumitur non reservatus ; adeoque potest absolvi à confessario approbato quocunque ; quia reservatio est

est odiosa & strictè interpretanda in favorem Pœnitentis & confessarij. Ita *Suar de Relig. tom 2. lib. 4. c. 5. n. 15. Sanch. Filliuc. & alij apud Patrît. n. 91* Item in dubio, an excommunicatio vel censura aliqua, privatio vel inhabilitas sit latæ sententiæ ipso facto incurrenda, an verò sententiæ ferendæ, præsumendum est esse tantum sententiæ ferendæ; quia iterum odia sunt restringenda. Ita ex comunioni Avila. Koninck. dian. Denique in dubio, an sis legitimè natus, nisi id evidenter demonstretur, non teneris sequi sententiam tutiorem, sed potes sequi mitiorem præsumendo te legitimè natum, saltem in materia iustitiæ in addeunda hæreditate. Ex *l. filij ff. de his, qui sui vel alieni iuris sunt.* Docet communis. Ex Patrît. cit.

CONFERENCE N T I A. XLI.

Dubitas, an heri vespas omiseris :
an cogitationi veneræ consenseris &c. 54.
An tenearis id hodiè ante missam confiteri ? R. *affirmativè* cum pluribus contra multos. Probatur autem validè I Ex universali omnium fidelium consensu, & praxi in lege nova, cuius initium ig-

noratur. II. Ex Conc. Trid. ab Adversarijs allegato, quod potius nostræ, quàm ipsorum sententiæ expressè favet. ait enim: *oportet à Pœnitentibus omnia peccata mortalia, quam post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recēseri, etiamsi occultissima illa sint.* Et subdit. *Nam venialia, quibus à gratia Dei non excludimur, quam vis utiliter in confessione dicantur, taceri tamen citrà culpam, multisquē alijs remedijs expiari possunt.* Ecce ! Concilium à necessario confitendis solum excludit peccata venialia, & ea mortalia, quæ post diligentem excussionem non occurrunt ; ergo peccata mortalia dubia, quæ post diligentem sui discussionem memoriæ accurunt, non excludit ; consequenter vult necessario confitenda. Deindè concilium à necessario confitendis excludit venialia, ob hanc rationem, quia per ea non excludimur à gratia DEI : sed per peccata mortalia dubia (supposito quod revera commissa essent) revera excluderemur à gratia DEI : ergò hæc non excludit à necessaria confessione.

CON-

CONFERENCE XLII.

VT etiam de Maleficio dubio aliquam 56.
mentionem faciamus, quæstio est
non rara, an liceat adhibere medium
aliquod, ad causandum aliquem effectum,
v. g. febrem vel alium morbum curan-
dum, quando dubitatur, an medium il-
lud sit naturale vel superstitiosum: seu
an effectus talis fiat à causa naturali, vel
à Dæmone?

RESOLUTIO: Quando media illa
adhibita sunt *res naturales*; utpotè her-
bæ, radices, lapides &c. In dubio præ-
sumi potest causare effectum naturaliter,
& sic licitè adhiberi, saltem cùm prote-
statione contraria nolendi effectum il-
lum, si à dæmone causandus sit: quan-
do autem media illa sunt *res artificiales*,
v. g. signa, preces certæ, characteres, fu-
nis, è quo fur suspensus fuit, &c. Regu-
lariter præsumendum est, esse supersti-
tiosa, & non nisi Dæmonis operatione,
ex pacto saltem implicito, efficacia; i-
deoque illis uti illicitum simpliciter est.
Prout etiam illicitum semper est, petere
à mago vel saga, solutionem maleficii,
quando dubitatur, an possit solvere sine

novo maleficio. Ita Com. DD. in hac materia.

At quid de nostris (ut vocamus) flagellis Dæmonum , Brevibus &c. Nam & hæc, (*refert Patrir. noster n. 93.*) à iuniore quodam scriptore annumerari superstitiosis. &c. Brevia, sicut & alias res ab Ecclesia benedictas, licitè adhiberi contra infestationes Dæmonum, & maleficia avertenda vel impedienda: quod si verò adhibeantur ad curandos morbos hominum vel Animalium per modum causæ operantis cum certa spe effectus, certum est esse superstitiosum. Undè enim illa virtus vel effectus? non à materia, ut clarum est: non ab ipso Deo vel eius Angelo; quia nulla constat promissio, Bulla, vel diploma. Igitur dicendum, & saltem tolerandum, si adhibeantur contra morbos solùm per modum causæ imprecatoriæ, ut ab ipso Deo effectus fiat intuitu sacrarum reliquiarum, & rerum aliarum ab Ecclesia benedictarum, ibi commixtarum, cum sola pia spe & fiducia in Deo ac sanctorum & Ecclesiæ meritis. Pro commendatione dictæ materiæ refero, quod mihi contingit

git in Alsatia : dùm enim me conveniret puella rustica tota misera & morti proxima, mihiq̃ue narraret quomodo in nuptijs propinato sibi ab Adversario suo vitro vini, eiusq̃ue modica tantùm parte gustato, cæperit malè valere, & semper deterius, obtuli illi de dicta materia Bre-
vium seu massa flagelli Diaboli sumenda, quâ sumptâ statim evomuit vitra, officu-
la, aliaq̃ue complura ; quibus eiectionis fe-
liciter convaluit.

De Conscientia Scrupulosa.

Quid propriè sit *Conscientia scrupu-* 57.
losa, advertit Greg. de Valentia. l. 2.
hic q. 14. punct. 4. dicens : Etsi *Scrupulus*
nonnunquàm accipiatur tam pro dubi-
tatione malitiæ quàm pro opinione,
quod aliquid sit malum ; tamen pro-
priè conscientiam scrupolosam, nihil a-
liud esse, quàm anxiam quandam formidi-
nem, ne forte idipsum sit malum, quod ta-
men licitum existimatur. Ratio sumenda
est ex communi hominum æstimatione,

scrupulum propriè ita intelligentium. Unde rectè notat Laym. *hic c. 6. n. 1. Iudicium, hominis verè scrupulosi esse, si contra sapientium, imò & proprium iudicium tale, quidpiam agere peccatum non esse, nihilominus inquietus sit.* Sola scil. apprehensione mali timens, & formidans, nè fortè peccet, aut peccaverit, idque ex apprehensa solùm & apparente ratione inani, levi & futili: ut advertit valque. *hic disp. 67. c. 2. n. 8. quod sint aliqui nimium scrupulosi circa præterita peccata, de futuris autem cavendis parùm solliciti.* In quem sensum verissimè dixit Silvester V. *Scrupulosus. Scrupulosus est duplex: quidam enim est scrupulosus in recognoscendis peccatis præteritis, & timoratus in vitandis futuris (& iste communiter benè finit) quidam verò est scrupulosus in recognoscendis præteritis, & in cavendis futuris negligens & effervatus; & iste videtur æterna damnationi propinquus.* Iam ergò quæriur, an quis possit licitè operari contra Conscientiam scrupulosam? pro quo sit

CONFERENCE XXXIII.

An licitum sit contrà Scrupulos
agere ?

RESOLUTIO I. Is , qui Scrupulorum stimulis agitatus , nefas esse suspicatur , aut putat sceleratum esse id , quod ad agendum proponitur , potest sine ullo crimine actionem sic propositam instituere , & profequi inchôatam. Sic cui in mentem venit , mortale crimen esse , stramina in crucis modum decussata pedibus conculcare , quasi id reverentiæ cruci debitæ officeret ; aut cui non sine mentis agitatione aut conflictu , videretur , lethale esse , die veneris panem cultro scindere , qui paulò ante carnibus disecandis fuisset adhibitus ; is sanè nè quidquam urgentibus scrupulis , sine ulla prorsus culpa , potest & stramen pedibus conculcare , & cultro in promiscuos usus uti impunè. Ita *Salosa hic. tr. 8. §. 2. n. 7.* Cum his verbis ; atque hæc est tam pervulgata Theologorum omnium , & , quod rarissimum est , nemine repugnante tam constans sententia ,

F 5

tia, ut supervacaneum omnino sit singulorum nomina depromere. Et verò.

Ratio est manifesta : Medios enim inter angores, quibus phantasia agitur, & prima mentis apprehensio percellitur, istud sibi iudicium formare mens potest, nugas esse & deliria, quæ obvolvuntur animo; ac proinde verè illicitum non esse, quod vana specie videtur illicitum: hoc autem iudicium quisquis sequitur, conscientiae veræ dictamen sequitur. Neque verò quidquam refert, ingentes nihilominus animi remorsus quod perlentiscat, nam scrupulorum hi morsus sunt, non Conscientiae: scrupuli autem Conscientiae tribunal non ascendant, cuius solius est diiudicare rem, non verò leviter & de nihilo suspicari. Hinc qui sic agit, scrupulis repugnat, non conscientiae: istud autem semper est licitum: igitur &c. At inquires: nè quidquam angerer circumstrepentibus undique licet Scrupulis; istud si mihi praestituere possem iudicium, licitum esse quod prae manibus habeo: verum ex adverso ita exagitor, ut de actionis meae indemnitate & innocentia nihil quid-

quidquam pro certo queam dijudicare & statuere. R. Ita quidem tu Verum nonnè hæc ipsa dijudicandi impotentia, signum est evidentissimum scrupulis te agitari, eorumque importunis clamoribus totum tibi offuscatum esse cerebrum, mentisque tribunal conturbatum? consequenter sic Scrupulis impetitus potes eos habere despectui, ijsque directè opponere atque agere ea omnia, quæ à Scrupulis non exiguntur.

Credo inquis, hæc ita esse, licitumque esse Scrupulis sese opponere, dum veri sunt Scrupuli: at istud est mihi ambiguum, an verè Scrupuli sint, quibûs exagitor. R. Hoc ipsum purum putum scrupulosæ mentis esse genium: quo magis enim de morbo tuo ambigis, magis eum facis esse manifestum: ut tamen etiam hac ex parte omne Scrupulis adimam effugium, istud tibi cum Sanchez *l. 1. moral. c. 10. n. 80.* Affero; sufficere, ut tuto contrà scrupulos possis agere, si tantum probabili ratione constet, scrupulos esse vana peccatorum simulacra, quibus impetens.

RESOLUTIO II. Scrupulosus non 58.
licitum

licitum tantum est, sed etiam longè consultius, scrupulorum repræsentationibus refragari, ijsque sese opponere. Est iterum com. TT. *sententia ex sarasacit.*
n. 11.

Ratio ex ipsa scrupulorum origine desumitur. Etenim cùm Scrupuli non nisi vana sint phantasmata, quæ ex timida corporis temperie ut plurimum ortum suum habeant, quò magis timori indulges, eò magis exacuitur: fugantur autem phantasmata & timorj terri- culamenta, quandò ipsis intrepida obij- citur impressio: quid est autem timori indulgere & cedere, quàm ea tandem agere, quæ suadet timor? ut ergò hæc euadantur incommoda, nihil est consultius, quàm frontem impavidam scrupulis obtendere: & re ipsa ostendere, te similes aculeos flocci facere: & cùm tibi sese importunè ingerit cogitatio, peccatum esse tali cultro panem scinde- re, quo hesternæ tactæ sunt carnes, huic tu nè immorare, sed fortior insurge, illudque tecum sic statue; ob hanc ipsam causam, quod mortale scelus mihi visum est id, quod aggredior, non alio utar

utar cultro, quàm hoc, de quo controver-
titur; neque id confitere, quantumcunque
scrupuli obganniant, tutusque ad sac-
ram communionem accede; atque
sic euades victor tui. Et hæc est secu-
rissima Scrupulis curandis medicina fe-
rè unica.

RESOLUTIO III. Sæpè etiam te- 59.
netur scrupulosus agere contra scrupu-
los. ita i hom. Sancti. l. 1. in præce. c. 20. n.
83 valent sayr, apud sarasacit. n. 14.

Ratio est: Quia Scrupuli mentem
sæpè vehementer perturbant, plurimas
actiones bonas, præcepto divino aut Ec-
clesiastico imperatas, præpediunt, ani-
mos, ad præclara assurgentes succidunt,
ad desperationē incautum paulatim de-
ducunt, ineptumque reddunt, ut mu-
nere suo institutaque vivendi ratione be-
nè alacriterque defungatur, cerebrum vi-
res defatigant, ac denique insanix in-
currendæ periculum inducunt præsen-
tissimum; ergò certissimum est, quod
quisquis hoc morbo laborat, iure natu-
ræ charitatisque propriæ, de remedio il-
li conquirendo, sibi que prospicere te-
neatur: cùm ergò aliud nullum super-
sit

fit huiusmodi scrupulis superandis, quàm ijs minimè indulgere, fortiterque obsistere, sanè ad hoc remedium necessario recurrendum est; & contraria suis Scrupulis agere non tantùm poterit scrupulosus sed & debebit.

CONFERENCE. XXXIV.

An, & quænam sint alia remedia ad arcendos sanandosque scrupulos?

60. RESOLUTIO I. Cùm liquidò constet, frequentius scrupulos ex naturali sanguinis, humorumque mala temperie, ortum ducere, scrupulosis sæpè adhibendæ sunt Medicinæ Physicæ ad purgandum sanguinem melancholicum.

Ratio est evidens; quia medicinæ physicæ tenatiores humores dissolvunt, sanguinem reficiunt, cerebrum purgant; adeoque maximum conducunt Scrupulis remedium; utpotè quibus fundamentum ipsum, cui inseruntur, & eisca quâ nutriuntur, subducenda sunt quantociùs.

R. II. Scrupulosus cum scrupuloso non agat familiariter, quantumcunque modestus sit & pius. Contagiosus enim hic

hic morbus est, & ubi materiam invenit impressionis capacem, etiam contactu nocet. Nequè enim quemque latet, scabiosam ovem quantociùs ovi sibi simili scabiem affricare; & si conetur cæcus cæcum ducere, ambo facilè in foveam cadent: & denique scrupulosi augment mutuos metus mutuis colloquijs, cum timeat ea, quæ timeri videt, & quæ antea timenda esse minimè suspicabatur.

Æ. III. Scrupulosus nè quidem se- 58.
cum de Scrupulis multum agat, disputet aut deliberet. Hæc enim altera est dæmonis techna, ut scrupulosum hominem dementet faciliùs, ei solitudinem suadere nititur, & persuadere tandem, ut rebus omnibus, functionibus procul amandatis, multum secum agat, cogitet & expendat; tùm verò velut agmine factò undique irruunt rationes falsæ, peccatorum adumbratæ species, vani motus; totamque & phantasiam, & animam simul infestant crudelissimè: itaque scrupulosi otium solitudòque devitanda est Studiosissimè, nè mens dum nihil agit, agatur in transversum, at-

atque agat pessimè. Dices , actiones præteritas dum examino , discutere pe-
 nes me non possum , an blasphemis co-
 gitationibus , aut impuris suggestionibus
 consenserim , an non consenserim ?
 R. Quod si eæ scrupulorum tibi sint ma-
 teria , & in qua solita pateris animi tor-
 menta , minimè tibi illis examinandis
 esse inhærendum ; sed quoties non ita
 certus es de malitia actionis peractæ , ut
 iuramento affirmari audeas , te pecca-
 tum sponte tua & plena libertate com-
 misisse , istud debet statuere , & nullam
 actionis tuæ malitiam voluisse , ac proin-
 dè non peccasse. Aut proindè quid Blof.
*De consc. n. 20. §. 4. dicat. Cum scrupu-
 losi non tantum rationem , sed & umbram
 peccati ita horreant , ut eius tantum metu ve-
 xetur ; non est credibile , eos rem expressu
 ut malam aggressos fuisse , vel aggressuros ,
 quamdiu scrupulosi sunt. Non enim simul
 stant tantus peccati horror , ac ab eo volunta-
 tis aversio , & libera eiusdem , licet expresse
 præcogniti , volitio.*

R. IV. Efficacissimum contra Scru-
 pulos remedium docent communiter
 DD. es esse , ut scrupulosus iudicio ac
 Con-

Consilio docti & experti Confessarij omninò se subijciat & acquiescat, eiusque monitis se conformet. Ratio est: quia quilibet in propria causa solet esse cæcus: ergò persuadeat sibi scrupulosus, quòd unusquisque consilio confessarij sui tutò ac quiescere possit; nec debeat alios & alios consulere, nè animum assuescat ad anxietates inutiles diutiùs fovendas, sed iuxtà consilium Sapien. I. *sentiatur de Domino in bonitate*; qui non est tam rigidus & durus, ut bonæ voluntatis hominibus peccata adscribat, & pœnas decernat, nisi certò se reos sciant. Dices fortè, te multò magis præ confessario tuo sapere, probiusque callere ea, quæ conscientia spectant iura.

Sed contrà est; nam licet fortassè speculative sis sapientior, magisque peritus Theoriæ, practicè tamen, scrupulosus cùm sis, longè illo es inferior. Etenim ut clarè loquar, ob cerebri intemperiem, angorem animi, metusque superfluos & medicinam morbo ex arte possis attemperare, & suo tempore bona ratione applicare. Cede igitur quantumcunque sapias, & tunc verè sapiēs.

Verum ut remedium hoc, quod tanti momenti est, scrupulosi morbo suo rectè applicent, paucula quædam sunt observanda : ac *primò* quidem definitionem rei agenda aut omittenda à confessario scrupulosus petat simpliciter ; rationes verò cur hoc aut istud statuatur, minimè exposcat. Eas enim si requirat, manifestum est non tam viri prudentis iudicio, quàm rationibus velle adhærere. Hoc autem non est alieno duci iudicio, sed suo ; quod tamen scrupuloso minimè expedit. *Secundò*, scrupulum confessarius dum dissolvit, & tibi quid faciendum sit dum explicuit, cave, nè libros aut alium confessarium consulas. Nam ut disertè *Navarr. Laym Lugo & alij Theologi*, non alia ratione tam facile innodantur scrupulosorum animi, quàm si plures ad-eant, quorum placita expiscantur. *Tertiò*. Nè scrupulosus cum confessario multum agat de scrupulis : necque confessarius veteres scrupulos tangat ; sed adhortetur illum, ut scrupulos discat superare v. g. tali cultro & non alio scindendum panem &c. Confessionem veterem

rem peccatorum non esse repetendam.
Ita S. rafa hic à n. 36.

CONFERENCE XLV.

Quomodo agere debeat Confessa-
rius cum ijs, qui in oratione perpetuis
anguantur scrupulis !

R Esp. Severè illis prohibeat, nè quid- 61.
quam repetant, sive benè sive malè
recitasse sibi videantur. 2. Revocet il-
lis in memoriam, quòd etsi communior
& verior sit sententia Theologorum eti-
am internam attentionem requirenti-
um, probabilis tamen etiam, quamque
tutò secundum *Laymannum & Lessium* se-
qui possit, sit sententia *Navarri & alio-
rum*, nullam attentionem internam re-
quirentium, sed externam tantum, quæ
omnem actionem impossibilem cum
attentione interna excludat, licet animo
voluntariè quis distrahatur : quantò mi-
nùs ergò involuntariæ distractiones (qua-
les plerumque eiusmodi scrupulosi pati-
untur) obstant obligationi ad recitandas
horas canonicas adimplendæ ? 3. Sua-
deat, ut, si fieri possit, cum socio eas reci-
tent : sic enim partim exemplo, partim
pudore retrahentur à repetitione verbo-

rum semel prolatorum. 4 Ostendat illis, quàm parum finem per scrupulos suos intentum obtinent huiusmodi repetitione : quid enim aliud quærunt, nisi ut debitam Deo reverentiam exhibeant, sicque magis eidem placeant ; atqui per crebras adeò repetitiones contrarium potius effici, vel ipsum rationis lumen dicitur. Quis enim inter homines oratorem de laudibus Regis aut Principis in eius præsentia dicturum, si eadem semper verba repeteret, non offensam potius Regis aut Principis, quàm gratiam promeriturum credat ? & potestne quispiam sibi promittere, se in repetitione non æquè vel magis distractiones passurum ; itaque scrupulosus sincero animo ad Deum per orationem confugiat, eiusque contra Dæmonis versutias & insultus, auxilium imploret : præsentissima hæc est medicina. Qua ipsa arte ad superandam importunissimi hostis vafritiem usus est David. *Contristatus sum, inquit, in exercitatione mea, & conturbatus sum à voce inimici* Quid deinde ? *eccè elongavi fugiens & mansi in solitudine* (precibus nimis intentus & Deo) ut quid ? *Expectabam eum,*

*eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate
spiritus & tempestate.*

CONFERENCENTIA. XLVI.

Quid sit stimulus Con- scientiæ ?

Quid propriè stimulus Conscientiæ 62.
sit, à nemine hactenus (quantum
scio) clariùs aut elegantius des-
criptus est, quàm à P. Antonio de Sarasa;
cuius proindè verbis rem totam, ut ai-
unt, ab ovo incipiamus, atque ordine
quo geruntur intus omnia, singula prose-
quamur.

RESOLUTIO: Quam primùm pec-
candi sese offert oportunitas, illicò sub-
oriri tibi senties metum quemdam ani-
mi, quo evidenter iudicas, tibi que ipsi
dicis, *res hæc aut actio, quam aggredieris,
est planè illicita*; atque hoc iudicium est
ipsissima Conscientia seu dictamen supe-
rioris rationis, cui actionem faciendam
voluntas debet necessariò attemperare.
Quomodò ergò fit (inquires) quod volun-
tas sæpissimè duci suo, rationique rectæ
non obediat, & in contraria feratur? R.

Interea dum in superiori parte animæ pronuntiatur hæc sententia, *illicitam nempe rem esse, quæ est præ manibus*; in inferiori parte animæ; in qua corporeæ affectiones dominantur, per mali naturæ arridentis præsentiam, accenduntur igniculi quidam (passiones voca) ex quibus fumi & fuligines evaporant, qui cerebrum inficiunt, totamque cæca caligine mentem involvunt. E. G. Impuditiæ aut iniustitiæ committendæ sese offert occasio: *illicitum id esse, in suo tribunali pronuntiat conscientia*; Atque hoc Decretum in superiori parte animæ affigitur, ac voluntati, seu Appetitui rationali intimatur. Interim affectionibus suis excitata inferior portio animæ, (appetitus naturalis.) Forum, idest mentem occupat, & in sanis omnia complet clamoribus; veluti dum præ senatûs foribus plebeculæ insanientis gliscit seditio. Hinc cogitationes hæ aut similes subeunt animum: Etsi res à Conscientia iudicetur illicita & impudica, naturæ tamen & corpori gratam esse, & huic aliquid esse concedendum: item rem esse utilem & magni lucri occa-

ca-

casionem nunc adesse præclarissimam, quam, cum elapsa est, non facile erit revocare: adolescentiam id requirere, saltem semel committendum crimen; quibus rationibus & mens percellitur, & ratio offuscatur, appetitus instigatur, & caro accenditur. Atque ita in hoc seditioso affectionum conflictu, defendentibus se invicem cogitationibus, accusantibus & excusantibus, præpeditur mens & quasi tenebris obvolvitur, adeo ut superius Conscientiæ decretum, voluntati quasi præ foribus affixum, legere aut mens non possit, aut etiam nolit: & sic tandem contrà Conscientiæ præscriptum, seditioni passionum succumbit, & in earum concedit partem malorum, in quæ se conijcit admodum securo; quia naturæ exardescens fuligine excæcata, præceptum fertur miseriam, & nescit quò: sciet autem malo suo, scelus dum expleverit. Et mox cum nebula transierit, apparitoris instar aderit Conscientia, in ius te illico citatura. Istud enim ei à supremo omnium Domino demandatum est officij, ut statim, nullâ interpositâ morâ, peccantem occupet. Atque hic incipit stimulus con-

scientia, sive peccati memoria, id est, sceleris Conscientia : eiusdem nuda confessio : decreti à conscientia lati (*hæc actio est illicita*) memoria : exprobratio conscientiae, quod contra dictamen suum pertinaciter egeris : neque ullus datur tergiversandi locus, aut negandi evasio ; quia tam recens est sceleris commissi memoria, imò ipsa præsentia : impropere inconstantiam : exprobrat impudicitiam : arguit contemptum Dei, legisque ab eo latae tam facilem transgressionem : irritatam offensi Dei Majestatem ob abiectissimam carnis petulantiam, quæ nè in hominum oculos sine summo pudore & infamia veniat (ob fordidissimas, & quæ illicò periturae erant voluptates, foedo commercio venditas esse coelestes aeternasque delicias : Scorti familiaritatem infamem, divinae amicitiae esse praepositam : conculcatum sanguinem Christi morientis (pretium animae) turpi ac momentanea libidine divenditæ &c.

Hæc itaque sunt, quæ Titulo præsentis Conferentiae, *quid sit stimulus conscientiae* ? clarè & abundanter satisfaciunt,

tor.

tormenta & aculei, quos sceleribus vindicandis, tortoris instar, admovet Conscientia; in quibus tolerandis tota consistit peccantis animæ carnificina.

Petes : Undè proveniat, quod aliqui peccatores perverse viventes læti tamen sint & hilares, nec ullos sibi à Conscientia stimulos admoveri persentiscant ? R. Tales non admorderi scelerum conscientiam, quia iam fortè derelicti sunt à Deo: & ideò nec conscientia vicarias Dei partes agit, ubi medicinam omnem subtrahit pertinaciâ nimia defessum Numen. Undè apud Ieremiam c. 51 Deus ipse; *Cur animus, inquit, Babylonem, & non est curata: derelinquamus eam quoniam pervenit usque ad cælos iudicium eius* (neque à subalterno iudice quidquam in terra movetur) *quia elevatum est usque ad nubes iudicium.* 62.

Hæc audis peccator, & non expauescis ? eò ne causam tuam vis protrahi, undè nulla dabitur appellatio ? interim ne tibi de conscientia silentio plausum des; quia horrendum verè est silentium, & omni clamore terribilius. Necque verò quæ tacet modo, tacebit semper :

per. Age nunc pro libidine & lubentia : vitæ commodis utere & abutere : os obstrue arguenti te conscientia. Verùm cùm ad vitæ scelerumque metam perveris, silentium solvet illa, & tum demùm sensum animi aperiet in luctus tuos. Tunc enim patrocinantem Dei manum frustra exposces, & præ timore undique diffues, aculeisque undequaque sese ingerentibus, dolori tuo nequaquam implorabis medicinam.

Itaque si (quod propitius avertat Deus) ita fors aut imbecillitas, aut etiam perversitas tua tulerit, quisquis es mortalis, ut mortiferi te facinoris reum sagax conscientia invenerit, aut in ipso scelereprehenderit : & si tam infeliciter prehensio manus inijciat, indignitatemque facti coeperit exprobrare, contemptamque sese criminetur, contemptam insuper Numinis Majestatem, contemptum denique omne ius & fas ; hæc inquam, & similia si menti occurrant, nullâ tamen diffidentiâ consequendæ gratiæ intermixta, quin potius magna eam obtinendi cum fiducia ; cernò tecum statue, conscientia tibi faventis has voces esse, quæ
in-

instar Pedagogi non adeò castigantis te, sed potius corripientis, & ad meliora revocantis, si non dulces, amicos tamen sibilos explodit. Eos proindè, si sapias, illicò sequere, ut tecum tibi benè sit, necque alià insistas viâ : cum irato & offenso Deo pacem fac, ut tandem aliquandò depositâ pervicaciâ, pacem obtineas & lætam & constantem, tibi que benè sit à te ipso, à tua, inquam, conscientia, quæ dùm in via es, partes agit vicarias Dei conscientiam itaque observa, & servabit te conscientia. O. A. M. D. G.

TITULUS. II.

De actibus humanis.

Actus humanus, actio seu operatio humana, latissimè sumitur pro omni actione, quæ fit ab homine, sive propria ea sit homini, sive cōmunis cum brutis ; ut comedere, bibere, ambulare &c. Magis propriè actus humanus dicitur omnis actio, quæ fit à solo homine ; ut loqui, ridere, intelligere, velle &c. Qui tamen meliùs vocantur *actus hominis*. Denique propriè *actus humanus* est, qui fit ab

ab homine ut homo est, seu modò homini propriò, nimirum ex prævía deliberatione & libera electione : & ideò definitur, *actus humanus est actus creaturæ rationalis, cum ratione liber.* Dicitur 1. *actus creaturæ rationalis* : quia convenit etiam Angelo. 2. *Cum ratione*, id est, prævía cognitione & deliberatione intellectus secundum regulas rectæ rationis. 3. *Liber*, qui scilicet positis omnibus ad agendum requisitis possit libere fieri, vel non fieri.

Subpono itaque *dari in homine liberum arbitrium* ; definitur à S. Augustino l. 2. de peccatorum meritis. *Est facultas innata animæ rationali, quâ homo potest eligere unum præ alio, vel unum idemque acceptare, vel non acceptare.* Ita enim explicatur à Script. Num. 30. *In arbitrio viri erit, ut faciat, sive non faciat.* Deut. 30. *Testes hodiè invoco cælum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem : benedictionem & maledictionem. Elige ergò vitam, ut & tu vivas, & diligas Dominum Deum tuum.* Josue 24. *Optio vobis datur, eligite vobis, quod placet.* Et in nova lege. Luc. 9. *Si quis vult venire post me &c.* I. Cor.

Cor. 7. *Quod vult, faciat, non peccat : nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens voluntatis suae &c.* Quæ omnia non tantum probant dari liberum arbitrium, sed insuper illud consistere in libertate agendi vel non agendi, vel etiam contrarium agendi.

Iam ergo libertas illa, quæ habitis requisitis ad agendum, potest agere & non agere, vocatur *Libertas exercitij & Contradictionis* ; quia est indifferentia ad duo contradictoria, scilicet *agere, non agere, velle, non velle.* Alia autem indifferentia ad actus contrarios, quâ voluntas habitis omnibus ad agendum requisitis, potest sic agere, vel oppositum agere, seu hunc, vel alium contrarium actum exercere circa idem obiectum, dicitur *Libertas contrarietatis & specificationis* ; quia est ad actus specie diversos, & positivè contrarios ; ut velle, nolle ; amare, odisse ; consentire, dissentire &c. His prænotatis sit.

CON-

CONFERENCE. XLVII.

Qualis cognitio requiritur ad actum humanum ?

65. **R**ESOLUTIO: ad actum humanum moraliter bonum vel malum requiritur ; advertentia ad ipsum actum) cognitio omnium ad eum, quæ talis est, concurrentium. 3. aliqua deliberatio (formalis vel virtualis) & 4. saltem ut bonus esse possit, iudicium practicum de honestate actûs. Certa apud omnes.

Probatur prima pars : *requiritur advertentia ad ipsum actum* Nam actus humanus debet esse in pleno Domino & potestate operantis , ut nimirum eum elicere vel non elicere , continuare vel abrumperre possit : hoc autem fieri nequit, nisi advertat ad ipsum actum : igitur &c. Et hinc primæ intellectûs cogitationes , & motus primò primi , qui ex sola apprehensione obiecti absque ulla sui advertentia in voluntate vel appetitu sensitivo exurgunt, ut iræ, delectationes &c. non possunt esse actus humani, nec liberi, nec boni nec mali moraliter ; consequenter ad hoc requiritur advertentia ad

ad ipsum actum, ut nimirum quis sciat vel advertat se talem actum, bonum vel malum, elicere vel habere.

Probatur II. pars : *requiritur cognitio omnium ad eum actum, quâ talis est, concurrentium* ; utpotè obiecti & circumstantiarum : quia actus humanus debet voluntariè tendere in obiectum, ideoque obiectum debet esse volitum, & consequenter præcognitum ut tale, scilicet ut affectum his circumstantijs, in quantum ad actum humanum; bonum vel malum, concurrat ; alioquin quacunque ratione aliquid ad actum concurrens non est cognitum, etiam non est volitum, eadem ratione actus non erit voluntarius, nec consequenter humanus, bonus vel malus. E. G. *Brutus occidit Patrem gladio.* Ad hoc ergò, ut actus ille paricidij sit humanus & voluntarius, debet in primis *cognitum esse obiectum*, ut nimirum sciverit esse hominem, quem percutit, & non putatam feram : deinde debet cognita fuisse *Circumstantia illa, quid* : nimirum hominem illum esse Patrem suum : denique debet esse cognitum instrumentum, scilicet *se gladio percutere*, & non puato

baculo ; alioquin in primo *occisio erit*, *non homicidium* : in 2do homicidium quidem, *non parricidium* : in tertio denique percussio tantum, & *non occisio* erit voluntaria & actus humanus.

Probatur tertia pars : *requiritur aliqua deliberatio* : quia actus humanus debet tendere in obiectum, ut practicè cognitum secundum suam bonitatem vel malitiam (nihil enim volitum, nisi præcognitum) atqui non potest practicè cognosci, ut operabile secundum bonitatem vel malitiam absque aliqua deliberatione ; cum nullum obiectum particulare homini in hac vita proponatur & apparet ita omni ex parte bonum, adeoque hic & nunc necessario prosequendum, quin simul appareat admixta aliqua ratio mali, & econtrà. V. G. Intellectus in obiectis virtutum proponit quidem rationem boni honesti, propter quam appetenda sint ; simul tamen mox reperit rationem aliquam mali, utpotè molestiæ, difficultatis, contrarietatis ad appetitum &c. propter quam fugienda videantur. Similiter in obiectis vitiorum, proponit rationem mali inhonesti, seu turpitudinem &

& reatum, propter quam rationem fugienda sunt: at occurrit simul aliqua ratio boni convenientis, utilis vel delectabilis &c. & propterea amplectenda videantur: quare tunc humanæ rationis officium est, conferre utrinque rationes convenientiæ & disconvenientiæ, & sic *deliberare*, quid cui in operatione præferendum sit: & sic ergo ad actum humanum, ut voluntarius fiat benè vel malè; requiritur *deliberatio aliqua formalis vel virtualis*. Et hinc.

Probatur IV. pars: *saltem ut bonus esse possit actus humanus, requiritur iudicium practicum de honestate actus*: quo nimirum intellectus post deliberationem in utramque partem practice concludat, hic & nunc hoc esse bonum ac licitum; hoc verò malum ac illicitum. E. G. *Est consultatio practica*, an occasio furti 1000. Florenorum mihi oblata sit hic & nunc amplectenda ob rationes utilitatis, an verò repudianda ob rationes disconvenientiæ & malitiæ propositas; *atque hoc est dubium practicum*: subsumit synderesis, *omne malum est fugiendum*; atque exindè ratio practice concludit, *hoc furtum*

omittendum esse ut simpliciter malum ; quæ proinde conclusio seu dictamen practicum est ; ipsa recta conscientia. Hinc ergò patet, quod absque illo iudicio practico (stante deliberatione) intellectus maneret adhuc dubius : cum dubio autem practico de honestate actus, non potest fieri actus bonus, sed semper malus, iuxta dicta sup. de conscientia dubia : igitur ad bonitatem actus humani requiritur iudicium practicum de honestate actus ; quæ est quarta pars resolutionis probata.

CONFERENCENTIA XLVIII.

De voluntario ac libero requisito
ad actum humanum.

66. **V**oluntarium aliud est *elicatum*, seu actus à voluntate productus ex prævia cognitione, & in ea velut subiecto receptus ; cuiusmodi sunt *volitio, nolitio, amor, odium, consensio, dissensus. imperare, revocare &c.* aliud est voluntarium *imperatum*, seu actus voluntatis imperatus, & factus ab alijs potentijs ; ut puta intellectu, appetitu sensitivo, sensibus, potentia locomotiva ; cuiusmodi sunt *cogitare, credere, studere, ambulare, edere, bi-*

bibere &c. ita volente voluntate. Aliud denique est voluntarium *imputatum seu interpretativum*, quod nec immediate fit à voluntate, necque ab ea positivè, directè vel expressè imperatur; dicitur tamen volitum ob certam rationem; quia nimirum, vel ad id voluntariè causam dedit ut fieret: vel cum potuisset & debuisset impedire ne fieret, & non impedivit, ideoque voluntati *imputatur*, & quasi *interpretatur* voluntarium. V. G. Murarius proijcit tegulam ex tecto, & occidit hominem prætereuntem, licet non habuerit voluntatem ipsum occidendi, si tamen antecederet nullum signum constituerit, nec clamaverit, ut sibi caverent prætereuntes, *imputatur* ipsi occisio ut voluntariè volita.

Aliud iterum est voluntarium *directè & in se*, quod scilicet per se procedit à voluntate, seu est actus, qui per se intenditur, elicitur, imperatur vel admittitur à voluntate; ut si deliberatè odio habes hominem, vis occidere, occidi imperas, occidere volenti consentis &c. aliud voluntarium *indirectè seu in alio & in sua causa*, quod per accidens tantum proce-

dit à voluntate, & licet secundum se, & in se non intendatur, elicitur, vel imperatur à voluntate, tamen ratione alicuius alterius per se voliti prævidetur necessario consequi; & ideò voluntati censetur voluntarium, & velut imputatur ut tale.

Atque hoc rursus duplex est: unum voluntarium *indirectè in causa positiva*, quando scilicet homo voluntariè ponit causam, ex qua prævidet, vel prævidere deberet secuturum talem effectum: v. g. indulget cogitationi vel lectioni turpi, sentiens periculum proximum secuturæ resolutionis naturæ carnalis, is quamvis directè minimè velit, imò nolit talem turpitudinem, indirectè tamen censetur velle pollui; atque ita secuta pollutio illi erit indirectè voluntaria. Alterum est voluntarium *indirectum in causa negativa*, si nimirum voluntas, cum posset & deberet, non aufert causam prævisi effectus, vel non impedit, quo minus effectus prævisus sequatur; ut si ab aspectu non amoveas imaginem turpem: non extinguas candelam prævisò incendio &c. His prænotatis sit.

67. RESOLUTIO I. Actus humanus debet

bet esse voluntarius & liber simpliciter, non tantum à cōactione & violentia extrinseca, sed etiam à cōactione & determinatione intrinseca ad necessariò agendum, positis omnibus ad agendum requisitis. Est omnium Cathol. & SS. P. Pum.

Probatur autem ex iplo nomine & notatione *actus humani* : Omnium enim sensu & consensu *actus humanus dicitur*, qui sit ita proprius homini, ut sit in eius libera potestate ac dominio, quòd fiat, vel non fiat, duret, vel non duret : sed ad hoc necessariò requiritur, ut sit simpliciter voluntarius ac liber, non solum à cōactione, sed etiam à necessitate. Quod si enim actus, positis ad agendum requisitis, necessariò fiat, ut non possit non fieri (cuiusmodi est calefactio ab igne præsente, vel visio ab oculo aperto & colorato illuminato) iam non erit in libera potestate & dominio hominis, ut fiat, vel non fiat : igitur &c.

RESOLUTIO II. Ad hoc, ut ex causa posita vel non ablata, effectus secutus censeatur *voluntarius directè*, atque ad peccatum imputetur, requiritur I, ut o-

operans sciat & advertat, aut certè scire debeat, seu inculpabiliter non ignoret, ex tali causa à se posita, seu non ablata consecuturum talem effectum, vel eius grave periculum. Quod si enim id nullo modo sciat, vel expertus sit, effectus secutus non poterit censerì etiam indirectè voluntarius; quia nullò modò cognitum, nullò modò volitum: E. G. bibis ad satietatem ignoràs fortitudinem vini, & postea inebriaris. 2. Requiritur, ut etiam possit impedire talem effectum causam tollendo, vel non ponendo: si enim non possis auferre causam, non imputabitur tibi effectus ut voluntarius & culpabilis; ut si necessariò equitans advertas periculum pollutionis, vel ea defactò contingat. 3. Quod si nulla lege (charitatis vel iustitiæ) tenearis non ponere talem causam, vel abstinere à tali actione, ex qua prævides effectum secuturum, effectus secutus non erit tibi voluntarius moraliter, necque ad culpam imputari poterit v. g. Confessarius excipit confessiones fæminarum formosarum: legit libros de tali materia pro necessaria instructione: Chyrurgus mede-

utr

tur in partibus verecundis : & si etiam commoditatis tantum gratia equites &c. & exinde iminet periculum carnis (quia hi omnes nulla lege tenentur abstinere à tali actione, quin potius aliqui ex officio debent talia agere) ideò effectus quicumque secutus (secluso semper consensu, quo fieret voluntarius directè) omni culpâ voluntariâ vacabit. 4. Denique etsi scias & possis auferre causam, vel aliter impedire effectum aliquem, si tamen non tenearis aliqua lege charitatis vel iustitiæ, permissio quidem ipsa poterit tibi esse voluntaria, non verò effectus secutus, nec consequenter tibi ut causæ morali ad culpam imputabitur. Ratio est: quia permissivè & negativè tantum se habenti in ordine ad aliquem effectum, effectus secutus nunquam imputatur ut causæ morali, nisi ille habeat obligationem aliquam impediendi illum. Alioquin certè sequeretur, omnium hominum dæmonumque peccata Deo esse voluntaria, cum sciat & possit, & tamen impedire nolit; nimirum quia impedire non tenetur, sed potius ut causa universalis permittere debet singulas causas

suos motus agere. Undè si caupo apponens vinum sese inebriaturis, etsi sciat & possit (quia tamen non tenetur impedire) ebrietates & alia secutura, ei nec voluntaria, nec ad culpam imputari poterunt. Excipe, si esset superior potitantium. Hinc rectè sequitur.

CONFERENCE. XLIX.

Quando committatur peccatum indirectè voluntarium ;

69. Sensus quæstionis est, an (quando potitans v. g. advertit se ulteriori potu in ebriandum, & insuper expertus scit, se inebrietate solere rixari & occidere, nihilominus ulterius bibit usque dum inebrietur, rixetur, percutit & occidit) tunc peccet mortaliter, quando in ebrietate incipit rixari, percutere & occidere, an verò pro illo priori, quo intelligit se talia solere patrare in ebrietate ?

RESOLUTIO : Peccatum indirectè voluntarium tunc committitur, quando culpabiliter positâ, vel non ablata causâ effectus prævidetur, & non tunc, quando re ipsa sequitur. *Ex communis Laym. hic tract. 2. c. 3. n. 5.*

Pro.

Probatur : Quia pro illo priori adest adhuc ratio, adeoque capacitas peccandi, pro posteriori verò tempore ebrietatis perfectæ nulla ampliùs adest ratio sufficiens ad peccandum, nec consequenter voluntarium : igitur tunc peccatum indirectè voluntarium committitur, quando culpabiliter positâ causâ effectus prævidetur. Undè

Sequitur I. Qui vesperi decumbens
voluntariè vacat turpibûs cogitationibûs,
prævidens & expertus sciens in somno
securam pollutionem, tunc quidem
peccat mortaliter peccato impuditiæ
& molitiæ; & non ampliùs quandò po-
steà dormienti hujusmodi turpitudine
contingit. II. Qui die dominico vel fe-
sto manè vino cremato se voluntariè ine-
briat, & somno dat, prævidens omninò
sacrum negligendum; proindè tunc
peccat contrà præceptum Ecclesiæ,
quandò se inebriat, non autem cùm dor-
mit & negligit audire sacrum. III.
Quandò venenum propinâsti: lapidem
proiecisti; sagittam eiacularus es (etiam
directa occidendi intentione) non tunc
primò peccas, cùm effectus sequitur, sed
H 5 dùm

dùm liberè ponitur causa, aut non auferitur. At contrà

Dices : si non peccatur amplius tunc, quando effectus sequitur, quare ergò talis in confessione teneatur se accusare, se homicidium perpetrâsse ? sacrum neglexisse &c. R. id ideò requiri, ut intelligatur gravitas peccati commissi, quantum nimirum fuerit periculum, cui se operans exposuit : tùm etiam ut intelligatur obligatio contracta restitutionis, censuræ, irregularitatis &c. quia hæc etiam post confessum ac remissum peccatum remanent.

Undè notat benè *Patrit. noster hic n. 35.* Opinionem Suarezij speculativè tantum probabilem esse, videlicet eum, qui tegulam ex tecto proiecit cum periculo præviso occidendi hominem, satisfacere, si hoc ipsum fateatur in confessione, nec debere exprimere, quod mors secuta sit : quia tunc solum peccavit, quando causam posuit, non verò postea, quando non est amplius in potestate, quin effectus sequatur, licet vel maximè vellet impedire ; ideoque in se & coram Deo neque maius, neque minus peccatum

tum videtur, sive effectus sequatur, sive non.

CONFERENCENTIA. L.

Quomodo intelligenda sit Regula

43. in 6. qui tacet, consentire
videtur?

Quia voluntarium aliud est *expres-* 70.
sum, quod scilicet verbis vel signis
æquivalentibus exprimitur; ut dum su-
perior expressis verbis quidpiam præcipit
aut prohibet, dicitur expressa voluntas
superioris. Aliud voluntarium, *tacitum*,
quod etiam interpretativum vocant, est-
que quod absque expressione verborum
ex facto aliquo vel omissione voluntari-
um esse ostenditur; ut si superior vide-
deat subditos colludere vel bibere, & dis-
simulet, censetur tacite concedere lusum
vel computationem; hinc est tritum
illud, *qui tacet, consentire videtur*, de quo
proinde hic quæritur, an sit universaliter
verum?

RESOLUTIO : hæc Regula non est
universaliter vera patet ex statim sequen-
ti alia Regula 44. *Qui tacet, non fatetur,*
sed nec utique negare videtur. Etenim ta-
ci-

citurnitas seu silentium de se, neque assensum, neque dissensum significat, nisi accedant aliæ aliquæ coniecturæ; quas affert Sanch. l. 1. de Matrim. Disp. 5. & 6. & ex ipso Laym. hic c. 3. n. 3.

I. Igitur tacens consentire videtur, quando agitur de eius favore vel commodo; non item si agatur de eius gravamine, incommodo aut præiudicio.

II. Tacens censetur consentire, qui deberet contradicere, & non contradicit. Sic Reus in iudicio ad obiectum crimen iussus respondere, si taceat, fateri præsumitur. C. si post. De Confessione in 6. Item sedens in Concilio vel Capitulo, si iniquæ constitutioni vel electioni non reclamet, si utiliter possit, censetur consentire. Com. D D. apud Laym. cit.

III. Quando quis ex duobus sibi obiectis, unum tantum negat, censetur tacite fateri alterum. C. Nonne de præsumptionibus.

IV. Undè Principis, Prælati, superioris &c. Taciturnitas consensus æstimatur, quando citrà periculum alicuius

in-

incommodi, vel scandali, impedire ac contradicere posset.

Impedientia voluntarium ac liberum, ideoque & ipsum actum humanum?

Quatuor communiter numerantur: **71.**
 Ignorantia, violentia, metus, & concupiscentia. Quia enim voluntarium debet procedere ex prævia cognitione, hinc ei repugnat *ignorantia*: & quia debet procedere à principio intrinseco, hinc ei repugnat *violentia*: & quia liberum debet procedere à principio indifferenti ad agendum & non agendum; unde illud videtur impedire *motus* & *concupiscentia*. Hinc de singulis ordinatim fit

CONFERENCE. LI.

De ignorantia ex parte subiecti.

I. **U**na est *negativa*, seu carentia notitiæ in subiecto non apto habere talem notitiam; talis est ignorantia Dei in lapide, bruto, infante, & amente. Alia est *privativa*, sive

ca-

carentia notitiæ in subiecto apto habere talem notitiam ; ut si homo adultus nesciat, quæ secundum statum suum scire potest, vel etiam deberet. Tertia denique est *ignorantia positiva*, sive carentia notitiæ veritatis cum positivo contrario errore; ut si nescias Christum esse Deum, putans purum esse hominem : vel si nescias animal à te percussum esse hominem, putans esse feram

De ignorantia ex parte obiecti.

II. **V** Idelicet *ignorantia iuris*, quâ ignoratur Lex, eiusvè obligatio ; ut si nescias pro tali Vigilia jejunium Ecclesiasticum indictum esse. *ignorantia facti est*, quâ ignoratur factum aliquod seu res particularis, ejusvè conditio, ex qua actio moralis quoad suam bonitatem vel malitiam dependet ; ut si nescias, non advertas, non recorderis hodiè esse diem veneris, vel vigiliæ : aut carnem esse quod comedis &c.

De ignorantia antecedente et concomitante.

III. **I**gnorantia antecedens & causa operis est, quæsi abesset, effectus non fieret ;

ret; ut si occidisti hominem, putans esse feram; eum sané ex ignorantia tanquàm causà occidisti, aliàs minimè occisurus. *Ignorantia concomitans* tantùm est, quæ licet abesset, effectus adhuc fieret; ut si inimicum, quem maximè occisum velles, defactò occidisti, ignorans tamen hominem fuisse vel inimicum tuum, putans esse feram: adeoque non ex ignorantia tanquàm causà, sed solùm cum ignorantia concomitante occidisti: quia tamen etsi non ignorasses, tamen occidisses, quæritur an ista occisio fuerit voluntaria?

De ignorantia invincibili & vincibili.

IV. **I**gnorantia invincibilis & inculpabilis est, quæ morali studio tolli non potuit; utpotè quia vel nunquàm venit in mentem dubitare de tali re: vel etiam si in mentem venisset, tamen morali & ordinaria adhibita inquirendi diligentia cognitio veritatis haberi non potuisset. Atque hæc simpliciter non potest esse voluntaria directè, nec indirectè; siquidem omnem actum voluntatis ante-

ce-

cedit. *Ignorantia vincibilis & culpabilis* est, quæ morali adhibita diligentia superari potest, & deberet : si v. g. venerit in mentem cogitare vel dubitare de tali re : vel si ignorans teneatur scire illam rem spectantem ad suum statum vel officium : talis enim tenetur inquirere veritatem & notitiam rei ignoratæ, aliàs ipsi imputabitur, ac si eam novisset.

V. Atque hæc *Ignorantia alia est affectata*, seu directè voluntaria ; cum scilicet quis datâ operâ vult ignorare, & ideò non inquirere veritatem, vel ob tædium discendi, vel ut possit eò liberius peccare, & transgressionem legis cum ignorantia excusare ; ut si ex proposito non vis discere præcepta Ecclesiæ, vel tuæ Regulæ. Alia est *ignorantia probabilis non affectata*, seu indirectè tantùm volita ; quâ quis non quidem vult ipsam ignorantiam in se, non vult tamen adhibere sufficientem diligentiam inquirendi veritatem ; undè eò ipso convincitur indirectè velle ignorantiam. His prænotatis sit

72.

RESOLUTIO I. Voluntarium, adeo-
que actum humanum & peccatum om-
ni-

ninò tollit ignorantia quævis invincibilis iuris & facti, non tantum antecedens, sed etiam concomitans. Ita communis.

Ratio est manifesta ; quia omne voluntarium sufficiens & requisitum ad actum humanum necessario debet esse præcognitum : & quæcunque ratione non est præcognitum, ea ratione non potest esse voluntarium : sed quævis ignorantia invincibilis & inculpabilis, iuris vel facti, saltem antecedens, sicut ipsamet omninò involuntaria & inculpabilis est, ita rem seu obiectum involuntariò & inculpabiliter reddit incognitum, & consequenter involuntarium. Itaque si quis die veneris comedat carnes, nesciens vel non advertens esse diem veneris, aut esse carnem, quòd comedit, reddit incognitum, & consequenter involuntarium actum, obiectum, & circumstantiam prohibitam ; atque hæc est *ignorantia facti* : similiter *ignorantia iuris*, si fortè hodiè comedas carnes, nesciens esse prohibitum, facis actum involuntarium quoad ipsam prohibitionem.

Eadem est ratio de *ignorantia concomi-*
I *tan-*

tante ; quia etiam invincibiliter reddit incognitum id , quod agitur v. g. si inimicum occidisti invincibiliter ignorans esse hominem illum (quantumvis alioquin maximè velles occisum) defacto tamen invincibiliter ignorasti eum esse hominem inimicum tuum , dùm putares esse feram ; consequenter etiam ignorantia concomitans verè tollit voluntarium & peccatum.

Dices : iste occidens cum ignorantia concomitante est ita affectus , ut , si sciret esse suum inimicum , ipsum nihilominus occideret : ergò peregit actum peccaminosum. *R.* neg. conseq. Deus enim homini non imputat peccata quæ faceret , si ipsi hoc vel illud in mentem veniret , sed ea tantùm , quæ defacto sciuntur , fecit.

73. RESOLUTIO II. Non item tollit voluntarium ignorantia vincibilis & culpabilis , minuit tamen , saltem non affectata. Omnes cum S. Thom: I. 2 q. 76. a. 4.

Ratio primæ partis est ; quia illud censetur saltem indirectè voluntarium & peccaminosum , quod ita procedit à

voluntate, ut potuisset & debuisset non procedere: sed quod fit ex ignorantia vincibili ac culpabili quacunque, ita procedit à voluntate, ut potuisset non procedere, imò debuisset evitari: potuit enim & debuit voluntas inquirere veritatem, eaque cognita non facere illum actum: igitur ignorans v. g. hodiè esse diem jejuniij, cum posset & deberet inquirere, nec inquit, sed comedit carnes, censetur saltem indirectè velle obiectum hic & nunc prohibitum; consequenter peccare.

Ratio secundæ partis est, scilicet ignorantiam etiam vincibilem, minuire peccatum; quia per se loquendo, & in genere voluntarij, id semper minùs est voluntarium, quod indirectè tantùm est tale, quàm quod etiam directè tale esse convincitur: sed quidquid fit ex ignorantia vincibili, etiam crassa vel supina, saltem non affectata, est tantùm indirectè voluntarium: ergò minus voluntarium, ideoque minùs peccatum. Porro *ignorantia affectata* (quia directè est voluntaria & procedens ex magna voluntatis propensione ad malum, saltem

I 2 tunc,

tunc, quandò expresse intenditur, & opposita cognitio respuitur, quatenus quis sine ullo conscientiae remorsu liberius peccet) non censetur minuere, sed potius augere voluntarium & peccatum; cum adeò censeatur adhaerere peccato, ut etiam horreat scientiam avocantem à peccato: quales fuère impij illi apud *Iob. c. 21. recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.*

CONFERENCE. LII.

An ignorantia etiam excludet à

74.

pœna?

RESOLUTIO I. *Ignorantia invincibilis iuris* statuentis pœnam; & facti, sicut ab omni culpa, ita etiam ab omni pœna excusat. Ita omnes.

Ratio est; quia nim: pœna decernitur ob culpam: ergò cessante culpa tanquàm causa, cessare etiam debet pœna tanquàm effectus. E. G. Percussisti clericum invincibiliter ignorans, eam percussionem esse ab Ecclesia prohibitam sub pœna Excommunicationis: aut nesciens, vel non advertens illum esse clericum, non incurris pœna ☞ Excom-
mu-

municationis &c. Imò etiam ignorantia vincibilis, dummodò non sit crassa vel supina, excusat à pœna à legibus decreta; ut si in exemplo allato suspicans forè esse Clericum, & absque sufficienti inquisitione credas non esse, & percutias, non incurris censuram: quia ignorantia quacunque non crassa censetur levis; ideòque sicut culpæ gravitatem minuit, & venialem reddit, ita æquum est, ut & pœnam minuatur, vel etiam tollatur, si pœna est latæ sententiæ. Si verò pœna est sententiæ ferendæ à Iudice, is aut veniam delicti dare, aut aliam mitiorem arbitrariam imponere debebit.

RESOLUTIO II. Ignorantia Iuris vel facti (lata, crassa, vel supina) sicut non excusat à mortali peccato, ita necque à pœna per legem decreta, etiam si gravis illa sit. *Com D D. ex c. de constit. in 6.* Excipe, nisi pœna decreta sit cum hujnsmodi formulis: *qui scienter, temerariè, casu temerario contraxerit, vel contra facere ausus fuerit, vel presumpserit &c.* Tunc enim etiam ignorantia crassa vel lata (at non affectata) excusabit. *Vt cum com. docet Sanch. l. 9. de Matrim.*

Disp. 32. à n. 30. Huius exemplum habetur in *Iur. c. 1. de eo, qui cognovit.* Si quis cum filiastra sua (filia uxoris) scienter fornicatus fuerit, nec à Matre debitum petere, nec filiam unquam poterit habere uxorem. Ex quo colligit *sanch. cit. n. 47.* etiam ignorantiam facti crassam excusare ab incurrenda poena privationis iuris petendi debitum eum, qui consanguineam uxoris suæ cognovisset. Addidi per parenthesis (*at non affectata*) quia hæc scientiæ æquipollet, adeoque nullam peccantibus excusationem adfert.

CONFERENCE. LIII

An sciens legem, & ignorans poenam annexam, reus utriusque prævaricando efficiatur?

75. **S**ensus quæstionis est, an, qui scit v. g. præceptum ecclesiasticum de annua communione paschali, ignorat autem poenas annexas, ijs iustè puniatur, si legem prævaricetur? item maritus scit lege ecclesiastica specialiter prohibitam esse copulam cum consanguinea uxoris intra secundum gradum, ignorans annexam po-

pœnam abstinendi à petendo debito, an eam nihilominus incurrat ?

RESOLUTIO I. est affirmativa. Est communis cum *Molina tract. 5. de iust. disp. 71. Sanch. Laym. &c.*

Ratio est : quia omnibus notum est, transgressorem iustæ legis iustè puniri pœnâ aliquâ, vel ordinariâ à lege statutâ, vel arbitrariâ iudicis : ergo qui voluntariè legem transgreditur, eò ipso implicite censetur consentire in pœnam, si quæ lege sancita sit, saltem ordinariam & non exorbitantem, ac consequenter iustè ad illam obligatur.

76.

RESOLUTIO II. Nullus incurrit censuram ex delicto, etiam contrâ notam legem, si ignoret illi annexam esse censuram, ignorantia quavis non crassa vel affectatâ. Ex communi *Sanch. Navar. Suar. Laym. apud Patrit hic. n. 39.*

Ratio est : quia ad incurrendam censuram requiritur contumacia : nullus autem potest censerì contumax contrâ legem Ecclesiæ cum comminatione tantæ pœnæ aliquid præcipientis vel prohibentis delinquens, quando ipsam pœnam ignorat.

77

RESOLUTIO III. Sciens legem, & ignorans poenam exorbitantem, seu gravio- rem, quàm delictum absolute specta- tum mereatur, non obligatur ad poenam.

Ratio est : quia in talem poenam ig- norans nullò modò censetur consentire, si legem transgrediatur ; ut si peregrinus transeat per Regionem, in qua sub poena mortis prohibita est venatio fera- rum ; non erit tantà afficiendus poenà, si legem notam quidem violet, sed igno- rans gravitatem poenæ. Undè benè re- solvit *anch. l. 4. in Decalog. c. 22. n. 19.* Si quis vovit non fornicari sub poena profi- tendi Religionem, & postea memor qui- dem voti, at immemor poenæ, fornice- tur, non obligabitur ad poenam ; quia est exorbitans.

CONSEQUENTIA. LIV.

De involuntario ex vio- lencia.

78.

Volentum & coactum in proposito dicitur, quod fit à principio ex- trinseco voluntati, contrà eius na- turalem vel elicitam inclinationem ; ut po-

potè voluntate non cooperante vel consentiente, sed potius resistente ac nolente; ut si quis violenter aperto ore, vinoque affuso inebrietur, renitente voluntate: aut inclusus cogitur negligere sacrum: aut trahitur ad idola adoranda, per vim curvatis genibus prosternitur, manusque cum thure prunis admoven-
tur &c.

RESOLUTIO: *Violentum seu coactum, non in actibus voluntatis elicitis, sed imperatis tantum, tollit omne voluntarium, omnemque culpam.* Est certa apud omnes.

Ratio est: quia in actibus elicitis repugnat violentari voluntatem: etenim violentum est à principio extrinseco, & contra inclinationem passi: atqui omnis actus elicitus voluntatis est à principio intrinseco ipsius voluntatis, & vel maximè secundum inclinationem illius in obiectum: si unum horum defuit, hoc ipso non erit actus elicitus voluntatis: consequenter voluntas quoad actus elicitos non potest esse involuntaria; sed solum in actibus imperatis aliarum potentiarum, præsertim externarum, quatenus contra inclinationem & imperium potentiae

volitivæ, membra externa possunt ab extrinseco principio compelli ad agendum, non agendum, vel patiendum aliquid, ut patet ex exemplis allatis de compulso ad ebrietatem: de vi tracto ad idola adoranda: de Virgine vi oppressa &c. quæ proinde vis externa tollit omne voluntarium, utpotè voluntate minimè cooperante, sed omnimodè resistente & renitente.

CONFERENCE LV.

De METU.

79 **M**etus definitur à Iurista l. i. ff. de eo, quod metûs causâ, quod sit *instantis vel futuri mali causâ mentis trepidatio*. Adeoque agere ex metu, est ex timore mali imminens vel futuri aliquid agere, quod aliàs non ageret.

Metus sic definitus alius est *ab intrinseco*, cùm quis ad avertendum aliquod malum à causis naturalibus vel fortuitis imminens quidpiam agit, aliàs non acturus. Ut si metu naufragij merces è navi proijcias: peregrinationem voveat &c. Metus *ab intrinseco* incuslus dicitur, qui à causa libera, seu ab alio homine directè in-

incutitur ad agendum aliquid, quod alter aliàs nollit: isque potest esse vel *iustus*, incussus scilicet à persona, quæ iustè potest incutere; vel etiam debet: ut si is, qui sponsalia contraxit, volens rescilire sine iusta causa, compellatur à magistratu ecclesiastico ad matrimonium contrahendum: vel *iniustus*, incussus scilicet ab eo, qui nullum habet jus incutiendi; ut si Latro mortem minitetur, nisi pecuniam des vel promittas: si alius mortem vel aliud grave malum minetur, nisi filiam suam uxorem ducas &c.

Metus iterùm alius est *gravis & cadens in constantem virum*. quo grave malum vitæ, famæ vel magnæ fortunæ intentatur, quale scilicet etiam forti viro meritò sit formidabile: cuiusmodi sunt metus mortis, mutilationis, cruciatus atrocis, servitutis, Exilij, carceris diuturni, gravis infamiæ, stupri violenti, amissionis status honorifici aut omnium bonorum &c.

Alius est *metus levis & non cadens in constantem virum*, qui ob leviora mala iminentia vel intentata suscipitur. Alius denique est *metus reverentialis*, quo scilicet

et filius timet offensionem parentum, pupillus Tutorum, subditus principis, Monachus Prælati, Clericus Episcopi, uxor mariti. His præmissis sit.

RESOLUTIO I. *Metus Reverentialis* (etiam respectu matris, maxime si conjungatur sollicitationibus importunis, & alijs similibus medijs) æquivaleret in adolescente filio familias timorato & meticuloso sub cura parentum degente, ab ijsque dependente, metu cadenti in constantem virum. Ita interminis P. Marchant in resol. notabil. casuum de Sacram. Ord. casu 2. Sanch. l. 4. de Matrim. Disp. 5. n. 5 7 & 8. quos refert & sequitur noster Patrit. hic. n. 48. Ex quo proinde.

Probatur & explicatur: Quia *metus cadens in constantem virum* ex tribus mensurari debet, utpote; ex persona metum inferente, cui magna obligatio debetur; ut est parens, præcipue si magna auctoritate, animositate, austeritate & gravitate polleat apud filium, ita ut magno illi timori sit & formidini. 2. Ex persona metum patiente, quæ de se timida & pusillanimis sit; ut constat de filijs familias, qui interdum plus timent oculum parentum,

tum, indignationem aut averfionem, quàm grave malum ab externa persona illatum. 3. *Ex obiecto vel modo inferendi.* Etsi enim subindè nec minæ nec verbera interveniant, torvus tamen vultus, indignatio, timor diminutæ dilectionis, vel damni alicuius in dispositione bonorum, vel durioris tractationis, sæpè metum cadentem in constantem virum causant: ut prò dolor! frequenter experimur in filiis familias, qui inviti ad Religiones, vel alios status capeffendos contrà propriam voluntatem quasi coguntur. Undè fit, quod metus, qui in uno cesetur levis, in alio gravissimus reputetur; & ideò iure decretum est, ut ubi aliqua dubietas suppetit, arbitrio Iudicis vel personæ gravis in foro externo: vel in interno arbitrio confessarij, aut alterius viri prudentis relinquatur; ut tenent communiter DD. cum glossa in c. cum dilectus de his, quæ vi. Ex quibus omnibus constat, ex metu reverentiali fieri metum cadentem in constantem virum.

Dixi in Resolutione per parenthesis (etiam respectu matris) solent enim matres sæpè animosiores esse ac severiores in pro-

proles, aut certè impudentiores, ita ut indignatio matris apprehensa plus tor-
queat quàm patris ; utpotè quod matres
soleant frequenter etiam patres ad indi-
gnationem adversus filios concitare.
Hæc Marchant. cit.

80.

RESOLUTIO II. *Metus quicumque non
perturbans rationem, non causat involunta-
rium simpliciter, sed secundum quid tantum;
adcoque per se nec tollit actum bonum: nec in
soto excusata peccato. Est Patrit. cit. &*

Probatur I. pars : quia voluntarium
est, quod deliberatè sit ab agente cogno-
scente singula : sed omnis ex quocunq̃ue
metu agens (v. g. metu mortis dans pe-
cuniam Latroni : metu naufragij eijci-
ens merces in mare &c.) deliberatè om-
ninò, consideratis omnibus, tanquàm
hic & nunc bonum sibi eligit pecunias
dare, vel merces eijciere : ergo metus
quicumq̃ue relinquit actum ex eo factum
verè voluntarium ; consequenter non
causat involuntarium simpliciter : quia
autem id fit cum aversione voluntatis,
displicentia & tristitia, metus reddit ac-
tum aliquò modò involuntarium secun-
dum quid : igitur &c. Undè juris con-
sul.

sultus in *l. si mulier ff. de eo, quod metus causâ*. Dicit. *si metus causâ odij hereditatem, puto me heredem fieri: quia quamvis, si liberum esset, noluissem, cōactus tamen volui.*

Probatur II. pars: *adeoque per se nec tollit actum bonum*; Eo ipso enim, quo metus relinquit actum voluntarium simpliciter, etiam relinquit bonum, si nil aliundè deficiat.

Probatur III. pars: *nec in toto excusat à peccato*. Siquidem metus relinquens voluntarium simpliciter in actione aliàs mala, etiam relinquit peccatum simpliciter: & econtrà eo ipso, quo metus admixto involuntario secundum quid, ipsum voluntarium minuit, adeoque & culpam, id est, excusat à peccato in tanto, eò magis, quo gravior vel iniustior est metus; in tantum, ut metus gravissimi mali totaliter excusare possit à peccato *indirectè*; quatenus scilicet in casu 81. tanti mali vel periculi ipsa Lex obligare cessat: v. g. Lex homicidij obligare cessat, quando iminet periculum propriæ mortis ab iniusto inuasore: Lex furti obligare cessat in casu extremæ necessi-

si-

fitatis : Lex restitutionis cessat obligare, quando timetur grave damnum vitæ vel famæ propriæ &c. *It omnes docent.* Similiter metus gravis etiam subindè excusat in transgressionem legis divinæ positivæ, quando hæc respicit bonum seu utilitatem propriam operantis : ut de integritate confessionis : de confessione præmittenda ante communionem : de observatione votorum, festorum &c. Cùm enim hæc & similia divinitus iubeantur ob bonum spirituale operantis, non præsumitur bonus Deus velle obligare cum tanto rigore & periculo operantis. Secus est de legibus divinis principaliter respicientibus bonum commune Ecclesiæ ; cuiusmodi sunt omnia Christi positiva præcepta de administratione Sacramentorum in certa materia & forma : consecratione in duplici specie : sigillo confessionis servando &c. in quibus nullo metu excusatur transgrediens. Ita Suarez. Vasq. apud Bonacin. *Diso. 2. de peccat. q. 5. p. 2.* Porro metus verè gravis mortis &c. per se semper excusat in transgressionem legum & præceptorum humanorum Ecclesiasticorum &

Po-

Politicorum; quia hæc ex mente Legislatorum nunquam censentur obligare cum tanto rigore: nec obligare possunt, quia eo ipso essent iniustæ & irrationabiles: ut iterum communis DD. in materia de leg. bus.

81.

Dictum est autem *per se*; quia per accidens lex humana potest obligare, & de facto obligat, etiam cum certo periculo vitæ, famæ vel fortunæ nullo omnino metu excusante; quando scilicet, concurrat aliqua Lex superior ita obligans; ut puta quando ex legis humanæ observatione maius Reipublicæ bonum speratur: vel ex eius neglectu maius malum communis timetur, quam æstimari debeat periculum vitæ, famæ vel fortunæ unius hominis privati: v. g. si summus Pontifex sacerdoti præcipiat, ut etiam cum vitæ periculo fidem Paganis prædicet ob speratum lucrum animarum: si Episcopus Parocho, Princeps Medico inhibeat tempore pestis, nè fugiant: si Belli Dux militi præcipiat, ut stationem servet, hostem aggrediatur &c. teneantur parere, etiam cum evidentissimo mortis periculo ita *rursus omnes*. Deinde quando transgressio humanæ legis vel præcepti cessu-

ra est in contemptum potestatis legislativæ, fidei aut Religionis Christianæ detrimentum, grave scandalum aut ruinam spirituales proximorum, aut peccatum proprium. Tunc enim ipsa lex naturalis obligabit ad observationem legis humanæ, & transgressionem intrinsecè malam constituet. Quare metus mortis vel alterius gravis mali per se quidem semper excusat in legibus positivis & præceptis Ecclesiæ (utpotè de jejuniis servando missa audienda in die festo, de celebrando cum certis paramentis sacris &c.) versans tamen inter hæreticos die jejuniij licitè potest comedere carnes, aut die festo omittere sacrum, nè agnitus Catholicus grave periculum aut damnum incurrat.

82.

At verò si comestio carnis proponeretur in contemptum Religionis & ad professionem sectæ hæreticæ, utpotè dicendo *quisquis est aversus à fide papistica, nobiscum carnes comedat*. Tunc iam catholicus obligabitur cum certo vitæ periculo abstinere ; quia in his circumstantijs carnes comedens ipso actu fidem negaret, quod est intrinsecè malum. Eodem modo, si Tyrannus mortem intentata compellat fac-

cet-

cerdotem celebrare non jejunum, vel sine sacris vestibus Ecclesiastico iure requisitis, potest id extra peccatum facere; non item si id fiat in contemptum fidei aut Ecclesiæ. Item excommunicatus non tenetur cum periculo vitæ vel famæ abstinere à communione fidelium, etiam in sacris; quin etiam sacerdos vel Parochus occultè excommunicatus tenebitur celebrare, & sacramenta ministrare, cum ex officio petitur, atque absque sua infamia, vel aliorum scandalo negare nequit. *Sanchez l. 1. moral. c. 28.* Aliter iterum sentiendum est, si ad id metu urgeretur in contemptum Ecclesiæ. Ita denique aliquis metu mortis, vel alterius gravis mali ad actus licitè contrahet matrimonium cum consanguinea vel affine, aliove impedimento iure positivo dirimente (cum intentione faciendi, quantum licet) non tamen licitè consummabit ante impetratam dispensationem; aliàs esset copula fornicaria lege naturali prohibita, & intrinsecè mala: ita rursus *Sanch. l. 7. de Matrim. Disp. 16. Laym. & comm.* Cæterum si talis gravi metu contrahat, etiam que consummet matrimonium cum con-

sanguinea, non tamen incurrit excommunicationem in iure latam *clm. un. de consanguinitate & Affin*: quia ad censuram incurrendam requiritur contumacia: qui autem ex gravi metu peccat, alioquin non peccaturus, non potest censeretur contumax: igitur &c. ita ex communiori *Suar. l. 3. de leg. c. 30. Laym. l. 1. tract. 5. part. 1. c. 5. n. 9. quos refert & sequitur noster Patrit. cit. n. 52.*

CONFERENCENTIA. LVI.

An metus saltem infirmet promissiones, vota, & contractus?

83. **R**ESOLUTIO: Metus quicumque non perturbans rationem, non infirmat promissiones, vota, nec contractus, nisi sit gravis, & iniuste incussus ad extorquendum. Ita Patrit. n. 54. &c.

Probat: quia voluntarium sufficiens ad actum humanum perfectum, & ad peccatum mortale, per se loquendo est etiam sufficiens ad contrahendum obligationem promissionis, voti & contractus, nisi specialis lex vel ratio obstat: sed id quod fit ex metu quocumque non perturbatur.

turbante raionem, adhuc est simpliciter voluntarium, ac sufficiens ad actum humanum ac peccatum mortale, ut probatum est *Confer. preced.* Ergò per se loquendo, etiam est sufficiens ad contrahendum obligationem promissionis, voti &c. consequenter non invalidabit huiusmodi promissiones, vota, contractus &c.

84. Dixi I. *nisi sit metus incussus* : scilicet ab extrinsecò. Quia certum est, nullum metum ab intrinsecò profectum (quantumvis gravem) invalidare vota vel contractus; utpotè si metu mortis in Naufragio, tempore pestis, vel periculosi morbi, aut à iudice iustè inferendæ, voveas peregrinationem, Religionem, vel aliud quidpiam promittas, vel iures puellam pauperem ducere, aut dotare &c. Votum vel promissio omni iure valebunt & obligabunt: Ratio est, quia sufficienter voluntaria ab intrinsecò, & nihil eis obstat ab extrinsecò.

85. Dixi II. *Metus incussus ad extorquendum actum.* Quod si enim metus quantumvis gravis, & iniustè incuteretur, non tamen ad extorquendum actum talem, sed ad alium finem; ut si v. g. ad evadendum

manus Tyranni, Latronis, inimicivè mortem minitantis, tu sponte aliquid Deo voveas vel promittas: item si ad evadendam mortem (seu iuste seu iniuste inferendam) tu sponte eligas iudicis filiam ducere vel dotare, pecuniam dare &c. Votum, contractus, vel promissio omnino non valida erunt obligabuntque, ob eandem rationem: & insuper quia licet metus iniuste incussus fuerit occasio non tamen fuit causa vera ita vovendi vel promittendi; sed sola libera voluntas, quæ tale medium ad evadendum malum imminens elegit præter intentionem metum incutientis. Ita *Sanch. l. 4. moral. c. 3. r. 4. Marchant. tribun. p. 2. tract. 3. tit. 4. dub. 2. & comm.*

86.

Dixi III. *Metus gravis*, seu cadens in constantem virum, consideratis prudentis iudiciò circumstantijs sup. relatis ex *Marchant. Confer. 55. Resol. I.* Qua propter metus verè levis nullo iure irritat actus, vota, contractus &c. juxta communem & veram DD. sententiam: Ratio est; quia metus verè levis (etsi iniuste incussus) est in potestate operantis ex metu, ut cum facile repellere, illique non

acquiescere possit : in hoc enim à gravi differt : ergò qui talem non repellit, præsumitur etiam in foro conscientiae omnino liberè consentire, promittere, contrahere &c. Secùs est de *dolo etiam levi*, quem homo ex se non potest repellere, ideoque actum ex eo profectum saltem in parte rescindere potest. Itaque non solum votum solemne Religionis, Matrimonium, Sponsalia ; verùm etiam quævis alia vota, contractus, promissiones, donationes &c. facta ex metu levi (etsi iniuste contra libertatem admoto) quo v. g. filius vel filia familias, uxor, subditus &c. ex mero metu reverentiali ergà parentes, Maritum, Prælatum, præcisè verentur eis contradicere, absque alio timore gravis offensionis, vel gravis mali, in utroque iure valida sunt.

Dixi IV. *Metus gravis iniuste incussus.* 87.
Quia metus quantumvis gravis, iuste incussus non irritat actum extortum. Ut si v. g. Magistratus Ecclesiasticus sub pœna excommunicationis : aut civilis sub pœna mortis vel carceris compellat stupratorem ad ducendam vel dotandam virginem defloratam : aut si debitori tuo mi-

neris iustam accusationem de crimine patrato, nisi debitum tandem solvat : item quando metus iustus incutitur (intra vel extra iudicium) ad præstandum quidpiam aliàs indebitum ; ut si iudex iustè damnaturus sit ad mortem, nisi velis vovere Religionem, aut pauperem puellam dotare &c. si mineris homicidam vel furem iustè accusare, nisi aliquid Deo voveat, filiam tuam ducat, pecuniam promittat &c. Ratio est : quia tota ratio irritandi tales actus esset injuria illata ad extorquendum : sed hic nulla fit injuria alteri, sed potius favor & beneficium : non enim sub cōactione, sed solùm sub conditione proponitur tibi, ut si evitare velis malum, cui tu liberè causam dedisti tanquàm minus malum eligendo, ut voveas, ducas, des, promittas &c. sed

Dices : Matrimonium & vota maxime libera esse : ergo talis ad ea non obligabitur. R. neg. conseq. quia talis & liber est libertate sufficiente ex optione sibi oblata, ut dictum est ; & libertatem omnimodam ipsemet liberè læsit : itaque sibi adscribere debet, quod cum læsa libertate contrahere debeat matrimo-
ni-

nium, vel vovere Religionem. Quod si tamen omnino contendas huiusmodi votum vel matrimonium invalidum esse ob apparentem injuriam libertatis, fateatur Patrit. noster non improbabilem esse sententiam contrariam Bonacinae, *Comin. K & aliorum apud Tambur. n. 55.*

CONFERENCE. LVII.

An vota & contractus metu gravi & iniusto extorti sint iure naturæ invalidi?

Validos esse iure naturæ docent *San-88. de rebus Navar. & alij cum Laym. hic c. 6.* *na. 8.* quia, inquiunt, sunt simpliciter voluntarij, tamen à Iudice facile rescindendi, quia per injuriam extorti: interim consentiunt cum communi. vota solennia, Matrimonij & Sponsalia metu gravi & iniusto extorta irrita esse per declarationem Ecclesiæ in iure canon.

RESOLUTIO I. Non tantum contractus facer matrimonij, sponsalia, promissio vel datio dotis, promissio vel traditio bonorum Ecclesiæ, verum etiam omnis omnino contractus, etiam onerosus; ut

venditionis, emptionis, mutui, maxime
verò gratuitus, ut donationes, legata ac
testamenta: ac universaliter omnis pro-
missio, vel traditio rei, aliàs obligatoria,
ex metu gravi & iniusto extorta, ipso iu-
re naturæ irrita sunt & invalida, nullam-
que nè naturalem quidem obligationem
iustitiæ pariunt in metum passo, neque
ullum ius conferunt extorquenti vel ac-
ceptanti. Ita *Patrit. hic: n. 56. referens*
Molin. Rebllum: Basil. Pontium, Dian.
Tambur. & alios apud ipsos.

Ratio clara est: quia naturali iuri, ra-
tioni, & æqualitati omnino repugnat ex
injuria oriri iustitiam, seu ius quodpiam;
quod nimirum homo per iniuriam & in-
iustitiam, iniusto & gravi metu incusso
extorquens alterius promissionem, vel
consensum, possit sibi acquirere ius, & al-
teri imponere obligationem etiam natu-
ralem iustitiæ: ergò fatendum est talem
exactionem, & acceptionem intrinsecè
quoad substantiam, adeoque ipso iure
naturali iniustam esse ac invalidam, non
secus ac furtum vel rapinam; ideoque
acceptantem nullum omnino acquirere
ius ad rem, vel in re: sed secundum com-
mu-

munissimam (etiam adversariorum sententiam) tali metu extortum, & acceptum in conscientia sine mora restituere obligatur tanquam iniuste acceptum. Quod si igitur nullum ius exigentis, nulla erit obligatio promittentis & consentientis; cum hæc sint correlativa:

Dices: quare ergo ad huiusmodi contractus rescindendos requiritur sententia Iudicis? R. Eam requiri non tanquam irritantem eos alias irritos, sed solum ut declarantem irritos.

RESOLUTIO II. Vota non tantum solennia professionis religiosæ, sed etiam simplicia quæcunque non iurata, metu gravi & injusto extorta, ipso jure naturali invalida sunt in utroque foro; ac proinde nulla indigent relaxatione. *Patrît. sup. n. 57. citans solum: Marchant. S. Bonav.* 89.

Ratio autem est: tum quia votum debet esse spontaneum Dei, obsequium; Unde quam maximè liberum esse convenit: tum quia à jure & æquitate naturali omnino alienum videtur, quod Deus acceptet ut obligantem promissionem hominis ab alio homine per malitiam metu

gra-

gravi & injusto extortam ; ut v. g. si frater fratrem intentata morte compellat (resignata hæreditate) vovere religionem : si parentes filios gravi & injusto metu compellant intrare religionem &c. Eo ipso enim , quo Deus acceptaret eiusmodi promissionem injustè extortam , censeretur approbare injuriam & iniquitatem injustè extorquentis : ergò etiam jure naturæ irrita sunt eiusmodi vota injustè extorta. Et quidquid sit de hoc , saltem certum est , ea irrita esse declarata ab Ecclesia c. 1. *perlatum* : de his , quæ vi. *Et in Conc. Trid. sess. 25. c. 18. de Regular.* Excommunicationis sententia lata est in eos , qui Virginem , aliamque mulierem ad monasterium ingrediendum , aut professionem emittendam injustè coegerint : de quo latè *Sanch. l. 4. moral. c. 4. per totum.* Atque hinc rectè inferunt *Sanch. cit. c. 3. n. 18. Marchant. sup. n. 48.*

90 NB. Initiatum ordine sacro ex metu viri constantis injusto , non teneri voto castitatis (idemque est de debito recitandi divinum officium) ordini annexo. Atque ita posse sine ulla dispensatione ad nuptias transire , si nolit in usu sacri ordinis

nis permanere. Quod si tamen, cessante metu, vel semel ordine sacro usus esset, iam resilire nequibit; quia usus ille esset ratificatio ordinis suscepti.

CONFERENCE LVIII

De iuramentis metu gravi extortis.

RESOLUTIO : Iuramenta per in-91.
iuriam metu gravi & injusto extorta valida sunt, & obligant ex virtute religionis, ob reverentiam divini nominis & numinis in testimonium promissionis factæ invocati : Est communis ex C. *sic vero : de iure iurando : & C. ad Audientiam de his, quæ vi* : Ubi datur Ratio : quia omne iuramentum voluntarium non vergens in interitum salutis, sed licite & honeste servabile, validum & licitum est : tale autem iuramentum simpliciter est voluntarium ex dictis : & quamvis consensus non esset sufficienter voluntarius in promissionem vi extortam ad inducendam obligationem iustitiæ, supponitur tamen sufficienter voluntarius ad invocationem Divini Nominis ad inducendam

dam obligationem ex virtute religionis. Quod si ergo jurasti latroni dare pecuniam, usurario usuram &c. nec usus aliqua æquivocatione v. g. dabo, si debeo, obligaris juramento. Cæterum ob injuriam tibi illatam poteris relaxationem petere: aut solutas pecunias in judicio repetere. Imò cum *Azorio tom. 1. l. 11. c. 7. §. 2.* tali juramento vim & obligationem omnino denegare; quia juramentum sequitur promissionem principalem: quod si ergo hæc invalida sit, & sequens juramentum invalidum esse videtur.

CONFERENCE LIX.

De Sacramentis ex metu gravi collatis.

RESOLUTIO: Valida sunt omni jure etiam ex metu gravi ac injusto collata, & suscepta (non fictè) Sacramenta omnia, excepto matrimonio. Ita *PA-rit. n. 59.*

Ratio est: Quia solum matrimonium essentialiter in contractu consistens requirit consensum promissorium ad inducendam obligationem justitiæ: reliqua ve-

ro

rò sacramenta solùm requirunt consensum voluntarium in opus præsens.

Undè validè baptizatur metu gravi & injusto impulsus: validè suscipit ordinem sacrum; ac non obligabitur voto castitatis, vel debito horarum: valida etiam videtur similis extorta absolutio sacramentalis, ab excommunicatione, & interdicto jure naturæ; quæ tamen meritò invalidata est ab Ecclesia *c. un. de his, qua vi. in 6.*

CONFERENCE. LX.

De concupiscentia appetitus sensitivi.

Concupiscentia in proposito est 93.
 sic appetitus sensitivi prosequens aliquod bonum delectabile; ut *amor, desiderium, spes audacia, gaudium*: aut contra fugientis malum oppositum; ut *odium, fuga, timor, desperatio, tristitia, ira* &c. Iam alia est passio *antecedens*, quæ ex sola apprehensione objecti delectabilis, vel contrarij, absque ulla deliberatione intellectus, vel consensu voluntatis exurgit, vel durat in parte sensitiva; ac proinde

dè secundum se nec meriti, nec demeriti seu peccati capax est. *Consequens* autem passio, quæ deliberato arbitrio & consensu voluntatis, vel jam excitata admittitur, veletiam ex proposito excitatur, ut scilicet ad promptiorem seu intensiorem operationem deserviat. Resolvendum ergò hic est, quomodò ejusmodi passionēs se habeant ad voluntarium in actibus humanis. Sit itaque

94.

RESOLUTIO I. Concupiscentia, seu passio quæcunque, antecedens vel subsequens, non reddit actum involuntarium: pro hac citat *Patrit. n. 61. Divum Thom. 1. 2. q. 6. a. 7. scot. in 4. Dist. 29.*

Ratio igitur est manifesta: quia involuntarium est, quod fit à principio extrinseco, aut saltem contra inclinationem voluntatis, seu cum aliqua ipsius displicentia: sed quod fit ex passione concupiscentiæ, simpliciter fit à principio intrinseco, & secundum inclinationem voluntatis naturaliter; utpotè inclinatae in appetibilia appetitus sensitivi, præsertim in iracundis & libidinosis: igitur &c.

95.

RESOLUTIO II. Concupiscentiæ
Pas-

Passio voluntarium imperfectum seu spontaneum potius auget : *ijdem qui sup.*

Ratio autem est : Quia illud , quod fit à principio intrinseco ex prævia cognitione , est voluntarium secundum omnes : & passio concupiscentiæ (puta voluptas , ira &c.) trahit voluntatem ut principium intrinsecum maiori cum impetu ferri in objectum concupitum : igitur potius auget quam impedit voluntarium spontaneum. Undè est illud Iacobi : *unusquisque tentatur à concupiscentiis suis abstractus & ille etus.*

RESOLUTIO III. Concupiscentiæ 96.
passio voluntarium perfectum minuit , & quandoque omninò aufert : *ijdem qui sup.*

Ratio est : Quia liberum consistit in indifferentia voluntatis ad volendum objectum propositum ab intellectu cum huiusmodi indifferentia boni & mali : quod autem passionibus concupiscentiæ impediant intellectus deliberationem , ac faciant , ut magis æstimet ac ponderet rationes ac motiva pro parte concupita ; minus verò motiva in oppositum , fit ut voluntas minus liberè feratur in objectum

propter passionem iræ adeò intellectum perturbare, & sola objecti concupiti consideratione occupatum excæcare, ut non possit omninò deliberare vel etiam apprehendere rationes in oppositum, ut fit in furiosis; atque ita passio omninò auferit libertatem, & voluntarium perfectum. Et ideò communis jam est persuasio, quòd qui minùs liberè agit, minùs delinquat circa objectum malum: & minus meritum habet circa objectum virtutis & bonum. Econtra passio consequens voluntariè excitata à voluntate augget voluntarium, & consequenter etiam peccatum. Unde D. Thom. 1. 2. q. 77. a. 6. dicit *Signum est magnitudinis ejus (peccati) quia demonstrat intensionem voluntatis ad actum peccati: quo sensu verum est, quòd quantò quis maiori libidine, vel concupiscentia peccat, tantò gravius peccat.*

CONFERENCE. LXI.

Quid sit bonitas & malitia moralis
actus humani?

97. **R**ESOLUTIO: *Bonitas moralis actus hu-*

humani est rectitudo actus secundum rectam rationem, vel legem. Econtrà *malitia moralis* est privatio hujusmodi rectitudinis secundum rationem, vel legem, quæ aliàs deberet inesse actui. Ita D. 1° horn. 1. 2. q. 8. a. 1. ubi hæc habet: *Omnis actio, in quantum habet aliquid de esse, in tantum habet de bonitate: in quantum vero deficit ei aliquid de plenitudine essendi, quæ debetur actioni humanæ, in tantum deficit à bonitate, & sic dicitur mala.* Quæ autem sit illa plenitudo, quæ debetur actioni humanæ, ait Scot 3. d. 36 q. un. quòd *bonitas actus moralis est quasi quidam decor illius includens debitam proportionem ad omnia, ad quæ debet actus proportionari; utpote ad potentiam, ad objectum, ad finem, ad tempus, ad locum, ad modum &c.* Pro horum meliori intelligentia.

Explicatur definitio bonitatis & malitiæ moralis actus humani: dicitur itaque I. *Est rectitudo actus*; id est; perfectio seu integritas actus conformata & quasi commensurata suæ Regulæ, secundum quam ipsi nihil deest eorum, quæ, in quantum humanus & liber est, habere debet: sicut econtrà *malitia moralis* op-

posita consistit in defectu seu privatione ejusmodi perfectionis & integritatis; quâ nimirum actui vel potentia aliquid deest eorum, quæ secundum rectam rationem habere deberet. Dicitur II. *Secundum rectam rationem*: sive dictamen rectæ rationis practicæ: ideò enim actus formaliter bonus est, v. g. dare Eleemosynam: aut malus, v. g. furari; quia conformis est, aut difformis dictamini rectæ rationis, quod nim: ita operari conveniat, vel disconveniat, deceat, vel dedeceat naturam rationalem. Dicitur III. *Vel legem*. Actus enim moralis bonus vel malus dicitur, quatenus fit à principio regulabili per regulas rectæ rationis, alioquin defectibili: atqui experientiâ notissimum est, non solum voluntatem humanam esse defectibilem in operando, seu eligendo bonum præ malo, honestum præ inhonesto; sed etiam ipsum intellectum in dijudicando bono & malo, honesto & inhonesto, decente vel dedecente naturam rationalem: & ideò positæ sunt leges extrinsecæ, velut Regulæ, quæ regularent ac dirigerent simul & intellectum ad rectè judicandum, & volun-

luntatem ad rectè operandum, utpotè conformiter ad naturam rationalem & legem præscriptam.

Similiter in definitione *malitia moralis*, dicitur I. *Privatio rectitudinis*: intellige, 98.
secundum rectam rationem vel legem. II. *Rectitudinis debitæ inesse*: non enim privatio cujusvis rectitudinis potentis inesse actui est malitia moralis seu peccatum; sed illius tantum rectitudinis, quæ secundum rectam rationem, vel legem deberet inesse. III. *Actui vel potentia.* Ut nim: comprehendatur omnis malitia peccati, non tantum commissionis, ubi rectitudo deberet inesse actui; sed etiam omissionis, ubi rectitudo deberet inesse potentia obligata ad actum non omitendum.

CONFERENCE. LXII.

Vndè actus humanus sumat suam bonitatem & malitiam?

RESOLUTIO generalis: Actus humanus sumit suam bonitatem & malitiam extrinsecè & causaliter ab objecto, fine, & circumstantijs: atque ut bonus moraliter sit, omnia hæc concurrentia

bona cognita sint, est necesse : *ut verò malus moraliter sit*, sufficit unum aliquid eorum malum cognitum esse. Ita *D. Dionysius lib. de divin. nominibus. c. 4. Bonum est ex integra causa, malum verò ex defectu cuiuslibet.* Et patet ex scoto 2. d. 40. q. 1. ubi dicit, *bonitatem moralem actus humani esse aggregationem omnium convenientium actui secundum rectam rationem* : Consequenter sumit suam bonitatem ab objecto, fine & circumstantiis cognitis ; quæ quia multæ sunt, oportet sigillatim de singulis aliquid proponere, sit itaque

CONFERENCE LXIII.

Quæ sit bonitas & malitia moralis
ex objecto ?

100. **R**ESOLUTIO : Actus humanus accipit suam bonitatem aut malitiam essentialem ac specificam ab objecto bono vel malo cognito ; bonitate quidem directè, malitia verò indirectè volitâ ac intentâ. Comm cum *D. Thom. 1. 2. q. 18. a. 2. & Scot. quolib. 18. a. 2.*

Explicatur : dicitur I. *Bonitatem aut malitiam essentialem.* Quia sicut omnis
actus

actus in naturalibus accipit primario suam essentiam & specificationem ab objecto, in quod tendit; ita etiam omnis actus humanus & moralis in esse moris, seu quatenus conformis vel difformis est rectæ rationi; hanc suam moralem essentiam ac specificationem, adeoque essentialem & specificam bonitatem aut malitiam primario sumere debet ab ipso objecto, quod in se bonum aut malum, conforme vel difforme est rectæ rationi: adeo, ut si objectum bonum (utpotè Eleemosyna) sit certa quadam habitudine conformitatis ad rectam rationem vel legem, etiam actus circa illud objectum moraliter bonus erit, in certa quadam specie virtutis, puta dare Eleemosynam, in specie misericordiæ. Econtrà si objectum malum sit certâ quadam dissonantiâ ad rectam rationem vel legem, etiam actus circa tale objectum malus erit in tali specie; ut furtum in specie injustitiæ. Unde actus humani alij dicuntur *boni vel mali intrinsecè & ex objecto*; ut amare Deum & proximum: quia ex natura & objecto suo naturalem conformitatem habent ad rectam rationem, seclusa etiam omni lege.

Et licet etiam legibus præcipiantur, non tamen ideò boni sunt, quia præcipiuntur; sed ideò præcipiuntur, quia boni sunt. Econtrà odium Dei vel proximi sunt *actus intrinsecè mal. & ex objecto*; quia ex natura & objecto suo habent naturalem deformitatem adversùs rectam rationem, seclusa etiam omni alia lege. Et licet etiam legibus prohibeantur, non ideò tamen mali sunt, quia prohibiti, sed ideò prohibiti, quia mali sunt. Alij *actus dicuntur boni vel mali ex obligatione legis tantùm*, & sumunt suam bonitatem vel malitiam ex objecto per accidens, seu ratione legis per accidens supervenientis tali materiæ; ideoque præcisè boni sunt, quia præcipiuntur: aut mali, quia prohibentur: v. g. die jejuniij abstinere à carnibus est bonum, & comedere carnes est malum. Undè fit, quod actus per se & ex objecto mali (cæteris paribus) semper graviora peccata sunt, quàm actus mali ex sola prohibitionem legis. Ita P. Marchant. *Tribun p. 1. tract. 3. tit. 3 q. 2.*

101. Dicitur II. *Ab objecto bono vel malo cognito*, cum nihil possit fieri volitum, nisi præcognitum. Verùm quoad volitum bo-

bonum, & malum hoc est discrimen: ad hoc enim, ut actus sumat bonitatem ab objecto bono & honesto cognito, debet objecto esse volitum, ut bonum & honestum, non autem ut utile vel delectabile; aliàs eò ipso deperderet actus bonitatem. At contrà, ad hoc ut actus sit malus ex objecto, non est necesse, ut tendat in objectum ut malum vel inhonestum; sed sufficit velle objectum, quod defacto proponitur ut malum, inhonestum vel turpe, tametsi voluntas præscindat, excludat, imò nolit ipsam malitiam vel turpitudinem: quia eò ipso, quo voluntas vult actum circa objectum delectabile vel utile, convincitur etiam velle malitiam & turpitudinem peccati annexam. Ratio utriusque partis est, quia bonum est ex integra causa, malum autem ex quolibet defectu.

CONFERENCE LXIV.

De bonitate & malitia morali ex fine.

Finis est id, cuius gratiâ aliquid fit: alius 102.
finis operis si vè intrinsecus, ad quem ipsum opus vel actus ex natura sua ordinatur;
L 5 tur;

tur ; ut dare eleemosynam pauperi, miseriae corporalis sublevandae gratia : furari habendi gratia &c. Alius est *finis operantis & extrinsecus*, quem operans pro suo arbitrio operi praestituit ; ut dare eleemosynam propter vanam gloriam, studere ob honores consequendos.

RESOLUTIO: Actus humanus sumit suam bonitatem & malitiam, internus quidem primariam & specificam : externus verò secundariam & accidentalem tantum à fine propter quem fit ; Ita communissima.

Ratio est : quia universaliter omnis actus accipit suam specificationem, non tam ab objecto materiali, in quod tendit, quam potius ab objecto formali seu motivo, sub quo tendit in objectum materiale : atqui finis intentus est verissime objectum & motivum formale, secundum quod & propter quod voluntas actu interno vult per actum externum tendere in tale objectum : ergo actus humanus internus sumit primariam & specificam suam bonitatem & malitiam à fine, in quem tendit. Unde Aristoteles 5. *Ethic.* c. 2. ait : eum, qui furatur adulterandi gra-

gratiâ, magis adulterum esse, quàm furem : Quia ergò actui interno per se primariò competit intendere finem, & propter finem agere eligendo media, & imperando actus externos in ordine ad talem finem ; actibus verò externis merè per accidens est, quod ita eligantur & ordinentur ad talem finem; sequitur necessario, finem actui interno tantùm tribuere bonitatem vel malitiam primariam specificam : actibus verò externis imperatis solum secundariam & accidentalem, tanquàm meram circumstantiam.

CONFERENCE NTIA. LXV.!

An sit universaliter verum, cuius finis malus est, ipsum quoque malum est: & e contra : cuius finis bonus, ipsum quoque bonum est?

REEOLUTIO: Universaliter verum 103.
est, cuius finis malus, ipsum quoque malum est : at non e contra, cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est.

Ratio est ; quia finis bonus non reddit

dit actum bonum, nisi careat omni malitia ex objecto & alijs circumstantijs : quia *bonum oportet esse ex integra causa.* Finis autem malus semper reddit actum malum, etsi alias ex objecto, & omnibus alijs circumstantijs sit optimum? *quia malum est x quolibet defectu.*

Hinc sequitur I. Finis bonus, actui ex se bono vel indifferenti, tribuit bonitatem. II. Nullus finis bonus actum de se malum, bonum facit. III. Omnis finis malus, malum facit actum ad se ordinatum. IV. *Actus bonus propter finem bonum* accipit à fine tot species bonitatis, quot ei diversi fines boni præfiguntur : v. g. dare Eleemosynam pauperi ob honorem Dei : ad satisfaciendum pro peccatis : ex objecto habet *bonitatem Eleemosynæ seu misericordiæ* : ex fine autem duplici, aliam duplicem habet bonitatem ; scilicet *virtutis religionis & pœnitentiæ.* Item qui vult temperantiam ad conservandam castitatem, habet utriusque virtutis bonitatem; utpotè *temperantiæ & castitatis &c.* V. *Actus malus propter finem malum*, duplicem accipit malitiam, unam ab objecto seu medio malo electo : aliam à fine malo præ-

præfixo; imò tot malitias, quot fines mali diversi præfiguntur: easque aliquando specie diversas, utpotè diversis virtutibus repugnantes; ut si velis furari adulterandi gratiâ: occidere alterum, ut bona ejus auferas: uxore ejus potiari &c. VI.

Actus bonus propter finem malum, destructa bonitate ex objecto, simpliciter redditur malus ex fine: v. g. Vis dare Eleemosynam ad captandam vanam gloriam: aut pauperi puellæ ad finem inhonestum.

VII. *Actus malus propter finem bonum*, est, & manet malus; ut si fureris in ordine ad dandam eleemosynam. *Eccl. 34. Immolantis ex iniquo, oblatio est maculata.* Item vis sanitatem per medicamen superstitiosum.

VIII. *Actus indifferens propter finem bonum*, bonitatem suam unicam habet ex fine bono: v. g. ambulare peregrinationis causâ: comedere, bibere, dormire ad reficiendas vires ad servandum Deo. Porro potest etiam fieri *actus bonus ad finem indifferentem*: v. g. Eleemosyna vel oratio pro impetranda sanitate.

IX. *Actus indifferens propter finem malum*, habet etiam unicam malitiam ex fine: v. g. ambulare, loqui luxuriæ causâ.

1a. X. *Actus indifferens propter finem indifferenterem* ; ut ambulare, comedere, bibere, fricare barbam &c. solius refectio-
nis vel recreationis gratiâ, in specie om-
ninò manet indifferens.

CONFERENCE LXVI.

De bonitate & malitia morali ex
circumstantijs.

104. **C**ircumstantiæ dicuntur actuum hu-
manorum ac moralium accidenta-
les quædam affectiones ; sic vocatæ, quod
actum humanum operantem & obje-
ctum quasi circumstent. E. G. De sub-
stantia Eleemosynæ sunt tantum homo
dans, egenus accipiens & ipsa traditio
pecuniæ, panis &c. Iam verò tam ipsum
actum, quam operantem, & objectum
variæ circumstantiæ possunt afficere ; &
magis vel minus bonum, vel etiam ma-
lum efficere. Utpotè *quis* dat ? Dives
an pauper. *Quid* dat ? multum an pa-
rum ? suum an alienum ? *Cur* dat ? an
ad bonum vel ad malum finem ? *Quomodo*
dat ? an magno vel parvo affectu ? an
cum indignatione, exprobatione &c.

Si-

Similiter in furto de substantia actus sunt homo accipiens res alienas, & ejus ablatio invito Domino. Hunc autem actum, operantem, & ipsum etiam objectum variæ circumstantiæ afficere possunt : ac furtum reddere magis vel minus malum, sacrilegum vel prophanum, in loco sacro vel profano, in necessitate, an tempore belli &c.

RESOLUTIO : Actus humanus, sumit suam bonitatem & malitiam etiam à circumstantiis cognitis, & aliquo modo volitis ; semper quidem accidentalem actui : sed aliquandò aggravantem tantum : aliquando verò etiam speciem mutantem. Est communis doctrina.

Explicatur tamen : dicitur itaque I. *Actus humanus sumit suam bonitatem & malitiam etiam à circumstantiis cognitis & aliquo modo volitis &c.* Ratio est : quia actus humanus (externus) efficax, in individuo tendit in objectum prout cognoscitur esse à parte rei affectum suis circumstantiis ; ac proindè voluntariè eliciens talem actum in his circumstantiis, censetur etiam indirectè saltem velle omnes ejus circumstantias cognititas, & per se conjun-

junctas actui, operanti, vel objecto : at-
qui constat illas circumstantias esse ali-
quandò bonas & honestas : aliquandò
verò malas & prohibitas ad talem actum
(sic circumstantia loci sacri est optima ad
orationem, pessima autem ad furtum) a-
deoque actum voluntariè ad se tenden-
tem, aliqua bonitate vel malitia affi-
cient ; consequenter actus humanus su-
mit suam bonitatem & malitiam etiam
à circumstantijs cognitis & aliquo modo
volitis. Cæterum notandum hic disci-
men esse quoad bonitatem & malitiam :
Nam ad hoc ut actus sumat bonitatem à
circumstantia bona ; v. g. ut orans in lo-
co sacro, aut dans eleemosynam personæ
sacræ vel religiosæ, addat actui novam
bonitatem religionis ex circumstantia lo-
ci sacri, vel personæ sacræ, necesse est, ut
ipsa circumstantia bona cognita, per se
directè volita ac intenta sit. Alioquin, si
quamvis cognita, tamen nullo modo at-
tenta, nullam poterit conferre bonita-
tem. At verò e contra, ut actus sumat ma-
litiam ex circumstantia mala, per se ta-
men conjuncta actui vel naturaliter con-
sequente, sufficit illam esse cognitam ;
nec

nec opus est esse per se & directè ullo modo volitam vel intentam. E. G. Furans scienter rem sacram, aut violans personam sacram, contrahit malitiam sacrilegij ex circumstantia, vel personæ sacræ, licet illam circumstantiam minimè velit, vel si etiam nollet esse sacram.

Dicitur II. *semper quidem accidentalem actui, aliquando tamen aggravantem tantum*, seu intra eandem speciem majorem vel minorem : *aliquando verò speciem mutantem* ; seu diversæ speciei à bonitate vel malitia substantiali actus. Undè circumstantiæ aliæ dicuntur *aggravantes tantum*, aliæ verò *speciem mutant*

Circumstantia aggravantes tantum sunt, quæ solùm augent, vel minuunt bonitatem vel malitiam actus intra eandem speciem virtutis vel peccati : v. g. furari 100. vel 1000. indignatio aut ira vehemens vel remissa. *Circumstantia speciem mutant* dicuntur, quæ actui novam ac diversam speciem bonitatis vel malitiæ afferunt. Sic v. g. Circumstantia personæ pauperis sacræ intenta, actui eleemosynæ addit bonitatem virtutis religionis : actui verò fornicationis addit malitiam sacri-

legij : Tritissimum est exemplum in actu carnali : si enim hoc peccatum fiat inter solutos, est simplex *fornicatio* : si à, vel cum ligata, est *adulterium* : si à vel cum persona Deo sacra, est *sacrilegium* : si inter consanguineos vel affines, est *incestus* : si cum vi illata, est *raptus* : si contra naturam cum se ipso, est *mollities* : si cum eodem sexu, est *sodomia* : si cum diversa specie, est *bestialitas*. Hæ enim circumstantiæ omnes, diversas planè malitias adferunt actui luxuriæ, contra diversas omninò virtutes, ac diversa præcepta sub motivo diversarum virtutum obligantia, ut patet.

CONFERENCE. LXVII.

Circumstantiæ sigillatim explicatæ

105 **Q**UIS, significat, non ipsam personam operantem secundum se : hæc enim est de substantia, & non circumstantia actus : sed conditionem seu qualitatem personæ operantis ; an scilicet sit soluta vel ligata : Clericus, an Laicus &c. Atque hæc circumstantia sæpissimè mutat speciem, & novam malitiæ speciem confert

ferri in peccatis : ut v. g. si persona ligata peccet carnaliter, jam non solum peccat contra castitatem, sed etiam contra justitiam : si sacra voto solenni castitatis adstricta, peccat insuper contra Religionem sacrilegio &c. si Prælarus vel Parochus suis opem debitam ferre negligat, peccat non tantum contra charitatem vel misericordiam, sed etiam contra justitiam. Si filius Parenti, subditus Principi, Prælato, Magistratui injuriam inferat, peccat non solum contra justitiam, sed etiam contra virtutem pietatis & observantiae : & sic de cæteris. Interdum vero intra eandem speciem solum augeat & aggravat malitiam. Sic, cæteris, paribus, gravius est peccatum fidelis, quam infidelis : Clerici vel Religiosi quam Laici : Superioris quam subditi : item ejus, qui multa à Deo singularia beneficia accepit sæpius veniam peccatorum consecutus est, & relabitur, ob annexam ingratitudinem. Item gravius est furtum, si dives furetur, quam si pauper indigus &c.

QUID similiter non ipsum objectum actus, urpotè spectans ad substantiam, sed conditionem vel quantitatem objecti vel

materiae significat, circa quam actio bona vel mala versatur. Hæc circumstantia actui sæpè novam confert speciem malitiæ : ut luxuriæ cum aliena conjugæ speciem injustitiæ : furto rei sacræ speciem sacrilegij : occisio Patris, speciem Parricidij seu impietatis. Aliquando verò intra eandem speciem actionis malitiam auget ; ut si injuriam inferas homini innocenti : pauperi fureris &c.

107 UBI, indicat qualitatem loci sacri, prophani, publici, privati &c. tribuitque subindè actui novam malitiæ speciem ; ut si in Ecclesia fiat humani sanguinis effusio malitiosa, aut etiam seminis per pollutionem voluntariam, coitum carnalem, etiam mariti cum uxore, nisi gravis necessitas excuset à sacrilegio ; idem committitur per furtum in loco sacro (sive sit rei sacræ, sive non sacræ) *ex c. quasi vii. 7. q. 9. sacrilegium committitur auferendo sacrum de non sacro : aut non sacrum de sacro.* Extrà hos casus vix ulla alia peccata v. g. detractiones, turpilogua, aspectus lascivi, vel etiam oscula, censenda sunt contrahere malitiam sacrilegij mortalis contra Religionem & Re-
ve-

verentiam loci sacri. Quoad locum prophanum, si peccata fiant coram multis, ordinariè habent annexam malitiam scandalì contrà charitatem, ideoque necessariò explicanda in confessione.

QUIBUS AUXILIJS: indicat media, 108. causas & occasiones peccandi; ut sunt instrumenta peccandi, quæ aliquandò etiam addunt novam speciem malitiæ; ut si quis pecuniâ furtivâ fornicetur: si medio magico damna intulisti: si lusu prohibito alterum decepisti &c.

CUR: significat finem bonum vel 109, malum, de quo satis sup.

QUOMODO: indicat modum actionis 110 magis ac minus voluntarium, intentum, remissum, violentum, moderatum &c. Hæc circumstantia plerumque & bonitatem in actibus bonis, amoris, doloris &c. & malitiam in peccatis solum intrà eandem speciem auget. Sic v. g. gravius peccatur ex certa, deliberata ac libera malitia vincibili: item si majori intentione, vehementia indulgeas odio, iræ: si longiori mora peccatis inhæreas &c.

QUANDO, significat propriè qualita- 111

tem temporis sacri, vel non sacri. Et hæc circumstantia confert actui bonitatem vel malitiam solùm per accidens; quando nimirum actus specialiter est præceptus vel prohibitus ratione temporis sacri, v. g. diebus festis feriari: diebus jejuniij abstinere à carnibus, bonum est ex lege præcipiente; sicut è contra hujusmodi diebus laborare, aut carnes comedere, similiter malum est ex lege eo tempore prohibente. Undè si in die festo, tempore Adventus aut quadragesimæ ex speciali devotione exerceas bona opera intuitu sacri temporis, ac mysteriorum eo tempore in Ecclesia celebratorum, facis specialem actum Religionis. Aut è contra si die, vel tempore sacro committas peccatum aliquod directa intentione in-honorandi sacrum tempus, aut in contemptum sacri temporis, sine dubio peccas moraliter peccato speciali contra Religionem; atque in confessione necessario aperiendo. At verò secluso omni præcepto vel contemptu, circumstantia temporis sacri non multum confert ad malitiam peccati: an scilicet in festo vel profesto peccaveris carnaliter secundum com-

communem DD. sententiam. Nec est paritas inter tempus & locum sacrum ; quia locus tanquam res permanens consecrationis, moralisque sanctitatis capax est ; cui proinde mali operis exercitium secundum rectam rationem repugnat : at verò tempus res continuo transiens non ita capax est consecrationis aut moralis sanctitatis ; sed dicitur solummodo sacrum vel sanctum per accidens ratione sacrorum mysteriorum, quæ eo tempore recoli vel fieri solent. Atque hæc de circumstantiis actuum humanorum sufficient ; quæ sequuntur sunt longè majoris dignitatis & excellentiæ, proinde memoriæ insculpenda.

CONFERENCE. LXVIII.

An detur actus humanus indifferens in individuo ?

IN specie dari tales actus humanos indifferentes, qui scilicet ex objecto nec boni, nec mali sunt, conveniunt D. Thom. 1. 2. q. 18. a. 8. & Scot. in 2. d. 41. q. un. adeoque est certum apud omnes. Et Ratio est manifesta : quia deliberatè lo-

qui, ambulare, comedere, bibere &c. sunt veri actus humani; & tamen ex specie seu objecto (secluso omni fine, alijsque circumstantijs) nec præcepti, nec prohibiti; adeoque nec boni nec mali moraliter, cum nullam dicant specialem conformitatem aut difformitatem ad rectam rationem vel legem, & possunt fieri boni ac mali: ergo sunt actus humani indifferentes in specie & ex objecto. Cæterum an possint etiam esse indifferentes in individuo, seu hic & nunc exerciti, ita, ut ex natura sua non exigant aliquam peculiarem honestatem, vel conformitatem ad rectam rationem, quâ fiant moraliter boni: atque de his sit

RESOLUTIO: admittendus est actus indifferens etiam in individuo. Ita probabilius docent *D. Bonav. in 2. d. 41. a. 1. q. 3. Scot. ibid. & quodlib. 18. a. 1. cum suis omnibus, & alijs quàm plurimis.*

Probatur I. auct. *D. Hieron. Epist. 2. ad Augustin. his verbis: sunt namque indifferentia inter bonum & malum, sicut Philosophi disputant. Est enim bonum continentia; malum luxuria: & inter utrumque indifferens ambulare, digerere alui sterora, capi-*
tis

is purgamenta manibus projicere hoc neque bonum, neque malum est. Sive enim feceris, sive non feceris, neque justitiam habebis, neque injustitiam.

Dices fortè sanctum loqui de indifferentia actus quoad speciem. Sed contrà est ; quia expressè addit, *sive feceris, sive non feceris &c.* ergò loquitur de actu in individuo.

Probatur II. Ratione : Quia hic & nunc deliberatè fricare barbam præcisè ad sedandum pruritum, est actus humanus in individuo : sed non est bonus moraliter ; quia nullam dicit peculiarem conformitatem ad rectam rationem neque ex objecto, neque ex fine, aut alia circumstantia : alioquin in homine existente in gratia posset esse meritorius vitæ æternæ : imò etiam materia voti ; quia esset melius fricare, quàm non fricare, quæ inconvenientia sunt. Neque est malus moraliter, cum nullam habeat peculiarem difformitatem ad rectam rationem vel legem : ergò est actus indifferens in individuo.

Respondent tenentes contrariam sententiam I. talem actum esse otiosum, pro

quo debet in iudicio reddi ratio : sed *contra* est, quia habet congruum finem, et si indifferentem, nimirum sedandi pruritum. Alioquin certe posset esse sufficiens materia absolutionis sacramentalis: quis autem unquam, quantumvis delicatissimæ conscientia, confitetur se fricasse barbam ad sedandum pruritum? aut quis confessarius sanæ mentis huiusmodi confitentem absolveret?

Respondent II. Tenemur omnes actus nostros ex objecto non malos referre ad finem bonum ac honestum. *Contra*: ubi est tale præceptum?

Respondent III. *1. Cor. 10. sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Sed iterum *contra*: Quia Patres & interpretes hic non agnoscunt præceptum, sed consilium tantum: itaque manet adhuc probatum, dari actum humanum indifferentem in individuo.

CONTENTIA, LXIX.

*Quomodo se habeat actus huma-
nus externus ad internum, quoad bo-
nitatem & malitiam mora-
lem?*

Sensus quæstionis est, an actus exter- 113
nus, v. g. fornicationis, adulterij, vel
occisionis, superaddat actui interno seu
intentioni efficaci fornicandi, adulteran-
di, vel occidendi, distinctam malitiam
in ordine ad pœnam : idem est de a u
bono externo sup. raddito actui bono effi-
caci interno, in ordine ad novam boni-
tatem, & præmium essentiale : pro quo
sunt duæ sententiæ oppositæ : *una nega-
tiva* D. Thomæ cum suis, & recentiori-
bus communiter. Probatur auct. SS. PP.
*Aug. l. 1. de lib. arb. c. 3. si quis habet vo-
luntatem concubandi cum uxore aliena, &
non datur facultas, coram Deo tam reus est,
atque si opere compleisset. Chrysost. hom. 2.
6. in Matth. sola voluntas remuneratur pro
bono. Bernard. Epist. 77. ad Hugon. Vict.
voluntas pro facto reputatur, ubi factum ex-
cludit nec suas.* Fundamentum sat soli-
dum est : quia sicut tota libertas ac mo-
ra-

ralitas, ita fanè tota bonitas & malitia
moralis actui externo præcisè communi-
catur ab actu interno : ergò actus exter-
nus nullam potest addere actui interno
distinctam bonitatem vel malitiam mo-
ralem.

Alteram affirmativam ut probabilio-
rem docet Scot. *in 2. d. 42. q. 4. & quodl.*
18. a. 3. cum suis omnibus. Alensis. p. 4.
q. 77. memb. 3. a. 5. cum alijs. Favet eti-
am S. Aug. l. 13. de trin. c. 5. dicens : mala
voluntate sola quilibet miser efficitur : sed
miserior potestate, quâ desiderium mala vo-
luntatis impletur : profectò quamvis, & sic
malè volendo miser esset, minùs tamen esset,
si nihil eorum, quæ perperàm voluisset, habe-
re potuisset : ubi manifestè censet actum
externum superaddere actui interno ali-
quam malitiam, quâ scilicet miserior fi-
at, qui malum desiderium implet, quàm
qui implere nequit. Et tritum est illud
Glos. in c. 20. Exodi. non machaberis. Qui
ergò opus adijcit voluntati, iniquitatem addit
iniquitati.

Fundamentum oppositum est : quia
licet bonitas & malitia moralis externi
actus tota dependeat ab actu interno, re-
ve-

vera tamen in actu externo distincta est a bonitate ac malitia actus interni: non enim solum efficaciter velle; sed etiam ipso facto v. g. orare, eleemosynam dare, martyrium subire &c bonum est, & conforme rectæ rationi: nec solum efficaciter velle, sed etiam actu furari, occidere, mœchari &c. malum est, & difforme rectæ rationi, ac legi divinæ: cùm ergò actui interno accedit actus externus, accedit etiam aliqua conformitas vel difformitas ad rectam rationem vel legem; & consequenter aliqua distincta bonitas vel malitia moralis ac voluntaria, et si omninò dependens ab actu interno. His præmissis sit

RESOLUTIO: Probabilior utique est **114.** sententia scoti affirmativa, actum externum addere actui interno novam bonitatem vel malitiam. Patet præter solidas probationes posterioris opinionis jam datas ex eo; quia à ratione absonum videtur, non plus mereri apud Deum illum, qui ipsum bonum opus exequitur, v. g. martyrium ipso facto perfert, quàm illum, qui martyrium sola voluntate efficaci desiderat. Confirmatur: secundum om-

omnes actus externus martyrij meretur apud Deum præmium accidentale Laureolæ, quod non potest mereri solus actus internus quantumvis efficax: sed nulum omninò præmium datur à Deo, nisi ratione alicujus bonitatis: ergo &c.

Similiter à ratione alienum videtur tantundem pœnæ demereri in foro Dei illum, qui solum efficaciter proposuit homicidium, adulterium aut furtum, ac illum, qui tale crimen actu perpetravit: & quod huic (secluso omni damno) non sit injungenda major pœnitentia in confessione, quàm illi.

Sed quid dicendum ad Patres in oppositum relatos? & Patres loqui de merito & peccato: præmio & pœna absolute sumptis; non autem comparative quoad quantitatem; ut sensus sit, hominem solo actu interno efficaci, cum non potest exire in actum externum, nihilominus mereri præmium ac pœnam æternam, ac si ipso opere compleset: non autem volunt, quod tantundem præmij vel pœnæ mereatur: ad exemplum illius D. Iacobi 2. *Quicumque totam legem impleverit, offendas autem in uno, factus est omnium reus.*
In.

Intellige nimirum quoad substantiam reatus & poenæ; non autem quoad quantitatem.

CONFERENCE LXX.

Quinam actus humani cadant sub

lege, vel præcepto hu-

mano?

RESOLUTIO I. Nullus actus merè 115.
internus, per se directè præcipi vel
prohiberi potest lege vel præcepto huma-
no. Ita cum D. 1. hom. 1. 2. q. 91. a. 4.
Navar. c. 13. n. 38. Suar. l. 4. de legibus c.
12. Taner. Laym. & alij innumeri apud ipsos.

Ratio autem est: quia humana pote-
state, lege aut præcepto illud tantum po-
test præcipi vel prohiberi directè
de quo homo virtute humana potest cog-
noscere, judicare, & transgressores puni-
re (alioquin frustra ferretur lex, vel præ-
ceptum communitati, si cognosci non
posset, an fervetur) atqui de actibus me-
rè internis, utpotè suaptè naturâ insensi-
bilius, nullus homo humana virtute cog-
noscere vel judicare potest; juxta illud
1. Reg. 16. Homines vident ea, quæ parent,
Deus autem intrinsecus Cor. Ergo tantum a-
ctus

ctus externi per se directè præcipi vel prohiberi possunt, minimè vero actus interni ; ut puta cogitationes, proposita, volitiones &c.

Petes : quomodo ergò Prælati Regulares præcipiant orationes mentales statis horis peragendas : Examina conscientia &c. R. hæc ideò fieri, quia Religiosus principaliter Deo vovit, obedire suo prælato in omnibus, quæ secundum Regulam & ordinis consuetudinem præcipiuntur ; quæque ad puram Regulæ & status sui observantiam conducunt, inter quæ præcipua sunt orationes mentales, examina conscientia, &c.

116. RESOLUTIO II. Humana lege vel præcepto possunt etiam præcipi vel prohiberi actus interni indirectè ; quatenus scilicet requiruntur ad actum externorum directè præceptorum vel prohibitorum moralem substantiam. Ita communior, & sine dubio verior sententia Theologorum.

Probatur I Quia omnis lex præcipiens, vel prohibens aliquem actum, necessariò (indirectè saltem) etiam præcipit vel prohibet omnia necessaria requi-
fi-

sita ad moralem substantiam illius actus : sed omnis humana lex vel præceptum necessario solum præcipit aut prohibet actus humanos voluntarios ac liberos, ad quorum moralem substantiam necessario requiruntur actus interni voluntatis : seu voluntas & propositum talem actum externum faciendi, vel omittendi ; qui scilicet actus interni sunt forma essentialis actuum humanorum externorum, ut humani ac liberi sunt : ergo præcipiens vel prohibens actus humanos externos, etiam indirectè præcipit, vel prohibet illum actum internum, seu voluntatis propositum talem actum externum faciendi, vel omittendi : E. G. Ecclesia præcipiens die festo audiendum sacrum, consequenter indirectè etiam præcipit propositum audiendi sacrum ; adeò ut qui deliberatè nollet audire, seu haberet propositum non audiendi sacrum, revera peccaret mortaliter contra legem Ecclesiæ. Similiter Ecclesia prohibens die veneris comedere carnes, etiam indirectè prohibet propositum edendi carnes ; adeò ut qui die veneris efficaciter vellet, vel proponeret comedere carnes, revera peccaret

contra legem Ecclesiæ. Undè *c. nulli. d. 19* dicitur : *Nulli fas est velle, vel posse transgredi apostolica sedis præcepta.* Ubi adverte pro his & sequentibus quantum ad praxin in ordine ad forum conscientia, omninò perindè esse, sive dicatur actus illos internos præcipi vel prohiberi indirectè à lege humana, an verò posita lege humana, à lege divina naturali : quia sufficit occasione legis humanæ etiam interno actu peccari mortaliter.

Probatur II. Humana lex vel præceptum præcipiens actus humanos externos, indirectè quoque præcipit illos actus internos, qui ad moralem substantiam actuum externorum necessariò concurrunt ; cujusmodi sunt peculiares intentiones actuum. Exempla sint in *Contractibus* : Potestas Ecclesiastica vel civilis justè præcipiens aliquem contractum, v. g. ut qui virginem defloravit, eam aut ducat, aut dotet &c. consequenter indirectè etiam præcipit actum seu consensum internum, sive intentionem sese obligandi necessariò requisitam ad substantiam moralem talis contractûs in specie. Quis enim neget Ecclesiam vel Rempub. posse

posse præcipere suis subditis, ut verè, & non fictè seu fraudulenter contrahant : cum ad utramque gubernationem ac commune bonum maximè pertineat, ut contractus veri & non ficti vel fraudulenti fiant ; adeoque cum vero interno consensu ac intentione requisita ad substantiam contractus. Deindè *in administratione sacramentorum.*

Quicumque lege vel præcepto superioris jubetur sacramentum ministrare, baptizare, absolvere, celebrare &c. eo ipso indirectè jubetur, & sine dubio tenetur habere intentionem baptizandi, absolvendi, consecrandi &c. quia ejusmodi intentio est de intrinseca substantia operis præcepti, sine qua non sacramentum, sed sacrilegium fieret. Ulterius *in susceptione sacramenti.* Lex Ecclesiastica præcipiens fidelibus annuam confessionem, consequenter etiam indirectè præcipit actum internum doloris & propositi emendationis, &c.

Denique *in oratione & cultu divino.* Ut pote missa dominicis & festis diebus devotè audienda, horis canonicis recitandis &c. quæ certè merentur novam conferentiam ; proinde sit

CONFERENCE LXXI.

**An requiratur attentio mentis in
horis canonicis recitandis.**

117. **S**erius quæstionis est, utrùm ad satisfaciendum præcepto Ecclesiastico de recitandis horis canonicis, requiratur non tantùm intentio voluntatis interna ad colendum Deum, sed etiam attentio intellectûs ad verba recitanda, vel ad sensum, vel ad mysteria, vel saltem ad finem, qui est Deus colendus? circa quod

Supponitur ut certissimum, quod Ecclesia præcipiens clericis recitationem horarum canonicarum, præcipiat veram orationem, verum cultum divinum, & verum actum religionis, quo Deus T. O. M. verè colatur; quia Ecclesia illo præcepto per se & principaliter intendit satisfacere duplici suæ obligationi. I. *Obligationi generali Religionis*, scilicet colendi Deum nomine totius populi Christiani. II. *Obligationi speciali iustitiae*, seu intentioni fundatorum: atqui Ecclesia sine dubio tenetur colere Deum vero cultu Religionis tùm externo, tùm interno; cui proindè obligationi intendit satisfacere de-

deputando certos ministros, qui ipsius, & totius populi Christiani nomine, per officia à se instituta, statis temporibus Deum colant: atque intentio fundatorum Ecclesiarum, ac beneficiorum sine dubio fuit, ut Deus vero cultu Religionis: vera oratione & laude divina colatur; cui obligationi Ecclesia absolute tenetur, & suo præcepto intendit satisfacere per horas canonicas ritè à suis ministris persolvendas: consequenter Ecclesia præcipit veram orationem, seu verum cultum divinum; adeoque non solum externam materiale verborum pronuntiationem quantumvis accuratam, quæ sine omni interno actu nullo modo dici potest vera oratio, aut verus Dei cultus. Clara namque sunt verba præcepti c. *Do-lentes districte præcipientis in virtute sanctæ obedientia, ut divinum officium diurnum pariter ac nocturnum, quantum illis Dominus dederit, STUDIOSE celebrent, & DEVOTE.* Ubi signanter Glossa. *STUDIOSE* quoad officium oris, *DEVOTE* quoad officium cordis. Undè non credo aliquem reperiundum, qui negare præsumat, ad satisfaciendum præcepto requiri

aliquam internam devotionem voluntatis, seu *intentionem* colendi Deum; ut proinde controversia tantum sit, utrum etiam requiratur aliqua *attentio* intellectus, quæ sit de substantia verè orationis, seu veri cultus divini, quæque indirectè cadat sub præcepto præcipiente veram orationem & verum cultum divinum? sit ergò

118. RESOLUTIO affirmativa, cum D. Thom. *in 4. d. 15. q. 4. a. 2* Navar, c. 14. *de Oratione n. 19* Soto, Cajet. Sylvestro & alijs, quos refert & sequitur noster Patrit. *hic n. 42.*

Ratio autem fundamentalis est: Quia Ecclesia potest præcipere actum internum saltem indirectè, quoties actus internus est de substantia actus externi per se præcepti, ad hoc ut sit actus virtutis, & idoneus ad finem præcepti supernaturalem: atqui attentio interna est de substantia verè orationis, seu veri cultus Dei, qualem præcipit Ecclesia: ergò confirmatur ex communi doctorum sententia, mò omni vni sensu; in omni oratione iure divino naturali requiritur attentio interna, ad eò ut omnis voluntaria distra-

ctio

etio in oratione propriè dicta, sit aliquod peccatum saltem veniale, quando oratio non est obligatoria, nisi fortè sub veniali: mortale autem, quando oratio jure divino esset obligatoria sub mortali; ut fatentur valentia *10m. 3. D sp 6 q. 2. p. 9. Suar. de Religione l. 3. c. 4. Less. l. 2, de iust. c. 37. dub. 11* Quod si ergò sit aliquod jus divinum obligans ad orationem seu cultum divinum, de se tamen indeterminatum, & determinandum ab Ecclesia quoad modum & tempus, utique ipsum jus divinum, ut sic determinatum ab Ecclesia, adhuc obligabit sub peccato etiam mortali ad attentionem internam: atqui Ecclesia sub præcepto obedientiæ præcipiens suis ministris, ut horas canonicas tanquam veram orationem & cultum divinum, *Studiosè celebrent & devotè*, est mera Executrix & determinatrix juris divini naturalis de colendo Deo, satisfaciendo foundationibus ad divinum officium factis: utrumque enim est juris naturalis, hoc justitiæ, illud Religionis: ergò præceptum illud saltem indirectè & vi legis divinæ latentis determinatæ, verè obligat sub peccato (& quidem in materia

gravi) mortali ad attentionem internam. Audi super hoc os aureum D. Io. Chryso-
 stomum *hom. 79. ad popul. Antioch.* in hæc
 omninò verba differentem. *Quæ enim*
excusatio aut venia dabitur nobis, si cum ami-
cis loquentes adsumus animo, mentemque ad-
hibemus: cum Deo vero colloquentes animo
in rebus indignis peregrinamur? possetque
 tam facta, ac turpis esse peregrinatio mentis,
 ut duplicis sceleris, seu lethalis culpa labem
 haberet: unam verbi causa cogitari, optati-
 que stupri, seu homicidij, alteram insignis
 injuria, quâ divina preces, psalmi, sacraque
 scriptura verba tunc afficiuntur. Hæc san-
 ctus, loquens de oratione in genere, quid
 dicturum putas de ipso officio divino?

119. Nihilominus negativa opposita non
 est omninò reiicienda, utpotè multorum
 ac gravium doctorum. D. Antonini, Du-
 randi, Paludani, Medina, Sylvestri, Ta-
 bienæ, Rosellæ, Angeli, aliorumque. Et i-
 deò in priori titulo de conscientia s. scrupulosa
 suafum memini, scrupulosè orantibus ho-
 ras in choro, ac propter distractiones, e-
 tiam involuntarias, nolentibus ut vale-
 ant, easque idcirco in serum differenti-
 bus non sine periculo omnimodæ omis-
 sio.

sionis, ut se accommodent huic sententiaë, nec curent distractiones, omit-
tant repetitiones &c.

CONFERENCE LXXII.

Qualis intentio requiratur ad im-
pletionem cujuscunque legis vel
præcepti ?

REBOLUTIO I. Ad implendam le- 120.
gem, vel præceptum quodcunque
necessaria est intentio faciendi ipsum o-
pus præceptum : non item intentio satis-
faciendi legi vel præcepto. Ita Auctores
citandi in exemplis.

Explicatur : *necessaria est intentio faci-
endi ipsum opus præceptum* : id est, ut quis
voluntariè exerceat, adeoque velit ac in-
tendat facere talem actum, seu tale o-
pus, quale præceptum est : v. g. Missæ
interfit, horas recitet &c. Undè præcep-
to non satisfacit, qui materialiter tan-
tùm absque omni intentione & voluntate
faciendi opus pium, interest missæ dor-
miens, plenè ebrius, invitus ac coactè de-
tentus in loco missæ &c. Ita Calpens. hic
Disp. 3. sect. 5. March. tribun. p. 2. tract. 1.

iv. 7. q. 4. Ratio est ; quia ad imple-
 dum præceptum requiritur quidquid est
 de substantia præcepti : illud autem est
 de substantia præcepti, quod est de intrin-
 seca ratione operis præcepti, seu quod ad
 moralem substantiam operis præcepti ne-
 cessariò requiritur : sed de intrinseca ra-
 tione operis præcepti est intentio seu vo-
 luntas faciendi ipsum opus, quod præci-
 pitur ; siquidem omni lege & præcepto
 utique præcipiatur actus humanus volun-
 tarius, qualis esse non potest sine dicta in-
 tentione : ergò quicumque non habet di-
 ctam intentionem faciendi opus præcep-
 tum, reverè non implet, nec satisfacit
 præcepto.

121. Porro *pro foro externo latè patens est ex-
 ceptio.* Sic enim satisfacit legi vel præ-
 cepto humano 1. omissione involunta-
 ria operis prohibiti : v. g. Tu die vene-
 ris libenter ederes carnes, sed inopià pro-
 hiberis, nihilominus satisfacis præcepto
 omissionis, adeò ut evites pœnam in co-
 mēssores carniū latam, non obstante
 quod pecces secundum internum affe-
 ctum indirectè prohibitum à lege. 2.
 Satisfit involuntaria solutione debiti rea-
 lis

lis v. g. præbes Parocho decimas, solvis tributum, debitum domino reddis quantumvis involuntariè; quia in debito reali principaliter attenditur res præstanda; e contra verò in debito personali, v. g. in missæ auditione principaliter attenditur actio exercenda ab homine, utpotè modo humano & voluntario. Ita *Suar.*, *Suar.*

ar. Sanch. Azorius, alijs cum Laym. hic c. 4.

n. 9. 3. Qui ex metu quocunq̃ue facit opus præceptum debitè, alioquin non facturus; ut si puer metu virgarum die dominico missam debitè audiat, aliàs non auditurus: die veneris à carnibus abstineat, aliàs non facturus, talis præceptum adimplèsse censendus est.

Non item intentio satisfaciendi præcepto. 122.
Ita *Suar. l. 4. de heris c. 26. Vasq. Sanch. Laym. & alijs apud Patrit. n. 47.* Et Ratio est: quia intentio seu voluntas satisfaciendi præcepto est actus internus non habens necessariam connexionem cum opere præcepto; quia lex vel præceptum solum præcipit voluntariam operis executionem, v. g. ut devotè missam audias; non autem ut peculiari actu intendas satisfacere legi vel præcepto.

Hinc

Hinc sequitur 1. si die dominica, sola privata devotione ductus audias sacrum immemor diei dominicæ, aut nihil cogitans de obligatione, satisfacis tamen præcepto; quia totum opus lege præceptum implevisti; nec proinde postea recordatus esse diem dominicam, vel obligationis, teneris aliam missam audire. 2. Similiter si in die annuntiationis B. V. Mariæ incidente in tempus paschale confitearis & communices, nec habes intentionem satisfaciendi præcepto confessionis & communionis paschalis, nihilominus utrique satisfecisti, nec obligaris denuò pro paschate confiteri aut communicare, ob eandem rationem. 3. Idem dicendum de horis canonicis, ut si quis cum infirmo vel hospite legit horas, non intendens tunc satisfacere obligationi suæ, & volens eas, postea dicere in choro, si sciat se prima vice sufficienter dixisse, satisfecit, nec repetere tenetur. 4. Scrupulosus inter horas recitandas involuntarie distractus, habet pro non recitatis, & ideo proponit postea repetere, dummodo certò non constet distractiones fuisse voluntarias, non tenetur, imò prohibendus

us est eas repetere. *Ex communi Laym. & March cit.* Ratio iterum est, quia obligatio legis vel præcepti præcisè pendet à voluntate superioris præcipientis: quare non est in potestate inferioris prorogare obligationem legis vel præcepti; aut facere, ut lex vel præceptum adhuc obliget postquam opus præceptum reipsa quoad substantiam impletum est: Atqui in casibus propositis & similibus supponitur opus præceptum, jam priori actu reipsa impletum esse quoad substantiam: ergo tu inferior tua voluntate pro tunc non implendi, sed postea alio actu, non potes facere, ut revera non impletum sit, sed adhuc obliget præceptum: nec consequenter amplius teneberis, dummodò persuasionem illam erroneam deponas.

RESOLLTIO II. Ad implendam legem vel præceptum etiam non est necessaria intentio finis à præcepto intenti. 123.
Com. doctrina *ex D. Thom. 1. 2. q. 100. a. 9. & 10.*

Ratio est: quia lex vel præceptum humanum solum præcipit actum secundum substantiam bonum, non autem modum actus, maximè internum, qui ad substan-

ti-

tiam actus non est necessarius, sed omninò extrinsecus : atqui intentio finis præcepti, est actus internus, & ad substantiam actus præcepti minimè necessarius : ergò non requiritur ad impletionem præcepti, juxta commune illud dictum, *finis præcepti non cadit sub præceptum*. E. G. præcepti Ecclesiastici de jejuniis finis est refrenatio gulæ ac concupiscentiæ, ut caro spiritui subijciatur : satisfacit ergò huic præcepto, qui voluntariè debito modo jejunans, hujusmodi finem non intendit ; imò si intendat oppositum finem malum vanæ gloriæ, vel ut piscibus oblectet gulam. Similiter, qui die dominica sacro devotè assistit, ut interea pascat oculos foeminarum curioso aspectu.

124. RESOLUTIO III. Ad implendam legem vel præceptum non requiritur quoque intentio applicandi fructum, vel effectum operis præcepti. *Suar. l. 4. de leg. c. 13. n. 16. Laym. sup. & alij.*

Ratio jam sæpè data est : quia scilicet ejusmodi intentiones sunt actus omninò interni, nullam cum actibus externis habentes moralem connexionem *per se*, id est, secluso contractu vel voto. Sic enim sacerdos, hoc ipso, quo suscipit benefici-

um, aut capellaniam, in quæ missæ ad certas intentiones v. g. pro fundatoribus, pro certis familijs, in honorem certorum sanctorum celebrari debent vel solent, pacto vel contractu saltem implicite, se obligat ad sacra celebranda ad talem intentionem &c. Similiter Religiosus professus Religionem, in qua missæ, orationes, jejunia, aliaque pia opera ad certas intentiones, utpotè pro fundatoribus, benefactoribus &c. applicari solent & debent, etiam implicite promisit, & se obligavit superiori obedire, si ejusmodi intentiones præcipiat. Atque de actibus humanis dicta sunt ad laudem & gloriam Dei.

TITULUS III.

DE PECCATIS.

Post actus humanos difformiter ad legem, præceptum seu regulam præscriptam elicitos vel imperatos sequitur peccatum ;

tum; ut proinde secundum se & naturam suam aliud esse non possit, quam defectus quidam voluntarius, privatio, vel carentia conformitatis ad legem. Dividitur in originale & personale: & hoc in actuale & habituale. Peccatum originale est privatio iustitiae & sanctitatis debita inesse singulis ex pacto facto à Deo cum Adamo. Peccatum personale, & actuale dicitur, quod propria operantis voluntate committitur. Peccatum denique habituale vocatur, quod post actuale per modum habitualis defectus & macula in anima perseverat, donec remissio e deleatur. Nobis sermo erit de peccato personali & actuali: itaque sit in ordine

CONFERENCE LXXIII.

De natura peccati in genere.

125. **C**ommunis & receptissima à Theologis est definitio peccati, quam tradit D. August. l. 22. contra Faustum c. 27. *Peccatum est dictum, factum, vel concupitum contra legem dei æternam.* Quæ tamen non videtur comprehendere peccata omissionis, utpote quæ non sunt dictum a-
li-

liquod aut factum, neque concupitum. Nihilominus fit

RESOLUTIO cum communi. Bona est definitio peccati, quod sit dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei æternam.

Explicatur à D. Thom. 1. 2. q. 71. a. 6. hiscè verbis : *in qua definitione Augustinus posuit duo : unum, quod pertinet ad substantiam actus humani, quod est quasi materiale ; cum dicit, dictum, factum, concupitum ; aliud, quod pertinet ad rationem mali, quod est quasi formale, cum dixit : contra legem Dei æternam.* Hæc D. Thom. sed paulò uberius declaratur à nostro Patre. hic. n. 2. & seqq.

Dicitur itaque I. *Dictum, factum, concupitum.* Ubi exprimitur materiale peccati, quod est actus aliquis, vel omissio. Ubi adverte, quòd licet S. Aug. directè solùm exprimat materiale peccati commissionis, *dictum, factum, concupitum* ; oblique tamen etiam comprehendit materiale peccati omissionis (*non dictum, non factum, non concupitum*) nam secundùm Arist. affirmatio & negatio reducuntur ad idem. Atque per hoc satisfat rationi in

oppositum ante resolutionem propositæ.
 Deinde pulchrè etiam ponit sanctus illa
 tria; quia omne peccatum aut in sola vo-
 luntate immanet, ut volitiones, intenti-
 ones, & desideria mala, & ideò dicitur
 generatim, *concupitum*: aut verbo vel
 signo erumpit, ut blasphemix, detractio-
 nes, mendacia; & dicitur generatim,
dictum: aut etiam ipso facto, seu opere
 externo patratur, & ideò additur, *factum*:
 quæ tria aliàs ab alijs exprimuntur peccata
 cordis, oris, & operis. Cæterum nullum
 dubium est, sanctum per *dictum*, *factum*,
concupitum intellexisse voluntarium, quod
 scilicet ex prævia cognitione ac delibe-
 ratione intellectûs, ac libero voluntatis
 consensu sic *dicitur*, *fit*, & *concupiscitur*.
 Nam *lib. 3. Retract. c. 13* & alibi sæpè re-
 petit, usque adeo voluntarium esse pec-
 catum, ut si voluntarium non sit, nullo
 modo peccatum sit. Sensus ergò defini-
 tionis est. *Peccatum est defectus volonta-
 rius creatura rationalis in operando.* Defi-
 cit autem creatura in operando contra le-
 gem Dei, commissione, faciendo quæ
 prohibita, aut omissione, non faciendo,
 quæ præcepta sunt: patet ergò bonitas
 &

& congruentia definitionis quoad primam partem, & materiale peccati.

Dicitur II. *Contrà legem Dei æternam. 127.*
Ubi exprimitur formale, seu ratio formalis peccati, scilicet ipsa malitia & inhonestas. Quamvis autem malitia moralis actus humani, quæ est ipsa ratio formalis constitutiva peccati jam alibi definita sit *privatio rectitudinis secundum rectam rationem, vel legem debitam esse*: adeoque in actu humano malo, seu peccato duplex sit malitia seu deformitas: una contra rectam rationem, & altera contra Deum, quæ est præcipue considerationis Theologicæ: & ideò S. Aug. convenientius definivit peccatum per hoc, quod est *contra legem Dei æternam*, quam ex hoc, *quod est contra rationem*. Unde rectè iterum

Dicitur III. *Dei æternam*, quæ est ipsa ratio & voluntas divina indefectibiliter ordinans honestum, prætermissa recta ratione & lege naturali vel positiva; quia nimirum hæ derivantur à lege divina æterna, tanquam radius à sole.

CONFERENCE LXXIV.

Vtrum omne peccatum mortale
avertat peccatorem à Deo, & con-
vertat ad creaturam, ut finem
ultimum?

128. **R**ESOLUTIO : Omne peccatum
mortale continet implicitam sal-
tem aversionem à Deo ut ultimo fine : &
conversionem ad creaturam ut finem ul-
timum. Ita com. doctr. Theol. *D. Thom.*
1. 2. q. 17. a. 3. Scot. 1. dist. 1. q. 5. & alibi.
Probatur ex *Ierem. 2. Obstupescite cæli*
super hoc, & porta ejus desolamini vehemen-
ter : duo enim mala fecit populus meus : me
dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt
sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ conti-
nere non valent aquas. Quasi diceret : A-
versi sunt à Deo bono incommutabili,
& conversi ad creaturas vanas, fluxas, &
transitorias. Deindè palam est, omne
peccatum mortale contrariari legi Dei,
cujus observantia necessaria est ad conser-
vandam conjunctionem cum Deo per
charitatem & gratiam, & obtinendam
beatitudinem : illam enim tollit, ab hac
ex-

excludit : ergò omne peccatum mortale continet averfionem à Deo ut ultimo fine, *saltem implicitam*. Dixi *saltem implicitam* ; quia peccatum mortale non femper continet formalem & expreffam à Deo averfionem : fic enim dùm quis peccat mortaliter ex infirmitate, vel etiam malitia, formaliter quidem & directè non vult, fed potius nollet averti à Deo ; hoc ipfo tamen, quo liberè vult peccatum mortale, quod fcit repugnare Deo, convincitur virtualiter & implicitè velle averfionem à Deo. Et quia etiam tranfeunte actu peccati, nihilominus malitia peccati in anima habitualiter perfeverat, donec per poenitentiam deleatur, planè fequitur averfionem illam à Deo durare, quamdiu homo in ftatu peccati mortalis perfeverat, ut veriffimè dicatur talem hominem non habere Deum pro fine fuo, quæ extrema malitia & miseria eft.

Probatur fecundò altera pars : & con- 129.
verfionem ad creaturam, ut finem ultimum. Ultimus namque finis univerfim dicitur illud bonum, quod propter fe tantùm amatur & appetitur in operatione, & non in ordine ad aliud : atqui omnis peccans

mortaliter appetit creaturam propter se, & omnibus alijs anteponit, quia anteponit ipsi Deo summo bono omne bonum eminenter continenti: dum enim ejus legem violat, gratiam & amicitiam respuit amore creaturæ, hoc ipso plus amare creaturam, quam Deum convincitur: ergo convertitur ad creaturam, ut finem suum ultimum plus Deo dilectum.

Unde sequitur I. Quamvis nullum peccatum mortale quantumvis grave, formaliter, intrinsecè ac simpliciter sit malitiæ infinitæ, ut benè probat Scot. sup. cit. Non enim potest esse malitiæ infinitæ secundum suum materiale, utpotè actus humanus, minùs ejus omissio: neque secundum suum formale; sic enim est privatio rectitudinis vel perfectionis debitæ inesse actui vel potentiae finitæ ac limitatæ. Nihilominus II. Omne peccatum mortale, in ratione offensæ Dei, rectè dicitur malitiæ quasi infinitæ. *Sic Theologi communiter cum D. Thom. 3. p. q. 1. a. 2. ad 2. Scot. 3. d. 20. q. un.* Ratio est: quia eo gravius est malum, quo majori bono opponitur, & eo major est offensæ, quo major est dignitas personæ offensæ: atqui om-

Omni peccato mortali offenditur Deus infinitæ majestatis, estque aversio à bono infinito : ergò omne peccatum mortale in ratione offensæ Dei rectè dicitur malitiæ infinitæ extrinsecè & objectivæ, comparando scilicet malitiam ad Deum ut terminum offensæ. III. Peccatum mortale etiam unicum justè punitur poenâ æternâ : est de fide. Sicut enim convertens te in operando ad summum bonum super omnia dilectum, ex acceptance divina jure mereris præmium æternum ; ita sanè peccato mortali avertens te à Deo summo & infinito bono, & convertens ad bonum creatum vilissimum contra Dei legem, atque adeo supra Deum dilectum, non sine gravissimo, licet implicito boni infiniti contemptu, ex justissima indignatione divina jure mereris poenam æternam ; ut sic in æternum manens aversus à Deo, æternum miser sis in creatura. IV. Peccatum mortale commissum, extrà Sacramentum non remittitur per ullum actum, nisi amoris Dei super omnia, aut contritionis perfectæ. Ratio est : quia oppositâ viâ & ratione ad Deum revertendum est, quâ ab eo aver-
su.

sumus : sed peccator peccato mortali avertitur à Deo summo bono, plus amando & præferendo illi bonum creatum : ad Deum igitur ejusque gratiam reverti debet denuò amplectendo & amando Deum ut summum bonum super omnia appretiativè, præferendoque omnibus bonis creatis, etiam sibi ipsi. Quod explicitè fit in actu amoris Dei super omnia ; & saltem implicitè fieri debet in actu contritionis perfectæ, quâ dolemus & detestamur peccatum commissum super omne detestabile, quatenus est offensa Dei summi boni super omnia dilecti.

CONFERENCE LXXV.

De unitate & distinctione peccatorum.

Hic quæritur, undè cognosci possit, quod unum peccatum sit distinctæ speciei ab altero, vel quando solo numero differant : sunt enim multa, quæ ad actum peccaminosum concurrunt, utpotè objectum prohibitum : Malitia seu deformitas contra rectam rationem vel legem : rectitudo virtutis oppositæ : &

denique ipsum præceptum : de quibus
proinde dubitatur, à quo eorum sumatur
unitas & distinctio specifica peccatorum.
Sit itaque

RESOLUTIO I. Peccatorum unitas 130
& distinctio specifica *causaliter*, quoad a-
ctum peccaminosum, sumitur ab objectis
formalibus. Ita commun. cum, D. 1. *homo*
1. 2. q. 72. a. 1.

Ratio patet : quia notissimum est in
Philosophia, actus extrinsecè & causali-
ter specificari ab objectis : atqui actus
peccaminosus per se directè tendit in ob-
jecta vetita : ergò unitas & distinctio
specifica peccatorum causaliter & extrin-
secè desumitur ab objectis formalibus ;
quatenus nimirum fundant malitias seu
deformitates ejusdem vel diversæ ratio-
nis contra rectam rationem vel legem ,
id est, contra virtutem vel præceptum.
Explico clarius : illa peccata sunt ejusdem
speciei, quæ habent objecta formalia ej-
usdem speciei, fundantia scilicet maliti-
am & deformitatem ejusdem rationis ; sic
ejusdem speciei sunt superbia de bonis
spiritualibus & temporalibus : Gula in
cibo & potu : Furtum in quavis materia.

Etsi enim ipsi actus, & objecta materialia sint diversæ speciei, formaliter tamen fundant malitiam ejusdem rationis; utpote *superbia* inordinatam excellentiam: *Gula* excessum temperantiæ: & *Furtum* violationem justitiæ. Econtra illa peccata distinguuntur specie, quæ habent objecta formalia diversæ rationis, seu fundant diversas malitias & deformitates contra rectam rationem, vel leges diversas; ut patet in fornicatione, adulterio, incestu, sacrilegio &c.

131. RESOLUTIO II. Peccatorum unitas & distinctio *formaliter*, & quoad ipsam malitiam, desumitur ab unitate & distinctione specifica rectitudinum seu virtutum oppositarum. Sic *Scot. in 2. d. 37. q. 1. cum suis, & alijs.*

Ratio est: quia peccatum formaliter, seu malitia moralis, ac ratio formalis constitutiva peccati consistit in privatione rectitudinis debitæ inesse, secundum rectam rationem vel legem: quæ rectitudo re ipsa nil aliud est, quam honestas virtutis oppositæ: unde peccatum seu malum morale formaliter est privatio boni honesti, seu virtutis, teste D. Diony-

sio de Divin. nominibus c. 4. Atqui notum est privationes specificari atque distingui per formas oppositas, quibus privant: ergo unitas & distinctio specifica peccatorum formaliter desumitur ab unitate & distinctione specifica rectitudinum, seu virtutum oppositarum; adeo ut illa peccata sint ejusdem speciei, quæ eidem virtuti, & secundum eandem deformitatis rationem adversantur: e contra verò illa peccata sunt diversæ speciei, quæ diversis virtutibus; aut etiam eidem virtuti, tamen secundum diversam rationem deformitatis adversantur. Sic odium Dei & proximi, blasphemia, furum &c. sunt diversæ speciei, quia repugnant diversæ speciei virtutibus videlicet charitati, religioni, justitiæ &c. Porro etiam eidem virtuti, quamvis unam tantum habeat integram conformitatem ad rectam rationem (*quia bonum est ex integra causa*) tamen adversari possunt diversa specie peccata per diversas difformitates vel defectus; *quia malum est ex quolibet defectu.* Sic v. g. charitati opponuntur diversa specie peccata per commissiorem, *casse Deum vel proximum*; & per omis-

omissionem, quando oportet, non amare, non succurrere. Item eidem virtuti Religionis, penes diversos modos inhonorandi Deum, opponuntur diversa specie peccata irrelegiositatis; ut blasphemix, perjuria, superstitiones, sacrilegia, votorum violationes, festorum contemptus &c. Item eidem virtuti iustitiæ penes diversos modos lædendi jus alterius, puta, in bonis vitæ, famæ, fortunæ &c. opponuntur diversa specie peccata iniustitiæ, homicidia, adulteria, detractio- nes, furta &c.

132. RESOLUTIO III. Peccatorum unitas & distinctio specifica etiam desumitur ab unitate & distinctione specifica & formali præceptorum; non item materialiter & numero tantum differentium. *Com. apud Vasq. disp. 98. Sanch. l. 9. de Matrim. disp. 15. Laym. l. 3. c. 2.*

Ratio primæ partis est. Quia peccatum formaliter consistit in privatione rectitudinis debitæ inesse secundum rectam rationem vel legem: ergo unitas & distinctio specifica peccatorum rectè etiam desumitur ab unitate & distinctione specifica legum vel præceptorum; adeò ut
il.

illa peccata sint specie diversa, quæ repugnant præceptis formaliter & specie diversis, prohibentibus scilicet talia peccata sub diverso motivo distinctarum virtutum.

Sic quia homicidium & furtum prohibentur lege naturali, divina, & humana, sub eodem motivo virtutis justitiæ, non constituunt tres species peccatorum: Ac verò homicidium clerici, furtum rei sacræ, specialiter prohibentur lege ecclesiastica sub motivo diversæ virtutis Religionis propter specialem injuriam ac irreverentiam personæ, ut rei Deo sacræ in ipsum Deum redundantem, & ideò sunt duo specie diversa peccata, etiam in eodem actu.

Ratio secundæ partis, *non item materialiter & numero tantum differentium*: præcepta namque materialiter & numero tantum distincta, quæ scilicet de eadem re formaliter, ac sub ejusdem virtutis motivo ponuntur à diversis legislatoribus, vel diverso tempore, nihil omnino faciunt ad distinctionem peccatorum, si-
vè specificam, si-
vè numericam. Sic v
g. furtum simplex prohibetur lege divi-
na, -

na, humana, ecclesiastica, politica; semper tamen ejusdem speciei: ac in eodem actu, idem numero peccatum est; quia omnes hæ leges formaliter ejusdem speciei sunt, quatenus sub eodem motivo ejusdem virtutis justitiæ furtum prohibent. Similiter si blasphemia v. g. jure divino prohibitissima, etiam jure ecclesiastico sub excommunicatione prohiberetur, maneret idem specie & numero peccatum: non enim alia ratione & motivo prohiberetur ab Ecclesia, quam defacto prohibita est lege divina, videlicet sub motivo Religionis.

CONFERENCE. LXXVI.

De unitate & distinctione numerica peccatorum.

133. **R**ESOLUTIO: Peccatorum unitas & distinctio numerica desumitur ab unitate & distinctione numerica ipsius actus: in merè internis quidem physica: in externis verò peccatis secundum moralem continuationem vel interruptionem actus interni cum externis. Ita communis, &

Explicatur : dicitur I. *Desumitur ab unitate & distinctione numerica ipsius actus.* Ita quidem, ut idem numero actus constituat idem numero peccatum : & plures numero actus plura peccata. Cæterum certum est esse plura numero peccata, etiamsi objectum sit idem, si eundem hominem iteratò odio habeas, percutias, vel alià injurià afficias ; controvertitur tamen, an maneat idem numero peccatum, quando idem actus tendit in plura objecta ? ad quod

Respondet noster *Patrit. hic n. 15. Quoad praxin* omninò perindè esse, sive dicas uno actu odisse decem homines, esse decem peccata ; & ideò enumeranda in confessione : sive dicas esse unum numero peccatum, sed æquivalens decem ; & ideò numerum objectorum, tanquàm augmentem malitiam substantialem actus, necessariò explicandum in sacro tribunali. Etiam perindè est, sive objecta multiplicentur *materialiter* tantum ; ut si uno actu plures homines, infames, occidas : si uno proposito velis officium omittere per mensem, jejunium per totam quadragesimam &c. Sive objecta mul-

multiplicentur *formaliter* nimirum sub distinctis actibus externis, intenta ab uno actu interno; ut si voluntas uno quidem actu interno intendat ac proponat, tamen per plures actus externos tendere in plura objecta: v. g. occidere plures (distinctis vicibus) cognoscere plures fœminas, modò hanc, postea à aliam &c. Quod si tamen peccata externa consummentur, sine controversia illa erunt distincta numero peccata, nil obstante unitate actus interni.

134. Dicitur II *In merè internis quidem physica.* Hoc est peccata merè interna sola mala voluntate consummata, sumunt unitatem & distinctionem suam numericam à physica unitate & distinctione ipsius actus; ut tot sint numero peccata, quoties physicè, voluntariè tamen, interrumpuntur actus. *Ita omnes*: & ratio est. Quia peccatum toties multiplicatur numero, quoties perfectè consummatur: sed peccata merè interna toties perfectè consummantur, quoties interrupta voluntariè repetuntur: ut actus odij, blasphemix, hæresis, invidiæ &c. Item consensus, complacentiæ, delectationes merò

rosæ circa actus externos, eorumque ob-
jecta &c. quoties repetuntur ac renovan-
tur (ita ut posterior à priori nullo modo
dependeat, toties perfectè consummen-
tur, & consequenter tot fiant peccata nu-
mero distincta, licet notabilis temporis
mora non intercesserit. Ut proinde fie-
ri possit, hominem uno die, vel etiam u-
na horâ committere mille peccata inter-
na odij, invidiæ, delectationis moro-
sæ &c.

Porro advertunt hîc doctores plerum-
que, cùm impossibile sit hujusmodi pec-
catorum internorum in confessione nu-
merum inire, sufficere explicare metam
temporis, quâ quis in tali mala voluntate
perstitit: v. g. integro anno in odio &
inimicitia sæpissime, cùm memoria ini-
mici recurreret, actus odij, rancoris, in-
vidiæ, vindictæ &c. renovari. Sic
Meretrix publicâ satisfacit ita confiten-
do; *tot annis in statu meretricio permansi &*
quoties occasio fuit, admisi copiam corporis
mei quibusvis, conjugatis, sacris &c. Mo-
net tamen rectè *Diam. p. 3. tract. 4. resol.*
89. exprimere debere species peccatorum,
quantum potest.

135. Dicitur III. *in externis verò peccatis secundum moralem continuationem &c.* Id est ; peccata, quæ posito actu interno, opere externo consummantur, sumunt unitatem & distinctionem numericam ab unitate, & distinctione morali tantum actuum tam interiorum, quam exteriorum, *secundum moralem continuationem, vel interruptionem actus interni.* Ut proinde actus internus tamdiu censeatur idem numero continuari, vel durare moraliter, quamdiu non est revocatus *formaliter, vel interpretativè.* Revocatur autem *formaliter* actus internus per actum contrarium; quando nimirum voluntas actui priori malo actum contrarium, vel nolitionis efficacis, aut saltem simplicis displicentia vel aversionis elicit. *Interpretativè* verò revocari censeatur actus per eius cessationem voluntariam ; quando scilicet voluntas se reflectens super priorem actum, vel propositum malum, aut negativè se avertit, aut ad alium actum impossibilem se divertit : E. g. si proposuisses hodiè exire ad fornicandum occidendum &c. & memor hujus propositi, domi manere aliud aliquid facere, vel cubitum

tum te conferre velles, tunc interpretati-
vè censeberis revocâsse actum priorem
et si actualiter non revocaveris.

CONFERENCE. LXXVII.

**Item de unitate & distinctione pec-
catorum numerica.**

Lubricus succumbit tentationi carna- 136.
li, consentit, efficaciter proponit,
pergit &c. ad quærendam occasionem.
Interim hanc suam voluntatem millies
repetit, donec quis intentum opere com-
pleverit: an peccaverit millies?

RESOLUTIO: Lubricus unum tan-
tùm numero peccatum commisit.

Ratio est: quia omnes actus & motus
sequentes uniuntur moraliter cum primo
consensu efficaci, in ordine ad eandem
consummationem carnalem externam.
Quod si autem quandoque propositum
suum malum revocaverit, iterumque as-
sumpserit, tot numero peccata commisit,
quot intercesserunt revocationes forma-
les, vel interpretativæ. Ita *com. Navar.*
c. 6. n. 26, Vasq. disp. 75. c. 2. Laym. & Pa-
trit. 19. n.

Idem omninò dicendum de eo, qui voluntariè detinet rem alienam per annum, vel annos etiam plurimos, licet voluntas eam detinendi vel non restituendi infinitiès repetatur, semper tamen manet idem numero peccatum; nisi fortè ad confessionem accedens revocet suam malam voluntatem: quàm si iterum assumat post confessionem, peccabit novo peccato toties, quoties revocatam reassumpserit. Simili modo discurrendum est de alio quovis peccato, ut puta fornicatione, occisione, furto, omittendis horis canonicis &c. quàm diu enim manet prima intentio fornicandi, occidendi, furandi, omittendo horas, nunquam interrupta tam diu est tantum unum numero peccatum: Econtra quoties illa prima intentio interrumpitur formaliter vel interpretativè, & renovatur, toties multiplicatur ejusdem numerus, ita quidem, ut quis integro mense vel etiam anno, circa idem obiectum possit tantum semel peccare, & alius uno die centies, si toties intentionem primam interruperit moraliter.

CONFERENCE LXXVIII.

Item de unitate & distinctione peccatorum numerica.

Furibundus eodem actu interno, & 137
eodem commotionis impetu alterum
sæpius verberat, an unum tantum numero peccatum committat (item eodem
motu, & impetu Deum blasphemat sæpius peierat, sæpius homini maledicit,
eandem calumniam sæpius exprobrat, in eadem materia sæpius detrahit &c.

RESOLUTIO · Idem numero peccatum moraliter censetur, quando durante uno, eodemque actu interno consummendi peccatum externum multiplicatur solus actus externus spectans ad eandem consummationem peccati intenti.
com. Navar Laym. Dian. &c.

Ratio est ; quia unitas, idemque impetus actus interni ad consummandum peccatum externum, in genere moris tribuit etiam moralem unitatem distinctis actibus externis habentibus se per modum partium ad unam totalem consummationem : hoc autem omnino contingit in prædictis casibus : igitur &c.

Undè fecus dicendum , quandò quis per intervalla , etsi vi prioris impetus, iteratò accessit ad percutiendum , blasphemandum , peierandum , &c. aut eodem, licet continuo impetu, plures homines injuriâ affecit : aut eidem homini diversarum rationis injurias intulit : v g. appellando furem adulterum , magum &c. Tunc enim, multiplicantur peccata externa, maxime in ordine ad confessionem.

CONFERENCE LXXIX.

An , qui furatur integram Bibliothecam : vel omnem domûs suppellectilem , per totam noctem sæpissimè renovatis ablatibus internis , & iteratis ablationibus (etiam ad mortale singulis sufficientibus) unum tantum numero furtum committat ?

138 **R** Espondet : Eum tantum unum furtum committere : ratio est : quia omnes ipsi actus uniuntur sub uno intento principali , videlicet auferendi totam talem quantitatem ; ut proindè in confessione sufficiat dicere : furatus sum integram Bibliothecam , aut spoliatus sum do-

domum tota sua suppellectili tanti & tanti valoris, tacita iteratione actuum. Ita *Navar. c. 16. n. 18. Bonacin. 1. 2. disp. 2. q. 4. prop. 2. & Patrit. hic num. 21.*

Item ultor efficaciter proponit occidere suum inimicum, plurimos exercet actus internos odij, iræ, vindictæ, inquisitiones occasionum, electiones mediorum; eosque sæpius repetit actus: plurimos quoque exercet actus externos: pluribus diebus insidias instruit, arma expedit, socios convocat, equum ascendit, proficiscitur deprehensum inimicum verbis infestat, provocat, iteratò ferit, tandem occidit, etiam iam mortuo ictus infligit. Similiter volens peccare carnaliter, quot distinctissimos actus exercet, verba impudica, sollicitationes tactus. Utrobiq; tamen omnes ipsi actus diversissimo interni, & externi (una cum ipso actu principali homicidio, fornicatione) unum tantum numero peccatum constituunt; ut sufficiat confiteri actum principalem: scilicet *commisi homicidium voluntarium: fornicatus sum semel &c.* nulla facta mentione actuum præcedentium; quia hi facile à confessorio intelliguntur: quia nimirum

omnes isti actus interni, & externi ad actum principalem ex natura sua diriguntur.

139. Cæterum secus dicendum est, si alij actus accedant ad illum actum principalem ex natura sua non ordinati, vel alias diversam malitiam continentes : v g. si occidas veneno, vel maleficio : si velis occidere, sed prius egregiè cruciare vel torquere : item si ad finem fornicationis obtinendæ usus, & phietris, vel medijs magicis : vel si antea habuisti solum delectationes morosas : aut inefficaces concupiscentias ad tæminam : si exercuisti oscula, tactus, amplexus, impudicos, sine intentione copulæ, & postea primò novo actu efficaci copula secuta est. Tunc enim alij actus prævij interni, vel externi manent peccata seorsim specie, vel numero distincta ideoque seorsim confitenda, nisi ignorantia vel inadvertentia excuset. Quod si tandem actus illi prævij ad actum principalem homicidij, vel fornicationis ordinati non fortiantur suum effectum, erunt nihilominus confitendi, quia tunc non uniuntur in principali intento, secundum omnes.

Di-

Dictam doctrinam extendunt Navar. 140.
t. 6. n. 17. Azor tom. 1. l. 4. q. 6. Laym, l. 1.
T. 2 c. 9 n. 8 & alij, etiam ad actus ma-
los, ipsum actum principalem consequen-
tes tanquam accessoria complementa ;
cuiusmodi sunt gaudium vel complacen-
tia de actu consummato : colloquia, oscu-
la, tactus &c. sequentes actum venereum
si tamen fiant absque intentione, vel or-
dine ad novam copulam ; adhuc nimi-
rum constituere unum numero peccatum
cum actu principali.

CONFERENCE LXXX.

**An celebrans in peccato mortali ,
vel legens missam , in qua continentur
plures actiones sacramentales, utpotè consecra-
tio, sumptio & communicatio aliorum ,
committat tria , aut unum tantum
peccatum mortale ?**

RESOLUTIO : Idem numero pec- 141.
catum censetur, quod committitur
circa actiones ex natura, vel institutione
sua integratas, ex pluribus actibus conjun-
ctis.

Ratio est ; quia omnes isti actus inte-
grant

grant unum numero ministerium celebrationis missæ, vel etiam alterius Sacramenti, administrationem. Undè sacerdos, qui una vice & intentione (notabiliter non interrupta) se exponit excipien-
dis confessionibus, aut distribuendo Sacramento Eucharistiæ, existens in peccato mortali, quotcunque absolvat, quotcunque sacras hostias distribuatur, unum tantum peccatum mortale committit: quia nimirum omnes illæ absolutiones & distributiones, uno actu continuo successivo fiunt, & unum moraliter pertinent ministerium absolvendi vel communicandi. Undè in confessione sufficiet dicere; *ministravi sacramentum pœnitentiæ, aut Eucharistiæ* (positâ sententiâ etiam hoc esse mortale) *in statu peccati mortali semel.* Ita Patrit. cit. n. 22.

De peccato ommissionis.

142. **P**Ræcipuæ sunt divisiones peccati actualis. I. Penes *materiale*, in peccatum commissionis, & ommissionis, quæ ex terminis patent, II. penes *formale*, seu reatum culpæ, in mortale, & veniale. III. penes *subjectum* peccati, in internum, &

& externum, seu in peccatum cordis, oris, & operis.

IV. Penes *causam peccati*, in peccatum ex ignorantia, infirmitate ; & certa malitia V. Penes *objectum* contrà quod , circà quod peccatur , dividitur in peccatum contrà Deum , contra proximum & contra seipsum. Peccata contra Deum specialiter dicuntur , quæ opponuntur , virtutibus Theologicis , fidei , spei , charitati & Religioni.

Peccata contra proximum sunt , quæ charitati & iustitiæ adversantur. Peccata contrà se ipsum sunt , quæ sunt contrà temporantiam , & fortitudinem.

VI. Alia dicuntur peccata carnalia, ut gula , luxuria ; alia spiritualia , quæ consistunt in concupiscentia mentis inordinatæ , ut superbia , & avaritia. In hac conferentia pauca dicentur de peccato omissionis de reliquis in subsequentibus ; itaque sit

RESOLUTIO : possibile est peccatum 143.
puræ omissionis , id est , potest dari omis-
sio voluntaria , libera , & culpabilis , abs-
que omni actu positivo moraliter afficien-
te

te omissionem. Ita Scot. in 4. d. 40. q. 20. cum suis. Quidquid dicant alij, nam Ratio est evidens ; quia voluntas est libera non tantum quoad specificationem ; ut scilicet proposito objecto possit illud velle, vel nolle positivè, sed etiam quoad exercitium ; ut nimirum proposito objecto possit illud velle, vel non velle :posito ergò dictamine *hic & nunc esse sacrum audiendum*, in voluntatis libertate est non tantum velle, aut nolle, sed etiam merè negativè *non velle*, seu suspendere omnem actum volitionis, & nolitionis : atqui hoc posito erit omissio pura, voluntaria, ac libera, ideoque culpabilis ; voluntaria quidem (non utique positivè directè, vel indirectè, ut per se constat, sed interpretativè, & tacitè) quia nimirum voluntariè non est *nolita*, cum posset, & deberet ; quidquid enim voluntas potest, & debet nolle, vel cavere, & non cavet, id est, non vult, interpretativè & tacitè velle censentur. *Libera verò & culpabilis est*, quia inest voluntati pro instanti, quo potest & debet ei non inesse siquidem pro eadem instanti potest, & debet ei inesse actus oppositus, *vel audire sacrum*)
er-

ergò datur omiffio pura voluntaria, & culpabilis absque omni actu positivo interno moraliter concurrente ad omiffionem facri, atqui eadem est ratio, de omiffione externa facri: v g. aliquis in lusu constitutus in die festo, audito ultimo signo ad sacrum, recerdatur obligationis de missa audienda, potest absque actu positivo de missa audienda vel non audienda, simpliciter pergere in lusu incepto & ita interim negligere sacrum, absque eo, quod ex aliquo affectu positivo lusus negligat. Hoc autem casu iterùm erit omiffio pura, voluntaria, libera, & culpabilis: Ergò est possibile peccatum puræ omiffionis, & externum absque omni actu positivo moraliter afficiente ipsam omiffionem, qui scilicet aliquo modo sit causa omiffionis, seu ex cuius affectu fieret ipsa omiffio. Sequitur ergò evidenter, vel debere admitti puram omiffionem peccaminosam, vel debere negari libertatem voluntatis quoad exercitium.

CONFERENCE. LXXXI.

144 An omnia peccata sint æqualia ?

Peccata alia alijs graviora esse, constat apertè ex scriptura *1 horn. 4. maior effecta est iniquitas populi mei peccato Sodomorum.* Ioan. 19. ait Christus ad Pilatum. *Qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.* Et ratio est; quia pœna debet respondere gravitati peccati; sed utroque jure divino & humano, graviore pœna punitur homicidium, quòd furtum adulterium, quàm simplex fornicatio; consequenter peccata non sunt æqualia in gravitate quoad propriam malitiam specificam. Ad dignoscendum autem, quæ peccata alijs graviora sint.

Respondet I. Peccata per se & intrinsecè mala, cæteris paribus graviora sunt peccatis solùm ex prohibitionem malis. Illa namque naturalem deformitatem habent contrà rationem, & ipsam legem naturalem; hæc verò ex se vel bona sunt, vel indifferentia; ut comedere carnes die prohibito.

II. Inter peccata per se & intrinsecè mala, graviora sunt, quæ adversantur
maiori

maiori bono, seu objecto nobiliori. Sic peccato contrà Deum, odium Dei, hæresis blasphemia &c. longè graviora sunt, quàm peccata contrà hominem. Et peccata contra hominem illa graviora sunt, quæ meliori bono nocent, quàm quæ minus bono : undè gravius est homicidium detractiōe quia vita nobilior est famâ.

III. Inter peccata ex prohibitione legis tantùm illa graviora sunt, quæ adversantur præcepto maioris momenti : v g. die festo præcipitur auditio sacri omnibus; & simul certis personis custodia civitatis : proindè gravius peccatum esset, negligere custodiam quàm omittere sacrum, quia illud est maioris momenti, concernens commune bonum.

IV. Universaliter, cæteris paribus, maius peccatum est quod opponitur nobiliori virtuti. Quarè omnium gravissimum peccatum est odium Dei, quia charitas divina opposita virtus excellentissima. Undè ad quæstionem conferentiæ sit

RESOLUTIO : Peccata non sunt omnia mortalia, sed aliqua venialia. Est de fide, *Sap. 16. homo per malitiam occidit animam* 145.

man suam. Ezechi 18. *anima, quæ peccaverit, ipsa morietur.* Rom. 6. *Stipendia peccati mors.* Ex quo desumitur.

Ratio : quia per peccatum mortale intelligitur id, quod excludit à gratia ; & amicitia divina, ac consequenter à beatitudine æterna, mereturque poenam æternam : ideoque dictum *mortale* quod privet animam vitâ, spirituali gratiæ & gloriæ inferatque spirituales mortem culpæ, & poenæ æternæ : sed talia esse aliqua saltem peccata apertissimè loquitur script : igitur &c.

Dixi, *aliqua saltem peccata, scilicet esse mortalia*, quòd autem aliqua etiam sint *venialia tantum*, patet iterum indè, quia per peccatum veniale intelligitur illud, quod ex sui levitate non excludit à gratia, & beatitudine, & stat cum gratia, iustitia, & amicitia Dei, neque poenam meretur æternam : sed dari ejusmodi peccata levia evidenter constat ex sacris litteris : nam justis etiam tribuuntur peccata. Proverb. - verb. 20. *Quis potest dicere ? mundum est cor meum : purus sum à peccato.* ibid. 24. *Septies in die cadit justus, & resurgit, impij autem corruent in malum.* 1. Ioan.

I. Ioan. I. si dixerimus, quia peccatum non habemus, veritas in nobis non est. Iacob. 3. in multis offendimus omnes. Ioan. autem & Iacobus sine dubio iusti fuerunt : atqui in iustis non potest esse peccatum mortale, quod consistere nequit, cum iustitia, & gratia divina : igitur &c. Deinde Christus Matth. 5. ipsemet ait : Ego autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio : qui autem dixerit fratri suo, raca, reus erit consilio : qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Ubi salvator expresse significat, aliquem per peccatum posse esse reum culpæ, & poenæ, non tamen etiam gehennæ, seu damnationis æternæ ; quod non competit nisi peccato veniali. Rursus Matth. 12. ait : qui autem dixerit blasphemiam contra Spiritum sanctum, non remittitur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Ubi subponit Dominus aliqua peccata remitti in futuro sæculo : sed certum est in futuro sæculo non posse dimitti mortalia : Ergo intelligit venialia.

Respondent : adversarij : ideò aliqua peccata non expellere gratiam Dei, quia Deus illa non imputat ad poenam ergo

Q

sal.

saltem ex natura sua non sunt venialia tantum. Contrà, quia peccata non ideò sunt digna poenâ æternâ, quia Deus illa imputat, vel quia vult ea punire poenâ æternâ; sed econtrà ideò Deus vult ea punire poenâ æternâ, quia sunt digna tali poenâ æternâ, ita exigente ratione suæ iustitiæ: Cùm ergò venialia non puniat poenâ æternâ, ex se & naturâ suâ non sunt digna tali poenâ.

CONFERENCE A. LXXXII.

Peccati mortalis definitio & differentia à veniali.

Quid sit peccatum mortale? Respondet P. Tobias Lohner in sua instructione practica esse id, quod ob sui gravitatem, gratiam, & amicitiam cum Deo solvit, & poenam æternam meretur. Nostro P. Patrit. hic a. 4. placet illud ita definire. *Peccatum mortale est defectus contra legem, vel præceptum, cujus observantia necessaria est simpliciter ad conservandam gratiam, & salutem finalem consequendam: Veniale verò est. Defectus contra legem vel præceptum, cujus observatio non est simpliciter necessaria, sed*

sed tantum secundum quid, ad melius vel citius consequendam salutem finalem. Coincidit cum peiore.

Explicatur : utraque simul. Quia peccatum mortale & veniale communiter dicuntur differre in hoc, quod *mortale* avertat à Deo fine ultimo simpliciter. *Veniale* verò non avertat, nisi secundum quid, id est, quod *mortale* tollat charitatem seu conjunctionem cum Deo ultimo fine ; *veniale* autem non tollat, sed solum minuat charitatem, faciendo, ut homo minus fervide feratur in Deum ultimum finem. Unde peccatum mortale dicitur mors animæ ; veniale verò languor, & infirmitas tantum : Hinc omne peccatum cedens in gravem Dei, seu honoris, & cultus Deo debiti injuriam, mortale est. Cujusmodi sunt omnia peccata contra virtutes Theologicas puta, fidem, spem, charitatem. Item contra Religionem de quibus infra plura. Deinde omne peccatum graviter lædens charitatem, aut justitiam erga proximum in bonis animæ, corporis, famæ, fortunæ : seu cedens in grave nocumentum spirituale, vel temporale, mortale est : si leve tan-

tum nocumentum, veniale cenferi debet. Insuper omne peccatum cedens in grave nocumentum propriæ salutis spiritualis, vel corporalis, mortale est, v. g. Luxuriæ peccatum, & Ebrietatis perfectæ. At verò secluso detrimento gravi salutis spiritualis, vel corporalis, omnia peccata commissa econtra proprium bonum per se venialia sunt; ut inordinata dispositio bonorum temporalium, prodiga profusio, negligens cura: aut econtra nimia scrupulosa tenacitas &c.

- 447 Ulteriùs omnia peccata contra præcepta divina in Decalogo, Evangelio, vel alibi expressa, in materia gravi mortalia sunt: in materia levi (si detur) venialia. peccata verò contra præcepta humana, tunc solùm sunt mortalia, quando concurrunt materia gravis, & intentio Legislatoris volentis obligare sub mortali. *Ita com. doctrina in materia de legibus.* Item quæcunque peccata dicuntur in sacris litteris, *excludere à regno cælorum: esse abominabilia, vel abominationem coram Deo: morte digna &c.* sunt peccata mortalia. Si autem sanctissima mitioribus verbis utatur, signum est ea esse venialia tantùm. E g.

E g. Ephes. 5. *Fornicatio autem, & omnis munditia, & avaritia, nec nominetur in vobis sicut decet sanctos: aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinent. Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi, & Dei. Ubi nota, Apostolum subticere & non repetere, stultiloquium, & scurrilitatem contentus dixisse, quæ ad rem non pertinent: scilicet vana, inordinata, & imperfecta esse; ideoque inter venialia computanda. At verò fornicationem, immunditiam, & avaritiam dixit abominanda, nec nominanda à sanctis, & excludere à regno Dei: ac proinde peccatis mortalibus accensenda.*

Denique quando ex terminis præceptorum, vel sententiæ non constat, de qualitate peccatorum, mortale ne sit, an veniale, recurrendum est ad traditionem Ecclesiæ. Quidquid enim in Ecclesia Catholica communiter habetur pro peccato mortali, sine dubio pro tali est habendum, indè enim scimus omittere sacram, vel horas, violare jejunium, communicare sine prævia confessione peccati

mortalis cogniti &c. esse peccata mortalia ; quia nimirum spiritus S. Ecclesiam à se gubernatam, in re tanti momenti, salutem animarum concernente, non sinit errare.

CONFERENCE. LXXXIII.

An, & quomodo peccatum mortale ex genere suo fieri possit in individuo veniale ?

148.

Peccatum mortale, ex genere dicitur quod ex proprio objecto suo, seclusa malitiâ alterius speciei, est, vel potest esse mortale. Estque triplex I. *Mortale ex objecto per se*, quod scilicet ex ipso objecto secundum se habet intrinsecam malitiam mortalem, seclusa prohibitione legis ; cuiusmodi est blasphemia, adulterium & furtum. II. *Mortale ex præcepto*, quod idèò tantum mortale est, quia lege positiva prohibetur, ut comedere carnes, die jejunii, omittere sacrum, confessionem, communionem annuam &c. III. *Mortale ex occasione, vel circumstantia* : quod licet secundum se, neque ex objecto, neque ex præcepto mortale sit, sed vel veniale vel omnino indifferens, tamen ex cer-

ta circumstantia malitiam mortalem contrahit : de quo plura infra, ubi de peccato veniali ex genere, an possit etiam aliquo modo fieri mortale. Iam sit

RESOLUTIO : Peccatum mortale **149.**
ex genere suo fieri potest veniale, quatuor potissimum modis ; utpotè *ex conscientia erronea ; ex causa excusante : ex imperfectione actus, & parvitate materiae.* Ita *Patrit. hic n. 9.* Explicatur.

Dicitur I. *Ex conscientia erronea*, quando enim quis errore invincibili putat peccatum aliquod esse veniale tantum quod re ipsa mortale est, v g perjurium assertorium in re levi is solum venialiter peccat ; prout & econtra invincibiliter putans aliquid esse mortale, quod solum est veniale, is re ipsa mortaliter peccat. De quo plura sup. *Titul. I. de conscient. erronea.*

Dicitur II. *Ex causa excusante* ; Quia quaecunque causa potest excusare à peccato in toto, in modico sui defectu excusat à mortali, ac veniale constituit. Ratio est ; quia spectata humana fragilitate, in moralibus difficillimum est medium tangere in puncto, & levem etiam defectum evitare : adeoque ad hoc homi-

nem sub mortali obligare ratio non potest. E. G. Ignorantia invincibilis excusat à toto peccato : Ergò vincibilis levis & non crassa excusat à mortali. Deindè extrema necessitas excusat omninò à peccato furti : Ergò valdè gravis excusat saltem à mortali rei necessariæ. Postremò necessitas propriæ defensionis cum perfectò moderamine inculpatae tutelæ omninò excusat à peccato homicidium injusti invasoris : ergò eadem necessitas cum levi, & non supino defectu dicti moderaminis, saltem excusat à peccato mortali.

Denique metus mortis, vel alterius gravissimi mali, indirectè excusat à transgressionem legum positivarum ac etiam aliquarum naturalium : ergò metus ejusdem mali non adeò gravis, excusat saltem à mortali. V. g. metus morbi gravioris omninò excusat ab audiendo sacro, vel jejuniò : ergò metus morbi non ita gravis, utpotè gravioris catharri, saltem excusabit à mortali &c.

Dicitur III. *Ex imperfectione actus.* Quia ut aliquid sit peccatum mortale, requiritur ex parte intellectus perfecta advertentia & deliberatio : & ex parte voluntatis

tis plenus consensus : quorum unum, si desit aut sit solum imperfecta deliberatio, aut semiplenus consensus, peccatum veniale tantum erit ex imperfectione actus, in quacunque materia, lege vel præcepto secundum omnes. Ratio est : quia ad peccatum mortale, quo homo simpliciter averfus à Deo æternam poenam mereatur, utique requiritur actus moralis perfectus ac liber simpliciter : talis autem non est, sine perfecta deliberatione, & pleno consensu : igitur &c.

Dicitur IV. *Ex parvitate, vel levitate materiae.* Etenim omne peccatum mortale ut sit, ex parte objecti requirit materiam gravem secundum se, vel ex fine, aut circumstantiis intentis : quando ergo materia, tam secundum se, quam secundum finem, ac circumstantias verè parva ac levis est, cessat mortale peccatum, & fit veniale ex parvitate materiae. Et ratio est ; quia ubi materia prohibita parvi est momenti, moraliter parva est offensio.

CONFERENCE. LXXXIV.

In quibus peccatis potest dari par-
vitas materiæ : & undè desu-
mendo ?

150. **R**ESOLUTIO : Nulla datur parvitas
materiæ excufans à mortali in illis
peccatis, quibus directè læditur perfectio
Dei infinita , aut bonum quodvis mag-
num indivisibiliter. Ita Patrit. cit. n. 14.
& omnes.

Ratio est : quia quoties ratio gravis
malitiæ vel offensæ contrà legem , vel re-
ctam rationem , seu contra charitatem
Dei , vel proximi , æque reperitur in ma-
teria parva, ac in magna, toties etiam per-
stat culpa mortalis in materia quantum-
vis parva : ideoque non erit parvitas ma-
teriæ excufans à mortali : atqui hoc tunc
fiat, quandò directè læditur, vel offendi-
tur perfectio Dei infinita , seu bonum
quodvis magnum indivisibiliter, uti est
vita hominis : igitur &c.

*Nulla datur ergò parvitas materia excu-
sans à mortali in peccatis contrà virtutes The-
ologicas, fidem, spem, & charitatem; utpo-
tè in infidelitate, desperatione odio , aut*
con-

contemptu Dei : quia hæc directè & actu elicitò lædunt, & offendunt perfectionem Dei infinitam. Quantulacunque enim infidelitas, & qualemunque propositionem à Deo revelatam, etsi parvi in se momenti) nolle credere repugnat infinitæ veracitati Dei : & quantulacunque desperatio de Deo, repugnat infinitæ Dei bonitati ac potentiæ : quantulumcunque odium Dei, etiam ratione rei levissimæ, repugnat quoque simpliciter ejus infinitæ bonitati & quicumque etiam levissimus (dumodò deliberatus) contemptus Dei, aut alicujus perfectionis divinæ, etiam indirectus, qualis est in formali inobedientia ex contemptu legis, vel præcepti, cujuscunque, in formali ingratitude ex contemptu beneficii divini repugnat infinitæ Dei bonitati, sapientiæ, & æquitati : ergò semper est malitiæ mortalis. Vg, si oderis vel blasphemes Deum ob leve incomodum tibi eveniens ex lusu perduto.

Sed quid sentiendum de odio proximi? 151.
Resp. *odium proximi quoad abominandum persona* semper etiam esse peccatum mortale, nulla excusante materiæ parvitate, ni-

nisi sola imperfectione actus : semper enim est eadem ratio malitiæ mortalis contra præceptum charitatis divinæ , & ipsam bonitatem divinam in proximo quoad naturam , & gratiam participatam abominari , vel averfari proximum ex displicentia personæ , tanquam indignum nostro amore vel amicitia , cum tamen & ipse nobiscum sit imago Dei capax gratiæ divinæ , & beatitudinis æternæ.

Dixi autem , *quoad abominationem personæ*. Quia secus est de odio proximi , *quoad abominationem qualitatis* : quod ad indifferens est , & potest etiam bonum esse juxta Psalm 118. *Iniquos odio habui* , aliud etiam est de odio inimicitia seu malevolentia ; quo proximo deliberatè malum volumus. Hoc enim licet ex genere suo peccatum mortale sit tamen parvitatem materiæ à mortali excusantem admittit , cum scilicet proximo leve , & exiguum volumus malum , optamus , vel gaudeamus.

152. *Nulla etiam datur parvitas materia in peccatis contra virtutem Religionis* : quia nimirum directè vergunt in injuriam Dei seu perfectionis divinæ.

Hinc

Hinc I. in *superstitione divinationis, vane observantia, magia &c.* semper gravis Dei injuria est, cultum Deo debitum tribuere diabolo divinitatis hosti, ac æmulo, sive id fiat cum pacto expresso, sive cum implicito cum dæmone seu cum implicita dæmonis invocatione tantum. Ut cum quis utitur scienter medijs omnino vanis & impertinentibus ad causandum aliquem effectum, vel cognitionem occultorum vel futurorum. Eo ipso enim, quo uteris ejusmodi medijs vanis, & nullam omnino naturalem vim vel proportionem habentibus ad causandum talem aliquam virtutem superiorem homine : atqui non Deum ; quia is tale prohibet ; non Angelum sanctum, qui nolens Deo nihil facit : ergo dæmonem, qui vel talia instituit, vel se immiscet ad decipiendum hominem, ac cultum, quasi divinum sibi arrogat in injuriam divinæ Majestatis. Quod benè inculcandum illis, qui protestantur se talibus nolle uti ope dæmonis : est enim protestatio facta contraria, & ideò vana, ac nulla. Nam tacita hæc invocatio (si plena deliberatio adsit) est ejusdem rationis cum expressa :
&

& quod in parva vel ludicra re demon invocetur, per se non minùs peccatum est, quòd si fiat in re magna. Sæpè tamen contingit ut quando res est modica, non apprehendatur mali magnitudo; & sic potest esse veniale ex defectu animadversionis: sicut etiam. Ex ignorantia vel levitate actus.

153. II. *1. blasphemia formali*: non minùs semper gravis est injuria contra perfectionem Dei infinitam proferre nimir. verbum contumeliosum de Deo cum animo inhonorandi illum, etiam in re minima: Deus enim dehonoratur non solùm cum blasphemus ei res magnas attribuit, sed etiam cum minimas: consequenter blasphemia in ratione materiæ non potest unquam esse peccatum veniale.

III. In perjurio assertorio scienter falsum jurare cum animo invocandi testimonium divinum, semper etiam est gravissima & mortalis injuria adversùs infinitam Dei veracitatem: velle enim Deum instituere testem mendacij idem est, ac si & ipse Deus mentiri ac falli possit, quod & jam in re minima gravem Deum cau-

causat injuriam, dum constituitur testis falsitatis.

IV. Denique in sacrilegijs plerisque, non tantum carnalibus (maximè in solitatione ad turpia facta in confessionalibus) verum etiam in realibus utpotè in simonia, semper est gravis Dei injuria rem propriè sacram & spiritualem (gratiam Dei) effectus sacramentorum, res ab Ecclesia consecratas temporali pretio dato vel accepto, etiam minimo) ipso facto vilem profiteri.

CONFERENCE LXXXV

An detur materiæ parvitas in peccatis homicidij & luxuriæ?

DE percussione, vulneratione & vindicta sicut & alijs injurijs contra proximum, non potest esse quæstio; quia tenuissima alapa, vel modica succensio hominis tibi importuni, etiam clerico facta, excusat te à censura canonis, *si quis suadente*, utique propter materiæ levitatem. De iplo autem homicidio sit

RESOLUTIO : I. In homicidio non potest dari materiæ parvitas excusans à
mor.

mortali. Ita noster Patrit. hic n. 17. Et rat est: quia semper læditur magnum bonum vitæ humanæ; adeoque non solum abortus factus animati quocunque brevissimo tempore, sed nondum etiam animati, peccatum mortale est, secundum omnes. Imò in veriori sententia vix quoque contingit parvitas materiæ in mutilatione; quia minima pars abscissa corpus valde informe reddit. Cæterum de parvitate peccati luxuriæ major omnino est controversia pro qua sit

155. RESOLUTIO II. Non tantum quoad ipsam copulam, pollutionem distillationem, seu quamcunque voluntariam effusionem feminis illicitam, verum etiam quoad delectationem veneream seu libidinofam deliberatè & directè intentam, quæsitam practicè nulla potest esse materiæ parvitas excusans à mortali; adeoque omnis impudicitia cordis, oris, aspectus, cactus, oscula, amplexus &c. facta causa delectationis venereæ captandæ sicut & omnis in illam deliberatus consensus vel complacentia, semper est peccatum mortale. Est communissima quod *Patrit. cit. n. 18.* cui est doctrina certissima:

ma : quam latissimè probat *Rebell de justitia. p. 2. l. 3. q. 19. Less. l. 4. de justit c. 3. n. 119. Sanch. l. 5. Moral. c. 5. Laym. & Diana.* Et

Ratio est ; quia omnis delectatio venerea & libidinosa ex natura sua ordinatur ad copulam seu seminationem ; imò reipsa , ut benè docet Galenus , est ipsissima inchoatio pollutionis : quid enim est, nisi motus humoris spermatici per spiritus generationi servientes incalescentis, & per certas asterias ad instrumentum generationis tendentis &c. Ergò sicut deliberatè velle copulam , seu seminationem illicitam semper est peccatum mortale , ita etiam deliberatè velle eam delectationem , seu commotionem veneream in se vel in alio , semper erit peccatum mortale : & sicut in ipsa copula, vel seminatione illicita , ita & in ipsa delectatione vel commotione illicita per se ordinata , & inchoante seminationem illicitam nunquam poterit esse parvitas materiæ excusans à mortali saltem practicè loquendo. Confir. ex decreto Alexandri VII. Anno 1666. emanato, ubi in propositionibus damnatis 40, sic habet. *Est*

probabilis opinio, quæ dicit esse tantum peccatum veniale, osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis. Ubi sine dubio sermo est de delectatione carnali, ex tali osculo directè intenta, captata, vel admissa. Undè graviter seipsum decipiunt, qui tactus partium verecundiarum dum delectationem veneream, per se directè non intendunt, excusant à peccato mortali; quia tales naturâ suâ nimium ad libidinem provocant; & certè graviora sunt peccata, si fiant circa personas ejusdem sexûs, quàm diversi, quia tunc ad gravius peccatum disponunt, ut notat Sanch. l. 9. de matrim disp. 46. n. 18. sive ex intentione agentis, captantis scilicet directè delectationem veneream, circa quascunque partes fiant, etiam aliàs honestas. Cujusmodi sunt tactus faciei, compressio manuum pulsatio pedum &c. Atque tunc tanta sunt peccata quanta est intentio facientis; utpotè simplicis delectationis morosæ, fornicationis, adulterij, sodomix &c.

CONFERENCE. LXXXVI.

An in materia venerea indirectè tantum voluntaria saltem, detur parvitas materiæ ?

RESOLUTIO I. admittenda est parvitas materiæ excusans à mortali in 156.
impudicitia quoad delectationem solum indirectè voluntariam, in causa scilicet levi posita, vel non ablata, secluso consensu & periculo consensus in ipsam delectationem, pollutionem, vel alium opus turpe. Ita uterque Marchant. apud Patrit. hic n. 19.

Ratio est . quia valdè rationabile & consonum est, fragilitati humanæ, quod homo sub peccato mortali, non teneatur evitare omnem actionem levem, ex qua est periculum exurgendi aliquos motus delectationis venereæ : & cum hi motus longè facillimè exurgant, ut sint mortales, omninò requiri, debet majus voluntarium, quàm indirectum in causa maxime levi & de se veniali tantum. Alioquin certè oporteret condemnare peccati mortalis omnem conversationem non necessariam virorum cum fæminis, juve-

num cum puellis, colloquia familiaria, choreas, aliasque recreationes etiam honestas; cum in ijs facillimè incurrant aspectus blandi, verba lenia, tactus, oscula, amplexus & alia hujusmodi venialia, ex quibus plerumque oriuntur motus aliqui venerei, quos tamen secluso consensu una cum veniali causâ sua meritò censemus veniales. Itaque omni culpa vacabunt aspectus, tactus, oscula, amplexus, aut *honestatis* causâ pro more patriæ: aut *necessitatis* ad medendum, naturam sublevandam &c. Venialem verò solùm culpam, continent, aspectus, tactus, oscula, amplexus levitatis vel curiositatis gratiâ obiter facti absque ulteriori voluntaria tendentia in delectationem veneream, etsi præter intentionem subsequatur. Sanè difficillimum esset confessorijs statim peccati mortalis condemnare juvenes & procos passim aliquibus tactibus, oculis & amplexibus utentes erga puellas honeste amatas, etsi inde levem aliquam voluptatulam sensibilem captent, dummodò absit periculum consensus in venerea. Hinc ergò sequitur

57.

RESOLUTIO II. Casuum communis
ter

ter contingentium I. oscula inter omninò solutos obiter facta, venialia sunt, etsi sensibilis aliqua voluptas sequatur, seclusâ delectatione & consensu turpi. At verò facta cum ardore & morâ; utpote replicatis diu in ore osculis, ob morale periculum libidinis, ordinariè mortalem culpam contrahunt. *Ita communis.*

II. Osculari pueros ex amore teneræ infantilis ætatis, vel tangendo captare delectationem sensibilem ex mollitiæ teneræ carnis, secluso consensu turpi, nullum mortale, veniale tantùm peccatum est. *Sanch. & Jacob. Marchant.*

III. Ancillæ pueros vestientes, lavantes, eorumque pudenda tangentes vel aspicientes, etsi motus sensualis exurgat secluso consensu vel complacentia turpi, aut non peccant, si ita officium exigat: aut solùm venialiter, si ex curiositate faciant: mortaliter tamen peccarent, si id morosè facerent ob morale periculum consensûs libidinosi.

IV. Aspicere animalia coeuntia ex curiositate tantùm, seclusâ delectatione libidinosa voluntariâ, veniale est; quia id non multum excitare solet ad libidi-

nem. Insuper eadem animalia, præsertim minora, puta, catellos, catos, molli-ter tractare, demulcere, etiam eorum genitalia contrectare (res tamen pudicitiae & castitatis amatoribus meritò fugienda) ex curiositate tantùm vel levitate absque impurâ delectatione, cùm inde non excitetur tam vehemens delectatio, non nisi veniale esse docent *Sanch. l. 9. de Matrim Disp. 46. n. 15. Dian. p. 2 tr. 17. resol. 37.* addens adhuc quidpiam fædius non esse mortale, cùm non sit mortale impedire generationem bruti, sicut & ipsum occidere. Sed certè omnium sensu fædum est cogitare, nedùm facere. *Vide Tambur. l. 7. Decal. c. 8. §. 2. n. 5.* At verò affectu libidinoso tangere eorum membra, non tantùm mortale, sed etiam spectat ad peccatum bestialitatis, tanquam actus quidam inchoatus.

V. Personæ ejusdem sexûs simul balneantes, ex curiositate vel levitate invicem aspicientes in partibus verecundis, etiam cum motu sensibilitatis (secluso consensu turpi) non sunt condemnandæ peccati mortalis: secus est de personis diversi sexûs; quia tunc est morale periculum libi-

bidinis. Seipsum autem aspicere, vel etiam tangere ex curiositate, seclusâ malâ intentione complacentiâ, & periculo consensûs turpis, ordinariè veniale est quia minor est indecentia, & minùs movent propria quàm aliena, si verò necessitas aliqua vel naturæ commoditas ita exigat, omni culpa vacabit, *secundùm omnes.*

VI. Choreas ducere, etsi aspectibus, tactibus, osculis, amplexibus solitis aliqua delectatio sensibilis captetur seclusâ semper intentione vel consensu turpi, vel nullum vel veniale tantùm peccatum est. *Caletans V. Choreæ. Fillicius Tract. 23. c. 10. ubi n. 224. dicit.* Rustici diebus festis non sunt prohibendi à choræis, modò fiant post missam: tum quia aliter otio vacarent, quod peius esset; tum quia fiunt pro more Regionis, & publicè coram alijs, ideoque magna ex parte aufertur libidinis occasio; tum quia videntur conciliatrices amoris & benevolentiae inter adolescentes & puellas in ordine ad matrimonia. Hæc ille. Addit *Patrit. hic n. 20.* Experimentiâ patuisse, post abrogatas

illas choreas publicas , multò majora mala patrata fuisse , quàm ijs permissis.

VII. Cantare , dicere , legere turpia , peccatum est juxta intentionem facientis: si enim fiant cum intentione vel complacentiâ turpi , mortalem : si ex curiositate vel levitate , solùm venialem culpam habent. At verò componentes cantiones vel libros turpes ordinariè mortaliter peccant, ob scandalum saltem aliquorum : quemadmodùm etiam turpes comedias exhibentes.

VIII. Denique scribere , mittere litteras amatorias , munera favores similiter peccatum est juxta intentionem facientis : si enim faciant ex intentione libidinosa , vel animo provocandi alterum ad illicitam venerem mortale erit: si ex merâ levitate , joco , recreatione , veniale per se loquendo : si ad captandum vel fovendum honestum amorem in ordine ad matrimonium , culpâ vacabit. Intellige semper , *secluso periculo proprio vel alieno.* aut nisi scriptio vel pictura de se valdè turpis esset, & ad libidinem provocatoria. Hæc paulò latius , quia in praxi frequentissima.

CON.

CONTRENTIA LXXXVII.

An in primo præcepto Decalogi
detur parvitas materiæ ?

Patri Patritio nostro hic n. 21. est certa 158.
regula, in omnibus peccatis, quibus lædi-
tur bonum infinitum divisibile possedar par-
vitatem materiæ excusantem à mortali. Quia
quando bonum, quod læditur, est divisi-
bile potens esse majus vel minus, etiam
malitia peccati proportionaliter potest
crescere & decrescere, adeoque tandem
fieri venialis; cujusmodi est sine dubio
furtulum unius assis, levis detractio, mo-
dica intemperantia &c. Quæritur ergò
hic an simile aliquid contingere possit in
peccatis contra primum præceptum, præ-
sertim in superstitionibus magicis? quare
sit.

RESOLUTIO : In superstitionibus
magicis nulla quidem propriè datur ma-
teriæ parvitas, datur tamen aliqua levi-
tas actus excusans à peccato mortali. **Ut**
pote

I. Si fiant ex simplicitate & ignorantia
non crassa: II. si ex mera levitate, joci,
vel risûs causâ nullo expectato eventu:

R 5

qua-

qualia multa jocosa fieri solent in certis vigilijs, S. Thomæ, Natalis Domini &c. certè non statim peccati mortalis condemnanda : esto enim illa instituta essent à dæmone, si tamen joco, & non serio expectando eventum usurpentur, irrisio potius est quàm invocatio Dæmonis. III. Absque certâ fide adhabita, ex vana solùm formidine in agendis vel cavendis quandoque observare ejusmodi vana signa vel omina, v.g. ex sternutatione, auris tinnitu, cantu corvi, occurso leporis &c. Item ex somnijs, plerumque venialem culpam non excedunt : ut cum alijs notat *Laym. l. 4. tr. 10. c. 3. n. 10.*

CONFERENCE LXXXVIII.

**An in secundo præcepto Decalogi
detur parvitas materiæ ?**

159. **R** Esolvitur I. Datur parvitas materiæ in violatione voti : nec solùm quando materia parva est tantùm partialis materia voti ; ut si ex voto recitans rosarium, omittas unam decadem ; ut si vovisses quotidie recitare unum vel tria *Pat*ter & ave : aut flectere genua coram certa

ta imagine, & omittas toties, quoties, non erit nisi veniale ex parvitate materiae. Ita DD. communiter Navarr. Sanch. Laym. & alij apud Patrit, cit. n. 23.

Ratio est; quia votum est privata quaedam lex, & obligat per modum legis: sed respectu legis materia tam parva non est capax obligationis gravis sub mortali; ergò neque respectu voti.

RESOLUTIO II. Datur etiam parvi **160.** tas materiae in violatione juramenti promissorii excusans à mortali; ut si pater serió juravit se filium ita meritum virgis castigaturum, & deinde sine causa revocet vel omittat; Item si amico promissisti, ejus convivium accedere. Ita probabilius docent *D. Antonin. Sotus Sylvest. Navarr. Rodrig. & alij apud Patrit.* Ratio: quia quando peccatum ratione materiae augeri & minui potest, tunc in eo genere etiam venialiter peccari potest; atqui communis hominum etiam prudentum persuasio est, tantò majorem vel minorem irreverentiam Deo irrogari quanto major vel minor promissio Deo jurata violatur: seu quantò major vel minor res est, ad quam confirmandam quis
Dei

Dei auctoritate ulus est, si postea non agat, quod promiserat : ergò hîc etiam venialiter peccari potest ex parvitate materiæ, ut in exemplis allatis & similibus. *Confirmatur* : quia major est obligatio voti, leu promissionis factæ ipsi Deo, quàm juramenti promissorii facti homini, interposito nomine, aut auctoritate Dei : sed in violatione voti datur parvitas materiæ excusans à mortali, secundum omnes : ergò etiam in violatione juramenti promissorii.

161. Porro notanda est hîc disparitas inter juramentum assertorium de veritate rei, & promissorium de facienda re. Quia in juramento assertorio invocatur Deus in testem veritatis aut falsitatis : veritas autem & falsitas consistunt in indivisibili : quod enim verum non est, necessarium falsum est, nec datur magis vel minus falsum : ideoque Deum invocare in testem falsitatis cujuscunque semper est peccatum mortale (quod non tantum verum est in perjurio assertorio, quo scienter juratur falsum sed etiam in perjurio promissorio ficto, cum scilicet quis juramento promittit aliquid facere, quantumvis le-

ve, non habens animum adimplendi (at verò in juramento promissorio non invocatur Deus in testem ipsius veritatis vel falsitatis, sed solum quasi in sponso rem obligationis adimplendi rem promissam cum juramento, adeò ut juramenti obiectum promissorii non sit veritas vel falsitas, sed obligatio jurantis ad rem promissam adimplendam non consistit in indivisibili, sed major & minor est juxta rationem materiæ majoris vel minoris momenti; consequenter etiam violatio talis juramenti promissorii majoris vel minoris culpæ erit pro ratione materiæ: ergò non semper mortale, sed ex parvitate materiæ etiam veniale esse poterit.

CONFERENCE LXXXIX.

An in tertio præcepto Decalogi datur parvitas materiæ?

RESOLUTIO : in omni cultu divino datur parvitas materiæ excusans à mortali; utpote in celebratione & auditione missæ : in feriis : in jejunijs tam præceptis, quàm votivis. Ita omnes. Et

Ratio est : quia in his omnibus lædi potest bonum divisibile. Adeoque, potens

tens esse majus & minus, & tandem veniale. Quare I. Veniale est die festo in missa audienda modicam partem (præsertim in principio aut fine) omittere: modico tempore distrahi, confabulari &c. modico tempore laborare serviliter citra necessitatem vel causam justam. Item omninò excusandi sunt pauperes ancillæ, cùm die festo unâ vel alterâ horâ suas vestes refarciunt: item mechanici, sartores, lutores &c. cùm quâdam consuetudine die festo materiam sequentibus diebus elaborandam, sine magno labore vel tumultu præparant: item barbæ tonsores, si unum aut alterum tondant, præsertim rusticos, quibus aliàs otium non est &c.

II. Veniale etiam est in missa, horis, oratione, ac quolibet cultu divino modico tempore distrahi voluntariè: modicum quid omittere v. g. Gloria, vel credo in missa, preces in horis: vel quid simile, quod non spectet ad essentialem actionem sacramenti. Porro omittere mixtionem aquæ ad vinum consecrandum mortale agnoscunt doctores: grave enim

enim hujus est præceptum Ecclesiæ ratione finis, videlicet mysterij singularis.

III. Imò etiam omnis cultus Dei superfluous & indebitus, sive is, quo Deus colitur, modo vel cæremoniâ, quæ de se prorsus est inanis ac impertinens ad gloriam Dei; ut non nere die Sabbathi ad honorem B. V. Mariæ, cùm tamen aliàs labores ferviliter: Missam audire sacerdotis, qui vocetur Ioannes, certo candelarum numero & colore, osculare pedem calicis elevati. Et similia, quæ sine scandalo vel contemptu venialem culpam non excedunt.

IV. Item in sacrilegijs realibus & localibus etiam parvitatem materiæ cognoscunt omnes; cùm sanctitas rei vel loci sacri quoque bonum divisibile sit: v.g. furtum modicum rei sacræ, vel è loco sacro solum duplex veniale est. Similiter levis abusus vel jocosus sententiarum S. Script. addit noster Patrit. se audivisse à viris doctis, etiam excusari jocosum illud dictum: *Stultus es, etiamsi Deum patrem haberes*: videntur enim velle dicere, quòd Deus possit creare stultum, & sic talis non obstante, quòd solum Deum patrem

trem haberet, adhuc eiset stultas : aut certè accipiunt Deum improprie ac metaphoricè, quasi dicant, stultus es, etiam si sapientissimum patrem haberes : tamen hoc dictum adeò malè sonat, ut meritò graviter reprehendendum sit ac dissuadendum à confessorijs.

CONFERENCENTIA. XC.

Recensentur breviter parvitates
materiæ in reliquis præceptis secundæ Tabulæ.

163.

Quæ sunt potissimum circa injustam læsionem proximi in bonis famæ, honoris, & fortunæ, utpote I. *in iudicio temerario* ; ut si tenerè iudices de proximo in re levi v g. mentiri jocosè, esse crapulatum, distractum in precibus &c. II. *In detractiōe, vel contumelia* : ut si narres de altero præsentē vel absente defectus veniales, vel naturales tantum, secluso alio gravi incommodo. III. *In usura* : etsi enim usura sit, quidquid ultrà sortem mutuatam injustè accipitur, tamen minimum quid esse usuram mortalem, à ratione prorsus alienum est. IV. Maximè in

in furtis omnium consensu datur parvitas materiae à mortali excusans ; ut si homini diviti fureris unum vel alterum cruciferum. At difficultas fat magna est, quænam sit materia magna & sufficiens ad furtum mortale : & quænam sit materia parva certò excusans à mortali ? quod enim parvum quid censetur respectu divitis, magnum est respectu pauperis. Quare pro resolutione distinguenda est materia furti in *absolutam*, quæ est absque relatione particulari ad personam ditio-rem vel pauperiorem : & in *respectivam*: quæ scilicet non secundum se absolute, sed cum habita relatione ad circumstantiam personæ, gravis vel levis esse possit : Itaque sit

RESOLUTIO : Materia furti gravis, & sufficiens ad peccatum mortale *absoluta* 164.
& respectu cujuscunque etiam opulentissimi, Regis, Principis &c. sunt duo circiter ducati : *respectiva* verò ad conditiones personarum, est illa, quæ sufficiat ad victum unius diei tali personæ, cui ablata est. Ita in terminis *noster Patrit. hic n. 26.* E g. si à mercatore valdè divite fureris duos florenos circiter : à civeme-
S dio-

diocriter divite florenum, aut duodecim
pacios : à paupere mendico aliquot cru-
ciferos, vel etiam nummos, quibus se u-
no die utcumque aluisset. Citatur *Laym.*
l. 3. Tr. 3. p. 1. n. 3 Bonacin. Navar. Dian.
& alij. Ratio autem est : I. de quan-
titate absoluta : quia sicut alia peccata
Reipublicæ pernicioſa prohibentur gra-
viter ut intrinsecè mala, non propter
damnum actuale præcisè, quod afferunt,
quando semel fiunt, sed multò magis
propter damnum habituale, quod affer-
rent sæpius repetita, si semel sine gravi
culpâ licerent v.g. Revelatio Sigilli con-
fessionis prohibetur graviter ut intrinsecè
mala, quia licet semel facta ob gravissi-
mam causam, puta, proditiſionis detegen-
dæ, non afferret detrimentum Sacramen-
to pænitienciæ, afferret tamen gravissimū,
& ex osum redderet Sacramentum ex eo,
quòd si vel in unico casu ob gravissimam
causam liceret, semper metueret pæni-
tens, ne fortè confessarius talem causam
apprehendens peccata sua revelet, & sic
de cæteris : atqui eâdem omnino ratio-
ne in proposito, furtum prohibetur ut in-
trinsecè malum, & grave peccatum ex
gc.

genere suo, non præcisè ob damnum actuale, quod afferret furando v g. Principi unum vel alterum ducatum, mediocriter diviti unum florenum, aut victum unius diei, sed etiam ob damnum habituale, quod afferret sæpius repetitum, si semel citra grave peccatum liceret in tanta quantitate. Jam ergò licet revera furtum unius vel alterius ducati à principe vel alio ditissimo : unius floreni ab alio divite, semel factum eidem nullum vel saltem exiguum causaret detrimentum ; causaret tamen maximum detrimentum, si semel in tanta quantitate liceret. Tunc enim ex hominum malitia, avaritiaque innata, multiplicarentur ejusmodi furta, ex quorum frequentia maximum damnum etiam ditissimis sequeretur : ac consequenter in tali quantitate assignata censeri debet prohibitum graviter & sub peccato mortali. Secus est de furtis minoris quantitatis, ex quibus non tam facile sequitur tantum damnum, eò quòd homines sciant se sine peccato mortali posse aliquid minutum furari ; quia peccatum veniale, licet minus

absterreat, tamen ob minus lucrum etiam
 165. minùs invitat ad illa furta minutiora.

II. Respectivè verò ad conditiones personarum per se notabile damnum infer-
 tur auferendo talibus eam quantitatem,
 quæ ad victum unius diei sufficeret, juxtà
 modos assignatos. Quin etiam pauperi
 operario, qui diurno labore ad sui susten-
 tationem plus lucrari non potest, furari u-
 num pacium, aut sex crucigeros, morta-
 le erit: quia tali furto majus damnum
 infertur tali pauperculo, quàm diviti fu-
 rando integrum florenum vel etiam du-
 catum. Item valdè pauperi etiam aliquot
 nummos auferre, quibus ad victum valdè
 indigeret, mortale est eâdem ratione, i-
 dem dicendum de eo, qui auferret pau-
 peri sartori acum, quam unicam habet,
 nec facilè potest aliam procurare: ibi e-
 nim est lucrum cessans. Ita *Navar. c. 17.
 n. 2. Laym. & Lug. cum & apud Patrit. n.
 26.*

III. Denique constans est apud omnes,
 eum, qui furatur, quantumvis minimam
 rem, si habeat animum accipiendi quid
 magnum, peccare mortaliter affectu, etsi
 non effectû; de quo S. Hierony. in Epist.
 ad

ad Titum c. 2. non enim id, quod furto ablatum, sed mens furandi attenditur.

CONFERENCE. XCI.

Vnde desumenda est quantitas magna & parva ?

166.

Sensus quæstionis est, unde nam sciri possit aliquem peccare mortaliter vel venialiter tantum. 1. Lectione librorum hæreticorum ? 2. percussione Clerici 3. in omissione Horarum Canoniarum 4. quanto tempore liceat laborare in die festo, ut non peccet mortaliter ? Quantum quis audeat comedere die jejuniij in collatione vespertina citra fractionem jejuniij ? pro solutione supponendum est 1. magnitudinem & parvitatem rerum præceptorum discendam esse ex ipsa re secundum se spectata: 2. ex comparatione ad totum, quod præcipitur: 3. principaliter ex ordine ad finem præcepti. v.g. quando quæritur an omittere unam horam canonicam : laborare unâ horâ in die festo, sit materia magna vel parva ? considerandum est an secundum se sit quid magnum vel parvum ? 2. an

comparatione ad totum officium Canonicum vel ad totum diem festum, una hora sit quid notabile? 3. principaliter, an fini intento præcepti (cultui divino, & vacationi Religiosæ) multum vel parum noceat omittere unam horam, vel laborare unâ horâ.

Supponendum 2. in materia peccati mortalis, tertiam vel quartam partem cujuscunque totius, notabilem esse, adeoque mortalem, nisi ipsum totum sit exiguum: minorem autem quartâ parte non esse notabilem, sed ex parvitate materiæ fieri venialem, nisi secundum se seorsim sumpta valde notabilis sit, aut multum officiat fini intento præcepti. Pro horum clariori intelligentia pono ex Patritio nostro à n. 28. seqq. Responsiones.

De Lectione librorum hæreticorum.

167 **R**esponso I. Perpendenda est materia lecta secundum se valde magna, vel valde parva: nam 20. folia v.g. legere, sine dubio mortale est: Titulum tantum, vel unam lineam, veniale. 2. prin-

principaliter ratio habenda est finis præcepti sub excommunicatione prohibentis lectionem librorum hæreticorum, nimirum ad cavendum periculum subversionis in fide, quod maximè timendum est in lectione librorum hæreticorum.

Unde regulariter in tolerabilis est sententia toleti asserentis, unam etiam vel aliam lineam legere, sufficere ad incurrendam censuram, eò quòd perfecta hæresis etiam in uno versu contineri possit. At ad hoc rectè respondet Laym. in lege, præsertim pænali, spectari id, quod communiter, non quod rarò contingit: communiter autem non imminet grave periculum ex tam modica libri hæretici lectione.

Escontra nimis laxè *Sanch. Rodriq. Sa & alij apud Dian. p. 5. tr. 5. resol. 42.* integram paginam majoris voluminis hæretici pro parva materia à mortali & excommunicatione excusant. Placet ergo iudicium *Marchant. trib. Tom. 2. tr. 2. tit. 2. q. 2.* non esse hîc attendendam materialem quantitatem penes numerum linearum, vel paginarum magnitudinem, sed morale periculum infectionis ex mate-

ria, quæ legitur, contra finem præcepti. v g. Aperit quis librum hæreticorum, & primo statim intuitu, in primo vel altero paragrapho advertit hæresin, vel errorem contra fidem, & nihilominus pergit legere etiam paucas lineas, is omnino peccat mortaliter, & excommunicationem incurrit; quia & periculo se exposuit, & contra finem legis processit.

De retentione librorum hæreticorum.

168. **R** Esponsio II. Etiam hîc consideranda sunt mora temporis retinendo, intentio retinentis, & principaliter finis legis eam retentionem sub excommunicatione prohibentis ob idem periculum subversionis in fide: tenentia enim dat causam legendi, & lectio causam ruinæ. Unde primum agnoscens quis hunc librum esse hæreticum & solum parvo tempore per aliquot horas, aut unum aut alterum diem detinet cum proposito tradendi illum postea, ex parvitate materiæ sine dubio excusatur à mortali & à censura, & accedente aliquâ rationabili causâ
vel

vel impedimento, àb omni culpâ. At verò si quis conscius hujus legis habeat voluntatem absolute retinendi librum, sanè quæcunque retentio, etiam modicissimi temporis, peccatum mortale erit, etiam si mutata mox voluntate brevissimo tempore duret; quia voluntas illa peccatum mortale est, & ex illa procedit exterior retentio, & insuper tunc incurrit censuram. *Ita Suar. Tract. de fide disp. 20. sect. 2.* sed hæc probabilius negant *Sanch. Reginald. Castropal, & alij cum Dian. p. 1. resol. 43.* Quia censura non incurritur ob voluntatem retinendi, sed ob ipsam voluntariam retentionem libri hæretici contra prohibitionem & finem legis: ergò licet intentio illa interna mortalis fuerit, ipsa tamen actualis detentio tam parvi temporis v g. unius horæ vel diei non potest censeri materia gravis, & sufficiens ad peccatum mortale externum (quod solum feritur censurâ) cum id non adversetur graviter fini legis.

De percussione Clerici

R Esponsio III. Si percussio externa Clerici ex se verè levis sit, v g. tenuis. 169.

nuissima alapa, modica retunſio &c. (eſto etiam interna mala voluntate graviter percutiendi mortaliter deliqueris, ut ſi intentato gravi ictu, clerico declinante ſolum auriculam, vel ſcapulam leviter tetigiſti) manet materia levis, ac excuſans à cenſura Canonis. Ita cum noſtro *Portello V. Excommunication. 11. Dian cit. reſol. 65.* Ratio eadem eſt: quia Eccleſia non excommunicat propter actus internos, ſed propter actus externos mortaliter malos; & proinde requirit, ut actus externus ſit gravis & capax peccati moralis.

De alijs cenſuris & caſibus reſervatis.

170° **R** Esponſio IV. Generaliter quando-
cunq̃ue actus externus propter quē
lata eſt cenſura aut reſervatio ob parvita-
tem materiæ excuſatur à mortali, & verē
venialis eſt, etiam excuſatur à cenſura vel
reſervatione, quidquid ſit de intentione
interna malā, ob datam rationem. Cen-
ſura enim non fertur, niſi propter pecca-
tum mortale externum in effectu con-
ſummatum; ut ſi fureris modicum quid
ex

ex Ecclesia, si obiter alloquaris monialem vel unico passu ingrediaris monasterium monialium &c. de quibus & similibus vide Dian. ead. parte 5. tr. 5. resol. 46. &c.

De horis canonicis.

R Esponsio V. omittere quamlibet ^{171.} horam canonicam, etiam ex minoribus, vel laudes aut integrum Nocturnum in Matutinis, mortale est, secundum communem DD.

Ratio est, quia licet una hora minor (nona v g vel completorium) respectu totius officij non videatur notabilis pars, tamen secundum se sumpta & spectato fine Ecclesiae, quae praecipiendo voluit, ut à clericis singulis, statim diei horis aliquid peculiaris cultus, & ratione peculiaris mysterij Deo offerretur, à quo fine notabiliter deficit, qui unam horam minorem, laudes, vel Nocturnum unum omitterit: omnino censeri debet materia gravis. *Less. l. 2. c. 37. dub. 9. Bonac. to. 1. disp. de horis Can. q. 5. prop. 1. Tamb. l. 2 in Decal. c. 5. §. 2. n. 11.* Econtra, ergo minus, quam integra hora minor non erit pars

pars notabilis, adeo ut nisi omittas dimidium horæ minoris vel amplius, seu quantum notabiliter non adæquat horam minorem, non eris condemnandus peccati mortalis. *Communior DD. Less. Bonacin. sup. March. tribun. p. 2. tr. 2. tit. 3. sect. 2. q. 3.* Ratio est: quia omnes horæ canonicæ ex institutione Ecclesiæ unum unius diei officium constituunt: hinc notabilis pars omissionis, vel gravitas materiæ omisæ, non respectu singularum horarum, sed respectu totius officij conjunctim expendenda est: quantum nimirum notabiliter noceat fini ab Ecclesia intento, utpote colendi Deum officio diurno. Atqui sicut respectu totius officij, & considerato fine ab Ecclesia intento, quælibet hora etiam minor, revera est notabilis pars, ita notabiliter minus, quàm hora minor, non potest amplius censerì pars notabilis, vel materia gravis, licet revera quid notabile sit respectu ipsius horæ minoris. Cæterùm si modicam tantùm partem horæ minoris recites v. g. initium Hymni, aliquot versus psalmi, censeris totam negligere; quia
tam

tam parum pro nihilo reputatur, ideò peccas mortaliter.

De ferijs.

172.

R Esponsio VI. Die Dominico vel festo unâ hora laborare serviliter, veniale tantum esse ex parvitate materiæ, rectè sentit *Suar. 10. 2. de Religione l. 2. de festis cap. 32.* maximè si labor non sit nimis servilis & fatigans corpus ut notat *Laym. l. 4. tr. 7. c. 1.* Imò communis jam sententia duas horas permittit citra mortalem culpam. *Filliuc. tr. 26. c. 11. q. 1. Dian. cum Tambur. l. 4. c. 3. §. 2.* Quia nimirum labor unius vel alterius horæ respectu totius diei naturalis 24. horarum non videatur pars notabilis, aut ita efficiens fini religiosæ vacationis, ut culpæ mortalis damnari possit; plus non facile conceditur, nisi paupertas, vel alia justa causa excuset: v.g. in Bohemia, in qua Rustici tempore messis totâ septimanâ occupati labore Dominorum suorum, negligere deberent propriam messem, nisi die Dominicâ vel festo summo manè eam clam ad proprios lares promoverent.

Si

Similiter in die festo omittere in sacro audiendi introitum usque ad Evangelium : imò secundum aliquos, usque ad initium offertorij : sicut etiam post sumptionem reliquum, veniale est ex parvitate materiae. At verò tantundem omittere tempore intermedio nemo à mortali excusabit : quia spectato fine Ecclesiae principali, ut nimirum fideles religiosè assistant cultui divino laetifico per incrementum sacrificium, partes illae priores, etsi non modicae, tanquam accessoriae ad sacrificium pro modico reputantur : partes verò missae mediae ab offertorio usque ad sumptionem, quia totam actionem sacrificij continent, principales sunt, ideoque in ijs etiam modica pars secundum se meritò quid notabile censetur. Simili ratione, si sacerdos in missa ex negligentia omittat *gloria* vel *credo* parùm omittere censetur, nec ultra culpam venialem : at tantundem omittens in S. Canone, grave quid omitteret cum culpa omninò lethali, secundum omnes. Cæterum etiam in Canone dicendo aliquam parvitatem materiae excusantem à mortali admittunt DD. communiter ; v. g. omittendo nomen

men alicujus sancti, vel speciale *commu-
nicantes ante vel infra actionem* : item o-
mittere aliquam Crucem, inclinatio-
nem, genuflexionem, transfusionem pecto-
ris ; seculo tamen semper scandalo &
contemptu formali.

In jejunio.

R Esponsio VII. Pro collatione vesper-
tina admittit noster Patritius hîc **174**
quartam partem cænæ, quam quis specta-
tâ suâ personâ, ætate, complexione, oc-
cupatione ordinariò ad sufficientiam na-
turæ sumere solet. Hanc regulam tra-
dunt *Filliuc. Tract. 27 p. 2, c. 2. q. 7. Regi-
naldus Laym. & Tamburin.* Ut proinde,
qui extra tempus refectionis quartam
partem solitæ cænæsumeret citrà neces-
sitatem vel causam excusantem, sine du-
bio mortaliter frangeret jejunium. Con-
trà verò tertia vel quarta pars collationis
est parvitas materiæ à mortali excusans,
nisi fortè sæpiùs sumeretur ; quia tunc a-
dæquaret collationem ipsam.

In votis.

175 **D**atur etiam parvitas materiæ v.g. qui vovit recitare Rosarium sex Decadum, si omittat duas, non videtur peccare mortaliter : quia licet duæ decades sint pars notabilis, nimirum tertia pars Rosarij, quia tamen ipsum Rosarium quidpiam exiguum est, si quatuor ejus decades devotè recitentur, meritò modicum censet *Tamburin. lib. 1. Decalog. c. 1. §. 3. n. 21.* duas reliquas omittere.

Deinde qui vovit non bibere vinum tali die vel tempore, & bibit unum vitriolum, non censetur statim peccasse mortaliter, nisi constaret voventis intentionem fuisse, sibi potum vini etiam in modica quantitate sub mortali interdixisse. Ita *Sanck. lib. 4. moral. c. 12. n. 21.*

Denique in voto vel juramento non ludendi, admittenda est parvitas materiæ à mortali excusans ; quia in virtute talis voti vel juramenti non includitur voluntas vitandi ludum in modica quantitate, v.g. unâ horâ sine periculo excedendi, in modica pecunia, & sine pericu-

culo incalescendi &c. sed hîc etiam spectanda est intentio voventis.

CONFERENCE XCII.

An & quomodo

Sensus quæstionis est, an & quomodo 176
peccatum ex genere suo veniale, fiat
hic & nunc in individuo mortale ?

RESOLUTIO : Peccatum ex genere
suo veniale fit mortale in individuo his
ferè modis. 1. ex conscientia erronea.
2. ex fine vel effectu malo. 3. ex pericu-
lo. 4. ex scandalo. 5. ex contemptu :
& denique ex ultimo fine constituto. *Est
communis doctrina.*

Prima pars patet ex dictis supra de con-
scientia erronea : Altera *de fine aut dese-
ctu malo* inde constat ; quia si quis leviter
vel officiosè mentiatur ad obtinendam
fornicationem, utique mendacium de se
veniale, fit mortale ex fine : quemad-
modum etiam *ex effectu malo*, seu gravi
detrimento proximi, vel sui ipsius prævi-
so. ut si quis ex levitate garriat, sive quid
modicum furetur, unde gravissimas su-
spiciones, odia, inimicitias, jurgia &c.

oritura prævidet, vel prævidere deberet, mortaliter utique peccat; cum sit voluntaria causa istorum gravium incommodorum sibi saltem indirectè voluntariorum. Patet 3. *de periculo* ex illo Eccl. 3. *qui amat periculum, peribit in illo.* Ut si excedendo in potu, etsi venialiter tantum, certò prævideas te inebriandum, horas omisurum, in fornicationem, aliudve peccatum lapsurum, ut sæpius expertus es. Patet 4. *de scandalo.* Sic enim levitates, etsi de se veniales, Religiosi vel Clerici coram sæcularibus exinde graviter scandalizandis, evadunt mortales, secundum omnes. Denique *de contemptu & ultimo fine*, inde probatur: quia quæcunque transgressio legis vel præcepti etiam in materia levissima, & veniali, ex formali contemptu legis vel præcipientis, semper est peccatum mortale formalis inobedientiæ. De *ultimo fine*, quando scilicet in veniali peccato constituitur ultimus finis, ejusmodi peccare mortalissimè, non est qui dubitet: cum quis v. g. propter vanam gloriam assequendam, vel lusu continuando, paratus est peccatum committere, gratiâ & amicitia Dei priva-

va-

vari. Atque quò vilior res est, propter quam quis paratus est Deum offendere; eò gravior est injuria & contemptus infinitæ bonitatis & majestatis divinæ.

CONFERENCE. XCIII

An peccatum veniale possit prohiberi sub mortali ?

RESOLUTIO I Peccatum veniale **177.**
per se non potest prohiberi sub mortali. Ita Patrit. n. 36. Ratio verò est: quia accedente novo divino vel humano præcepto, materia in se minimè mutatur: ergò actus, qui secundùm se & circumstantias suas omnes omninò levis ac venialis est, ratione solius novi præcepti non potest fieri mortalis. Deinde quia ad omnem legem vel præceptum essentialiter requiritur, ut sit honesta, justa & rationabilis: at verò rem omninò ac venialem velle prohibere sub peccato mortali esset omninò injustum irrationabile ac inconveniens; quod Deo repugnat, & hominem dedecet: igitur &c. Unde noster *Alphonsus à Castro* lib. I. de lege poenali c. 5 meritò repræhendit prælatos

Regularium, qui rem ita levem v g. silentium, tardum accessum ad chorum, unius fructus vel lactucae comestionem &c. præcipiunt, vel prohibent per obedientiam, vel sub excommunicatione. Excipe tamen nisi accederet contumacia & contemptus. Tametsi enim lex vel præceptum superioris de re levi sit, gravis tamen orietur obligatio & culpa transgressionis, quando post superioris admonitionem repetitam contumacia accedit, non sine contemptu implicito. Ex quo sequitur.

178. RESOLUTIO II. *Per accidens* autem potest res levis præcipi vel prohiberi sub gravi obligatione. Patet, quia sæpissimè fit, quòd materia secundum se & ex objecto omninò levis, imò indifferens, per accidens tamen ratione finis, quatenus scilicet refertur ad bonum communitalis, & pacem & disciplinam, famam servandam, scandala & pericula peccati cavenda, fiat planè materia gravis, & capax tantæ obligationis ut iustè sub mortali, aut sub poena excommunicationis, vel alià graviori prohibeatur. Sic lex Ecclesiastica sub poena excommunicationis la-

tæ sententiæ iustissime prohibet detentionem & lectionem librorum hæreticorum : quia quamvis detentio simplex , vel modica lectio libri hæretici per se non sit materia gravis , est tamen detentio incentivum lectionis , & etiam modica lectio potest hæresis veneno inficere , ideo per accidens ratione periculi efficitur materia gravis & capax tantæ culpæ. Similiter in SS Religionibus iustissime sub peccato mortali per S. obedientiam , quandoque etiam cum reservatione prohibetur ingressus in cellam alterius : scribere vel recipere litteras sine scitu superioris : ingressus in certas domos : bibere vel unicum haustum in domibus sæcularibus , ubi habentur monasteria &c. Neque obstat , quòd in particulari casu respectu hujus personæ non sit proximum , vel ullum omninò periculum peccati vel scandali ; quia lex fertur ad bonum commune omnes concernens : & ad avertendum malum commune , seu ad tollendam omnem occasionem mali generaliter respectu omnium , & non ratione certæ personæ ; ideoque omnes in communi obligat. Ut ex communi benè notat

*Marchant. Tribum. p. 2. tr. 1. tit. 8. q. 3.
Reg. 1. in fine.*

Licet enim non sit periculum in illo
calu, adest tamen periculum generali-
ter.

CONFERENCE. XCIV.

An & quomodo peccata venialia
multiplicata constituent pecca-
tum mortale ?

179

RESOLUTIO I. Peccata venialia
multiplicata, tandem disponunt ad
mortale. Ita fatentur omnes cum *S. Tho-
ma 1. 2. q. 88 a. 3.*

Ratio ex dictis patet : quia peccatum
veniale est veluti spiritualis languor & in-
firmitas animæ, quo nimirum fervor
charitatis, & gratiæ, quæ est spiritualis
animæ vita, languescit & debilitatur : er-
gò quò magis multiplicantur, eò magis
disponunt ad mortem spirituale animæ
per peccatum mortale facile incurren-
dam, juxta illud *Eccl. 19. qui spernit modi-
ca, paulatim decidet.* Confir. àb experi-
entia, quâ notum est, cum, qui facilis est
in multiplicandis venialibus, paulatim de-

declinare ad mortalia : sic enim assuetus furtis venialibus, tandem audet maiora & mortalia : incautus in aspectu, lectione, locutione, tactu turpi, sensim declinat in deteriora. Item assuetus multiplicare mendacia, declinat in perjuriam : deditus potui vel lusu, devenit ad flagitia.

RESOLUTIO II. Peccata venialia, 180
quæ non habent moralem aliquam connexionem in materia, vel effectu, quantumlibet multiplicata in infinitum, non possunt fieri peccatum mortale. D. Thom. cit. a. 4. & Scot. in 3. d. 38. q. 1.

Ratio est, quia sola multiplicatio non variat propriam rationem peccati, in aliam rationem : sed ratio peccati mortalis omninò diversa est à ratione peccati venialis : Nam peccatum mortale, ex eo, quod sit offensæ Dei, & averfio à Deo summo bono est simpliciter quoddamodò malitiæ infinitæ, ideoque meretur pœnam æternam : peccatum verò veniale, cùm non averfio à Deo simpliciter, finitæ solùm, & levis est malitiæ, pœnamque temporalem ac finibilem meretur, at finitum quantumlibet multiplica-

tum nunquam adæquat infinitum ; quia finiti ad infinitum nulla proportio (ergò peccata venialia quantumlibet multiplicata etiam in infinitum , ratione solius multiplicationis nunquam fient peccatum mortale ; nunquam adæquabunt unum peccatum mortale in ratione offensæ Dei ; quia nec omnia simul avertunt à Deo ultimo fine , sicut unum tantum peccatum mortale. Itaque verba otiosa , mendacia jocosa & similia venialia quotidie millies repetita , nunquam per totum annum , nunquam per 100. annos efficient peccatum mortale ; quia illa venialia omninò disparata sunt , absque omni morali connexionione in materia vel

181. effectu aliquo hinc sequitur I. Clericum ex negligentia vel incuria quotidie omittentem aliquot versus , aut unum vel alterum Psalmum in officio divino : Opificem omnibus diebus dominicis & festis per horam circiter serviliter laborantem : jejunantem per totam quadragesimam quotidie modicum extra refectionis tempus sumentem &c. quantumvis per totum annum , vel quadragesimam notabilis quantitas omissorum Psalmorum : laboro-

borum fervilium : ciborum extra mensam sumptorum, concreascet & coacervetur, semper tamen toto anno solum peccare venialiter, & nunquam mortaliter. Intellige *per se* : secluso scilicet scandalo, contemptu, periculo, aliave malitia. Sic Suarez, Vasq. alijque cum Sarch. l. 1. moral. c. 4. Laym. l. 1. tr. 3. c. 7. n. 4. Quia nimirum tales actus non habent ullam moralem connexionem per distinctionem dierum, cum eorum obligatio cum quolibet die extinguatur.

Sequitur II. Qui vovit toto anno, singulis aut certis diebus (puta, dominicis, veneris aut Sabbathi) dicere *tria pater & ave*; dare modicam eleemosynam; vel simile opus bonum de se exiguum præstare, idque determinatim, ita ut quælibet oratio, vel eleemosyna, vel simile opus bonum cujuslibet diei onus sit (exclusâ intentione omisum uno die, supplendi altero) etsi toto anno omittat orationem illam, vel eleemosynam, semper peccat venialiter tantum. Ita DD. cit. & ratio iterum est : quia materia ejusmodi voti ex se levis est, & insufficiens ad peccatum mortale; neque per plures dies omissa

182.

ullam moralem connexionem vel continuationem sortitur, cum sit determinata ad singulos dies : ergò neque per plures dies, neque per totum annum omiſſa unquam peccatum mortale conſtituet.

183.

Però aliud dicendum eſſet, ſiquis talia voviſſet cum expreſſa intentione ſupplendi alio die, quod priori omiſſum eſt, aut ſi quis unâ principali intentione voviſſet orare 300. *Pater & Ave* : dare pauperibus 300. denarios &c. poſtea verò modificando actualem executionem, vel diſtributionem, decreviſſet diſtinctis diebus per annum dare ſingulos denarios, vel orare ſingula *Pater & Ave* &c. talis enim totum, vel longo tempore omittens, ſine dubio peccaret mortaliter : quia materia voti principalis gravis eſt, & ſufficiens ad peccatum mortale : diſtributio verò per tot dies non eſt votum, ſed modificatio voti quoad executionem : eo ipſo autem, quo principaliter vovit orare 300. *Pater & Ave*, aut dare 300. denarios, et ſi poſtea modificet per 300. dies, tamen intendiſſe cenſetur, quòd ſi uno die omitteret, altero compenſaret : & ideò vi intentionis principalis omiſſio unius diei

diei continuatur moraliter cum omiffione alterius diei : & fic tandem evadit quantitas notabilis mortalis. Dixi in re-
notanter, *venialia, quæ non habent moralem aliquam connexionem &c.* quia licet fola multiplicatio venialium per fe non poffit variare rationem peccati venialis, tamen per accidens ex circumftantia fpecialis connexionis morales in materia vel effectu caufato, peccatum, quod alias ex genere fuo foret veniale, hîc & nunc in individuo fit mortale v g. quando venialia fiunt cum intentione congregandi notabilem quantitatem fufficientem ad mortale : aut caufandi effectum mortaliter malum. Sic enim, qui furtis repetitis femper furatur quid modicum, nè fortè notetur, fed cum intentione colligendi magnam quantitatem ; is certè in primo, & fingulis furtulis peccat mortaliter : ut docent *Leff. l. 2. c. 12. dub. 7. Sanch. l. 7. moral. c. 21. Laym. Lugo &c.* Eadem eft ratio quoad effectus malos caufatos : ut fi quis intentione principali proponeret violare jejunium, vel feftum, nè tamen advertatur, repetitis vicibus femper aliquid modicum edit vel laborat.

rat. Ratio est, quia qui habet propositum proximo nocendi in re gravi, peccat mortaliter; & media semper participant malitiam finis intenti: sed talis habet ac retinet semper propositum nocendi proximo in re gravi; & singula furta minuta procedunt ex illo proposito tanquam ejus continua executio: & singula tanquam media ordinantur ad acquirendam rem alienam notabilem, ut finem mortaliter malum; ergo talis singulis furtis minutis peccat mortaliter; non tamen committit tot distincta furta mortalia, sed unum tantum; quia omnia furta minuta simul sub una intentione principali uniuntur, tanquam continua una executio illius intentionis læthalis.

184

Unde judica peccasse eum mortaliter, qui mensuras & pondera modicè falsificando, vino aquam, alijsque mercibus deteriores materiam miscendo, notabile lucrum collegit: item qui alienas vineas circumcurando uvarum multiplicavit pluralitatem. Quia in his casibus unum est malignum propositum circa objectum grave & mortale. Verum non tam facile judicabis mortaliter peccasse
ali-

alium, qui hodie àb uno non adeò divite duos pacios furatus est, absumpsitque ac deinceps abstinere proposuit: nihilominus post aliquot dies iterum nactus occasionem alios duos pacios eidem vel alteri abstulit: & eodem modo sæpius post propositum abstinendi, ad summam unius floreni pervenit, quia talis non unum propositum retinet: unde nec unum peccatum committit, sed plura venialia; nisi demum perveniat ad quantitatem valde notabilem duorum vel trium florenorum: tunc enim peccatum mortale non effugiet, si non ratione ablationis (quia forte non advertit) saltem ratione injustæ detentionis sive non restitutionis.

Similiter qui sæpius iterat mendacia jocosa, leves detractiones, levia convitia, vexatiunculas &c. advertens tandem alium, vel alios excitari ad gravem iracundiam, jurgia, lites, scandala &c. peccabit mortaliter ratione mali effectus causati, licet per mera peccata venialia.

DICES I. Juxta primam resolutionem 185. multiplicata venialia nunquam faciunt mortale. R. *distinguendo*. Si sint absque omni connexionem ad invicem in materia;

ria, vel effectu causato, *concedo* : si autem sint ita connexa, ut in exemplis allatis, *nego*. Neque enim tunc venialia propriè fiunt unum mortale, sed ultimum tantum, quod secundum se esset veniale, hic & nunc connexum cum præcedentibus fit mortale.

DICES II. Ultimus actus furti v. g. est ejusdem rationis cum præcedentibus : ergò erit etiam venialis sicut præcedentes : *distinguo antecedens* : est ejusdem rationis ex objecto & per se, *concedo* : ex circumstantia & per accidens, *nego*. Ratione enim connexionis cum præcedentibus actibus, habet ultimus actus aliquam circumstantiam complentem materiam, & damnum notabile, quam non habent actus priores.

DICES III. Ultimum furtum non plus nocet, quàm præcedentia : ergò omnia sunt tantum venialia : *dist.* iterum *antecedens*. Non plus nocet secundum se sumptum, *concedo*, ut est conjunctum cum præcedentibus : *nego*. Nam ultimo furto minuto aufertur integer talerus, vel ducatus, qui nondum erat ablati furtis præcedentibus.

DICES IV. Quomodo ergò salvabuntur famuli magnatum continuo auferentes, malè impendentes vel consumentes aliqua modica, & nunquam restituentes? R. illos excusari à mortali & onere restitutionis, partim per inadvertentiam; partim quia Domini Magnates in his non censentur valde invitati.

CONFERENCENTIA. XCV.

Vtrum furta venialia multiplicata facta à eodem diversis fiant peccatum mortale?

EXtra controversiam est, cum quis ex 186. directâ & formali intentione notabilem summam congregandi, furatur à diversis modica, peccare mortaliter, & obligari ad restitutionem: quia talis intentio est indubiè peccatum mortale, ex qua singula sequentia furta minuta, tanquam continua illius executio, eandem malitiam mortalem participant: & tunc Domini quàm maximè censentur invitati. An autem etiam peccet mortaliter, qui absque ejusmodi intentione principali magnam quantitatem congregandi, à diversis

his furatur modica, usque ad notabilem summam scienter concrefcentem, sunt pro parte negativa N. Medina, Angelus, Navarr. Tolet. & alij apud Patrit. hic. n. 48.

.187 RESOLUTIO sit affirmativa : longè verius est, talem tandem peccare mortaliter. Ita Patrit. cit. referens Less. l. 2. de iust. c. 12. dub. 7. Molin. Sanch. Laym. Lug. & alij.

Ratio est : quia licet talis minuta furando à diversis Dominis non inferat notabile damnum singulis seorsim & actualiter ; infert tamen notabile & grave damnum omnibus collectivè, seu ipsi communitati vel reipublicæ, saltem habitualiter ; quatenus nimirum si talis modus furandi non esset graviter prohibitus, maximæ sequerentur incommoda & inconvenientiæ contra bonum commune & indemnitatem Civium. Si enim cui-libet citra peccatum mortale licet tali modo ditescere, seu furtim magnam copiam congregare ex alieno, quæ foret facies Reipublicæ ? qui mores ? quæ securitas ? Deinde sequeretur posse aliquem si-

sine peccato mortali in venditionibus uti ponderibus & mensuris modicè falsificatis & minutis : quod tamen in omni Republica bene instituta meritò gravissimè prohibitum est, item sequeretur non peccare mortaliter eum, qui ex Granario vel Cellaria totius communitalis furatur magnam quantitatem : aut qui sine justo titulo tributa seu gabellas minutas exigeret à populosà communitate &c. quia talis singulos leviter tantùm læderet ; quæ tamen omnia sunt absurda : igitur &c. Advertit tamen hic Patrit. cit. ex Molin. Sanch. Lugo & Laym.

I. Universaliter, sive, quis furtis minutis furetur àb eodem, sive à diversis, ad contrahendum peccatum mortale, majori quantitate opus est, quàm illa, quæ simul ablata constituerent peccatum mortale. Quia scilicet Domini non sunt tam inviti propter furta successive seu per intervalla facta, quàm propter furtum notabile simul factum : & ordinariè non tantum damnum infert.

II. Major item requiritur quantitas, si plura furta minuta diversis ac pluribus fiant, quàm si eidem : quia tunc omnes

& singuli non tam grave damnum patiuntur, actualiter & communiter minùs inviti sunt ; ita quidem, ut *Molin.* duplo vel adhuc maiorem quantitatem requiratur in furtulis diversis Dominis, quàm uni factis Unde ait *Laym.* Eum, qui à triginta mercatoribus singulos pacios auferret, non peccaturum mortaliter, bene autem, si à eodem.

CONFERENCE. XCVI.

Quid dicendum de eo, qui vult committere omnia venialia, & sola mortalia vitare ?

S *Anch. l. 1. moral. c. 5. n. 4. Laym. L. 1. Str. 3. c. 5. n. 7. & alij apud ipsos* docent talem peccare mortaliter, quia qui vult se exponere periculo peccati mortalis, ille peccat mortaliter : sed qui vult committere omnia peccata venialia, vult se exponere periculo peccati mortalis, cum venialia sint dispositio ad mortale : igitur &c. Unde est illud celebre *S. Aug. tract. 12. in Ioan. minuta plura occidunt.* Cæterùm quia supra ab initio hujus materiæ jam resolutio data est, ex peccatis venialia.

nialibus etiam infinitis per se non fieri mortale, ideò sit

RESOLUTIO. Probabilius est, eum, 188. qui vult committere omnia venialia, per se non peccare mortaliter. Ita Granado, Salas, Castropal. Tom. 1. tract. 2. disp. 2. p. 9. Tamb. & alij.

Ratio est, quia malitia actûs interni sumitur àb obiecto, prout proponitur àb intellectu: sed obiectum hujus internæ voluntatis sunt solùm omnia peccata venialia, & nulla alia malitia proponitur ab intellectu, &c. Ad rationem in oppositum, verum non est, venialia semper ita esse proximas dispositiones ad mortale, ut quis volendo multiplicare venialia, eò ipso debeat censerì velle aliquod mortale; quia videmus plures, qui de venialibus non multùm curant: at quoad mortalia vel ipsum nomen abhorrent: itaque contraria sententia, & verba D. Augustini intelligenda sunt, venialia posse fieri mortalia per accidens juxta modos explicatos.

DE PECCATIS INTERNIS

Quia de peccatis externis oris & operis præter hæcenus dicta hîc nihil speciale dicendum super est, multa verò de peccatis internis seu cordis, ideò de his sit

CONFERENCE. XCVII.

189. **An motus primo primi, & secundo primi sint peccata ?**

Motus primo primi sunt, qui ex apprehensione objecti convenientis, vel disconvenientis excitantur naturaliter in appetitu sensitivo, vel ipsa voluntate, ante omnem tamen advertentiam vel deliberationem rationis superioris : nam sicut ex imaginatione seu apprehensione sensitiva objecti convenientis vel disconvenientis, ob naturalem subordinationem potentiarum, statim movetur intellectus ad agnosendum vel cogitandum idem objectum, sub eadem ratione convenientis vel disconvenientis sensibilis præcise, id est, secundum rationem inferiores ; ita etiam ex motu appetitus sensitivi, v.g. delectationis vel tristitiæ, ob

ob eandem sympathiam potentiarum, statim solet moveri voluntas ad similes motus delectationis vel tristitiæ, circa idem obiectum & secundum eandem rationem convenientis vel disconvenientis sensibilis, id est, secundum portionem inferiorem. Quamdiu tamen intellectus non advertit ad eos motus secundum rationem superiorem, quatenus scilicet sunt mali, inhonesti aut prohibiti, tamdiu manent *motus primò primi*. Hi ergò cum nullo modo sint voluntarij, sed omnem voluntatis liberum assensum, omnemque advertentiam ac deliberationem rationis superioris præveniant, nullo modo peccata esse possunt: nullo enim modo est in potestate voluntatis, quin vel ex actibus sensuum externorum, & phantasiæ, vel ex naturali dispositione qualitatuum, vel etiam operante diabolo in sensualitate, & ob naturalem connexionem ac sympathiam etiam in voluntate secundum portionem inferiorem excitentur vel continentur: etiam post advertentiam, vel deliberationem rationis superioris, ipsâ voluntate maximè nolente secundum portionem superiorem: at-

que ita tantum abest, ut motus illi peccata sint, quin sint materia maximi meriti.

190.

Porro *motus secundò primi sunt*, qui appetitu sensitivo vel ipsà voluntate excitantur, cum aliquali quidem, imperfectâ & semiplenâ advertentia, ac deliberatione rationis superioris, qualis ferè est in semidormientibus, qui licet malitiam motus vel actûs sui aliquo modo advertant, non possunt tamen perfectè attendere ad regulas rectæ rationis & honestatis, ut plenè & perfectè judicent esse malum vel inhonestum, quod agunt vel quo occupantur. Hi ergò motus secundò primi, etsi jam subsint aliquali & semipleno Dominio voluntatis, ut ea teneatur illos implere, nè factâ deliberatione ad plenum consensum pertingant; quod licet voluntas negligat, & complaceat vel consentire videatur, tamen ob imperfectionem advertentiæ & deliberationis non potest esse perfectus & liber consensus in malum, utpote non sufficienter propositum, ideoque non nisi leviter peccare censeri potest.

191.

RESOLUTIO : Motus, qui in sensualitate præveniunt simpliciter omnem in-

intellectus advertentiam , omnemque voluntatis consensum , non possunt habere rationem peccati propriè dicti. Ita communis contra *Caiet. Sor. & alios apud Vasq. 1. 2. 2. disp. 106. a. 2. & 3.*

Probatur autem ex conc. Trid. sess. 5. in Decret. de peccat. original. ubi definit concupiscentiam non nocere non consentientibus : atqui si motus sensualitatis secluso voluntatis consensu essent peccata , utique nocerent non consentientibus. Et ibidem supponit concilium tanquam certissimum , parvulum ante usum rationis non posse peccare : sed si motus sensualitatis omnem rationem prævenientes essent peccata , cur non etiam pueri ante usum rationis possent peccare ? deinde S. Augustinus pridem allegatus sæpius constanter asserit , omne peccatum necessariò esse voluntarium , ita quidem , ut *si voluntarium non sit , peccatum non sit* : ergò secundum ipsum motus omninò involuntarij , omnem rationem prævenientes , non possunt esse ullo modo peccata.

Dices I. Idem sanctus l. 5. *contra Julian. Pelag. c. 3.* concupiscentiam vocat

peccatum, non propriè & formaliter, sed impropriè, & originaliter, vel causaliter; quia nimirum ex peccato primorum parentum originem trahit, & ad peccatum trahit, si mentem superet &c. Nam sic seipsum pulcherimè explicat *L. de nuptijs & concupiscent. c. 23.* dicens de concupiscentia. *Vocatur peccatum, quia peccato facta est, cum jam in regenerasis non sit ipsa peccatum: sed contra.*

Dices II. Quamvis homo, exortâ jam apprehensione obiecti mali, motum sensualitatis seu appetitûs omninò cohibere non possit, potest tamen impedire, ne talis cogitatio in animo exoriatur, occupando se alijs cogitationibus bonis: ergò quando negligit impedire, cum posset & deberet, motus appetitûs in malum, indirectè voluntarius evadet, & ideò peccatum saltem veniale. R. id non esse contra resolutionem: tunc enim talis motus non prævenit omnem rationem.

CONFERENCE A. XCVIII.

An motus deliberati admissi sint
mortales ?

UT statum quæstionis capias scien-^{192.}
dum est, voluntatem circa motum
y g. venereum ratione jam plenè adver-
tente, & proponente ejus malitiam, se
posse quadrupliciter habere. I. Sic, ut
refugiat & positivè resistat, & mentem a-
liò divertere conetur. Et in hoc statu,
etsi motus totis horis duret, tantùm abest,
quòd homo peccet, quin præclarè mere-
atur. II. Habitâ quidem displicentiâ
simplici ac nolleitate talis motûs, atque
ita consensum negando, ejusque pericu-
lum excludendo, tamen vel non vel re-
missè nimis ac negligenter resistendo,
cùm facilè posset, & nulla justa causa per-
mittendi tales inordinatos motus subsit,
tunc saltem peccabit venialiter. III. Me-
rè negativè se habendo, & permissivè
(suspendendo actum contrarium) ac
permittendo motum impuræ delectatio-
nis ; & sic utique peccabit mortaliter ob
periculum consentiendi. IV. Sic, ut vo-
luntas plenè & positivè consentiat, eaque

delectatione frui velit, & tunc certò erit peccatum internum consummatum pro ratione materiæ mortale vel veniale. His præmissis sit

RESOLUTIO : Motus omninò deliberati, qui post plenam deliberationem, intellectu secundum rationem superiorem jam plenè advertente ac proponente malitiam, à voluntate pleno ac libero consensu admittuntur, in materia mortali v g. odij, vindictæ vel libidinis, sunt certò peccata mortalia. Ratio est, quia voluntariè tendunt in objecta mortalia. Quòd si autem ejusmodi motus deliberati sint, indirectè tantùm seu interpretativè voluntarij, scilicet in causa posita vel non ablata v g. turpia cogitando, aspiciendo, legendo, loquendo audiendo, tangendo &c. Unde vel jam de facto sentis oriri, vel oriturum prævides motum delectationis inhonestæ; tunc si causa posita vel non ablata licita sit, vel venialiter tantùm mala, & absit periculum consensûs, etiam motus illi liciti, aut venialiter tantùm mali erunt; ut puta si exerceas talem actionem ob causam honestam, necessariam, utilem (studendo, con-

confessiones audiendo, medendo partes
genitales &c.) tunc motus illi excluso
consensu directo, culpâ vacabunt. Aut
si exerceas talem actionem ex curiositate,
levitate, aut joco, & iterum absit pericu-
lum consensûs, motus illi venialem cul-
pam non excedent. Excipe nisi actiones
illæ secundum se & ex obiecto essent val-
dè turpes, & ad libidinem provocantes,
seu notabiliter influentes in commotio-
nem veneream: tunc enim sine justâ
causâ eas exercere seu non desistere, mor-
tale est secundum omnes: Si denique
advertis periculum adesse proximum
consentiendi in ipsum motum, vel opus
turpe, & nihilominus pergis, vel non ab-
rumpis actionem, censeris interpretativè
omninò consentire in peccatum & pec-
care mortaliter, secundum omnes.

CONFERENCE. XCIX.

193.

**Motus deliberati permissi an mor-
tales?**

RÉSOLUTION. Motus deliberati
purè permissi, sunt peccata morta-
lia, nisi voluntas saltem eliciat nolle ita
tem

tem seu simplicem displicentiam. Ita *Patrit. n. 14.* hic citans Sanch. & Laym.

Ratio est : quia voluntas si nullum omninò eliciat actum contrarium motui circa obiectum malum, deliberatè & perfectè propositum ac valde inclinans ad consensum illicitum, moraliter est exposita proximo periculo consensûs : ergò ad evadendum hoc periculum peccati mortalis, voluntas ad minimum debet habere actum contrarium nolletatis & aversionis à tali motu ; qui licet inefficax sit ad reprimendum ipsum motum, est tamen efficax ad cohibendum, vel impediendum liberum voluntatis consensum, quippe cui directè opponitur. Sicque habito tali actu contrario nolletatis seu displicentiæ simplicis, voluntas non tenetur sub mortali positivè resistere illis motibus illicitis, sed potest eos permittere, tanquam insufficientes ad inclinandam voluntatem ad consensum, dummodò interea absit periculum pollutionis.

Dixi : *voluntas non tenetur sub mortali positivè resistere* : quia si id facile possis, nec habeas justam causam eos permittendi

di (v.g. àb equitando desistere) peccatum veniale est, ut omnes fatentur : nulum autem peccatum tibi erit, si habeas justam causam tales motus permittendi cum alijs equitando. Quare consultissimum remedium suggerit *Patrit. cit. n. 16.* animum divertere ad alia objecta non mala, præsertim quæ te multum afficiant : quod ipsum erit indirectè positivè resistere, sanctum ac laudabile.

CONFERENCENTIA. C.

De propositis & desiderijs malis absolutis.

RESOLUTIO. Proposita & desideria absoluta rei malæ sunt semper mala ; ut si proponas vel desideres *mechari, furari, occidere* : item in die jejuniij *vesci* carnibus, cænare &c. Ita omnes. 194

Ratio est evidens: quia actus internus habet suam bonitatem & malitiam àb actu externo, tanquam suo immediato objecto : atqui propositum vel desiderium absolutum & efficax tendit in actum externum ut fiendum circa suum objectum à

à parte rei, secundum omnem suam malitiam cognitam : neque potest abstrahere à malitia vel prohibitione ullà actus; sicut ipse actus . v g. occidere, vel comedere carnes, hîc & nunc non posset fieri, nisi malus & prohibitus : ergo illa proposita vel desideria semper sunt mala pro ratione materiæ. Unde in eorum confessione semper aperiendæ sunt omnes circumstantiæ in confessione ipsorum actuum necessario explicandæ. Eg. proposui vel desideravi peccare cum conjugata, moniali, consanguinea : occidere Patrem, Fratrem, Clericum : furari rem sacram in tanta quantitate &c. Cùm enim illi actus interni efficaces tendant in actum externum, ut finem & terminum, semper totam ejus malitiam participant. Idem dicendum de gaudio vel delectatione ex re illicita jam patrata ob eandem rationem. Porro intelligenda est resolutio de propositis & desideriis efficacibus rei malæ pro tempore præsentis, dum scilicet mala est : sic enim illicitum non est die veneris habere propositum vel desiderium comedendi carnes die dominica : vel desiderare uxorem pro-

ximi post ejus mortem, quando libera erit à lege viri.

CONFERENCE A. CI.

De propositis & desiderijs conditionatis.

RESOLUTIO I. Licitæ sunt proposita & desideria conditionata sub conditione reverà auferente malitiam actûs propositi per intellectum, & reipsâ non subsistente : idque non tantum in ijs, quæ solo jure positivo prohibentur, *ut vellem hodie comedere carnes, nisi esset dies veneris* ; sed etiam de ijs, quæ sunt intrinsecè mala, ita tamen, ut in aliquo statu, vel casu possint esse licita & bona ; si nimirum considerentur sub conditione talis statûs vel casûs : *ut vellem prædari, si Deus permetteret : ducere hanc in uxorem, si antea uxoratus non essem, nisi sacerdos vel Religiosus essem &c. Sanch. lib. 1. moral. c. 2. n. 24. Vasq. Leym. & comm.*

Ratio verò est : quia actus isti inefficaces tendunt in actum externum, non ut finem vel terminum fiendum à parte rei, sed præcisè ut in obiectum propositum per intellectum ; ideoque à eo non plus ma-

malitiæ sumunt, quàm proponatur per intellectum; sed intellectus proponens obiectum sub tali conditione auferente omnem malitiam actûs, nullam in actu malitiam ponit, ut patet: ergò nullam inde sumit malitiam ejus desiderium vel volitio conditionata & inefficax. Unde etiam tibi jure naturæ interdicti sint isti actus externi v.g. Religioso ducere & cognoscere uxorem: quia tamen non desideras absolutè & efficaciter, sed solum sub conditione, sufficit tibi matrimonium reverà cogitari posse in eo statu, quo tibi interdictum non esset. Cæterum negari non potest, actus ejusmodi nisi bono aliquo fine vestiantur, ordinariè ut minimùm otiosos esse, & venialiter malos; imò sà *V. peccatum*: vocat *periculosos*: & Cajet. eodem *V. fatuas & diabolicas tentationes*. Proinde maximè cavendum in materiâ luxuriæ, ne quis ejusmodi actibus, quantumvis conditionatis & inefficacibus, diutiùs immoretur & seriò complaceat non sine periculo culpæ mortalis. Et ideò sit

196.

RESOLUTIO II. Illicita sunt omnino desideria conditionata, omnesque vo-

litiones, velleitates, ac complacentiæ simplices de rebus quibusvis malis, sub tali conditione, quæ nullo modo aufert malitiam actûs, etiam si à parte rei poneretur, ac poni posset: Ita *Sanch. & Laym. cit.*

Ratio est: quia licet consensus conditionatus nihil ponat in rerum natura ex parte objecti voliti, in voluntate tamen ponit actuale affectum committendi aliquod peccatum, exceptâ solâ illâ conditione, quæ non aufert malitiam peccati; ac proinde eadem culpa erit velle illud peccatum cum tali conditione: at tunc esset sine dubio volitio mortalis: ergo & nunc.

Hinc sequitur sequentes omnes peccare mortaliter, quorum unus dicit, *frangerem jejunium, si carnes vel cenam haberem*: alter vellet inebriari, scortari, machari, si pecuniâ haberet vel occasionem. Tertius adulterium cum hac committeret, nisi infamiam vel pœnam timeret: Quartus vellet fornicari, si religiosus vel sacerdos non esset, omnes enim hi habent actuale affectum ad talia peccata.

Petes, quid sentiendum de marito di-

cente, si Deus vellet uxorem meam mori, plurimum gauderem? R. Si maritus significat affectum antecedentem ad divinam voluntatem, quia scilicet vellet Deum velle uxorem mori, idem erit, ac optare ipsam mortem uxoris; ideoque, si injustè, peccaturum mortaliter: si verò significat affectum solum consequentem ad voluntatem divinam: quòd nimirum postquam Deus voluisset uxorem mori, cum gaudio vellet voluntatem suam conformare cum divinâ, de se actus optimus est, solummodo tamen omni maligno affectu in uxorem, & complacentia de malo ipsius. Atque hoc omninò securum est, si uxor chara sit, suspectum valdè si sit exosa. Ut notat Sanch, L. I. Moral, c. 2. n.

29

CONFERENCE II.

De delectationibus morosis.

198. **D**Electatio morosa propriè est *simplex complacentia voluntaria de re illicita, sine intentione eam opere implendi*: dicitur autem *morosa*, non à mora temporis, cum fieri possit in instanti, sed à immoratione consensûs, quia nimirum voluntas

tas libero consensu in solo motu delectationis circa opus cogitatum immoratur & acquiescit, absque intentione ulterius tendendi in opus ipsum.

RESOLUTIO : Omnis delectatio morosa, voluntaria ac absoluta de re cogitata formaliter mala, est peccatum pro ratione materiae, mortale vel veniale. Est communis. *D. Thom. 1. 2. q. 74. à. 8. Navarr. Less. Sanct. Laym. Marchant. aliorumque cit. à Patrit. hic. n. 22.*

Dicitur I. *Est peccatum.* Patet exscript. ad Galat. 5. *Manifesta sunt opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, impudicitia &c.* Certum autem est delectationem morosam veneream esse immunditiam & impudicitiam cordis : ergo est inter illa peccata, de quibus ibidem dicitur : *qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt* : & docet perspicue S. Aug. l. 12. de Trin. c. 12. *Totus homo damnabitur*, nisi hæc, quæ sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, peccata per Mediatoris gratiam remittantur. Accedit ratio : quia omnis actus humanus accipit bonitatem & malitiam suam per se pri-

mò à suo immediato obiecto, ut sit ejusdem bonitatis vel malitiæ. cujus est obiectum : sed delectatio morosa voluntaria est verus actus humanus, cujus obiectum est res vel operatio formaliter mala: ergò omnis ejusmodi morosa delectatio ejusdem malitiæ peccatum est.

Dicitur II. *Pro ratione materiae*: id est: delectatio morosa est peccatum ejusdem speciei cum peccato cogitato, ut proinde in confessione semper explicandum sit obiectum cogitatum, de quo quis delectatus fuit, quoad speciem & numerum. Sed nunquid etiam quoad circumstantias? R. cum communi & recepta doctrina apud *Azorium l. 4. c. 6. q. 3* & *Sanch. l. 1. moral. c. 2. n. 11*. Ita distinguendum esse, quando delectatio morosa fertur in obiectum secundum totam ejus malitiam, ita ut ipsæ etiam circumstantiæ directè volitæ & intentæ sint, utique necessariò explicandæ in confessione erunt circumstantiæ obiecti, tanquam obiectum parziale: ut si v.g. delectatus es in cogitato parricidio: vel fratricidio: in cogitata copula cum conjugata, consanguinea, moniali &c. quatenus tales sunt;

sunt ; teneberis sanè eas circumstantias explicare : quia tunc delectatio plenam ac integram operis externi malitiam & speciem sortitur, ac proinde sicut in ipso opere externo, ita quoque in ejus morosa delectatione eæ circumstantiæ aperiendæ sunt. At verò quando delectatio morosa fertur in obiectum, non secundum totam suam malitiam, sed secundum partem tantum, ita ut substantia tantum, non autem circumstantia volita vel intenta sit, licet cognita, indirectè etiam volita censerì possit ; ut si delecteris de cogitatâ copulâ cum fæmina apprehensa præcisè ut non tua, minimè autem, ut alteri nupta, consanguinea vel sacra est, sed solum ut formosa, tunc quia non sortitur totam operis externi malitiam, ad speciem simplicis fornicationis vel impudicitiae reducitur, & ideo circumstantias illas explicare necessum haud est.

Dicitur III. de *re mala*. Sive deinde sit mala intrinsecè, sive extrinsecè tantum, dummodo sit formaliter mala & prohibita. Ut si die veneris delecteris de cogitata comestione contra legem, vel

in odium legis Ecclesiasticæ. Hoc tamen est discrimen inter rem intrinsecè & extrinsecè malam, quòd quando res est intrinsecè mala, & lege naturæ prohibita (ut *fornicatio*, homicidium &c.) tunc delectari etiam de substantia actûs secundùm se erit illicitum & peccatum. cum enim malitia per se, & ab intrinseco illi actui insit, non stat delectari de substantia, & non de malitia, nisi per aliquam conditionem possibilem malitia separetur; ut in desiderijs conditionatis explicatum est: at verò quando res est solum mala extrinsecè, quia lege positiva prohibita, ut *comestio carnis, vel cæna in die jejuniij*, quia substantia actûs secundùm se bona & licita est, licita quoque erit delectatio de substantia talis actus, præcisa per intellectum prohibitionem legis; quia appetitus rationalis malitiam excludit, & appetitus sensitivus illam non attingit, sed in solam tendit comestionem externam secundùm se bonam. Alia est ratio, si delecteris de peccato omissionis contra legem positivam v.g. de omissione sacri, aut horarum; in his enim nulla est substantia actûs, de qua posses delectari,

ctari, præcisâ malitiâ contra legem. Pos-
ses tamen delectari de omissione sacri,
abstrahendo à Dominico vel festo die :
de omissione horarum inculpabiliter fa-
ctâ, quantum ad carentiam illius labo-
ris, eo casu à omni malitia separatam,
uti resolvit *Tamb. L. 10. c. 5. §. 1. n. 2.*

Dicitur IV. *voluntaria absolute* : vo-
luntaria, inquam, cum consensu expres-
so, vel interpretativo, aut permissivo.
Delectatio absoluta, quæ scilicet nullam
habet conditionem excusantem à pecca-
to.

CONFERENCENTIA. CIII.

Quid dicendum de delectatione
speculativa ipsius cogitationis
rei malæ ?

RESOLUTIO : delectatio morosa 199.
speculativa tantum ipsius cogitati-
onis vel speculationis rei illicitæ : au-
de rei illicitæ modo, inventionem, artifi-
cio, ita ut objectum formale & ratio de-
lectandi non sit ipsa res illicita, sed solum
rei illicitæ cogitatio vel modus, per se
mala non est, secluso periculo labendi in
aliam delectationem vel consensum

mortalem. Est tota Patrit. hic n. 26. qui refert D. Thom. estque communis. Explicatur.

Dicitur I. *Mala non est delectatio de ipsa cogitatione, cognitione, speculatione rei illicita.* v.g. legendo, studendo, confessiones audiendo, intelligis varias peccatorum species, modos miros & artificiosos, & inde gaudes ac oblectaris, non de peccatis, sed peccatorum cogitatione seu cognitione acquisita, per se non peccas. *Ratio est:* quia talis est delectatio, quale est obiectum: sed obiectum hujus delectationis, nimirum ipsa delectatio vel cognitio rei malæ, per se mala non est, quia intellectus naturaliter fertur in obiectum suum verum, quod æquè reperitur in rebus malis ac bonis: nec minus intellectui bonum est verum seu veritas de malis, ac de bonis rebus: igitur &c.

Dicitur II. *aut de rei illicita modo, inventione, artificio, &c.* ut si legens libros, spectans comædiam, duellum, pugnam injustam, contemplansque miros & artificiosos modos ac inventiones furandi, hominem occidendi, faminam decipiendi,

endi, sponsam rapiendi &c. oblectâris non de ipsis rebus malis factis, vel faciendis, sed solum de modo vel inventione curiosa, subtili, artificiosa &c. *Ratio recurrit*: quia voluntas non tunc delectatur de malo, ut malum est, sed de aliqua ratione boni in malo seu peccato inventa; utpote curiosa ac subtili inventionem, dexteritate, fortitudine, quæ æquè reperiri ac oblectari possunt in rebus illicitis ac bonis: imò fieri potest, ut cogitatio vel modus delectet, etsi res ipsa maximè displiceat. Ita enim cùm audimus furta, fraudes, infidias, mirâ dexteritate patrata, ridere solemus, atque delectatione affici, non quòd de malo gaudeamus, sed quòd curiosa naturaliter delectent. Sic spectas duellum, vel aliam rem malam, potes delectari, & ridere, quòd subtiliter & ingeniosè aliquid agatur, licèt factum ipsum maximè displiceat.

Dicitur III *Per se mala non est*: ex se 200 enim omninò indifferens est ejusmodi speculativa delectatio, potens esse bona vel mala. I. *bona ac optima erit*, si ita delecteris ob finem bonum; utputa in

ordine ad docendum, confessiones excipiendum, ad tibi vel proximo malum cavendum. 2. *mala venialiter erit*, si sit otiosa, curiosa, levis, vel ad nullum bonum finem directa. 3. *mala mortaliter erit*. Si ita delecteris, ut ad finem mortaliter malum, v g peccatum imiteris : aut si adsit periculum labendi in aliam delectationem, vel consensum mortalem; quod vel maximè timendum in materia venerea. Unde 4. voluntaria talis speculativa delectatio in imaginatione de rebus turpibus (secluso bono fine, qui mentem aliò divertat) practicè loquendo semper peccatum mortale est. Uti rectè advertit *Tambur L. 10. c. 1. n 8.*

Ratio est : quia delectatio de imaginatione rerum turpium, practicè & moraliter loquendo, nunquam sistit in sola imaginatione, sed ex se, propter sympathiam & connexionem potentiarum naturaliter concitat motus inordinatos appetitûs sensitivi, atque ipsam commotionem libidinofam spirituum genitalium. Quid enim magis commovet hominem ad turpia, quàm ipsa turpia seriò imaginari? cùm ergò eam commotionem libi-

bidinosam nunquam liceat procurare, nunquam etiam licebit talia turpia imaginari, etiam cum sola speculatione imaginationis.

CONFERENCE. CIV.

An licitum sit delectari de re materialiter tantum mala?

Sensus quæstionis est, an liceat delectari vel gaudere de pollutione, fornicatione, adulterio, homicidio, perjurio &c. factis inculpate in somno, ebrietate, à mentiâ, ex ignorantia vel errore invincibili? v g. si cognovisses faminam invincibiliter putans esse tuam, aut occidisses hominem inculpabili errore credens esse feram.

RESOLUTIO I. illicitum est delectari de re materialiter mala secundum se. Ita communis & certa doctrina apud Sanch. l. 1. c. 2. n. 16. 201.

Ratio & regula generalis ab Azorio & Sanchez assignata est. Quoties causa excusans à peccato factum exterius, non etiam reperitur in ipsa delectatione (vel desiderio) tunc licet factum culpâ sit liberum, non tamen libera erit à culpa ejus

jus delectatio vel desiderium : atqui facta illa enumerata, & similia, de se & natura sua intrinseca mortalia sunt, & ex solo defectu rationis ac voluntarij, vel ob ignorantiam invincibilem, excusantur à culpa mortali ; ipsa verò delectatio de ijs voluntariè suscepta caret omni ejusmodi causâ excusante, quia plenâ rationis libertate tendit in illa obiecta simpliciter mala : igitur delectatio morosa de re materialiter mala, secundum se semper est illicita, & tale peccatum, quale esset ipsum peccatum, si voluntariè fieret, mortale, vel veniale.

Dices : talis est delectatio, qualis est actus ipse : ergo si actus fuit licitus, & delectatio ipsius licita erit. R. dist. anteced. si causa liberans actum à culpa, reperiatur etiam in delectatione, con. anteced. si non neg. anteced. cum conseq. sic enim licet delectari de furto facto in extremo necessitate : de homicidio facto ob necessariam defensionem &c. quia eadem libertas eadem est in facto & delectatione, & causa liberans factum à peccato, etiam currit in delectatione ; quod non fit in proposito resolutionis.

RE.

RESOLUTIO II. Non item illicitum 202.
est delectari de re materialiter mala sub
ratione aliquâ boni. Ita DD. citandi.

Ratio est : quia licitum est gaudere
de re materialiter mala cum reduplica-
tione, quatenus nim. facta cum causa ex-
culante à peccato v g. ut si evigilans, com-
pertâ pollutione, exultes, quod in somno
facta sit inculpatè, & non in vigilia : hoc
enim perinde est, ac gaudere, quòd eo
facto non peccaveris : hoc autem sine
dubio bonum est : igitur &c. Deinde
consentiunt omnes licitum esse gaudere
de re materialiter mala, quatenus causa
fuit alicujus boni effectûs secuti, seu po-
tius de ipso effectû bono secuto : ut quod
ex pollutione involuntaria cessârit ten-
tatio vel infirmitas ; vel quòd ex perju-
rio inculpatè ex ignorantia factò, homo
liberatus sit à morte : vel quòd ex homi-
cidio inculpabiliter commisso tibi mul-
ta hæreditas obvenierit &c. Talis enim
delectatio vel gaudium nullo modo ten-
dit in objectum, ut malum est, sed poti-
ùs in ipsum effectum bonum secutum, ut
patet, *ex communi Vasq. 1. 2. disp. 115. c. 3.*
Sanch.

Sanch. l. 1. c. n. 18. Less. l. 4. c. 3. n. 140. & alij.

CONFERENCE. I A. CV.

An desiderare rem materialiter
malam sit licitum ?

203.

RESOLUTIO: desiderare rem materialiter tantum malam (puta fornicationem, homicidium fiendum in somno, ebrietate, vel ignorantia invincibili &c.) peccatum mortale est, ejusdem speciei cum actu desiderato.

Ratio est: quia desiderium illud deliberatè ac voluntariè tendit in obiectum naturam suam simpliciter malum, ac peccatum mortale: & quod formaliter non fit tale, ex sola indeliberatione & involuntario excusatur; adeò ut causa excusans peccatum non reperiatur in desiderio. Quia ergo ejusmodi desideria verè formaliter & intrinsecè mala sunt, nullo etiam fine bono cohonestari poterunt. Quis enim dicat licere, ad finem aliquem bonum optare & velle homicidium, vel adulterium committere in ebrietate? & si hoc, cur non etiam alium ebrium vel amentem ad idem committ-

ten-

tendum instigare ? cur non licebit virgini optare sibi vim inferri ab ebrio ad bonum finem, v g. consequendi ejusdem utile conjugium ? quæ tamen omnium sensu insana sunt. Igitur

Dices : non pridem dictum est, licitum esse affectu simplici desiderare, ut ²⁰⁴ pollutio merè naturalis & omninò involuntaria in somno eveniat, ob aliquem finem bonum, v g. tentationis sedandæ, vel sanitatis recuperandæ, secundum communem doctrinam : cur ergò eadem ratione non liceat desiderare fornicationem aut homicidium, aliaque peccata ? R. magnum intercedere discrimen inter fornicationem, homicidium &c. & inter pollutionem ; quia fornicatio, homicidium &c. non sunt actus merè naturales, sed ex sua natura petunt esse actus morales ac liberi, sive hominis voluntati subiecti : & cum intrinsecè mali sint, etsi ex defectu voluntarij possint excusari à culpa, non ideò à culpa excusabitur eorum desiderium voluntarium. At verò pollutio vi naturæ proveniens nullatenus est actus humanus, nec voluntati hominis subiectus, sed est actus quidam,

dam, & evacuatio naturalis naturæ ad instar sudoris, aliarumque expulsiōum; & sic facta omni prorsus culpâ vacat, non ex defectu voluntarij vel liberi, sicut fornicatio vel homicidium, sed quia naturâ suâ effectus merè naturalis est; & ideo voluntariè in eam tendere nullam contrahit malitiam: ergo sicut de ea sic facta gaudere, ita etiam ut sic naturaliter eveniat in somno, propter bonum finem, desiderare licitè possumus; intellige semper *desiderio vel affectu simplici & inefficaci*: & dummodò illud desiderium simplex non sit ita intentum, ut moraliter evadat efficax, & probabiliter credatur fore causa ipsius pollutionis: tunc enim esset moralis & volita.

CONFERENCENTIA. CVI.

Delectatio morosa diversis statibus applicata.

Resolvendum est hîc breviter qualiter peccent soluti delectationibus morosis: & quomodo sponsi, ac vidui: & denique conjugati in absentia alterius partis de se invicem cogitantes: quare pro primis sit

RE.

RESOLVTIO. I. Illicita mortaliter est omnis delectatio morosa venerea solutis, captata, admissa, permessa, aut ex ipsa copula cogitata, siue absolute siue cum conditione si esset sua, vel ius: aut ex quocunque alio acta, cogitatione, imaginatione, aspectu; tactibus, osculis, amplexibus, nulla etiam admissa parvitate materiæ à mortali excusante. Patent omnia ex dictis.

RESOLVTIO. II. Sponsis etiam illicita ^{205.} est mortaliter omnis delectatio sensibilis venerea directe voluntaria, captata, admissa, permessa, tam ex ipsa copula futura cogitata, quam ex cogitationibus aspectibus, tactibus, osculis, amplexibus libidinosus, *Navar. c. ib. n. 9. alijsque citatis sanct: l. 9. de Matrim: d. 47.*

Ratio est, quia delectatio venerea tendit in copulam ut præsentem, & reipsa pollutionem inchoat: at copula ipsis in eo statu adhuc mortaliter illicita est secundum communem DD. sententiam: ergo & delectatio. Cæterum ipsa oscula, amplexus, & tactus non nimis impudici, & notabiliter moventes ad libidinem inter sponso, cohonestantur ex
Y
spon.

sponsalibus, maxime si fiant ad bonum finem, amoris conciliandi vel contestandi, etsi præter intentionem sequatur non nulla commotio sensibilis, dummodo absque periculo consensûs vel pollutionis. Ita cit. Navar. & Sanchez.

Porro liciti sunt sponsis, non tantum consensus in ipsam copulam ut futuram, cum is in promissione matrimonij implicitè includatur; sed etiam desiderium ac gaudium de futura copula, ejusque delectatione capienda. Quia enim ex sponsalibus contractis talis copula & delectatio aliquando futura est, licitè utique in eam consentire & delectari possunt.

206. RESOLUTIO III. Viduis illicita quoque est mortaliter omnis delectatio morosa venerea de copula præteritâ tempore matrimonij habitâ. Ita Navar. c. 16. n. 10. Corduba Lopez. Vasq. Sanch & alij.

Ratio est: quia nimirum viduis non est amplius licita illa copula delectabilis, itaque nec licita est actualis delectatio naturâ suâ in copulam tendens, eamque inchoans. Licita tamen ipsis manens gaudium, complacentia, approbatio, ac

ac etiam delectatio rationalis tantum voluntatis de copula præterita & delectatione annexa. Habent enim obiectum licitum, quia licita fuit illis copula & delectatio, nec tenentur eam modo reprobare, nec detestari. jta *omnes*.

Dices. Plus est approbare, quam delectari tantum: sed viduis licet approbare copulam habitam cum parte emortua: ergo & de illa delectari. *Confir:* Conjugibus licet delectari sensibilibiter de copula præterita & futura, ergo idem licet sponsis de futurâ, & viduis de præteritâ. *R. dist.* majorem: plus est approbare, quam delectari delectatione rationali tantum in voluntate: Con **M**: & idèò talem delectationem etiam concedimus sponsis & viduis plus est approbare, quam delectari delectatione sensibili venerea: neg: **M**. Hæc enim delectatio, quia naturâ suâ tendit ad Copulam, non potest esse licita, nisi quibus licita est copula. & con: min: dist: eodem modo consequ. ergo & de illa delectari delectatione rationali in voluntate, consensibili venereâ: nego consequ. Unde ad *confirm:* negatur consequentia & paritas

ritas. Nam Conjugibus semper licita est copula, & ideo etiam eius delectatio: sponſis autem copula pro nunc non licet, sed licebit & non licet amplius, sed licuit tantum.

208. RESOLUTIO. IV. Conjugatis sicut per se semper licita est ipsa copula, ita etiam semper eis licita est morosa de illa delectatio quaecunque: & omnia ad copulam dispositiva inter sese, utputa cogitationes, aspectus, colloquia oscula amplexus, tactus quicunque.

Ratio est, quia cui licitus est finis, etiam media ad illum finem dispositiva licita esse debent & quidem si prædicta fiant ad honestum finem, utpote præparandi ad copulam aut etiam amorem coniugalem contestandi, omnia culpa vacabunt: si verò fiant absque animo copulandi solius delectationis gratia, culpam venialem non excedunt, tanquam ex cessus in re aliàs licita. Duobis tamen sub mortali exceptis. I. quando id fit cum manifesto pollutionis prævitæ periculo, nisi sint in loco, ubi statim copula haberi potest. II. excluso omni coitu innaturali etiam leviter tantum inchoato, & animo non

non extra consummandi. ita *Sanch L 9. disp 17. 44. 45. Dian. p. 2. tract. 17. Resol: 37. Narchant. Trib. p. 2. Tract. 7. Tit: 2. in appendice & aly.*

Quin etiam coniugibus licita manet delectatio morosa venerea (dumodo absit periculum pollutionis) etiam quando absente altero coniunge, copula haberi non potest, aut aliunde ab extrinseco impedita esset ita ex communiori *Sanch: cit: Disd: 41. à n. 13.* Ratio iterum est: quia talis est delectatio, qualis est actus: sed etiam tunc copula coniugibus suapte naturà ab intrinseco licita est, & solum per accidens impeditur àb extrinseco; utpote per absentiam alterius coniugis, vel per super venientem impotentiam, infirmitatem, puerperium &c. I Etiam, si ob incestum commissum conjux amisisset ius petendi debitum licet enim ei adhuc reddere; consequenter etiam delectari. Denique apud omnes in 920. confesso est, peccare mortaliter coniugem, dum in actu coniugali cum propria coniuge imaginatur sibi aliam feminam vel personam carnaliter delectam! aut efficaciter desiderando eam

hic & nunc habere loco coniugis (& hoc est mentale adulterium) aut morosè solum delectando se in imaginatione alterius personæ, quasi præsentis loco coniugis quod est objectum hic & nunc mortaliter illicitum.

CONFERENCE. CVII.

343. De peccato ex consuetudine.

Peccatum ex consuetudine dicitur, quod vi habitûs per frequentatos actus acquisiti, quasi naturali impetu omnino indeliberatè committitur, Talia in plurimis sunt consuetudines blasphemandi, peierandi, detrahendi, mentiendi, & forte etiam morosè delectandi in Venereis. Quæritur ergo hîc, qualiter peccata ex consuetudine sint peccata in sua causa, scil: ipsâ consuetudine contracta, & non deposita: itaque fit.

RESOLUTIO. I. scienter & voluntariè frequentatis actibus contrahens consuetudinem peccandi (blasphemandi, peierandi, mentiendi &c) graviter & dupliciter peccat mortaliter, l. ipsâ actuali blasphemiâ, vel simili peccato

Cato. 2. voluntariè ponendo causam secuturis blasphemys, vel similibus peccatis. ita *Patrit: noster hic cap: 6. n. 52.*

Ratio est, quia licet secutæ blasphemix ex consuetudine vel habitu contracto formaliter, peccata non sint ob defectum voluntarij, si omninò indeliberatè & naturali quasi impetu fiant, ipsa tamen voluntas ponendi earum causam, scil: consuetudinem per frequentatos actus, sufficienter voluntaria fuit; ideoque duplicatam sortitur malitiam, vnam à actu deliberatè frequentato, alteram à prævisis indirectè saltem volitis, etsi materialiter tantùm malis.

RESOLUTIO. II. Ille, qui voluntariè ita contraxit consuetudinem peccandi, blasphemandi, peierandi &c. tenetur sub peccato mortali operam dare, ut eam consuetudinem vincat, atque deponat. idem qui supra. n. 53. 344.

Ratio est, quia advertens suam pravam consuetudinem blasphemandi &c. & quantùm potest deponere non conatur, censetur eam velle & approbare? & consequenter etiam indirectè censebitur velle ipsas blasphemias ex illa consuetu-

dine factas, ideoque peccat formaliter, imò manet in continuo statu peccati mortalis omissionis. atque ita ipsæ blasphemix ei in peccatum imputantur tanquam indirectè voluntariæ in sua causa, malâ scil: consuetudine voluntariè non ablata. Tenetur itaque talis consuetudinarius non tantum dolere de præteritis peccatis, blasphemys, perjuris, execrationibus &c. atque firmum propositum abstinendi concipere? sed etiam seriò proponere propinquas occasiones cavere, quatenus fieri potest sine magno incommodo: ut cum *Sagr. Valent. & alys*, optime notat *lajm: l. 1. tr. 2. c. 3. n. 6.*

345 RESOLUTIO. III. Postquam pœnitens pravam consuetudinem ita blasphemandi, peierandi &c. efficaci proposito detraxit, debitumque conatum eam deponendi adhibuit, tunc consequentes blasphemix ex vi eiusdem consuetudinis inculpabiliter contra voluntatem & conatum, quasi naturali impetu erumpentes, nullo modo amplius ad peccatum imputari poterunt. ita cit. *Patrit. n. 55. &c.*

Ratio est: quia tunc non sunt amplius
ullo

ullo modo voluntariæ, nequè in se directè (ut supponitur) nequè indirectè in sua causa sive consuetudine, ut pote iam voluntariè & efficaciter retractata, ut proinde amplius voluntaria censerì non possit.

*CONFERENCENTIA. CVIII.**De Peccatis ex contemptu.*

Peccatum ex contemptu dicitur, quod ex contemptu Legis vel Legislatoris committitur: ut cum quis ideò peccat, aut legem vel præceptum transgreditur quia non vult subiectus esse Legi ex indignatione erga Legem aut Legislatorem.

Differunt porrò peccare *ex contemptu*, & *cum contemptu*, in eo, quòd transgredi Legem *ex contemptu* contingat, quando contemptus est causa transgressionis, ita scil: ut quis ideo nolit servare Legem vel præceptum quia contemnit præceptum vel præcipientem? etsi abesset talis contemptus, non transgrediretur. *cum contemptu* autem transgredi legem, vel præceptum est, cum quis quidem de facto

facto contemnit præceptum vel præcipientem: is tamen contemptus non est causa vel motuum transgressionis: sed, sicut stante illo contemptu, posset adhuc fervare legem ex alio motivo, utpote quia timet pœnam; ita etiam, absente illo contemptu, adhuc transgredetur legem ex alio motivo, vel vitiosâ affectione, hoc notato sit.

247. RESOLUTIO. I. Transgressio cuiuscunque divinæ vel humanæ Legis vel præcepti, in quacunque materia quantumvis minima, ex *contemptu formalis & iniusto* ipsius Legis vel Legislatoris, præcepti vel præcipientis, est *peccatum mortale, & speciale formalis inobedientia*. Est doctrina certa & orthodoxa. Probatur primò *auct. D. Bernardi lib. de præcepto & Dispensat.* ubi dicit: Contemptus in omni specie mandatorum pari pondere gravis & communiter damnabilis est. *sive enim Deus, sive homo vicarius Dei mandatum quodcunque tradiderit, pari profectò obsequendum est curâ, pari reverentia deferendum: ubi tamen Deo contraria non præcipit homo.*

Pro-

PROBATUR. 2. Ratione de-
sumpta ex S S. quia transgredi legem
vel præceptum *ex formali & iniusto con-*
temptu Legis vel præcepti, aut Legis la-
toris vel præcipientis, est directè & for-
maliter contemnere ipsam potestatem
legis lativam superioris : sed contemnere
ipsam potestatem legis lativam, utpote à
Deo ordinatam, de se est gravissima in-
juria in ipsum Deum, eiusque sapientissi-
mam ordinationem, uti demonstrat A-
postolus Rom 13. *Non est potestas, nisi de*
Deo : quæ autem sunt à Deo, ordinata sunt.
Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi
resistit qui autem resistunt, ipsi sibi damna-
tionem aquirunt? Utique pænam peccati
mortalis : maximè autem resistunt po-
testati, qui eam contemnunt : ergo ex
formali contemptu transgredi legem vel
præceptum de se peccatum mortale est.
Additur, & *speciale formalis inobedientia-*
quemadmodum enim obedientia om-
nium virtutum in observatione præcep-
torum generalis conditio est? & specia-
lis virtus efficitur, cum quis opus præcep-
tum exequitur cum formali intentione
ac motivo obediendi & satis faciendi
præ-

præcepto , adeò ut talis eodem actu
v: g: servando ieiunium præceptum ,
simul exerceat actum duplicis virtutis
(temperantiæ & obedientiæ formalis)
ita quidem inobedientia omnium pec-
catorum contra leges vel præcepta com-
missorum generalis quædam conditio
est: at verò efficitur *speciale peccatum for-
malis inobedientiæ* , si legem vel præcep-
tum violes formali & directâ intentione
nonobediendi? quod fit *per formalem
contemptum præcepti vel præipientis*: adeò
ut ex formali contemptu præceptum v. g.
ieiunij violans , uno actu duplex pecca-
tum committat videlicet intemperan-
tiæ contra legem ieiuni & formalis in-
obedientiæ per contemptum legis : est-
que hoc posterius peccatum gravius prio-
ri? ideoque in confessione necessario ex-
plicanda hæc circumstantia contemptus
tanquam speciem mutans , seu novam ad-
diversam peccati speciem constituens,
ut cum Valent: & aly observat sanch :
l 1. Moral: c. 5. n 9. iam ergo ulterius
subsumo: atqui etiam *in re levissima* resi-
stere divinæ ordinationi , eimque con-
temnere semper est peccatum mortale;
quia

quia est injuria directe contra infinitam perfectionem Dei, nim: sapientiam & æquitatem ergò transgredj legem vel præceptum ex formalj contemptu, etiam in re levissima, semper erit peccatum mortale.

Dices: hinc sequeretur, etiam ea, quæ sub Consilio tradita sunt à Christo^{214.} vel Ecclesia; utputa status Religionis, Extrema Unctio, usus aquæ benedictæ &c. sine negligentur esse peccata mortalia: consequens est autem nimis rigidum: igitur &c.

Respondetur. cum *Cajetano V. contemptus. Navar. c. 23. n. 4* concedendo sequelam, ait enim *glossa in C. quis autem d. 10.* Etenim *aliud est contemnere: aliud non parere. Nam Consilio sine culpa non paretur; sed non sine culpa contemnitur.* Itaque negatur minor, id esse nimis rigidum. audi *D. Thom. 2. 2. q. 182. a. 9.* ubi dicit. *Etsi statuta ordinis Prædicatorum (idemque est de statutis Fratrum minorum, exceptis ijs, quæ per obedientiam, vel sub Excommunicationis pænâ statuuntur, non obligent ad culpam, nihilominus eorum transgressionem ex contemptu formalj esse mortalem.* DE

DESALIGIA

uia per hanc dictionem communiter indicantur 7. peccata Capitalia utpote superbia: avaritia: Luxuria: Invidia: gula: ira: & acedia. cuius singulae litterae per ordinem significant litteras initiales eorundem? Videlicet S. superbiam. A. avaritiam L. Luxuriam I. Invidiam: G. gulam, I. Iram: A. acediam. Placuit hanc doctrinam de septem peccatis Capitalibus, intitulare saligia: proinde ordiemur à Littera prima dictionis, quæ est.

S. SUPERBIA.

- 214.** Definitur, quòd sit *inordinatus appetitus propriæ excellentiæ*? sic dicta, quòd quis in donis naturalibus, vel supernaturalibus inordinate appetat excellere vel eminere super alios, ac velut alios super ire Huius quatuor gradus assignantur à D. Gregorio, & alys I. Cum quis appetit habere bona, quæ revera non habet. II. cum quis appetit habere vel videri habere bona

bona à seipso & non àb alio , maximè Deo. Ill. Cùm quis agnoscens se habere bona sua àb alio (maximè à Deo) tamen appetit habere , vel videri habere tanquam sibi , suisque meritis vel industriæ debita , non ex gratia. IV. Cùm quis bona sua appetit habere , vel videri habere singulariter & eminenter , cum contemptu aliorum.

Porro superbiæ duæ sunt filiæ : Ambitio , quæ & appetitus inordinatus propriæ excellentiæ in honoribus vel dignitatibus non debitis , vel debito maioribus , & vana gloria , quæ est appetitus inordinatus manifestationis propriæ excellentiæ , seu humanæ laudis & gloriæ. Atque huius penes diversos modos quibus quis conatur manifestare propriam excellentiam rursus quatuor sunt species, utpote.

I. *jaëlantia* , quæ est declaratio inordinata propriæ excellentiæ per verba tantum.

2. *ostentatio* , seu declaratio inordinata excellentiæ propriæ per facta vel signa ; ut pompa gestuum , vestium , conviviorum &c ; quò spectat inventio novitatum.

3. *Præsumptio* seu declaratio inordinata propriæ excellentiæ per aggressi-
onem factorum vires suas excedentium.

4. *Hypochrasis* decleratio ficta propriæ excellentiæ perfectæ vel signa ficta & falsa: idque dupliciter, ut cum quis vult esse malus, foris tamen videri bonus intuitu gloriæ: item cum aliquis solum non existens bonus tamen foris vult videri bonus intuitu gloriæ. Denique ad superbiam etiam pertinent, vel ex ea nascuntur *pertinacia, discordia, contentio, inobediencia, aliæque* innumera peccata.

Præterea alia est superbia *completa*, quæ quis appetit excellere, vel eminere præ omnibus, etiam ipsomet Deo, adeo, ut nec ipsi Deo subesse velit: qualis defacto est superbia Diaboli. Est peccatum longè gravissimum: quemadmodum etiam quoties conjuncta est cum gravi injuria & contemptu Dei; ut eum quis bona sua æstimat se habere, vel vult videri habere non à Deo, sed à se: aut dolet se ea habere à Deo, aut saltem meritis & industriæ suæ debita æstimat, vel æstimari vult. Et quamvis incredibile videri possit, hominem rationalem cre-

creaturam eò dementissimæ superbiæ
progredj, ut inhuiusmodi appetitum de-
liberato & pleno actu voluntatis con-
sentiât, certè tamen fit indirectè & ta-
citè, adeò nimirū extollendo se de bonis
suis (puta ingenij, industriæ, fortitudinis,
divitiarum, fortunæ &c.) absque omni
relatione ad Deum, ut reverà censcan-
tur æstimare se illa habere à se ipsis non
à Deo; & dicere illud Deut: 32. *Ma-
nus nostra excelsa, & non Dominus fecit hac
omnia.* Qui proinde non possunt excusa-
ri à peccato mortali; ob gravissimam
Dei, omnium bonorum fontis & prin-
cipij, iniuriam. Alia est *superbia incom-
pleta*, quâ quis saluâ subiectione erga
Deum, eosque, quibus subiectio debetur,
in alijs inordinatè super alios excellere
appetit. Huius modi sunt *Ambitio, Vana
gloria, lætantia, ostentatio, presumptio,
hypocrisis non perniciofa*, peccata per se
solum venialia; quia appetitus propriæ
excellentiæ manifestandæ ex natura sua
indifferens est: & ordinatus in finem
bonum, bonus & meritorius esse potest.
Licet enim appetis habere vel mani-
festari excellentiam tuam, in virtute,

Z

scien-

scientia, dignitate & fama ; in ordine ad Dei gloriam , proximorum salutem, vel propriæ famæ tutelam. Quâ ratione viri sanctissimi se laudârunt , ut Paulus Apostolus 2. Cor : 11 : integrum Cathalogum laudum suarum composuit , dicens. *Hebraei sunt , & ego. Israëlita sunt & ego. semen Abrahae sunt , & ego. servi Christi sunt (ut minûs sapiens dico) plus ego.*

Quod si autem talis appetitus inordinatus sit, & ad finem indebitum , scil : solam propriam complacentiam erit sanè peccatum , non tamen per se grave, utpote excessus in re indifferenti. Per accidens tamen peccatum grave , aut etiam mortale erit. I. si prædicta superbia, vana gloria , iactantia &c. coniuncta sint cum gravi contemptu proximi , ut si superbiendo de tua excellentia , aspernes , ac reprobes vilem proximi statum, quasi complacendo tibi in eius vilitate. 2. si coniuncta sint cum gravi damno proximi, ut si iactes te magnum Doctorem, concionatorem, Iuristam, Medicum &c. cum detrimento aliorum Doctorum &c. 3. si sint causa aliorum peccatorum, res nimis nota. 4. si fiant ad malum fine m

finem , cum scandalo , vel alio modo ex
ijs , quibus veniale fit mortale juxta dicta
sup.

Remedia contra Superbiam.

Confessarius iubeat sæpe perpendere **216.**
quàm abominabilis sit Deo superbia. Id
colligere poterit tum ex S. scriptura , ubi
dicitur , *abominatio est Deo omnis arrogans.*
tum ex SS. Patribus: ex quibus **3.** Chryso-
st. dicit. *nihil longius àb amore abducit , nihil*
tam facile in gehennam intrudit , quàm su-
perbia insania : tum ex pænis , quibus
Deus superbos castigavit præcipuè Luci-
ferum , Pharaonem , Nabuchodonoso-
rem , Holofernem ; Aman , Clericum ,
qui fulgureo ense percussus est , quia fal-
sam dixit sententiam illam : *omnis qui se*
exaltat , humiliabitur : Simonem de Tor-
niaco , qui , quia scientiâ suâ nimium in-
flabatur , horribili plagâ percussus est ,
& omni scientiâ privatus ; & tandem
Eremitam illum , qui in agone constitu-
tus latroni sese prætulit , & damnatus est ;
ut legitur in *Exemplorum speculo* d. 5. Ex.
9. Tum denique ex genere furti , quod
committit ; furatur enim Deo rem pre-

tiosissimam quam soli sibi reservavit (alteri enim inquit, gloriam . meam non dabo) furatur summo Regi ac Domino, furatur insipienti, furatur rem sacram & ad solum Deum pertinentem, furatur post veniam non semel, sed sæpius concessam.

II. Iubeat meminisse; quid fuerit, quia sperma fætidum: quid sit, quia vas stercoreum: & quid futurus sit, quia esca vermium. Hoc remedio Angelus Liffardum à superbiæ tentatione liberavit, ut videre est *incit*: speculo Exemplorū d. 6. Ex 27.

III. Indaget causas superbiæ, & ostendat, quàm exiguam habeat causam inde superbiendi. Hinc *si ob divitias superbiat*, quærat ipsum, an putet eum justè superbiere, cui Princeps Quæstoris vel Thesaurarij officium committeret? vel qui iam laqueum in collo haberet ad suspendium subeundum? vel cui cum aliis per lutum incedenti plus luti & sordidæ terræ adhæreret? vel qui præ alijs difficilem aditum ad aulam Regiam, & beneficia ibidem capienda haberet: atqui hæc omnia, uti ex S. scriptura colligitur, divitibus accidunt. Incidunt enim in laque-

queos Diaboli, & in multa nociva desideria, quæ homines mergunt ad interitum, & difficile ipsis est introire in Regnum Cælorum. *Si ob formæ elegantiam superbiat*, quærat, an putet justam causam superbiendi esse, si vas stercorum pulchro colore, aut vestibus pretiosis ornatur? aut si sepulchra, quæ intus plena sunt fætoe, & ossibus mortuorum, exterius eleganter depicta & dealbata appareant? atqui his vasis & sepulchris formosi similes sunt. Huc poterit fæditas Isabellæ Reginae Hispaniæ demortuæ conducere, quæ S. Borgiam Ducem Gandiæ movit, ut deserto mundo Religionem ingrederetur. *Si ob scientiam quis efferatur*, quærat illum, an iudicet, eos Concionatores vel Professores meritò superbire, qui totam concionem vel lectionem de verbo ad verbum ex alieno auctoris libro descripserunt & publicè declamarunt, vel dictarunt? atqui omnis scientia humana ex libro increato sapientiæ divinæ desumpta est. Aut an iudicet, eos populos, quibus solitiùs oritur, aut qui lumine àb alio accepto, iterum lumen illum alteri communi-

Z 3

muni-

municant, merito se alijs præferre? . ta-
 les autem sunt homines docti, qui illam
 duntaxat scientiam habent, & alijs tra-
 dunt, quàm à Deo acceperunt; suadeatur,
 ut legatur *ex I hom: Kemp: l. c. c. 2.* illa
 sententia præ cæteris perpendatur: *quan-
 tò plus & melius scis, tantò gravius inde
 iudicaberis, nisi sanctius vixeris. Si ob digni-
 tatem superbit, quærat, an Caminos me-
 ritò superbire putet ex eo, quòd altiores
 sint reliquis domûs partibus? aut acto-
 rem in Comædia, si mutuatis vestibus
 personam Principis agat; an navis à
 tempestate & fluctibus liberior sit, si spe-
 ciosum Aquilæ aut victoriæ Titulum ha-
 beat? an major sit dignitas apud Men-
 dicos (quales sunt omnes homines) in
 honore & æstimatione esse, quàm apud
 Deum? Hæc omnia autem videbit in
 Magnates convenire. Adde, quod honor,
 qui illis exhibetur, non referatur ad illo-
 rum personam secundùm se spectatam,
 sed quatenus Deum repræsentant. Unde
 dicere sibi deberent, quòd quondam
 Agalo mulo Isidis Deæ statuam portanti,
 &, quòd homines coram se in genua
 procidere videret, superbienti, latus eius
 baculo*

baculo tundens dixit: *non tibi, sed ipsi
honor iste deferitur. Si denique ex sanctita-
ta oriatur superbia, quærat, an is, qui cen-
tum millia Talentorum deberet Princi-
pi, & unicum tantum obulum solvisset
merito superbiret? atqui si omnes actus
sanctorum eliceremus, nec obolum qui-
dem solvissemus, juxta ipsius Christi
Testimonium dicentis: cum feceritis om-
nia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, servi
inutiles sumus. Item quærat, an qui ex
mille constructionibus, unam tantum
sine solæcismo fecisset adolescens, meri-
to superbiret? atqui eodem modo, ex mil-
le nostris operibus vix unum nævo caret.*

Ultimum ac præcipuum sit illud Chri-
sti Crucifixi hortamentum: *discite à me
quia mitis sum & humilis corde.*

A.

AVARITIA:

Definitur, *appetitus inordinatus haben-
di, seu immoderatus amor, cura &
solicitude aquirendi & retinendi pe-
cunias, divitias seu bona temporalia. op-
ponitur virtuti liberalitatis secundum*

Excessum; & perse ex genere suo solum peccatum veniale est; utpote excessus in re aliàs indifferenti & licita. At verò per accidens nimis sæpe mortale fit. I. ut v. g. quando repugnat charitati Dei, cùm scil. homo adeò inordinate appetit divitias, ut in eis ultimum finem constituat, paratus ob eas legem Dei violare, atque adeò amicitiam Dei, curamque salutis omnino postponat vel excludat, Quod significare voluit Christus Matth: 6. *nemo potest duobus Dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget; aut unum sustinebit & alterum contemnet* (statim intulit) *non potestis Deo servire & Mammonæ.* jta scil: ut in divitijs totum affectum, curam, sollicitudinem, spem ac quasi ultimum finem constituatis: sic enim Deo contempto, Mammonæ pro Deo servietis. Unde emphaticè Apostolus avaritiam *idolorum servitutem* appellavit. Idque verum est etiamsi divitiæ injustè acquiritæ non essent, non ergo gloriatur avarus, quòd nihil rapuerit, nullum violentus oppresserit. Hoc ipso enim, quòd excessivo adeò amore in divitias feratur, ut dicto modo charitatem Dei

ex-

excludat, peccat mortaliter & à Apostolo Idololatrà comparatur.

II. Avaritia fit peccatum mortale, quando repugnat graviter Charitati vel justitiæ ergà proximum. utpote immodico habendi amore, aut injustè auferendo, vel detinendo rem alienam, aut duriter non succurrendo extremæ vel gravi proximorum necessitati. Quin etiam, ut benè notat *Isidorus l. 7. c. 25.* Avaritia non tantùm sævit in alios, sed etiam in ipsum avarum prohibendo eum, nè vel suis utatur ad necessitatem vel sufficientiam. hi nimis ultra peccatum etiam insaniunt.

III. Avaritia denique post superbiam meritò secundo loco numeratur inter Capitalia; quia reverà plurimorum peccatorum caput & causa est, cuius proinde 7. filix enumerantur à *S. Greg.* l. 31. *Moral. c. 31* videlicet obduratio: Inquietudo mentis: Proditio: Fraus: Perjurium: Fallacia: Mendacium: quæ passim apud summissas explicata invenies.

224. Remedia contra Avaritiam.

I Iubeat Confessarius considerare malitiam Avaritiæ: nam *avaritia nihil est scelerius*, teste Ecclesiastico: & juxta S. Paulum, *Avaritia est simulacrorum servitus*. Item radix est omnium malarum cupiditatum, quam quidam appetentes erraverunt in fide, & interuerunt se doloribus multis. tales incidunt in laqueos Diaboli, ut experti sunt Iudas, Giezi & Euclio ille, cuius cor post mortem inventum est in arca: ut & ille, qui pecuniam lenti inspersam devorans suffocatus est: item Reginherus Misniæ Episcopus, qui in cubiculo inventus est mortuus ruptis cervicibus thesauro suo incubans: item dives, cuius anima à nigris equitibus ad Tartara raptata est.

II. considerare juget vitæ brevitatem, illaque Christi verba sibi applicare: *stultus es, hac nocte animam tuam repetent a te, & quæ parasti, cuius erunt?* an non stultus esset, qui in Indiam proficiscens, & mox reversurus, ibi Palatia exstrueret, aliasque opes, quas inde auferre non liceret, congerere? aut si totus esset in ijs opibus com-

comparandis, quas 'ciret, in Patria nihil æstimari? an non stultus esset viator, qui itinere iam propè absoluto de magno viatico cogitaret? Atqui hæc omnia avari faciunt.

III. Hortetur ad veras divitias, scilicet: bona opera & virtutes comparandas: quas neque fures effodiunt, nec tinea demolitur, nec arugo consumit, quæ ad omnia sunt utiles, quibus vera beatitudo & regnum Cæleste emitur: quæ facili labore acquiruntur: cum magno solatio & securitate possidentur: & cum inexplicabili voluptate in alterum orbem devehuntur,

IV. ostendat illi, quantarum curarum & damnorum tam corporis quam animæ causa sit avaritia: quis autem ultrò se in spinas conijcit? quæ avis in laqueos involaret, si periculum mortis nosset? quis non detestaretur illos homines, qui ad idololatriam incitarent, suaderentque, ut erpto Christo ex ciborio lutum aut pecunia substitueretur quis crumenam suam luto repletam loco pecuniæ non doleret? quis non dolet, si fallam pecuniam in magna quantitate sibi à alio da-

datam advertit? quis operarius non recusat laborem, ob quem nullum aliud præmium, quàm laqueum, quo in patibulum suspendendus traheretur, sperare posset? Atque hæc omnia avaris conveniunt.

V. Iubeat sæpe meminisse, quòd melius sit modicum iusto super divitias peccatorum multas: quòd non sit inopia timentibus Deum: quòd magnus sit quæstus pietas cum sufficientia: quòd optimæ litteræ censuales sint illa Christi promissio: quærite primùm Regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.

L. LUXURIA.

Definitur, *appetitus vel usus venereorum inordinatus vel indebitus*, tam quoad copulam illicitam, quàm quoad delectationem veneream morosam directè voluntariam. Est semper peccatum mortale, ut sup: probatum est, huius septem sunt species, fornicatio, adulterium, stuprum, raptus, incestus, sacrilegium, peccatum contra naturam: quibus

bus accedit impudicitia. Filiæ verò & malæ soboles huius maximè capitalis peccati enumerantur à D. Gregorio octo. utpote cæcitas mentis, præcipitatio, inconsideratio, inconstantia, amor sui, odium Dei, amor mundi, horror futuri sæculi.

II. Fornicatio simplex est concubitus naturalis illicitus soluti cum soluta. est peccatum mortale ex natura sua, adeoque non tantum lege divinâ, vel humanâ positiva, sed naturali jure prohibita. Alia dicitur *vaga* more pecudum, modò cum hac vel hoc, modò cum illa vel illo: alia *determinata*, saltem ex parte sæminæ, & dicitur *concubinatus*: & respectivè simplex, adulterinus, sacrilegus, incestuosus &c. cujus aggravans malitia est perseverantia voluntatis in peccato; quòd nim: concubinararius non tantum peccet fornicando, sed etiam in continuo saltem virtual: proposito peccandi perseveret, quamdiu scil: concubinam voluntariè detinet. Unde absolvi non potest, nisi certò promittat illam dimittere, quamprimum absque graviore damno poterit.

III. Stuprum strictè sumptum est *con-*
cubitus cum Virgine per vim coactus. Ideo-
 que peccatum mortale fornicationis,
 continet aliam speciem peccati contra
 iustitiam, gravissimæ scilicet: iniuriæ, &
 damni illati Virgini, & consequenter
 eius parentibus, ac inducentem obliga-
 tionem ad omnia damna inde conse-
 quentia compensanda; ut nimis: stupra-
 tor vitiatam aut ducat uxorem, aut ho-
 nestè dotet. Quòd si tamen puella ob
 illatum stuprum nullum aliud damnum
 passa fuit, puta, quia factum occultum
 mansit, & æque honestum matrimo-
 nium consecuta est, probabile est ad nul-
 lam restitutionem obligari stupratorem
 ante Iudicis sententiam: quia pro inju-
 ria, secluso damno, nulla debetur resti-
 tutio, sed pæna à Iudice.

IV. Raptus generatim dicitur *abductio*
violenta femina in alium locum ad exercen-
dam libidinem: quæ si virgo sit, effectu
 violenter secuto, non nisi valde acciden-
 taliter differt à stupro, eademque ratione
 culpæ, & obligationi restitutionis obno-
 xius erit raptor? si conjugata, vidua, non
 virgo, censetur potius oppressio, pari-
 que

que ratione sequetur obligatio compen-
sandi damna secuta faminae oppressae.
strictius autem *rapius d. citur similis abdu-*
Et o violenta puella, seu virginis seu non vir-
ginis, è domo seu potestate paterna in ordine
ad contrahendum cum ea matrimonium. &
sic ultra peccatum mortale, novo jure,
est impedimentum dirimens matrimo-
nium; quod neque validari poterit, nisi
puella loco tuto reddita de novo liberè
consentiat.

V. Adulterium est *concubitus illicitus*
in alieno thoro conjugati cum soluta, vel solu-
ti cum conjugata, vel conjugati cum conjuga-
ta. Quod dici solet adulterium duplex.
Est semper peccatum gravissimum mor-
tale, multiplicis malitiæ mortalis; ut pu-
ta contra castitatem, & contra Iustitiam,
violando jus alterius conjugij? & insuper
ordinariè causa maximorum, ac vix com-
pensabilium damnorum, quando nim:
Proles à adultera concepta est. Ipse qui-
dem adulter, si ex assertionem adulteræ
ligatæ, alijsque sufficientibus argumen-
tis ac indicijs credat, vel credere debeat,
prolem ex se genitam esse, in conscien-
tia obligatur ad restitutionem facien-
dam

dam; in primis patri putatio pro sumptibus necessarijs factis in alenda, educanda & dotanda prole spuria : deinde reliquis legitimis pro damno, quod per prolis intrusæ fucceptionem patiuntur, idque in toto, vel in parte, prout adultera ad restitutionem cooperari multum vel parum potuerit. Interim ipsa adultera non tenetur aperire suum adulterium, neque marito, neque proli illegitimæ ad avertenda damna inde emergentia marito & prolibus legitimis; tenetur tamen in conscientia compensare illa damna, quantum in se est, & salvâ vitâ ac famâ suâ, est possibile.

VI. Incestus est *concubitus illicitus inter consanguinitate vel affinitate junctos*. Est etiam peccatum mortale gravissimum duplicis malitiæ, & contra castitatem, & contra Virtutem pietatis personis conjunctis debitæ : eoque gravius quo vicinior gradus est, & linea recta : omnium gravissimum est in primo gradu lineæ rectæ v: g: Patris cum filia, & filij cum Matre. Unde eas circumstantias graduum & lineæ in confessione explicandas monui iam alibi. Quod si quis cogno-

cognovit consanguineam uxoris suæ vel
 è contra copulâ illegitimâ, intra primum
 & secundum gradum (consummatâ ta-
 men intra vas naturale) ante contractum
 matrimonium est impedimentum diri-
 mens; Post contractum verò amittit jus
 petendi debitum, quamvis adhuc redde-
 re teneatur.

VII. Sacrilegium carnale & Persona-
 le est *concubitus illicitus persona aut sacræ
 cum non sacræ, aut non sacræ cum sacræ,
 aut sacræ cum sacræ, isque vel naturalis vel
 innaturalis* Intelligendo semper perso-
 nam sacram solenniter per professionem
 Religionis approbatæ, aut susceptionem
 sacri ordinis. Peccatum mortale gravissi-
 mum & speciale contra Virtutem Reli-
 gionis. Quamvis autem etiam voto sim-
 plici castitatis adstrictus, castitatem vio-
 lans contra Religionem peccet, eamque
 circumstantiam in confessione **exprime-**
re teneatur, quia tamen per illud vo-
 tum (utique ab Ecclesia solenniter non
 acceptatum) non fit persona sacræ, ideò
 non dicitur, committere sacrilegium.
 Aliud dicitur *Sacrilegium locale*, quod
 committitur in loco sacro, de quo plura

alibide circumstantia ubi.

VIII. Peccatum contra naturam I. est *Bestialitas*, id est, *concubitus carnalis quicumque hominis cum bruto, aut cum Damone incubo vel succubo*. II. *Sodomia perfecta*, seu *concubitus carnalis hominis cum homine eiusdem sexûs*. III. *Concubitus innaturalis*, vel *sodomia imperfecta*, est *coitus hominum diversi quidem sexus, sed non servato debito vase*. IV. *Mollities* est *procuratio pollutionis voluntaria in se, vel in alio, extra aliquem concubitum, solius voluptatis causâ*. omnia sunt peccata mortalia gravissima. Quin *pollutio* voluntaria directè procurata vel quæsita peccatum mortale est inexcusabiliter, etiam ad mortem evadendam: indirectè verò causata, tunc tantùm peccatum mortale est, quando causa posita pollutionis prævisa, seu actio illa, ex qua prævidetur secutura pollutio, est peccatum mortale in genere luxuriæ: utpote aliquid per se turpe, & naturâ suâ multùm provocans libidinem; cuius modi sunt turpes cogitationes, aspectus & maxime tactus partium inhonestarum; Quando verò causa posita vel actio illa non est peccatum in genere luxuriæ, ut

ni-

nimius potus vel esus calidorum &c. tunc pollutio prævifa, sed non intenta, culpam venialem non excedet. Denique quando causa posita, seu actio illa est omnino licita, necessaria vel utilis, utpote studere, confessiones excipere, mederi, equitare, certo & commodo situ, in lecto accumbere &c. dummodo semper absit periculum consensûs, tunc pollutio prævifa, ac præter intentionem merè naturaliter secuta nullam culpam adferet. ita per omnia Patrit: hic. n. 67.

IX. Impudicitia denique generatim est *voluntaria occupatio potentiarum circa provocantia ad libidinem*. estque quadruplex, cordis, oris, aspectus, & tactus? quo spectant *oscula & amplexus*, de quibus sup. plura.

Remedia contra Luxuriam.

I. Iubeat Confessarius diligentius considerare, quanta damna corpori & animæ hoc peccatum afferat: in quantum periculum salutis se conijciat: quantam à eo aversionem Deus habeat, quam quidem colligere licet ex pænis etiam in hac vita imissis; nimirum diluvio mundi

di: incendio Sodomæ, aliarumque Civitatum: Davidis fugâ: Maritis septem Saræ ab Almodæo jugulatis: Juvenis Lubecensis interitu (de quo vide Nicetam Drexelij l. 2. c. 12 §. 9.) Lu oriosi Presbyteri animam simul & semen effundentis; ut videre est in specul: Exempl. dist: 1. ex. 96.

II. Iubeat bene ponderare difficultatem curandi hoc vitium, si semel invale-scat. Eum in finem in memoriam revocet gradus, per quos in eo ad damnationem descenditur, quos S. Gregorius his verbis indicavit. Ex quo luxuria mentem aliqujus semel occupaverit, vix eum bona cogitare permittit: sunt enim desideria viscosa, quia ex suggestionem oritur cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectione delectatio, ex delectatione consensus, ex consensu operatio, ex operatione consuetudo, ex consuetudine desperatio, ex desperatione peccati defensio, ex defensione gloriatio, ex gloriatioe damnatio

III. Moneatur, quod luxuria sit similis ollæ incensæ, atque ideò eadem media ad illam extinguendam adhibenda sint, quæ

quæ pro olla refrigeranda; sicut enim ad hunc finem aut ligna subtrahuntur, aut aqua superfunditur frigida, aut omninò ab igne olla removetur; ita pariter is, qui Luxuriam extinguere cupit, debet aut aquam castigationis, & tribulationis superfundere ad imitationem S. Pauli castigantis corpus, nè reprobus efficeretur: aut ligna seu materiam subtrahere per abstinentiam à immoderato potu & cibo, in quibus teste Apostolo, est Luxuria: aut omninò **removere** ab igne per fugam **occasionum**.

IV. Frequentem usum Confessionis & Communionis singulariter suadeat; vix enim quidquam his efficacius pro hoc vitio curando reperitur, uti fassus est Civis ille Ferrariensis, qui ante hunc usum perpetuis tentationibus vexabatur: & expertus est miles, qui suadente S. Bernardo Eucharistiam accipiens summam mox aversionem à concubina concepit, quam tamen antè summè deperierat.

V. Fugam otij etiam singulariter commendet juxta notum illum antiquum versum; *otia si tollas, periêre cupidinis arcus*: id quod multiplici experienciâ non se-

mel probatum est, præcipuè illius Monachi, qui in sæculum redire volens monitus est à patre spirituali, ut per quadraginta dies in eremum secederet, & labori vacaret: quod ubi fecit, paulò post dæmonem specie Æthiopis obvium habuit, confitentemque, quòd per laborem & obedientiam illius devictus sit.

VI. Ante omnia verò suadeat, ut quotidie Christum crucifixum, & B. Virg: certis precibus veneretur, qui eiusmodi vitio laborant, auxiliumque ad victoriam de eo reportandam implorent, ad quod non parùm proderit, si persuadere possit, ut aliquoties ad tantorum Patronorum honorem (maximè die Veneris & Sabbathi) à tali vitio abstineant.

J.

INVIDIA.

I. Definitur, *Est odium aliena felicitatis: tristitia de bono alieno inordinata.* Clarissimè ex D. Thom: 2. 2. q. 63. A. 1. Invidia & tristitia de bono alieno aestimato ab invidente ut malo proprio; quatenus scil:

scil: minuit & obſcurat propriam invidentis excellentiam, quo differt ab odio proximi: odio enim quis malè vult proximo, gaudet de eius malo, & confequenter etiam triftatur de eius bono. Eſt ergò invidia geniuna proles ſuperbiæ, cuius inordinatio conſiſtit in hoc, quòd quis ita inordinatè amet, vel appetat ſibi propriam excellentiam in bonis veris vel fictis, ut nolit eiſmodi vel ſimilia bona inefſe proximo ſuo; indeque ſi videat, ea proximo inefſe, invidet ac triftatur, ac velut ringitur amarulento affectu, Præclarè D. Aug: l. II. de Genefi ad litt: c. 14. *Amando quiſque excellentiam ſuam vel paribus invidet, quòd ei coæquentur: vel ſuperioribus, quòd eis non coæquetur.*

II. Invidia peccatum mortale eſt ex genere ſuo *ſecundum omnes*. duplicem enim malitiam involvit: unam contra charitatem proximi: alteram ſpecialem contra voluntatem Dei: cùm enim voluntas Dei ſit immediata cauſa diſtributionis bonorum ac donorum omnium, voluntati Dei repugnare convincitur, qui invidet & triftatur de bono vel dono, proximo collato: ideoque mortaliter

peccare, nisi parvitas materiæ, vel imperfectio actus excuset; sunt enim quidam ex natura proni ad invidiam (quod etiam in brutis advertimus) adeoque facile moventur invidiâ in proximum, qui motus, si rationem præveniant, culpâ vacabunt; si aliqualis semiplena tantum advertentia accedat, venialia evadunt juxta sup: dicta. Nam uti advertit etiam S. Thom: cit. q. 63 A. 3. constat aliquos primos motus invidiæ inveniri quandoque etiam in viris perfectis, qui sunt peccata venialia, similiter ob levitatem materiæ, proximo solum leve aliquod bonum, lucrum, fortunam &c. invidere, non tamen invidere etiam majora, vel quævis bona, non nisi veniale erit.

III. Invidiæ ergo peccati gravitas mensuranda est ex magnitudine boni corporalis vel spiritualis, quod invidetur Hinc omnium gravissima species est, atque peccatum in Spiritum sanctum, quod dicitur *fraternæ charitatis invidentia*, quâ scil: ipsa bona spiritualia, ac dona Spiritûs sancti atque adeo ipsam charitatem & gratiam Dei, virtutem & sanctitatem proximo quis invidet: qui nimirum

rum illa propriam suam Excellentiam minuere, sui vilipensionem causare, aut certè vitam & actus suos redarguere, & condemnare videt, vel aestimat Unde odium, detractioes, temeraria judicia & persecutiones bonorum. Talis fuit invidia mortifera Cain occidentis fratrem suum Abel de quo *I. Ioan* : 3. *Hæc est annuntiatio, quam auastis ab initio, ut diligatis alterutrum, non sicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. & propter quid occidit eum? quoniam opera eius maligna erant, fratris autem iusta.* simili invidia rabidi clamant Impij Sap : 2. *Circumveniamus hominem justum, quoniam dissimilis est operibus nostris, gravis est nobis ad videndum, quoniam dissimilis est alijs vita eius.*

IV. Invidia denique jure optimo computatur inter peccata Capitalia, quippe plurimorum & omnium ferè peccatorum contra proximum, causa & caput. Eius à D. Greg. quinque assignantur filia. 1. Odium, quo quis mala vult illi, cui bona invidet. 2. susurratio, quæ apud alios invisum reddere molitur eum, cui invidetur, adeoque amicitiam dissolve-

re. 3. detractio, quâ famam denigrat bonam, quam proximo quis invidet. 4. exultatio in adversis. 5. afflictio in prosperis proximi & hæc est pæna continua invidi, quo suo livore tabescit, ac velut serpentinâ morsitatione cor exedit. De qua proinde optimè D. Damascenus orat: 27. *Solus*, inquit, in omnibus affectibus iniquissimus simul, at æquissimus invidiâ est. Iniquissimus, quia bonis omnibus adversus est, æquissimus, quia Dominos suos exest & conficit.

228. Remedia contra invidiam.

I. Iubeat bene considerare, quod per nullum vitium homo diabolo sit similior, quàm per invidiam: unde fit, ut sicut erga diabolum nemo bene afficitur, nemo compatitur, omnes oderunt, ita eodem modo homines erga invidum se habeant.

II. Iubeat perpendere, quantorum malorum causa multis invidia fuerit? id colligere poterit ex cæde Caini, venditione Iosephi, persecutione Davidis à Saule, mortè Christi per invidiam procurata, imò totius humani generis perditio

ditione: nam invidiâ Diaboli mors introivit in orbem terrarum, teste Salomone: si ergo Parentis nostri occisorem in domum nostram non admitteremus, vel certè ibi latentem totis viribus expelleremus, & Iudici traderemus, aut (si liceret) ipsi occideremus, an non multò magis invidiam ex domicilio cordis excludamus, quæ utrumque Parentem nostrum Christum scil:& Adamum occidit.

III. Iubeat pariter considerare, quòd invidus per invidiam non modò rem illam, ob quam invidet, non eripiat; sed sibi potius corpore & animo noceat; uti bene S. Chrysostomus indicavit dicens: *O Invidia, quæ semper sibi est inimica; nam qui invidet, sibi quoque ignominiam facit, illi autem, cui invidet, gloriam parit.* & ut S. Greg: ait, *quo alij ad meliora properant, eò ipso deterius ipse eruit.*

IV. Hortetur, ut nihil magnum existimet in hac vita præter Deum, quem omnes pariter participare possunt: hinc S. Greg: *Parvulus est, ait, qui invidiâ occiditur, quia nisi ipse inferior existeret, de bono alterius non doleret.*

V. Iubeat frequenter meminisse motivorum

tivorum, quæ ad fraternam charitatem excitare possunt, qualia sunt maximè eadem natura, eadem Christi beneficia, eiusdem hæreditatis repromissio.

VI. ostendat modum, quo se quoque participem facere possit illorum bonorum, ob quæ alteri invidet; si scilicet ob ea ex animo illi gratuletur: sic enim clare docuit S. Augustinus dicens: *tolle invidiam, & meum est, quod habes*. Talis enim dicere potest cum Davide Ps: 188 *Particeps ego sum, omnium timentium te, & custodientium mandata tua*.

VII. Perpendat gravitatem huius morbi ex difficultate curandi, quam tres gravissimi Doctores seqq. sententijs indicârunt. S. Greg: Quamvis per omne vitium, quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virus infunditur, in hoc tamen nequitia suâ tota viscera commovit serpens, & imprimendæ malitiæ pestem vomuit. D. Basilius invidia, ait, tam fædum malum est, ut invidus ipse prodere non audeat, simulat propterea gaudium, & tacitè secum rumpitur, ob quam causam nec medium, nec medicinam mali sui facile invenit. Cassianus deni-

denique ait, eum, quem vel semel peste
sui veneni corruerit (invidia) penè di-
xerim carere remedio. Ipsa namque est
lues, de qua figuraliter dicitur per Pro-
phetam: Ecce ego mitam vobis serpen-
tes regulos, quibus non est incantatio,
& mordebunt vos. Quis non exhorrescat
ad horum auditum, & invidiam adhuc
in femine suffocare studeat;

G.

GULA.

Definitur: *inordinatus, seu immoderatus*.
us appetitus, ususque cibi ac potus.
huius⁷ quinque modos seu gradus ex.
D. Greg: assignat *S. Thom: 2. 2. q.*
148. 4. 4. I. quoad *substantiam*
cibi ac potûs, nimium lauta & exquisita
appetendo. 2. quoad *quantitatem*, ultrà
naturæ ordinarium appetitum sumendo
ac ingurgitando. 3. quoad *qualitatem* &
excessivam præparationem, nimis deli-
cata appetendo. 4. *quoad tempus*, nim: tem-
pore indebito comedendo & bibendo,
aut excessive protrahendo ac multipli-
cando

cando comestiones & potationes. 5.
quoad ipsam delectationem gustûs ; in
ea sibi nimium complacendo , aut nimis
avidè & impotenter vorando , potando
&c. gulæ ergò duæ sunt species seu filiaë :
commestio & potatio per excessivam
frequentationem : & ebrietas ac crapula
usque ad rationis privationem.

II. Gula , commestio ; potatio ex
genere suo peccatum solum veniale est ,
quia excessus in re aliàs indifferenti vel
licita , non nisi venialis culpa est. Per
accidens tamen peccatum gulæ mortale
evadit multipliciter. I. ratione enormis
excessûs & deformitatis contra virtutem
Temperantiæ , quâ homo statum naturæ
rationalis enormiter & horrendè detur-
bat ; ut maximè , qui scienter & volun-
tariè se infarciunt & ingurgitant usque
ad vomitum. 2, qui ex proposito comes-
sant & potant , ut vomant , & vomunt ,
ut rursus comedere & potare possint. sanè
ratione hujus enormis deformitatis gula
& comestio in S. scriptura numerantur
inter peccata mortalia *Rom: 13. Galat: 5.*
1. Petri 4. & in Epist. Iudæ v. 12. utique
ratione gravis nocumenti Corporis , ut
qui

qui ob nimiam ingluviem sciens & advertens, vel advertere debens, graviter lædi valetudinem corporis; *nam propter crapulam multi perierunt* Eccl: 37. 3. ratione gravis nocumenti animæ, ut cum quis advertens nimiam ingluvie delicatorem, sibi causari graves motus libidinosos cum periculo consensu, se ineptum reddi ad functiones necessarias, aut executionem aliorum præceptorum &c. & universaliter omnes, quorum tota cura est in cultu ventris, quorum scilicet: secundum Apost: *Deus venter est.* 4. ratione præcepti specialis, aut positivi, ut frangere ieiunium: aut naturalis, ut comedere carnem humanam. Quod quidem etiam in extrema necessitate famis licere negant *Victoria, Valentia* alij apud Laym: qui tamen cum alijs communius censet licere; quia licet aliqua absolute sint aliena à natura & ratione humana, ideoque lege naturalij prohibita, tamen in extrema necessitate permilla sunt: ut abscindere membrum pro tuenda vita &c. ita etiam dicendum de comestione carnis humanæ, si habeatur jam mortua: nullo enim casu licebit ad hunc finem alium occidere.

Præ-

III. Præcipus huius vit. j excellus est Ebrietas, quæ definitur, *excessus voluntarius in potu inebriante, voluptatis gratiâ usque ad privationem, aut gravem perturbationem usus rationis.*

Dicitur I. *Excessus voluntarius* : per quod excluditur omnis ebrietas ex errore vel inadvertentia proveniens, adeoque involuntaria; ut contingit ijs, qui ad satietatem naturæ bibentes, ex merâ debilitate naturæ, vel potius malitia inebriantur? qui scil: fortitudinem vini non nôrunt, aut alia de causa futuram ebrietatem prævidere, vel advertere non potuerunt. tunc enim committitur peccatum ebrietatis, quando quis advertens periculum probabile imminentis ebrietatis, esto primò post horam, vel cum in liberum æerem exeuntem secutura sit: nihil ominus libere potare pergit, bestia est, si etiam intendit.

Dicitur 2: *voluptatis gratiâ.* ob alium enim finem honestum v.g. ad recuperandam sanitatem; vel dum ustio, aliâve enormis medicina sustinenda est, licitum est forti haustu se inebriare: neque enim tunc absurdum iudicat recta ratio
ad

ad breve tempus usu rationis destitui (quod etiam in somno accidit) ut reparatâ valetudine , munera rationis rectius præstentur. Addit *Lessius l. 4. c. 3. dub. 4.* etiam licitum fore se inebriare ad evadendam mortem intentatam , nisi propinanti respondeas ; sed apertè repugnat S. August : *serm. 232. de tempore* dicens : *Etiam si ad hoc veniretur , ut sibi diceretur , aut bibas , aut morieris : melius erat , ut caro tua sobria occideretur , quàm per ebrietatem anima moreretur.*

Dicitur 3. *usque ad privationem usus rationis* , quòd si enim stante usu rationis sufficiente , solùm phantasia non nihil turbata sit , etiam si lingua titubet , pedes vacillent , oculi duplicata aspiciant , fenestræ circumagi videantur , imperfecta erit ebrietas , & peccatum veniale de gravioribus , si deliberatè fiat.

Dicitur 4. *vel gravem perturbationem rationis* ; ut nimirum homo amplius discernere inter bonum & malum , & actiones suas ordinarias saltem dirigere nequeat (nam perficere non posse , etiam ex ebrietate imperfecta potest) cum certè ad ebrietatem perfectam & mortalem

requiri non videatur, ut usum rationis omninò tollat, & planè brutum vel truncum efficiat. Pudendum est aliquorum exemplum: Eum, qui ebrietate, quasi sepultus iacet in platea, si se movere possit, ne super eum currus transeat, aut saltem signum dare, ut currus aliò divertat non esse perfectè & mortaliter ebrium. Nonne hoc etiam brutum facere possit? in quo ergo rationis usu talis differret à bruto?

Est ergo Ebrietas perfecta peccatum mortale, secundum communem & receptissimam doctrinam cum *D. Thoma 22. q. 150. a. 2.* Certe *S. script: ad Galat: 5. 1. Petri 4.* numerat inter peccata mortalia. & Ratio est: quia gravis reverà deformitas est, & grande malum, ipsique Deo valdè injurium, imaginem Dei ita deturpare, & abjectâ rationis potestate, quâ nihil in homine præstantius, ad brutorum stupiditatem, solius voluptatis causâ, ultrò se abijcere. Cùm igitur ebrietas per se intrinsecè mala sit, evidens fit, peccare mortaliter eos, qui alios jussu, sua su, propinationibus ad se inebriandum inducunt; Unde & sancti Patres
tale

tales graviter reprehendunt. Porro inducere alium ad materiale tantum ebrietatem, tantum peccatum non est; v. g. propinando vinum fortissimum, cuius virtute incognita, præter intentionem inebriatur, ita Laym: *l. 3. sect: 4. n. 6.*

Remedia contra Gulam & Ebrietatem.

I. Ostendatur turpitudinem & gravitatem huius vitij præcipuè si usque ad privationem usûs rationis ascendat: per illud enim fit homo deterior ipsis brutis, assimilatur stultis & amentibus, annumeratur Idololatri, quorum Deus venter est. 230.

II. Jubeat considerare damna, quæ ex hoc vitio nascuntur; quia ex *D. Gregorio & Innocentio*, gula Paradisum occlusit, primogenituram vendidit, suspendiæ Pistorum, decollavit S. Ioannem Baptistam, Princeps Coquorum Nabozardan templum incendit, & Ierusalem totam evertit. Balthasar inter epulas manum scribentem vidit, & eadem nocte interfectus est à chaldæis: verbo, prop-

ter crapulam multi perierunt: qui autem abstinens est, adiiciet vitam.

III. Declarent, quantum periculum animæ subeant ebrij, id quod ex Iobi testimonio colligi potest, dicentis. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt: hinc monet Christus; attendite vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula & ebrietate & superveniat in vos repentina dies illa. In confirmationem proderit narrare Exemplum Holofernis, Amonis, Israelitarum (de quibus scriptura ait, adhuc carnes erant in dentibus eorum, & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plagâ magnâ nimis) Adami, Esau, Divitis Epulonis, illius, qui animam Dæmoni vendidit; & alterius, qui, quia post comotationem gratias egit Dæmoni, viuis ab Eò affatus est.

IV. Declaret, quomodo gula & Ebrietas etiam in hac vita spoliet hominem sanitate corporis, divitijs, honore & famâ. confirmet hæc omnia exemplo Noe denudati, Loth incestum duplicem committentis, Alexandri Clitum optimum Amicum occidentis, Mariti ob peuni-
am

am gulâ absumptam depauperati, & liberos panem petentes occidentis &c.

V. Hortetur, ut locietatem potatorum fugiat, & dum hi ad epulas invitant, ex alterâ parte Christum Crucifixum ad abstinentiam hortantem sibi imagine-
tur.

VI. Suadeat, ut in honorem Christi sitientis certo tempore ab hospitio, vel immoderato potu extra tempus prandij aut cænæ sumi soliti abstineat, pœnam-
que pro numero transgressionum sumat.

VII. Suadeat, ut exemplo Christi in tentatione gulæ mentem ad meliorem cibum eleuet, dicatque, non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod exit de ore Dei. vel cibus meus est facere voluntatem Patris mei, qui in Cælis est vel cum S. Bernardo: tua Iesu dilectio, grata mentis refectio, replens sine fastidio, dans famem desiderio.

I.

IRA:

I. **I**Ra definitur cōmuniter: *Immoderatus*

B b 3

ratio

raius appetitus vindictæ. Explicatius
Marchant. Tribun. tom. 2. tract. 6. tit. 2.
q. 3. Est commotio inordinata animi, vindi-
ctam, vel quasi vindictam inordinatè appe-
tentis. Iræ enim peccaminosæ duplex est
 inordinatio: una ex parte ipsius motûs
 iræ, seu modi irascendi; ut si nimium in-
 terius excandescas vel exterius per signa
 nimis patefacias: altera est ex parte obie-
 cti, seu vindictæ; ut si proximo appetas
 vindictam injustam, vel justo maiorem.

II. Ira inordinata primo modo: quoad
 modum passionis, seu modum irascendi
 nimium, *est peccatum veniale ex genere*
suo. Est enim excessus voluntarius in pas-
 sione animi de se indifferente, quippe
 quæ etiam bona & virtuosa esse possit;
 ut si ea utamur ex motivo virtutis & zelo
 iustitiæ, ad propulsandum vel vindican-
 dum malum peccati in nobis vel alijs no-
 stræ curæ commissis. iuxta illud *Psalm. 4.*
irascimini & nolite peccare: Excessus autem
 vel inordinatio in re indifferente per se
 culpam venialem non excedit, juxta re-
 gulam iam sæpius repetitam, igitur &c.
 Rectè tamen docet *Marchant cit.* Iram
 etiam in hac inordinatione motûs seclu-
 sâ

sã vindictã iniustã , evadere peccatum mortale ratione enormis excessus , & deformitatis in irascendo, cùm scil: quis deliberatè , sciens & volens motus iracundiæ adeò excreſcere finit, ut erumpat in enormes gestus , clamores , tunctiones, spumas, membrorum contorsiones , ut gravissima injuria hominis constitutionẽ afficiat; talis utique peccat mortaliter; quia imaginem Dei ac creaturam rationalem enormiter dehonestat ac deturpat. unde SS. Patres passim docent , per iram hominem mutari in feram, imò in Dæmonem. & tres rectè solent assignari iræ species : *Rancor* , *insania* , *furor*.

Rancor est ira , quatenus causat ac continet internam indignationem , aversionem, odium , vindictam &c. *Insania*, quatenus mentem rationis usu privat. *Furor* denique, quatenus in eiusmodi inordinatos ac enormes motus erumpit.

III. Ira inordinata secundo modo, quoad inordinatum appetitum vindictæ inferendo, est peccatum mortale ex genere suo ; utpote directè repugnans charitati, quatenus proximo suo inordinatè malum appetit; ac etiam justitiæ, si actu

in iniustas vindictas erumpat. I. Primò cum quis appetat vindictam in im-
meritum. 2. Et si in meritum, tamen
ultrà meritum. 3. Etsi in quomodo-
cumque meritum, tamen præter ordi-
nem; ut si inimico appetas pœnam pro-
priâ authoritate per te infligendam.
4. Etsi omnibus his servatis, appetatur
vindicta non ad debitum finem, ut
iusta est ex zelo Iustitiæ ac odio iniqui-
tatis; sed merè ut satiativa animi tui
malevoli, ex odio Personæ, amore pro-
prio & vindicandi libidine.

IV. Ira utrovis modo inordinata
meritò computatur inter peccata ca-
pitalia, quippe plurimorum peccato-
rum ac malorum caput & origo, quæ
nimis nota. Sex tamen eius peculiare
filix ac soboles enumerantur à *S. Gregor.*
l. 31. mor. c. 27. nim: indignatio tumor
mentis, clamor, contumelia, rixa, blas-
phemia. Ira enim aut remanet in corde;
& sic irascitur: *Indignatio*, seu averfio
affectus inordinatus in proximum, ex eo,
quod apprehendat se indignè à tali
tractari. Et consequenter 2 Nascitur
tumor mentis, quo quis morosè ex cogitat
diver-

diversas vias vindicandi , ijsque cogitationibus animum tumefacit & inflat : & tunc est peccatum pro ratione vindictæ gravis vel levis, mortale vel veniale : Indignatio autem plerumque veniale tantum est, nisi ad gravem proximi contemptum procedat. Aut ira ulterius erumpit in os , & sic enascitur 3. *Clamor* indignationis index , cum iratus vocem extollit , multa inordinate & confuse effundens : id *Christus Matt. 5.* significat per verbum *Raca* , quod nihil distinctè significat, sed solum motum indignationis exprimit ; & hic clamor per se etiam peccatum veniale est. Consequenter autem 4. Nascitur *Contumelia* in terim, contemptus index , quæ quis proximo malum obijcit, intentione illum inhonorandi : quod *Christus* expressit per verbum *Fatue*, quo omnis contumelia aperta significatur : peccatum mortale ex genere suo. Aut ira erumpit in ipsum opus , & actuale vindictam ; & sic 5. Nascitur *Rixa* , percussio , vulnera , cædes ; & si vindicta non succedat , oritur. 6. *Blasphemia* in ipsum Deum ; omnia mortalia ex genere suo.

Remedia contra Iram.

232. I. Hortetur ut pœnitens se præparet ad quoscumque casus patienter ferendos per considerationem passionis Dominicæ ; quia tela prævifa minus feriunt.

II. Demonstret illi omnes iniurias vel alia adversa esse similia illis imaginibus, quæ, si à dextris aspiciantur, Christum : si à sinistris, Diabolum repræsentant. Hortetur ergò, ut illas à dextris intueatur, quatenus à DEO missas vel permissas. Et quidem ex singulari erga illum amore, ad summam ipsius utilitatem : sic enim fore, ut amaturus sit potius lædentes, quàm odio habiturus sit.

III. Proderit etiam ostendere damna Corporis & animæ, honoris & sæpe etiam opum per iram generari solita ; ut mariti, qui ex ira filium in agro glebâ occidit, se suspendit, & sic effecit, ut uxor ad spectaculum evocata infantem in balneo relinqueret, suffocarit, & tum demum reperiens mortuum, etiam se suspenderet. IV. Sud.

IV. Suadeat, ut ira fervente taceat, uti Christus S. Brigita suavit, & Philosophus quidam Rege monito, ut iratus prius Alphabetum recitaret, quàm quidquam inciperet. Sic David *turbatus sum, & non sum locutus.*

V. Iubeat præmium mansuetis promissum intueri; sic ille dominus putans fieri non posse, ut iram vinceret, didicit id intuitu æternæ mercedis, quando alium æquè iracundum paucis nummis promissis advertit ab ira abstinuisse.

VI. Quærat, an vellet ita secum agere Deum, quemadmodum ipse cum proximo agit; dum scilicet: ob quamvis etiam vilissimam rem graviter illi indignatur & irascitur: ne ergo faciat, quod sibi fieri nollet: Nam Deus mensurâ, quâ metimur alijs, nobis remetitur.

A

ACEDIA.

TiPLEX est, naturalis, moralis & capitalis. 232.
Accidia naturalis, una est merè corporalis, scilicet torpor & hebetudo quædam

dam virium naturalium deficientium respectu laboris suscipiendi, orta nimis ex ipsa corporis complexione male affecta. Alia dicitur *sensualis*; estque passio seu tristitia appetitus sensitivi, laborem & difficultatem operis refugientis. Ex eo enim, quod appetitus naturaliter fertur in bonum conveniens vel delectabile sensui, naturaliter abhorret à omni disconvenienti, vel molesto sensui, indeque tristitia quædam & aversio à labore & difficultate operis.

Acedia hæc naturalis utraque secundum se quamdiu merè naturalis, & nullo modo voluntaria est, nullo modo peccatum est, sed virtutis ac meriti materia & seges. Facta autem voluntaria, per liberum consensum voluntatis, jam evadet *acedia moralis*. Itaque.

II. Acedia moralis & peccaminosa rursus alia est *universalis*, seu quidam remissi animi languor ad bene operandum in rebus salutis, seu in exercitio virtutum, quatenus laboriosum ac difficile est. Potestque versari circa quodcunque præceptum vel virtutem; Et ideo non est speciale peccatum; sed eatenus

So.

Solùm peccatum est , quatenus
causat transgressionem , vel negli-
gentem executionem præcepti vel
virtutis ; Ac semper idem numero cum
ipsa transgressionem vel negligenti exe-
cutione. E. g. Quidam ex acedia &
torpore proveniente ex apprehensione
difficultatis , consentit in omissionem ,
omittit horas Canonicas , erit idem nu-
mero peccatum mortale : Si solùm neg-
ligentius persolvat , idem erit peccatum
veniale. Quòd si verò stante illâ ace-
diâ , torpore & tristitiâ nihilominus
præceptum perfectè adimpleat , etsi
difficulter acedia nullo modo erit pec-
catum , sed augebit meritum. Alia est
acedia *mortalis specialis* , etiam capitalis
dicta , quæ inter septem vitia Capita-
lia ultimo loco numeratur : Et hæc.

III *Acedia specialis* ac Capitale vi-
tium est tristitia de bono spirituali ac di-
vino , quatenus hominem retardat à
prosequendo illo bono, v. g. ab ipsa gra-
tia & amicitia divina conservanda , &
beatitudine consequenda per virtutum
exercitia laboriosa : & consequenter
etiam ab adhibendis medijs ad illum
finem

finem. Et hæc acedia omninò voluntaria ac deliberata est peccatum speciale, ac mortale gravissimum; Quia directè repugnat charitati divinæ eamque destruit, quatenus continet veram & actualement averfionem à DEO ultimo fine. Cuius signa pessima & effectus sunt, amaritudo, tædium acidus gustus mentis ad omnia spiritualia & divina, ac ipsam cogitationem DEI: Item averfio à verbo DEI, ut non nisi cum tristitia quis audire possit de DEO, æternâ beatitudine, salute procuranda: Incuria salutis, tædium vitæ & alia mox inter filias Acediæ enumeranda.

IV. Itaque Acedia iure meritissimo computatur inter peccata Capitalia; quia gravissimorum peccatorum causa est: eiusque speciales filiæ à D. Greg. enumerantur sex. 1. *Malitia*, quâ homo odio habet ipsa bona spiritualia secundum se, velletque ea non esse: dolet, quòd bene fecerit, cuperet non esse natum & creatum à DEO: non agnovisse Christum, adeoque ipsa beneficia DEI contemnit. 2. *Rancor*, quo ij sunt fastidio, qui hortantur ad spiri-

piritualia ; ut Confessarij, Concionatores , & Religiosi. 3. *Pusillanimitas* erga omnia bona spiritualia tanquam ardua , ea refugiendo ; ab ijs se subtrahendo , &c. 4. *Desperatio* consequendæ beatitudinis , peccatum mortale gravissimum , si pleno rationis consensu fiat. 5. *Torpor* in observantia divinorum. 6. *Evagatio* mentis ad illicita , de quibus vide *Leym. l. 2. Tract. 3. c. 9. & Marehant Tribun. tom. 2. tit. 4. sect. 1. q. 3. §. 2.*

Remedia contra cediam

I. Ob oculos ponant Christum , qui in laboribus fuit à iuventute sua & obediens usque ad mortem Crucis pro salute nostra , quid ergo nos pro eodem , & salute nostra propriâ par erit facere? 234.

II. Iubeat sæpe meminisse cælestium gaudiorum , quæ labori nostro sunt promissa ; an non sic ei ut Iacobo , videbuntur omnes labores breves præ amoris magnitudine ? Si diabolus ad omnia se tormenta inferni paratum fore dixit , usque ad diem Iudicii tolerenda , ut unico momento DEum aspicere liceret , quantò magis exiguus & brevis labor suscipiendus est , ut DEum per totam æternitatem viderè liceat ? III. Pro-

III. Proponat ob oculos stultitiam hominis in spiritali lucro faciendo negligens : Si enim homini pauperi Theſaurus Regius aperiretur, atque facultas daretur per unam horam auferendi, quantum vellet & posset, an non summa vecordia & infania foret, si vel otio vel nugis horam illam consumeret? Cùm ergò cuivis homini gratia hæc facta sit, occasioque oblata, quantum volet meritorum in hac vita comparandi; an non, si otio & nugis vacet, tanto maiori reprehensione dignus censebitur, quantò maiora erant bona, quæ comparare poterat?

IV. Statuat illi Mercatores, Aulicos, Milites, iubeatque considerare, quantos labores suscipiant pro vanissima mercede, & honore, quem tamen sæpe non accipiunt; annon ergò erubescere debebit, quod pro veris, æternis, inexplicabilibus gaudijs, & mercede magnâ nimis, quæ DEUS est, minora longè agere, & pati detrectet, aut horreat.

V. Considerare iubeat, quod aut in altera vita patiendum ac laborandum sit: an non autem omnes huius vitæ labores

bores præ unius diei tormentis in altera vita eligat?

VI. Alloquatur illum seriò illis Salomonis verbis: vade ad formicam, ô piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam, quæ, cum non habeat ducem, nec Præceptorem, nec Principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat. Et tu in æstate hujus vitæ non congregabis, quod in æternum comedas?

VII. Denique explicet illi periculum vitæ æternæ amittendæ, in quo versatur, juxta illud Psalmistæ Psal. 106. Omnem escam (spiritualem) abominata est anima eorum, & appropinquaverunt usque ad portas mortis, quam ut effugias, lege & ruminata hæc omnia diligenter, quæ conscripta sunt

Ad

Laudem Dei optimi Ma-
ximi.

Speculum Confessionis

Generalis.

Quia post peccata commissa, confessio facienda est, quæ, ut integra fiat, pœnitens seipsum examinet, ac quærat.

CIRCA PRIMUM PRÆCEPTUM.

235. 1. An non in rebus fidei hæsitaverit, vel aliquem Articulum omninò negaverit?
2. An non diffidentiam aliquam, aut pusillanimitatem contra bonitatem divinam admiserit?
3. An non res creatas inordinato amore persecutus sit, sicque Deum purè & ex toto corde non dilexerit?
4. An non adversa animo impatienti, & divinæ voluntati parùm conformato exceperit?
5. An non ob aliquod donum naturale vel supernaturale superbierit illud viribus

bus aut conatibus propriis adscripserit ?

6. An non contra Religionem & honorem Deo debitum, res divinas, aut sacras irreverenter tractârit ?

7. An non preces suas cum culpabili distractione ac irreverentiâ peregerit ?

8. An non sacramenta sine debitâ præparatione, reverentiâ ac fructu suscepit ?

9. An non in cultu & obsequio tepidus & inconstans extiterit ?

10. An non in SS. Patronorum veneratione & amore remissus & inconstans fuerit ?

11. An non aliquo superstitionis genere Deum & Sanctos offenderit ?

12. An non debitas Deo pro acceptis beneficiis gratias persolvere neglexerit ?

CIRCA SECUNDUM PRÆCEPTUM.

13. An non Deum, vel Sanctos illius blasphemârit ?

14. An non temerario quodam juramento vel perjurio Deum offenderit ?

15. An non votum aliquod Deo aut Sanctis oblatum transgressus sit ?

CIRCA 3. PRÆCEPTUM.

16. An dies festos violaverit faciendo, vel mandando opera servilia sine debita causâ?

17. An neglexerit audire Missam integram diebus festis, vel aliis causam dederit negligendi?

18. An per notabile tempus sub missa fuerit voluntariè aut culpabiliter distractus?

19. An debito tempore vel modo jejunia observârit?

CIRCA 4. PRÆCEPTUM.

20. An non superioribus suis, parentibus debitam reverentiam exhibuerit?

21. An superiorum mandata transgressus fuerit?

22. An de superiorum suorum vitiis & ordinationibus murmuraverit?

CIRCA 5. PRÆCEPTUM.

23. An proximum cogitatione, id est, odio, invidiâ, suspicione vel judicio temerario offenderit?

24. An eundem læserit verbo, maledictione, inhonestis agnominibus, convitiis

vitijis, irrisione, subfannatione, murmuratione, detractiōe, mordacibus, aut asperis dictis, consilio, iussione, laudatione, seminatione discordiarum.

25. An opere aliquid contra eundem admiserit, id est, an plus æquo iratus fuerit, correxerit, percusserit, vulnerârit, mutilârit, occiderit, damnum in fortunis intulerit, inhonorârit, scandalizaverit, &c.

26. An domesticos suos non neglexerit, debitam sustentationem, educationem, correctionem negligendo?

27. An non immoderato cibo vel potu sibi ipsi damnum intulerit, vel omnino inebriando usu rationis privaverit; aut alios ad ebrietatem hortando, cogendo vel præcundo incitârit?

CIRCA 6. PRÆCEPTUM.

28. An cogitationes impuras voluntariè accersiverit, vel cum morosâ delectatione iisdem inhæserit, aut consensum dederit?

29. An verba lasciva cum delectatione, aut voluntate peccandi protulerit?

30. An opere ipso contra castitatem peccârit, litteris amatoriis, osculis, amplexi-

plexibus, tactibus, copula, mollitie, aut alio vitio contra naturam?

31. An fidem conjugij servaverit?

CIRCA SEPTIMUM PRÆCEPTUM.

32. An habuerit voluntatem determinatam aliquid accipiendi injustè, vel retinendi?

33. An actu aliquid abstulerit? & quantum?

34. An rem alienam retineat contra voluntatem Domini? aut restitutionem, ad quam sub mortali obligabatur, neglexerit?

35. An emendo vel vendendo fraudem commiserit?

36. An usuram vel Simoniam patrârit?

37. An lusu immoderato, aut injusto peccaverit?

38. An auxilio, aut alia ratione ad furum vel rapinam cooperatus sit?

CIRCA OCTAVUM PRÆCEPTUM.

39. An mendacium jocosum, officiosum, vel perniciosum dixerit?

40. An promissum aliquod implere neglexerit?

41. An alteri falso corde adulatus sit?

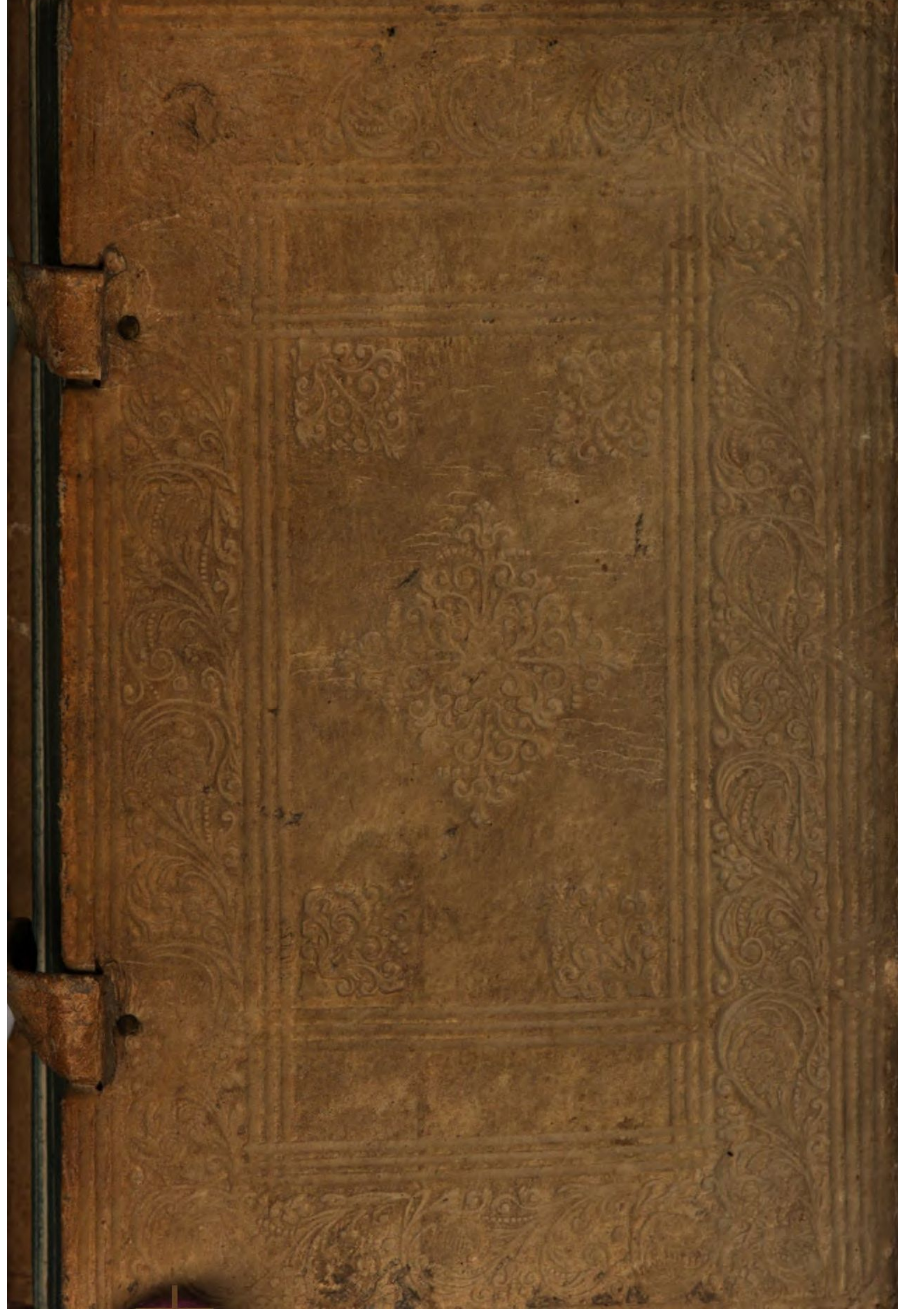
At-

Atque hæc sunt potiora peccata, circa quæ non ipse tantum poenitens sese examinare, sed etiam Confessarius interdum ipsum interrogare potest, vel etiam debet.

O. A. M. D. Gloriam,

Ad hoc hanc sunt peritiam. Cites
que non ipse hanc peritiam
hanc, sed hanc peritiam
ipsum hanc peritiam. Vel etiam de

O. A. M. D. G. L. O. R. I. A.

Sargar, Eliseus,

Continuatio Conferentiarum theologico-moralium

Campidonum 1701

Mor. 868

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10597263-9

VD18 14632101-001